

Joe Ross

Kereskedők kézikönyve

Tippek, trükkök, stratégiák és taktikák tőzsdei kereskedőknek

2002.

A könyv szerzőjéről	4
Bevezetés	5
I. rész	6
1. fejezet: Elégedetlenség.....	6
2. fejezet: Mindig fejlődni.....	8
3. fejezet: Én pénzem, ő pénze.....	10
4. fejezet: Ismerd be, ha hibázol!	12
5. fejezet: Mennyi az EQ-d?	18
6. fejezet: Pénzkezelés	24
7. fejezet: A kereskedés művészete	33
8. fejezet: Ember a gép ellen.....	41
9. fejezet: A tapasztalat	46
10. fejezet: Veszteni akarsz?.....	50
11. fejezet: Használd az eszed!	55
12. fejezet: A végső STOPLOSS	59
II. rész	63
13. fejezet: Vedd fel a ritmust!	63
14. fejezet: Gimmee – a könnyű préda	66
15. fejezet: A második kitörés	71
16. fejezet: A ringó hintó	76
17. fejezet: Napon belül vagy napon túl?.....	80
18. fejezet: A trenddel maradni.....	84
19. fejezet: Az ideális belépő.....	93
20. fejezet: Lehetőség a volatilitásban	97
21. fejezet: A trédertrükk	103
22. fejezet: Igaz történetek.....	112
23. fejezet: A tevehát-technika	122
24. fejezet: Divergens döntések	129
25. fejezet: A Keltner-csatorna	139
26. fejezet: Magas kitörések	149
27. fejezet: A piaci prés	153
28. fejezet: A zárás ideje.....	159
29. fejezet: Napon belüli kedvencek.....	167
30. fejezet: A Bollinger és az 1-2-3	171
„A” függelék	179
„B” függelék	202
„C” függelék	211

Figyelem!

Ez a könyv egy tanfolyam anyagát képezi. A tanfolyam kísérletet tesz arra, hogy megtanítsa a tőzsdei kereskedést, illetve a meglévő tudást bővítse. Az anyag egyes részei lehet, hogy csak többszöri átolvasás után válnak érthetővé. Javasoljuk az alapos tanulmányozást. Az elvek, amiket ez a könyv tartalmaz, több éves fejlesztés eredményei. A legtöbb kereskedő nem fogja tudni egy felületes átolvasás után maradéktalanul megérteni a leírtakat. Régebben e könyv tartalmának nagy része zártkörű, fejenként 10,000 dollárba kerülő szemináriumok tananyagát képezte.

Figyelem!

Sem Joe Ross, sem a Ross Trading nem ígéri, hogy az itt leírtak alkalmazása biztosan profitot hoz, vagy segítségükkel elkerülhetőek a veszteségek. A tőzsdei kereskedés nem biztos, hogy önnek való. Semelyik megjegyzés, technika, kereskedési rendszer, koncepció nem értendő vételi vagy eladási tanácsnak, bármilyen, a könyvben megnevezett instrumentumra vonatkozzon is. A könyv tartalmát a kiadó előzetes értesítés nélkül bármikor megváltoztathatja. Mindenki saját maga tartozik felelősséggel a cselekedeteiért!

A fordító megjegyzései:

A könyv nem hivatalos fordítás, mely 2008-ban készült. A benne leírtakat mindenki saját felelősségre használja, alkalmazza. Se közvetlenül, se közvetve ne kérj pénzt vagy bármilyen ellenszolgáltatást ezért a könyvért.

Ez a könyv, és más, saját fordítású tőzsdés anyagok letölthetőek a www.tozsde.hu.tl címen.

A könyv szerzőjéről

Joe Ross 1957-ben kezdte a tőzsdei kereskedést a határidős árutőzsdén. Jelenleg is aktívan kereskedik, publikál, oktat. Napon belüli kereskedéssel 1982 óta foglalkozik, ekkor váltak ugyanis elérhetővé az S&P 500 határidőn a valós idejű árfolyam adatok. 1988-ban megalapította a [Trading Educators](#) nevű céget, mely a tőzsdei kereskedés oktatásával foglalkozik. 1988 óta hét kötete jelent meg a határidős kereskedés témájában, azóta mindegyik klasszikussá vált. Egy nyolcadik könyve csak diákjai számára, zárt körben elérhető. 1991 óta a magántanítás mellett szemináriumokat is tart és a Trader's Notebook című lapban is publikál. Mindig is fontos céljának tartotta, hogy hallgatóit megismertesse legújabb kereskedési technikáival, illetve, hogy láttassa velük a globális piacok változásait. Joe azt tanítja, hogy a kereskedő, éljen bárhol is a világon, ha kapcsolatba tud lépni a brókerével, akkor mindig tud pénzt is keresni, legyen szó részvényekről, határidős piacról vagy akár a devizapiacról. Hogy mindenkinek bebizonyítsa igazát, a Bahamákra költözött. Igaz, hogy gyakran panaszkodik a gyenge a telefonvonalak miatt, mégis sikerrel kereskedik onnan is!

Joe munkássága elsősorban a határidős piachoz kötődik. Az utóbbi években túlnyomórészt az S&P 500 határidőn kereskedik, de sikereket ért el a részvénypiacon is. Sok aktív és sikeres részvénykereskedő is az ő könyveiből tanulta meg a szakma alapjait! Ahogy Joe mondaná: ahhoz, hogy a kereskedő profitot termeljen, három dolog kell. Kell egy piac, kell egy chart, és kell, hogy legyen mód megbízások adására.

Joe közgazdasági végzettségét a University of California-n szerezte. Ezen kívül informatikai végzettsége is van, melyet a George Washington University-n szerzett. A határidős piacról írt könyvei mellett még öt további könyvet írt a részvénypiacok témakörében is. Ezek közül négy hozzáférhető kereskedelmi forgalomban, az ötödiket csak zárt körben terjesztik.

Bevezetés

Ebben a kézikönyvben a határidős piacokon való sikeres kereskedéshez adunk tippeket, tanácsokat. Igyekszünk betekintést nyújtani a piacok működésébe, megmutatjuk a chartok és indikátorok eddig ismeretlen oldalait, rávilágítunk a hírek, beszámolók, fundamentális információk hasznaira. Technikáinkat évekig tartó munkával rendszereztük, és tettük a gyakorlatban is felhasználhatóvá.

Néhány trükköt mi is más, sikeres kereskedőktől lestünk el, míg másokat évekig tartó munkával magunk kísérleteztünk ki.

Feltételezzük, hogy már türelmetlenül várod, hogy nekiláthass e könyv olvasásának, remélve, hogy ez is hozzásegíthet ahhoz, hogy egy szép szeletet vágj magadnak a piac tortájából. Ne is húzzuk tovább az időt, kezdjük el!

Joe Ross

I. rész

1. fejezet: Elégedetlenség

Az alábbi helyzetet sok kereskedő gyakran átéli. Olvasd el és gondold végig, ismerős-e a szituáció számodra?

Egy kidolgozott rendszer szerint kereskedsz, betartod a szabályokat, amiket magadnak állítottál fel. A kereskedés közben kialakul egy olyan helyzet, ami nem fest túl rózsásan. Ezzel egy időben azt is észreveszed, hogy ha picit más szabályok szerint játszottál volna, egy másik piacon most épp nyerőben lehetnél.

Összegezve: vesztőbe kerültél, és ki is maradtál egy jó üzletből. Arra a következtetésre jutsz, hogy lehet, hogy a stratégiád nem is annyira jó. Átfut az agyadon, hogy ha picit másként csináltad volna, most nem lennél bajban. Megfogalmazódik a döntés: „Igen! Itt egy kissé át kell alakítani a rendszert!”. Az eredmény az, hogy eltérsz az előre megalkotott tervedtől, alakítasz a szabályokon, azért, hogy a legutóbbi bukót elkerüld, és az elszalasztott nyerőt megfogd.

Elkövetted te is ezt a hibát?

Egy másik gyakori helyzet: benne vagy egy pozícióban, és a szabályaidat követve, nulla vagy minimális profittal hagynod kell kistoppolódni a pozíciót. Nem sokkal ezután, megindul a piac és szép profitot is hozott volna, ha te is bent maradtál volna. A lendületet látva úgy érzed, butaságot csináltál a kilépéssel, és azon gondolkozol, hol is rontottad el?

Lehet, hogy a szabályok rosszak? Lehet, hogy veled van a gond? Vagy épp mindkettő? A vége az, hogy sebtében egy új szabályt alkotsz, vagy pedig a meglévőkön alakítasz egy kicsit, azért, hogy elkerüld azt, amit az imént megtapasztalni kényszerültél.

Tudod, hogy mit tettél? Egy laza mozdulattal sutba dobtad az összes munkát, amivel kidolgoztad azokat a szabályokat, amikkel eddig többé-kevésbé sikerrel kerestél. Fittyet hánytál mindarra, amit eddig tanultál. Elkezdted a múltbeli árakkal kereskedni, holott a jövőbeli árakra kellene koncentrálnod. Azzal próbáltál kereskedni, ami már megtörtént, holott azzal kellene, ami majd történni fog. Attól féltél, hogy *valamiről lemaradsz*. A vége pedig az lesz, hogy *mindenből kimaradsz*.

Ha kísértésbe estél már, vagy meg is tetted a fentieket, akkor van egy problémád: a mohóságod. Miért probléma ez? Mert aki mohó, kapzsi, annak sosem elég. A kapzsiság mindig többet és többet akar.

Nem minden trade lesz a tiéd. Nem minden trade fog számodra jól záródni. Meg kell, hogy elégedj azzal, hogy a kötéseid egy elfogadható részére rámondhatod: szerintem jól sikerült. Lesz olyan kötés, ami különösen nagyszerűen alakul. Lesz olyan, ami egyszerűen csak jól végződik. Olyanok is lesznek, amik kifejezetten rosszul sikerülnek. El kell, hogy fogadd, ez így fog történni.

Nem minden jó kötésből lesz nagyszerű üzlet. Amikor a szabályaid alapján úgy döntesz, hogy kiadsz egy megbízást, nem tudhatod, hogy egyáltalán jól sikerül-e majd az üzlet. A kereskedés attól az, ami, hogy senki nem tudja előre a jövőt.

Amikor elszalasztasz egy nagy ármozgást és erre reagálva elkezded mintázatok, indikátorokat keresni azért, hogy legközelebb ki ne maradj ki egy hasonlóból, akkor hibát követsz el. Ne keress mindig működő mágikus receptet! Ne keresd a kereskedés Szent Grálját!

Súlyos hibák ezek. Ne kövesd el őket! Sikeres kereskedőnek lenni annyit jelent, mint képesnek lenni folyamatosan kis profitokat termelni, néha egy-egy nagyobb nyerővel megspékelve. Természetesen lesznek veszteségek is. A veszteségeket minimalizálni akarjuk, de mindig lesz olyan is, amikor ez nem teljesen sikerül, és a veszteség nagyobb lesz annál, mint akartuk.

Ha a sikertelenség hatására elégedetlenné válsz, akkor át kell értékelned a kereskedéshez való viszonyodat. A stratégiádban helyt kell adnod a veszteségeknek és az ezzel járó csalódottságnak is.

Hinned kell abban, amit csinálsz, és abban, hogy ha hüen követed a saját magad megalkotta szabályokat, akkor pozitív lesz az egyenleged.

Ha úrrá lesz rajtad az elégedetlenség és elkezded menet közben alakítani a stratégiádat, akkor szinte biztos, hogy pórul fogsz járni. Kiteszed magad annak, ami a legrosszabb, ami egy kereskedővel történhet: elveszíteni a hitedet abban, hogy sikerrel kereskedhetsz. Ha pedig nem bízol magadban, akkor tényleg semmi esélyed nem lesz a sikerre!

Arra biztatunk, hogy vezess naplót, és mindig jegyezd fel, miért nyitottál pozíciót! Ez nagyban segít felismerni azokat a helyzeteket, amik neked valók. Minden napra készíts kereskedési tervet, és írd bele minden üzletet, amit kötni szándékozol. Ha nincs időd minden egyes kötést megtervezni, legalább utólag nézd át őket! Sokat fog segíteni, hogy könnyebben átlásd, mikor és miért voltál sikeres.

Emlékeztetőnek néhány dolog, amit a piac nyitása előtt érdemes megtenned:

- Nézd át a chartokat, próbáld meg felfedezni a különféle alakzatokat.
- Nézz meg nagyobb időtávokat is, hogy jobban képbe kerülhess a piac helyzetével kapcsolatban.
- Jegyezd fel az összes potenciális belépőt, amit a chartok alapján látsz.

Gyakorold be a fentieket. Vedd rá magad, hogy következetesen csináld. Ha képes vagy rá, az nagyban segíteni fog a sikeres kereskedővé válásban.

Ha túl elfoglaltnak érzed magad az ilyen gyakorlatokhoz, akkor te igazából a kereskedéshez is túl elfoglalt vagy, és nem jósolunk neked nagy jövőt a piacon.

2. fejezet: Mindig fejlődni

A minőségre törekedj, ne a mennyiségre. A jó lehetőségek közül is mindig csak a legjobbak után nyúlj. Mindig a teljes képet nézd. Vedd komolyan ezeket az intelmeket! A pontos tervezés nagyon fontos a lehetőségek megfelelő mérlegeléséhez! Ez az, ahol nagyon sok kezdő elvérzik, mielőtt profivá válhatna.

Jó tervezéssel lehet sok pénzt keresni, és nem úgy, ha mindent megpróbálsz lekereskedni, ami szembejön. Nehéz megérteni, miért gondolja a többség, hogy sok pozíciót kell nyitnia. Érthetetlen, miért hiszi sok ember, hogy sokat kell kereskedni. Ennek pont az ellenkezője igaz! Megfelelő hozzáállással kell kereskedni. Ezt a hozzáállást elsajátítani annyi, mint kereskedőként tökéletesedni.

Tervezés, szervezés, irányítás, felügyelet – ez mind kell hozzá. Mint a szövet szálai, együtt alkotnak egészet. A legfontosabb közülük a tervezés, de ahhoz, hogy nekiállhass tervezni, először az egész folyamatot tudnod kell megszervezni is.

Ahhoz, hogy tervezhess, eszközök kellene: kereskedő program, áradatok, mindenféle felszerelés. Az is szervezést igényel, hogy ezeket összeszedd, mielőtt nekilátsz tervezni.

Testileg is jó állapotban kell, hogy legyél! Ehhez elengedhetetlen a megfelelő táplálkozás, a rendszeres mozgás, testedzés, a kipihentség és a mentális felkészültség. Ahhoz, hogy ezek teljesüljenek, rendet kell tartanod az életedben, és ez a rend is feltétele annak, hogy kereskedőként fejlődhess.

Ahhoz, hogy nyereséges legyél, a legjobbak között kell lenned! A kereskedésben csak nyertesek és vesztesek vannak, nincs középút! Ahhoz, hogy nyertes legyél, olyannak kell lenned, mint a bajnokok! Milyenek ők? Fegyelmezettek, urai önmaguknak, és hajlandóak gyakorolni, gyakorolni, gyakorolni!

A kereskedésben nincsenek ezüstérmesek. Vagy te kapod az aranyat, vagy te adod másoknak. Míg mások buliba vagy meccsre járnak, neked a chartokat kell bújni, és stratégiát tervezni, helyzeteket elemezni. Míg mások zenét hallgatnak vagy tévéznek, addig neked gyakorolnod kell a technikáidat, és keményen dolgozni azért, hogy jobb kereskedő legyél!

Nem lesz belőled jó kereskedő, ha nem szánsz sok időt a chartok elemzésére. A chartok adatai meghatározóak a kereskedési döntések meghozatalában. A chartok láthatóvá teszik, hogy a piacon mi történt valójában. Ahhoz, hogy jobb kereskedő váljon belőled, tudnod kell elképzelni, mitől mozognak az árak úgy, ahogy. Tedd fel magadnak a kérdést: „az, amit most látok, hogyan kötődik a kereslet-kínálat viszonyához?”. Tedd fel ezt a kérdést is mindig: „van-e bármi köze annak, amit most látok, a kereslet-kínálat viszonyához?”. Sok ármozgást ugyanis bennfentesek indukálnak, előre megtervezve. Az

ilyen manipulált mozgásoknak semmi közük a kereslethez, vagy a kínálathoz! Minél hamarabb rájössz erre, annál jobban fogsz járni.

Egy charton sokkal több információ van holmi áradatoknál. A chart hűen tükrözi embertömegek érzelmi reakcióit – hírekre, helyi és világméretű eseményekre, kormányzati jelentésekre.

Azt gondolhatnád, hogy az árak mozgása, vagy épp a mozgás hiánya, a piac összes szereplőjének véleményét tükrözi egyben. Van azonban valami, amit túl kevesen vesznek figyelembe. Ez a valami pedig: a bennfentesek manipulációja.

Ahhoz, hogy jobb kereskedővé válj, meg kell tanulnod felismerni a manipulációra utaló jeleket. Ez szükséges ahhoz, hogy megértsd az ármozgások igazi okait. Meg kell tanulnod meglátni a valóságot a charton. Vannak dolgok, amik maguktól értetődően, egyértelműen látszanak. Ilyen például egy kitörés. Amikor a kitörés megtörténik, azon utána már semmi nem változtathat. Az is elképzelhető, hogy a kitörés hamisnak bizonyul, de ettől függetlenül a kitörés megmarad kitörésnek. Ahhoz, hogy jobb kereskedő legyél, meg kell tanulnod latolgatni az esélyeket, hogy tudd, melyik kitörés lehet tartós, és melyik hamis. Honnan tudhatod ezt? Az árak mozgásából!

Aztán mi a helyzet a trendekkel? Ahhoz, hogy jobb kereskedő legyél, tudnod kell profi módon lekereskedni a trendeket. A trend nem más, mint trend. Addig tart, amíg véget nem ér, és neked gyorsan rá kell jönnöd, ha a piac már nem trendel. Amikor a piac trendel, akkor igazat mond. A trend változhat, de az igazság csak igazság marad. Ha az árak emelkednek, akkor a trend felfelé megy. Ha az árak esnek, akkor a trend lefelé megy. Az igazság a trendben van. Ez egy megváltoztathatatlan tény! Meg kell tanulnod pénzt keresni azzal, hogy a trenddel kereskedsz. Meg kell tanulnod, hogy mi alakítja ki a trendet. Meg kell tanulnod minél előbb észrevenni a trend kezdetét, és még ennél is profibb módon megszimatolni a végét.

Ahhoz, hogy jobb kereskedő legyél, meg kell tanulnod észrevenni a *neked való* üzleteket, és csak azokkal foglalkozni. Azt a lehetőséget kereskedd le, amit *te* tudtál könnyen észrevenni és felismerni.

Törekedj arra, hogy az itt mutatott tippeket és trükköket beépítsd eszköztáradba. A legfontosabb, hogy gyakorolj, gyakorolj, GYAKOROLJ! Gyakorold a valószínűsíthető kitörések felismerését. Gyakorold a trendek felismerését. Bárki, aki valamiben tökéletesedni akar, annak rá kell szánnia az időt a gyakorlásra. Mesteri kereskedő akarsz lenni! Gyakorolnod kell, és sosem elfelejteni, hogy tökéletesedni mindig lehet. Az igazi tökéletesség elérhetetlen. Mindig van tere a fejlődésnek, annak, hogy amit csinálsz, azt jobban, hatékonyabban, fortélyosabban vagy épp gyorsabban csináld.

3. fejezet: Én pénzem, ő pénze

Hallgatóink gyakran mondják, hogy nagyon szívesen kereskednének mások pénzével. Vannak olyanok is, akik pont ellenkezőleg, azt szeretnék, ha más forgatná a pénzüket, helyettük kereskedne. Mindkét esetben előfordulhatnak igencsak izasztó pillanatok!

E könyv írója is forgatta már más tőkéjét, így e fejezet saját tapasztalatain is alapul. Ha úgy tetszik, a fejezet címe lehetne „egy kereskedő vallomása” is.

Az, hogy kiből lesz sikeres kereskedő, elég képlékeny téma. Senkiről sem hallottunk még, aki pontosan meg tudta volna mondani, milyen lélektani háttere van a dolognak. Nem tudjuk pontosan, hogy mi az, amitől az egyik kereskedő sikeres lesz, a másik meg vesztes. Történtek próbálkozások az „átlagos kereskedő” pszichológiai profiljának meghatározására, de még senki nem találta meg azokat a személyiségjegyeket, amelyek minden profi kereskedőre egyaránt jellemzőek lennének. Egyébként is, ki az „átlagos kereskedő”? Talán te vagy az?

A nyerő kereskedők sem egyformák. Hogy a helyzet még bonyolultabb legyen, meg kell különböztetni azokat, akik sikerrel tudják a saját pénzüket forgatni azoktól, akik mások pénzével tudnak jól kereskedni. Én mindkét típussal találkoztam!

Két profi, akit jól ismerek, úgy kezdte a szakmát, hogy mások pénzével kereskedett. Kezdetben nem volt elég saját tőkéjük, így mások pénzét kezelték. Később, amikor már befutottak, lett volna rá pénzüik. Mégsem jártak sikerrel, nem tudták a saját pénzüket forgatni, mert folyton veszítettek. Amikor pedig egyszerre próbálták saját és menedzselt pénzzel is kereskedni, mindkettőt elvesztették!

Utánajártam egy kicsit a témának, beszéltem több kereskedővel, akik mindkét módot kipróbálták. Arra jöttem rá, hogy két fő oka lehet annak, ha valaki csak mások pénzét tudja haszonnal forgatni:

- Vannak, akik *bátrabban* bánnak mások pénzével, mint a sajátjukkal, ezért meg tudnak fogni jó lehetőségeket,
- És vannak, akik *óvatosabbak* más pénzével, mint a sajátjukkal, ezért jobban is vigyáznak rá, nem kockáztatják, ha nem látják biztosnak a nyerőt.

Annak, ha valaki csak a saját pénzével tud jól bánni, szintén két oka lehet:

- Túl *óvatosan* kereskedik, ha „idegen” pénzről van szó. A saját pénzét fel tudja racionálisan, *eszközként* fogni, de a más pénze az nem eszköz, az mégiscsak *pénz*, amit nem akar elveszíteni,
- Vagy éppenséggel túl *bátran* nyúl mások pénzéhez, ha fogy a tőke, nem érzi veszteségnek, hiszen nem az övé.

Hallgatóim és ismerőseim elmondásait értékelve ezt a négy fő kategóriát találtam. Elképzelhető persze, hogy ennél több csoportba is be lehet sorolni a kereskedőket.

Vonjuk le a következtetéseket!

Találkoztam olyan hallgatókkal is, akik sikerrel kereskedtek a saját pénzükkel, és másokéval is. A vizsgálatomban azonban olyan kevés ember vett részt, hogy semmiféle statisztikai megállapítást nem lehet tenni az arányok alapján. Arra azonban oda kell figyelni, ha valaki mással szeretnének pénzünket dolgoztatni, hogy a sikerre egyáltalán nem garancia az, hogy az illető a saját pénzével jól bánik! Olyanra bízunk inkább a pénzünket, aki már sikerrel kereskedett *más pénzével*. Azok pedig, aki égnék a vágytól, hogy másoknak termeljenek profitot, vegyék figyelembe, hogy saját pénzük gyarapodása egyáltalán nem jelenti azt, hogy a mutatóványt valaki más pénzével is meg tudják ismételni!

Bármelyik oldalról is érjen csalódás, könnyen véget érhet a kereskedés iránti lelkesedésed! Légy nagyon óvatos, mert ha a dolog balul sül el, az nagyon kemény következményekkel járhat. Nehéz lesz túltenni magad a veszteségen, lehet, hogy végérvényesen ki is ütöd magad a kereskedésből.

A felelősség, ami a rád bízott pénzzel jár, nagyon megviselhet. Lehet, hogy évekig nem tudsz majd szabadságra sem menni, annyi dolgod lesz vele. Azon veszed majd észre magad, hogy késő estig dolgozol, és a hétvégéid nagy részét is ez tölti ki. Ha pedig túlzásba viszed a munkát, az előbb-utóbb negatívan fog visszahatni a kereskedői karrieredre is.

Érdekes, hogy sok hallgatóm mondja, hogy azért akarja megtanulni a kereskedést, hogy anyagilag függetlenül élhessen, egy szokásos, kötött munkahely nélkül. Hidd el, hogy mások pénzét forgatni a legkötöttebb, legnehezebb, legfárasztóbb vállalkozások egyike!

4. fejezet: Ismerd be, ha hibázol!

A „Trading Is a Business” című könyvemben több olyan kereskedőről is írtam, akik nem voltak hajlandók beismerni, ha hibás döntést hoztak. Az alábbiakban is egy ilyen esetet fogok ismertetni. Figyeld meg, hogy ebben a történetben is kulcsszerepet kap az, hogy valaki be tudja-e ismerni, ha hibázik.

Napon belüli kereskedőként először azzal keresett meg minket, hogy nem kap mindig pontos áradatokat a brókerétől, és ez okoz neki problémákat a kereskedésben. Kérte, hogy ajánljunk neki egy jó tankönyvet. Említettünk neki néhányat könyveink közül, amiből választott is egyet magának.

Egy idő múlva újra jelentkezett. Másodszorra a számítógépével volt elégedetlen. Úgy gondolta, hogy másoknak újabb, gyorsabb gépeik vannak, és ha neki is korszerű gépe lenne, jobban tudna kereskedni. Kérte, hogy adjunk tippet, milyen lenne számára az ideális gép.

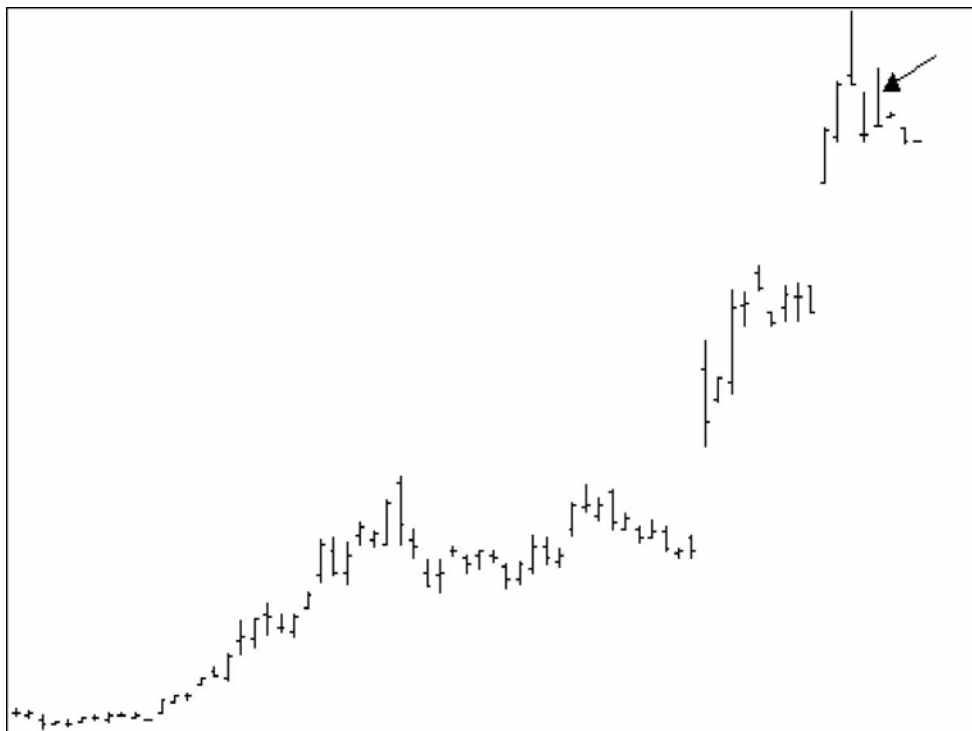
Pár hónap elteltével megint keresett minket az illető. Azt mondta, hogy kiolvasta a könyvet, amit ajánlottunk neki, mégsem tud zöldágra vergődni. Szerette volna, ha ajánlunk neki néhány kereskedési stratégiát. Úgy gondolta, hogy ha más technikával kereskedne, *szerecsébb* lenne. Segítettünk neki, adtunk pár tanácsot, remélve, hogy megfontolja őket.

Megint eltelt egy kis idő, aztán újra jelentkezett. Ezúttal arra panaszkodott, hogy nem tud otthon koncentrálni, mert folyton elvonja valami a figyelmét. Az iránt érdeklődött, hogy ismerünk-e hozzá közel olyan kereskedőket, akik megosztanák irodájukat vele. Bízunk benne, hogy értékeled, hogy nemet mondtunk neki, és nem szabadítottunk senkire ilyen figurákat.

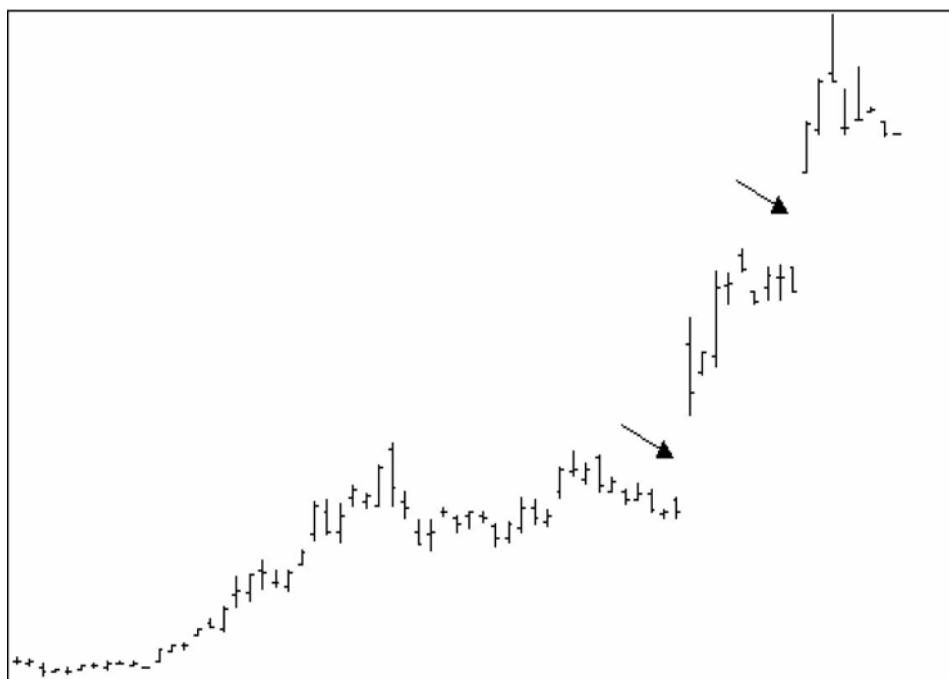
A következő kapcsolatfelvételünk oka az volt, hogy egy konkrét kötéssel kapcsolatban kért tőlünk tanácsot. Elmondtuk neki, hogy szívesen konzultálunk vele a könyveinkről, szoftvereinkről, szolgáltatásainkról, de azt gondoljuk, hogy ha konkrét kereskedési tanácsot kér tőlünk, akkor méltányos lenne, ha kifizetné a szokásos óradíjunkt. Egyetértett velünk.

Egy hónappal később faxot kaptunk tőle. Egy chartot küldött, amin egy lehetséges belépőt vizsgált. Azt kérte, hogy faxoljuk vissza neki a véleményünket. Mindössze annyit válaszoltunk, hogy ha azt kéri, hogy töltsünk időt a pozíciója elemzésével, akkor azért tanácsadási díjat kell fizetnie. Később felhívott minket, és elmondta, hogy azt gondolta, ha faxon kér tanácsot, azért nem fogunk pénz kérni tőle. Azt is elmondta, hogy mivel nem válaszoltunk neki azonnal, veszített az üzleten, és minket okolt érte. Az igazság az, hogy nem is voltunk az irodában, amikor a fax megérkezett. Ha úgy döntöttünk volna, hogy válaszolunk neki, akkor is késő lett volna.

A chartjára nézve azt láttuk, hogy longot nyitott ott, ahol shortot kellett volna. Alább megmutatjuk azt, amit küldött. Vizsgáld meg alaposan! Te mit tettél volna?

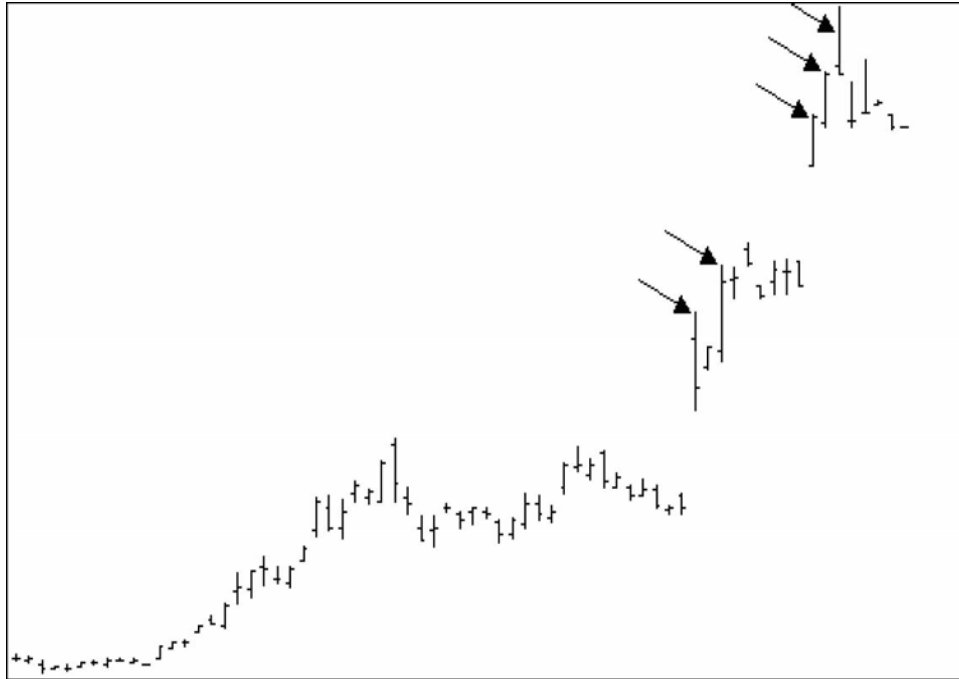

Emberünk a nyíllal jelölt helyen vett bele. Pont akkor, amikor a vételi láz a tetőfokára hágott. Honnan kellett volna ezt tudnia? Nézzük, miket árul el a chart! Először is két hatalmas rést látunk:

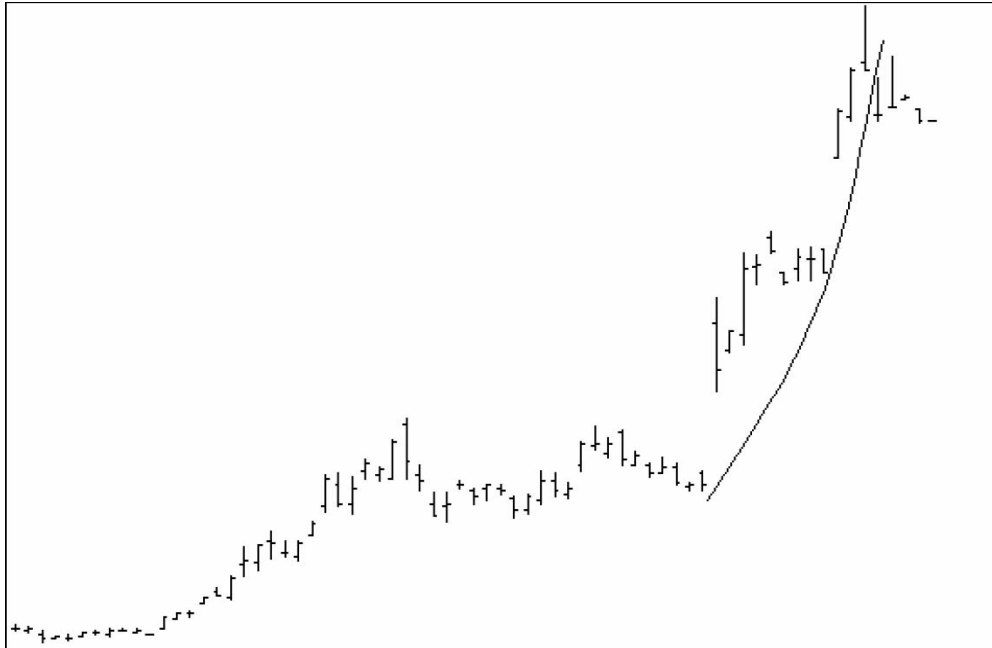
Az ekkora méretű rések gyakran előrejelzik, hogy a vételi láz nemsokára eléri csúcspontját. Az árak túl hamar emelkedtek, túl magasra! Sokéves tapasztalat, hogy a résekre oda kell figyelni, mert gyakran a küszöbön álló változások előrejelzői.

A második dolog, aminek fel kellett volna tűnnie, az a csúcsra vezető oszlopok magassága:

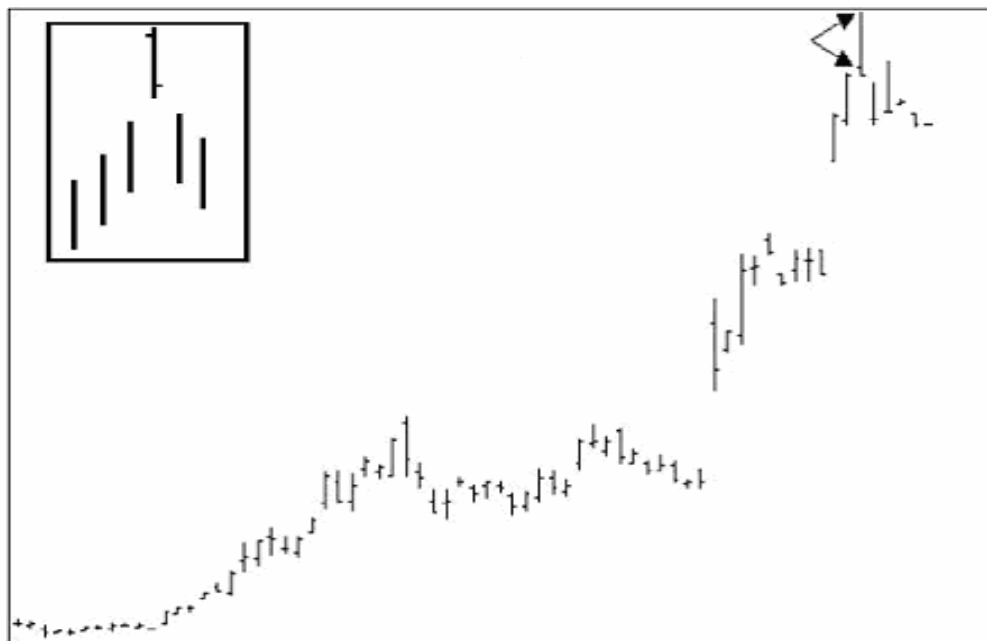
Ha az egyes oszlopok magassága így növekszik, akkor gyakran fundamentális információk vagy keringő pletykák vannak a háttérben. Esetünkben az utóbbiról volt szó. Ahogy a pletyka egyre terjedt, az árak szárnyalni kezdtek. A nyíllal jelölt oszlopok magasságán látszik, hogy mekkora mértékben nőtt a volatilitás. Ha ehhez hozzávesszük még a réseket is, azt látjuk, hogy az árak néhány nap alatt nagyon nagyot ugrottak.

A következő dolog, amit észrevehetünk, az az élesen, parabolikusan emelkedő trend, vagyis árrobbanás:

Az ilyen meredek emelkedés során szinte robban az ár, és vele a volatilitás is. A chartra nézve azt mondhatjuk, hogy a piac „háta homorú lett”. Kinézetre parabolikus ívet követ az árak mozgása. Pszichológiai nézőpontból azt mondhatjuk, hogy a csordaszemlélet keményen működik!

Nézzük meg közelebbről a csúcspont környékét is! Ha a nyilakkal jelölt helyen, a legmagasabbra nyúló oszlop alja kicsit fentebb lenne, beszélhetnénk szigetfordulóról: (mint az a kis képen kiemelve látszik)

Amikor a bika piac a végéhez közeledik, az árak emelkedése egyre jobban vonzza azokat, akik attól félnek, hogy lemaradnak a hajóról, és azokat is, akik korábbi, rosszul sikerült short pozíciójuk miatt vesztek. Egy hír vagy pletyka aztán kirobbantja a vásárlási lázat, amikor a tömegek pánikszerűen nyitják a longokat. A vásárlók rohama az árak túlértékelődéséhez vezet. A túlértékelt árak lehetővé teszik, hogy a jól informált profik elkezdjenek eladni. Ezt gond nélkül meg is tudják tenni, hisz a tömegek igénye nagy, sokan akarnak venni. Az, hogy ők eladásaikkal biztosítják az utánpótlást az emelkedő árak mellett is, oda vezet, hogy elérkezik a pont, amikor nem lesz, aki vegyen, egyszerűen azért, mert az árat túl magasra tornázták fel.

Az eredmény az, hogy a gyenge kezek (az átlagos kisbefektetők) szembesülnek az erős kezek (a bennfentes, jól informált profik) által indukált erős eladási hullámmal. A tetőpontra mind a vétel, mind az eladás, vagyis a kereslet és a kínálat is csúcsra van járva. A fokozódó kereskedési intenzitás miatt a forgalom is növekedik. Mihelyt véget ér a vásárlási láz, masszív eladások kezdődnek. Ekkor az árak elkezdnek esni. A charton azt látjuk, hogy réssel nyit felfelé, felszalad a napi csúcsra, aztán, ahogy az eladók többségbe kerülnek, a napi low szintjén zár – egy kulcsfordulót csinál! Az alábbi ábrán látható, mi is történt a tetőpont utáni napokban és hetekben:

A jelenség persze fordítva is lejátszódhat, ekkor intenzív eladási hullámot okoz a csordaszellem „hatása”. A vesztes longosok, akik végigülték a lefelé tartó hullámokat, elérik pszichológiai és anyagi tűréshatárukat. Ekkor már eladni akarnak, bármi áron. A pánikszerű eladások alulértékelttséghez vezetnek. Amikor a piacot lenyomja a túlkínálat, a nagy pénzügyi alapok profi kereskedői, a jól informáltak, a bennfentesek elkezdik zárni shortjaikat.

Ki az, aki a vásárlási láz tetőfokán vesz, és az eladási pánik alján száll be shortra? Kitaláld, a nem túl jól informált, kevés tőkével rendelkező ~~balek~~ kisbefektetők. Őket hívjuk *gyenge kezeknek*. Ők azok, akik túl kevés tőkével, túl sokat kereskednek. Ők azok,

akik helyet adnak a kereskedésben az érzelmeknek: a félelemnek és a mohóságnak. Rossz időben, rossz helyen kereskednek. Nem tudják, merre van a felfelé, és merre a lefelé. Túl nagy üzleteket kötnek, és több lovat akarnak egy fenékkal megülni.

Ahogy telik az idő, rá kell, hogy jöjj, az egyik legjobb taktika az, ha kivárod a megfelelő pillanatot. A sokféle piac között biztosan akad olyan, amelyik épp most vajúdik egy eladási vagy vételi pánikban. Nem rossz dolog megszédni magunkat az olyan üzleteken, amik jó eséllyel lesznek nyerők. A pánik közepette venni vagy eladni egy ilyen lehetőség, persze csak akkor, ha a jó irányba kereskedsz. Nem fogsz rosszul járni, ha a tetején tudsz eladni és az alján venni. Addig pedig, amíg elő nem áll a lehetőség, menj ki a strandra, golfozz, menj horgászni, vagy csak lazíts és élvezd a pénzt, amit a nagy mozgásokon kerestél.

5. fejezet: Mennyi az EQ-d?

A „Trading is a Business” c. könyvemben a kereskedést a világ legjobb üzletének neveztam. A fejezet végén kitérek arra, hogy nem vagyok egyedül azzal a vélekedésemmel, hogy a kereskedés kiváló megélhetési forma lehet!

Tudod-e, hogy mennyi az EQ-d¹? Tudtad egyáltalán, hogy ilyesmi létezik?

Az EQ-d tartalmaz olyan összetevőket, amik nagyban befolyásolják, hogy sikeres kereskedő válhat-e belőled. Ebben a fejezetben áttekintünk néhányat közülük.

Önmotiváció

Az EQ főfaktorai közül is a legeslegfontosabb a sikerhez vezető úton: az önmotivációs képesség. Úgy is mondhatnánk, ez az a képesség, hogy lelkesedést, buzgalmat és bizakodást táplálj magadban egy cél elérése érdekében. Az önmotiváció elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a hosszú távú sikerhez szükséges folyamatos, könyörtelen gyakorlást végig tudd csinálni. Akik világviszonylatban is nagy sikereket értek el bármiben, mind erős önmotivációs képességgel rendelkeznek. Sakkbajnokok, olimpiakonok – számukra az önmotiváció magától értetődő. Ahhoz, hogy motiválni tudd magad, először is hinned kell magadban. Hinned kell abban, hogy a világos, kitűzött céljaidat el is tudod érni.

A pesszimista emberek nem tudják magukat motiválni. Aki pesszimista, gyakrabban látja a dolgokat katasztrofálisnak, és nem hisz abban, hogy sikert tudna elérni. Hajlamos egy veszteséget a következőképpen értelmezni: *Elbuktam. Soha nem leszek jó kereskedő.* Beleneveli magába, hogy veszteni fog! Az optimista, aki tudja magát motiválni, másként gondolkodik: a veszteségért nem csak magát okolja, hanem látja a helyzetet is, amiben a veszteség előállt. Emiatt könnyebben lép túl a veszteségen és keresi a következő lehetőséget.

Azt, hogy pozitív vagy negatív-e a szemléletmódunk, nincs kőbe vésve! Kitartó próbálkozással és gyakorlással a pesszimisták is megtanulhatnak pozitívabban gondolkodni. Közismert tény, hogy ha meg tudod tanulni gyorsan felismerni a negatív, saját magadat kétvállra fektető gondolatokat, mihelyt azok keletkeznek, akkor képes lehetsz az egész szituációt átértékelni, és reménytelibb, bizakodóbb színben látni a helyzetedet.

Tudatosság

A tudatosság annyi, mint felismerni az érzelmeket, amikor azok megtörténnek. Az intuitív kereskedés alapja, hogy megtanuljuk felismerni az érzelmeinket és különválasztani őket a helyzetről alkotott véleményünkötől. Azok, akik tudnak bánni az érzelmeikkel, jobb kereskedők.

¹ Ford. megj.: EQ, azaz érzelmi intelligencia, melyről bővebben [itt lehet olvasni](http://www.tozsde.hu/tl).

A tudatosságot bárki fejlesztheti magában. Az érzelmeinket sokszor nem tudatosan éljük meg. Ezen kell változtatni, és az érzelmeiket tudatos szintre kell emelni. Rájuk kell hangolódni, hogy felismerjük őket. Az EQ-d egyik alappillére a tudatosságod.

Empátia

A sikeres kereskedéshez fontos, hogy magadat egy másik ember helyébe tudd képzelni. Azokkal kell együtt dolgoznod, akikkel a piacon találkozol. Ahhoz, hogy saját szükségleteid sikerrel kommunikáld mások felé, tudnod kell, hogy ők hogyan éreznek. Még egy telefonbeszélgetés alkalmával is közvetítjük hangulatunk, érzelmeink mások felé, és ez fordítva is igaz. Ez annyira árnyaltan, finoman megy végbe, hogy szinte észrevehetetlen, hacsaknem tudatosan figyelsz rá. Az, ahogy utasítást adsz valakinek, vagy ahogy azt mondod, hogy „*kérem*”, „*köszönöm*”, olyan érzéseket hagyhat a másik félben, hogy durva vagy, elutasítod vagy lenézed őt. Másfelől, a hangsúlyozásod, az arckifejezésed vidám is lehet. Elérheted, hogy aki az utasításod fogadja, fontosnak és elismertnek érezze magát. Ha így érez, valószínűbb, hogy akar is majd neked segíteni, és a lehető legjobb szolgáltatást nyújtani. Minél jobban meg tudjuk látni mások érzelmeit, annál finomabb és pontosabb jeleket tudunk mi magunk is küldeni nekik. Ha erre azt mondanád, hogy te kizárólag elektronikusan kereskedsz, nem vagy kapcsolatban senkivel, ne feledd, hogy egy váratlan üzemszünet esetén mégis rászorulhatsz arra, hogy telefonon adj utasításokat a brókerednek.

Az évek során megtanultam, hogy inkább várok a pozíció nyitással, ha azt érzékelem, hogy a vonal másik végén lévő ember ideges, frusztrált vagy más okból nincs teljesen jól. Nem akarom a saját esélyeimet rontani azzal, hogy a leggyengébb láncszemre bízom magam.

Azt pedig, ha valaki jól teljesíti az utasításaimat, mindig megköszönöm. Mindig tudatom másokkal, hogy nagyra értékelem még a legkisebb szívességet és együttműködést is.

Hangulatok kezelése

Mindannyiunknak vannak hangulatai, jók is, rosszak is. Ez is része emberi mivoltunknak. A hangulataink személyiségünk részét alkotják, és a kezelésük kulcsa az egyensúly. A hangulatok, kiváltó okuktól függetlenül, érzelmi jelenségek. Általánosságban véve, kicsi ráhatásunk van arra, hogy *mikor* ér el minket egy hangulati hullám. Afölött viszont, hogy *meddig* fog tartani egy érzelmi hullám, és hogyan éljük meg, van némi ellenőrzésünk! Pszichológusok szerint a legnehezebben legyőzhető hangulati állapot a harag. Ha például elszalasztasz egy üzletet valaki más miatt, lehet, hogy egyből előnt a harag. Tudnod kell azonban, hogy a dühkitörések tovább stimulálják az agyat, így utánuk még mérgesebb lesz, nem pedig nyugodtabb.

A harag egy lehetséges kezelési módja az átstrukturálás. Ha előnt a düh, mert lemaradtál egy üzletről, próbáld másként felfogni: gondold arra, hogy lehet, hogy a piac mozgott túl gyorsan. Az is lehet, hogy az illetőnek, aki a megbízásodat fogadta, rossz napja van, és emiatt lassabban dolgozik. Próbáld más fényben látni a dolgot! Átstrukturálással bármilyen rossz hangulaton segíthetsz. Minél hamarabb gondold át újra a helyzetet, annál hamarabb lesz vége a negatív érzelmi hullámnak.

A harag másik csillapítási módja a figyelemelterelés. Kapcsold ki a gépet és menj, nyugodj le. Akkor is tedd ezt, ha épp egy nagyobb veszteség miatt szomorú vagy, vagy csak egyszerűen frusztrál az, ahogy kereskedtél. Amikor egy látszólag megoldhatatlan helyzetbe kerülünk, az agyunk hajlamos blokkolni. Ez ellen egyet lehet tenni: szünetet tartani. Gondolj valami másra. Foglald le a kezeid, vagy kezd bele valamilyen tornagyakorlatba. Sétálj egyet. Csinálj valamit, ami kilöki az agyadat a holtpontról. Csinálj bármit, ami eltereli a figyelmedet!

A figyelemelterelés és átstrukturálás enyhítheti a szorongásos és depressziós tüneteket. Adj hozzá légzőgyakorlatokat, meditációt és egyéb relaxációs technikákat, és látni fogod, hogy nagyon is van kontrollod a negatív hangulati időszakok fölött!

Impulzusok kontrollálása

Tegyük fel, hogy benne vagy egy pozícióban és a piac ellened indul. Hirtelen rádtör az érzés: *kifelé innen most!* Másfelől tudod azt is, hogy meg kell adni az esélyt és időt arra, hogy a neked kedvező irányba menjen tovább a piac. Ha ebben a helyzetben az impulzusnak engedsz, és kiszállsz, akkor feláldozod az eredeti célod.

Az impulzuskontroll legfontosabb eleme talán az, hogy késleltetni tudjuk azokat az impulzusokat, amik a céljainkkal ellentétesek. Az impulzuskontroll szintén fontos eleme az egyén EQ-jának!

A képesség, hogy ellenállj a készítésnek, fejleszthető. Amikor érzed a készítést, tudatosan emlékeztess magad az eredeti célodra. Emlékszem egy kereskedő barátomra, aki venni akart valamilyen egzotikus opciót. A minimumot akarta fizetni, ami akkor 6 dollár volt. Három hetet várt, hogy az ár lemenjen erre a szintre, de az maradt 10 dolláron. Három hét múltán nem bírta tovább a várakozást, beszállt 10 dolláron. Két nappal később, és az utána következő két hétben is, akár 5 dolláron is beszállhatott volna. Amit tett, az nem volt más, mint hogy engedte, hogy a készítése a célja útjába álljon! Később az ár felment tizenötszörösére, de ha kivár, és 5 dolláron száll be, akkor harmincszoros haszna lett volna!

A világ legjobb üzlete

Richard Russel, a Dow Theory Letters-től egyszer írt egy cikket a tökéletes üzletről. Arra gondoltunk, ezt érdekes lenne összevetni azzal, amit mi a kereskedésről gondolunk! A megjegyzéseinket vastaggal szedve olvashatod.

1. Az ideális üzlet ügyfele az egész világ, nem pedig egy környék, város vagy ország. Másként, korlátlan és globális piaca van (és manapság ez egyre fontosabb, hiszen a világ piacai olyan mértékben nyíltak meg, mint korábban még soha). Hányszor láttuk, hogy egy kis üzlet pár évig virágzott, aztán jött a környékre egy nagyobb és erősebb bolt, és a kisbolt kénytelen volt lehúzni a rolót.

Kereskedőként az egész világ, az összes tőzsde a rendelkezésedre áll, hogy adhass-vehess!

2. Az ideális üzlet olyan terméket kínál, aminek rugalmatlan a [kereslete](#). A rugalmatlan kereslet olyat termékekre jellemző, amire az embereknek szüksége van, vagy vágnak rá, az ártól majdnem teljesen függetlenül.

Kereskedőként bármilyen terméket választhatunk. Ha épp olajhiány van, veszünk olajat olcsón és eladjuk drágábban. Ha aranyhiány van, azt veszünk. Lássuk be, a kereslet rugalmatlansága minden bika piac alapja, a fordítottja, az árrugalmasság pedig minden medvepiac alapja!

3. Az ideális üzlet olyan terméket árul, amit nem lehet egykönnyen helyettesíteni vagy lemásolni. Ez azt jelenti, hogy egyedi termékről van szó, de legalábbis olyan valami, amit szabadalmaztatni lehet. Kereskedőként te vagy a termék, és te tökéletesen egyedi vagy!

4. Az ideális üzletnek minimális az emberigénye – minél kevesebb, annál jobb! Egy aktuális példa erre a „virtuális cég” aminek talán van egy irodája néhány vezetővel, de az összes tényleges termelőmunkát más cégeknek kiadva végeztetik el.

A kereskedéshez elég egyetlen ember – te! Főnök és alkalmazott is vagy egyben, ennél kevesebb emberrel nem lehet üzletet működtetni!

5. Az ideális üzlet rezsije alacsony. Nem kell neki drága iroda, nem fogyaszt sok áramot, nem kellene drága hirdetések, jogi tanácsadók, magas bérigényű alkalmazottak, sem nagy raktárkészlet.

A kereskedés, bár vannak fix költségei, mentes a fenti kiadások többségétől. Talán a legnagyobb kiadás a brókerköltség, a jutalékok, ezt követi az élő adatszolgáltatás díja, ha szükségesnek tartod, hogy ilyenre előfizess. Ha hiszed, ha nem, sokan kereskednek késleltetett adatokkal, vagy újságokban közölt árak alapján.

6. Az ideális üzletnek nincs túl nagy tőkeigénye, nem igényel nagy befektetést. Másként mondván, nem kell lekötni a tőke nagy részét már az induláskor. Az új vállalkozások leggyakrabban éppen a tőkehiány miatt mennek tönkre!

Egyetértünk a tőkehiányról szóló gondolattal. A legtöbb kereskedő, aki tisztán a kereskedésből akar megélni, roppant kevés tőkével vág neki! Tőkeáttétes kereskedésnél kis induló tőkével is lehet nagyobb profitokat elérni.

7. Az ideális üzlet rögtön hozzáférhető pénzt hoz. Vagyis nem kell belebonyolódni hosszadalmas fizetési határidőkbe, hitelkonstrukciókba.

A határidős piac a létező leglikvidebbek egyike. Általában 24-48 órán belül a pénzedhez juthatsz! Hitelről szó sincs!

8. Az ideális üzletet kevés kormányzati vagy iparági szabályozás köti (ezt a vállalkozók biztosan tökéletesen megértik)

Egyéni kereskedőként gyakorlatilag szabályozás nélkül dolgozhatsz. Van néhány szabály, ami a teljes szektorra vonatkozik, és vannak tőzsdei szabályok is. Ezek általában csak a rendfenntartást szolgálják, abba, hogy hogyan kereskedsz, nem szól bele senki! Munkaügyi hatóság, környezetvédelmi hivatal, tőzsdei felügyelet – neked egyikkel sem kell foglalkoznod!

9. Az ideális üzlet könnyen áthelyezhető. Ezt azt jelenti, hogy foghatod magad (és az üzleted) és bárhova átköltözhetsz – Nevadába, Texasba, Floridába, Washingtonba, Dél-Dakotába – egyik államban sincs helyi jövedelemadó – vagy akár Monte-Carlóba, esetleg Dél-Franciaországba vagy Svájcba.

Ez az, amiben verhetetlen egy kereskedő. Bárhova áthelyezheted az üzleted! Minél kevesebb rövidtávú üzletet kötsz, annál kevesebb friss, élő adatra van szükséged, és annál több helyen űzheted ezt a foglalkozást. Amíg van a közeledben egy telefonvonal, és belátható időn belül hozzájutsz a friss árakhoz, addig mehet az üzlet! Az internet és az elektronikus kereskedés térnyerésével bárholnan kereskedsz.

10. Egy fontos, de gyakran figyelmen kívül hagyott tényező: az ideális üzlet kielégíti szellemi és emocionális igényeidet! Semmihez sem hasonlítható, ha azt csinálod, amit szeretsz. Ekkor lesz a munkából szórakozás!

Ez megint egy olyan dolog, amiben a kereskedés jeleskedik. Azok, akik a saját pénzüket forgatják, szinte kivétel nélkül roppantul élvezik a piacok folyamatosan változó, kihívásokkal teli világát!

11. Az ideális üzlet hagy bőven szabadidőt. Más szóval, nem kell ott lenned és figyelned 12, 16, 18 órát naponta! A feleségem tudna erről mesélni! Ügyvéd, minden reggel fél hétkor indul, és este fél hétre ér haza, ha nem később!

Még az intenzíven daytradelők sem kell, hogy a hét minden napján, reggeltől estig műszakban legyenek. A kereskedés lehet laza, ráérős is, ha úgy akarod.

12. Megint egy nagyon fontos dolog: az ideális üzlet bevételeit nem korlátozza a személyes teljesítőképességed! Ezt főként az orvosok és ügyvédek szenvedik meg. Az ideális üzletben ugyanakkora erőfeszítéssel szolgálhatsz ki egy ügyfelet, mint tízezret (a könyvkiadás példa egy ilyenre).

Nos, a 12 pontból 11 vonatkozik ránk, kereskedőkre. Szomorú, de igaz: ha kereskedsz, *TE magad* vagy a termék, nem vehetsz fel mást magad helyett! De ugyanakkora erőfeszítéssel eladhatsz 10 vagy éppen 100 egységet is.

„Nagyjából ennyi volna! Ha ezt a listát használod, segíthet, hogy átrágd magad sok képmutatáson és ostobaságon, vágyakon és álmokon, hogy tisztábban lásd, mit is akarsz a munkától és az élettől. Egyikőnk sem dolgozik valóban ideális körülmények között, de

mégis sokat segít, ha tudod, egyáltalán mit is keresel. Ahogy egy barátunk megfogalmazta: nem tudok tojást tojni, és főzni sem, mégis tudom, hogy egy jó omlett hogy néz ki, és milyen az íze!”

„A munka materializálja a szeretetet. Ha nem tudod szeretni azt, amit csinálsz, akkor jobb, ha kiülsz egy templom elé koldulni, alamizsnát kérni azoktól, akik szeretik a munkájukat!”

„Albert Einstein gondolatai:

1. Az összevisszaságban találd meg az egyszerűséget
2. A hangzavarban találd meg a harmóniát.
3. A nehézségek közt találd meg a lehetőséget.”

Einstein ezen gondolatai tökéletesen kifejezik mindazt, amit a könyveinkben, szemináriumainkon, tanfolyamainkon tanítani akarunk! Olvasd el őket újra és újra, jegyezd meg őket, mert a sikeres kereskedés ezeken alapszik!

6. fejezet: Pénzkezelés

Vannak olyan tipikus hibák, amelyeket sok kereskedő elkövet a pénzkezelés (money management) területén. Először is azt kell megérteni, miről szól a pénzkezelés.

A pénzkezelés összetett dolog, részben átfedésben van a kockázatkezeléssel, a pozíció menedzsmenttel, önmenedzseléssel. Ennek ellenére mégis egy sor olyan aspektusa van, ami egyedivé, a többi menedzsment területtől jól megkülönböztethetővé teszi. Ebben a fejezetben a pénzkezelés azon területeit tekintjük át, ahol könnyen követhetünk el sokba kerülő hibákat.

Probléma: mások véleményét túl komolyan venni

Kim egy long pozíciót nyitott nyersolajból. Azután tette ezt, hogy alaposan áttanulmányozta az összes információt, amit a kereskedéshez használni szokott. Azért nyitott, mert az összes jel arra mutatott, hogy az olaj ára nemsokára elindul felfelé. Nem sokkal később az egyik hírsatorna gazdasági műsorában egy „olajszakértő” nyilatkozik. Azt mondja, hogy a nyersolajkészletek minden bizonnyal apadni fognak az idén, mert az olajcégek nem végeznek annyi kutatást, mint az előző években. Kim felkapja a fejét erre a véleményre, és elkezd kételkedni abban, hogy jó döntést hozott a belépéssel. Minél többet gondol rá, annál erősebben gyötrik a kétségei. A vége az, hogy 400 dollár veszteséggel zárja a pozícióját. Az a tény, hogy egy állítólagos „szakértő” másként vélekedett, mint ő, teljesen szétzúzta az önbizalmát. Az árak még a közelébe se értek a stopszintjének, ami 700 dollár veszteséget jelentett volna. A nap végére az árak új csúcsra értek, és a következő napokban szinte robbant a bikapiac. Egy csodás nyereség helyett Kim vesztésként került ki az üzletből. A pénznél sokkal többet veszített: az önbizalmát!

Kim nehezen tud döntést hozni.

Mi a megoldás?

Fel kell állítanod a saját kereskedési szabályaidat, és azt kell lekereskedni, amit te látsz. Felejtsd el a véleményeket, a sajátodat is, és másokét is. Nagyon ritka az az ember,

akinek a *puszta véleményét* érdemes lekereskedni. Ha nem vagy egyike ezeknek, akkor ne is így kereskedj!

Értékelj a helyzetet azon tények alapján, amit a szabályaid szerint figyelembe kell venned. Mindig legyen menekülési terved, hogy elkerülhesd a túl nagy veszteségeket! Ha Kim az eredeti elképzeléséhez ragaszkodott volna, akkor nem egy szánalmas vesztes lenne, hanem egy boldog nyertes! Ha hoztál egy döntést, akkor vidd végig következetesen! Ne hagyd, hogy eltántorítsanak!

Probléma: aki sokat markol, keveset fog

Sok kereskedő esik abba a hibába, hogy túl nagyot akar egyetlen üzleten szakítani. Ez a fajta mentalitás az emberi kapzsiságban gyökerezik, és akkor válik igazán veszélyessé, ha

Peter is így fogja végezni?

nincsenek tisztán meghatározott kereskedési célok, amik a kapzsiságot féken tartanák. Csak azért kereskedni, hogy „pénzt keressünk”, nem egy egyértelmű cél! Előre tudni kell, mennyi profitot szeretnél egy adott üzleten elérni!

Peter shortot nyitott államkötvényből, és az üzlet nyeresre áll. Az látja, hogy profitot termel, ettől eltelik önbizalommal. Azt gondolja, nem árthat több lábon állni, ezért beszáll longot nyit ezüstműből, valamint short oldalon belép határidős gabonába is. Úgy gondolja, hogy ezeken is nyerni fog, de a

piac ellene megy. Gabonája vesztőbe fordul, új csúcsra ér az ár. Zárja a vesztő shortját, majd le akarja átlagolni a veszteséget, ezért megint megshortolja a gabonát. A nap végén áttekinti, hogyan állnak pozíciói. Azt látja, hogy amit az államkötvényeken nyert, elment a vesztes gabonauzlet finanszírozására. Az ezüstje sem áll jól, és továbbra is shortban ül egy emelkedő gabonapiacon. Igaz, hogy nyert a nap folyamán, de ez elment a vesztes üzletekre, arról nem is beszélve, hogy mekkora pluszkockázatnak tette ki magát, a nyaklónélkül kötött további üzletekkel! A dolog vége az, hogy Peter önbizalma keményen csorbat szenved. Ahelyett, hogy örülne a nyerő kötvényeinek, azon aggódik, vajon egyáltalán ki tud-e veszteség nélkül szállni a sok üzletből. Peter *túltrédelte magát*, és ha így folytatja, nagy esélye van, hogy úgy végezze, mint az illusztráción látható nincstelen vándor.

Mi a megoldás?

Minden üzlethez előre határozd meg a profitcélt. Csak akkor szállj be újabb üzletekbe, ha ezt a profitcélt már elérted. Ne igyál előre a medve bőrére, vagyis ne nyiss újabb pozíciókat piramisszerűen a még nem lezárt profitjaid terhére! Peter is örülhetett volna pár pont profitnak, ha meghatározott profitcéllal kereskedik. Miután lezárta az egyik pozíciót, nyithatott volna egy másikat, ha úgy dönt. Nagyon kevés kereskedő tud egyszerre több piacon, több pozíciót jól menedzselni. Ne kereskedd túl magad!

Probléma: a túlzott önbizalom

A túlzott önbizalom csapdájába nagyon könnyű beleesni. Sokan hiszik, hogy fontos információhoz jutottak, vagy tapasztalatuk fogja nyereséhez segíteni őket. Ezért van az, hogy a kisbefektetők, akik „tuti tippek” alapján kereskednek, annyiszor ráfáznak.

Tim farmerként dolgozik. Disznókat nevel, emiatt nagy mennyiségű takarmányt vesz minden évben. Tim gazdasága elég nagy, és jól is megy neki. Hetente 250 állatot visz eladásra, ez tisztos profitot biztosít neki. Mivel az üzletmenete folyamatos, nem viselik meg a húsárak átmeneti ingadozásai, mert éves szinten ki tudja átlagolni a nyereségét. Tim arra gondolt, hogy takarmányköltségeit csökkenthetné, ha határidős piacon kereskedne. Longot nyit szójából. Minden időjárás-jelentést és piaci beszámolót meghallgat. Termelői tanácskozásokra jár, megpróbál minden olyan információt beszerezni, ami hozzásegítheti egy kis pluszprofithoz. Az a baj, hogy Tim csőlátásban szenved. Amikor szétnéz a saját gabonaföldjén, olyan következtetéseket von le, amik az egész piacra nem feltétlenül igazak! Saját földjein szárazságot tapasztal, és azt gondolja, hogy ez biztosan máshol is így van.

Tim figyelmen kívül hagyta, hogy az ő saját silói is teli vannak az elmúlt évek bőséges termésével. Túlértékelt bizonyos információkat a döntéshozatalnál, azt hitte, hogy „tuti tippje” van. Felhívta brókerét és jó alaposan bevásárolt határidős szójából. Tim magabiztos volt. Biztos volt benne, hogy rövidesen hatalmas áremelkedés fog kezdődni. Biztos volt benne, hogy egy vagyont fog a szóján keresni. Tim kapzsisága egy mohó disznóvá változtatta őt. Ahogy telt az idő, úgy ereszkedtek az árak. Tim befektetésének értéke egyre csak zsugorodott. Tim ott rontotta el, hogy nem törekedett arra, hogy lássa a teljes képet! Valóban szárazság sújtotta azt a vidéket, ahol Tim élt, de

Tim olyan mohóvá vált, mint egy disznó!

az ország többi részén időben érkezett az eső! Tim vesztett, mert túl nagy volt az önbizalma, azt hitte, tud valamit, amit mások nem!

Mi a megoldás?

Mindannyiunkra ráfér, ha szélesítjük a látókörünket! Egy kis szerénységtől még senkinek nem lett baja! Soha se engedd, hogy elszaladjon veled a ló, ne hidd, hogy olyat tudsz, amit mások nem! Nem lankadhat az éberséged, mindig oda kell figyelned magadra!

Probléma: az észlelési torzítások

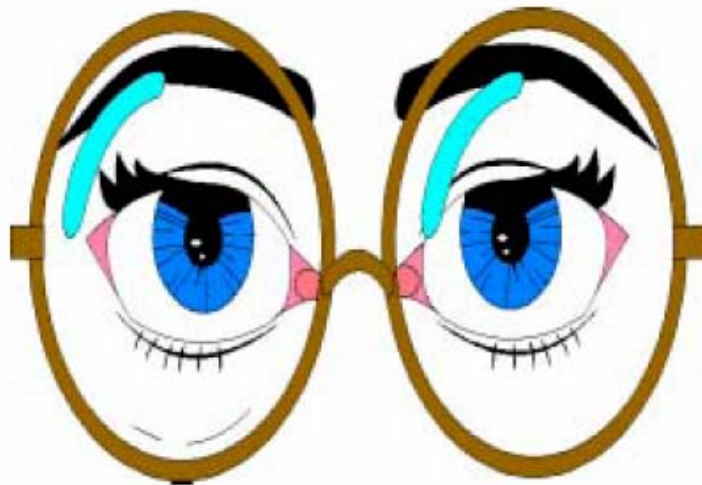
Az észlelési torzítás jelenségét jól ismerik a marketingesek. Ez az, amikor nem azt látjuk, amit előttünk van, és nem azt halljuk meg, ami elhangzik.

Ehelyett valami mást ragad ki a figyelmünk, többnyire azt, amit mi magunk *látni vagy hallani szeretnénk*. Ez a fajta mechanizmus sok kereskedőt is sújt! Ha megfogalmazódik a szándék, hogy pozíciót nyissunk, gyakran elkezdjük a rendelkezésünkre álló információkat úgy csűrni-csavarni, hogy megalapozhassuk vele döntésünket! Ez az a helyzet, amikor a rendszerét lelkiismeretesen követő kereskedő úgy dönt, hogy

figyelman kívül hagyja a piac jelzéseit. Többször láttuk már, amikor valaki meggyőzte magát arról, hogy a piac felfelé megy, pedig igazából lefelé trendelt. Láttuk, hogy addig kérdezgette ismerőseit, barátait, brókerét, míg ki nem logikázta, hogy igaza van.

Egyik hallgatónk, Fran és férje, John, úgy döntöttek, hogy öregkorukra Missouri-ba, a hegyekbe költöznek. Mindenki azt mondta nekik, hogy ne tegyék, mert nem lesz biztosítva a megélhetésük. Mindenki arról győzködte őket, hogy ne költözzenek oda.

Beszéltek a kiszemelt hely lelkészével is, aki örült nekik, és elmondta, hogy sokban tudnák segíteni a helyi gyülekezet munkáját. A húsz-harminc megkérdezett barát, ismerős mind azt mondta, hogy ne költözzenek, nekik mégis elég volt ez az egy ember, hogy meghozzák a végső döntést. Pontosan azt hallották, amit hallani akartak! Eladták a házukat, és ingóságai nagy részét is. Elköltöztek a hegyekbe, és egy év alatt felérték minden tartalékukat. Nem tudtak munkát találni maguknak, így vissza kellett jönniük, és mindent előlről kezdeni. John már nyugdíjba ment, most újra munkát kellett keresnie.

Sok kereskedő problémája, hogy csak azt látja és hallja meg, amit akar!

Fran még meg sem tudta igazán tanulni a kereskedést, máris abba kellett hagynia, hogy teljes állásban dolgozhasson.

Mi a megoldás?

Nézd objektíven a kötéseidet. Ne hagyd, hogy az érzéseid befolyásolják azt, amit a környező világból felfogsz. Tanuld meg észrevenni a különbséget aközött, amit látsz, érzel, és gondolsz. A gondolataid vezéreljenek. Zárd ki mások véleményét a döntéshozatalból! Ne hagyd, hogy a brókered pont azt mondja, amit hallani akartál! Ne kérj tanácsot barátaidtól, brókeredtól, vagy családtagjaidtól! Kapcsold ki a TV-t és a rádiót, nincs szükséged arra, amit mondani akarnak. Szedd le az indikátorokat a chartodról, és csak az árakat nézd. Ha még mindig látod a kötés lehetőségét, akkor szállj be!

Probléma: félelem a veszteségtől

Nagyon nem mindegy, hogy valaki kockázatkerülő, vagy pedig a veszteségektől fél. Utálnod kell a veszteségeket. Arra kell magadat beprogramozni, hogy elkerüld a veszteségeket. Ahhoz, hogy el tudd kerülni a veszteségeket, gondolkodnod kell, és nem engedni az érzelmeknek!

Két emberi dologra kell odafigyelni! Az egyik a „*ha már úgyis benne vagyok*”-jelenség, a másik pedig a „*már megint vesztettem*”-szindróma.

Az első eset akkor fordul elő, ha benne vagy egy pozícióban és a piac ellened indul. Eszedbe jut, hogy már a nyitás is pénzbe került, legalább ennyit kellene keresni a bolton. Az is beugrik, hogy mennyi időt, energiát fordítottál a tervezésre! Az idő is pénz! Mennyit vártál erre a lehetőségre, mennyit dolgoztál érte, és most vesszen kárba mindez? Úgy

döntesz, hogy adsz még egy kis esélyt a dolognak, bővíted a stopodat. Mire rájössz, hogy ez nem volt jó döntés, a veszteségeid még nagyobbak! A végén sokkal nagyobb veszteséggel szállsz ki, mint eredetileg tervezted! A veszteség kihat lelkiállapotodra is, még jobban fogsz félni a veszteségtől ezután. Amikor döntenie kellene, le fogsz blokkolni, és nem tudod majd időben meghúzni a ravaszt!

A másik probléma, amikor eltúlzod a veszteségeket. Nem az a lényeg, hogy hány nyerőd és hány vesztőd van. Az a lényeg, hogy az átlagosan többet nyerjél, mint amit vesztesz.

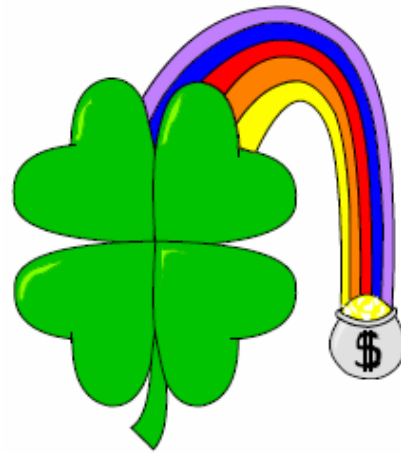
Veszthetsz akár sokszor egy kicsit, ha egy-egy nyerőd többet hoz vissza! Természetesen az a legjobb, ha minél több és minél nagyobb nyerő üzletet tudsz kötni.

Mi a megoldás?

Csakis a kockázat és nyereség alapján értékeld a kötéseid. Kérdezd meg magadat: mit vársz ettől a kötéstől? Gondold át: mi lehet a legrosszabb, ami történhet veled, és mi az, amit tennél, hogy ezt idejekorán elkerüld? Van-e taktikád arra az esetre, ha vesztőbe fordul a pozíciód? Kalkuláld bele a kötés költségeit is minden egyes üzletbe! Programozd magad arra, hogy csak a szükséges mértékű kockázatot vállald! Ha a stopodon bővítesz, az ablakon dobod ki a pénzt!

Probléma: a nyert pénzzel túl könnyelműen bánni

Nem ritka a kereskedők között, hogy az üzleteken nyert pénzre másként tekintenek, mint arra, amit eredetileg a kereskedésbe befektettek. Csak azért, mert nyerted azt a pénzt, nem szabad ajándéknak felfogni! Nem talált pénzről van szó! Megdolgoztál érte! Értékeld is ennek megfelelően! Ne hazardírozz vele! Ne aszerint értékeld a pénzt, hogy honnan van! A pénz az pénz! Semmi jóra nem vezet, ha nagyobb kockázatot vállalsz a megnyert pénzzel, mint az eredetileg befektetett tőkéddel! Sokan elkövetik azt a hibát, hogy a nyereségükkel olyan dolgokat is megtesznek, amit a saját tőkéjükkel soha nem tennének!

Mi a megoldás?

Ne siess a nyereségedet újra kockáztatni. A legjobb, ha a számládon mindig nagyjából ugyanannyi pénzt tartasz. A nyereségedet rendszeresen vidd haza, és fordítsd másra, ne kereskedj vele. A gyöngyhalász se dobja vissza amit talált!

Probléma: a papírprofit-piramis

A kereskedéshez letétre van szükség. Az 1987-es fekete hétfő előtt az S&P 500 határidőt már 12000 dollár letéttel is lehetett kereskedni. Az összeomlás után néhány bróker ennek a háromszorosára, 36000 dollárra is megemelte a letét minimális összegét.

Egy kereskedő, nevezzük Willie-nek, viszonylag kis összegű számlával rendelkezett. Olyan stratégiát alakított ki magának, hogy a nyerő pozíciókhoz menet közben mindig több lépésben újabbakat is hozzáadott. Az index, amivel kereskedett, nagyon volatilis vált, ezért a brókere harminc százalékkal megemelte a szükséges letét összegét. Willie erről nem tudott, ezért amikor nyerőihez további pozíciókat akart nyitni, a brókere visszautasította a megbízást, hiányzó fedezetre hivatkozva. Willie keservesen

panaszkodott, de a brókere nem volt hajlandó engedni neki. Willie szeretne volna, ha a még le nem zárt üzletein keresett papírprofitot is felhasználhatná fedezetként. A brókere nem volt hajlandó belemenni, mondván, hogy ez egyfajta piramisépítéshez vezetne, amit a cég nem támogat.

Willie-t becsapta a „pénz illúziója”. Azt gondolta, hogy azért, mert a piac a neki kedvező irányba mozog, a valóságnál több fedezetet is kaphat a pozíciók nyitásához. A brókere szerencsére gyorsan szembesítette a valósággal. Vannak brókerek akik ezt megengedik, de ezzel a lehetőséggel sosem szabad élni. Willie álma a mesés többletprofitokról csak álmom marad. Örülhet neki, hogy a bróker nem engedte, hogy saját magát bajba keverje. Az a kereskedő, aki a papírprofitokból piramist épít, hosszútávon ne számíton semmi jóra.

Mi a megoldás?

Légy tisztában azzal, hogy a nyitott pozíciókhoz nem lehet „hozzáadni”. Amit tehetsz, az az, hogy egy teljesen új, az előzőtől független pozíciót nyitsz, és ezzel természetesen új kockázatot is vállalsz. Mindegy egyes pluszpozíció, amit az előzőre rányitsz, nagyobb eséllyel lesz veszítő, mint az előző. Minden egyes pluszpozíció *pluszkockázat* is egyben. A kötéseid megtervezésénél vedd számításba, hogy ha megnő a volatilitás, esetleg pluszfedezetre is szükség lehet! Ennek hiányában meghíúsulhat az újabb pozíció nyitása. Alapjában véve semmi baj azzal a stratégiával, amelyik, ha a piac a megfelelő irányba mozog, újabb és újabb pozíciókat nyit! Arra kell odafigyelned, hogy mindig csak a meglévő fedezeted terhére nyiss pozíciókat!

További gyakori hibák

Tanfolyamainkon rendszeresen szó esik a kereskedők által leggyakrabban elkövetett hibákról. Csakorba gyűjtöttünk néhányat:

Hiba: összekeverni a spekulációt a befektetéssel.

Sokan gondolják azt, hogy a *pénznek dolgoznia kell*, és ezért kötnek sok üzletet. Ez igaz lehet arra a pénzre, amit *befektetsz*, viszont egyáltalán nem igaz arra a pénzre, amivel *spekulálsz*. Ha nincs a birtokodban, az, amit eladsz, akkor a short pozíciód nem befektetés, hanem tiszta spekuláció. A spekuláció pedig nem befektetés! Bár elméletileg lehetséges volna, a valóságban a határidős piacon nem befektetni, hanem spekulálni szoktak. A kereskedő ne azzal foglalkozzon, hogy a pénze dolgozzon neki. Foglalkozzon a jó időzítéssel! Foglalkozzon a megfelelő üzlet keresésével! Foglalkozzon a veszteségek alacsony szinten tartásával! Foglalkozzon azzal, hogy minél előbb profittal tudja zárni a pozícióját, és ne kezdje el visszaadni a piacnak azt, amit nyert!

Hiba: mások kereskedési rendszerét majmolni.

Volt egy kereskedő, aki kezdő korában egy tapasztaltabb társa kötéseit leste el. A tapasztalt kereskedő általában nyert, míg az utánozó általában veszített. Aki más rendszerét próbálja meg vakon követni, az általában nem jön ki jól a dologból. Lehet, hogy az illetőnek másfajta céljai vannak, mint neked. Lehet, hogy sem anyagilag, sem érzelmileg

nem tudnád tolerálni azokat a veszteségeket, amiket ő elvisel. Lehet, hogy nincs annyi tőkéd, amit az illető stratégiája megkövetelne. Ezért van az, hogy vakon, gondolkodás nélkül követni mások spekulációs (nem befektetési) tanácsait nagyon ritkán hoz hosszútávon is eredményt. A határidős piac különösen jó példa arra, hogy ahány ember, annyiféle kereskedési módszer lehetséges.

Hiba: elfelejteni, hogy a kötésből veszítő is lehet.

Sokan a belépéskor csak arra koncentrálnak, hogy mennyi pénz fognak keresni az ármozgáson. Ritkán gondolnak arra, hogy a piac bizony ellenük is mehet, és a fényesen induló üzlet veszítőbe fordulhat. A valóság az, hogy amikor veszel valamit, másvalaki eladja azt. A vevő meg van róla győződve, hogy az ár emelkedni fog. Az eladó meg van róla győződve, hogy az ár már nem fog tovább emelkedni. Ha ezt mindig szem előtt tartod, egy tartózkodóbb, realisabban gondolkozó kereskedő lehetsz.

Hiba: azt az üzletet várni, ami egy csapásra gazdaggá tesz majd.

Amikor a spekuláció mibenlétéről kezdünk el beszélni hallgatóinknak, sokan mondják, hogy azért *kell* kereskedniük, hogy meggazdagodjanak. Azt felejtik el mindenki, hogy ahhoz, hogy nyertes lehessen, nem ülhet ölbe tett kézzel, a nagy nyerő üzletet várva. Még ha néha volna is egy-egy ilyen lehetőség, egyáltalán nem biztos, hogy te pont benne leszel! Sokkal jobban jársz, ha céloddal azt tűzöd ki, hogy rendszeresen keress kisebb-nagyobb összegeket. A kereskedő dolga, hogy kivegye a részét a mindennapos ármozgásokból. Ez nem azt jelenti, hogy mindennap kereskedned kell! Sokkal inkább jelenti azt, hogy amikor kereskedsz, egy előre meghatározott idő múlva szállj ki, ha nem termeltél profitot. Ha kedvező irányba megy a piac, használj követőstopot és hadd menjen!

Hiba: túl magas profitlel meghatározása.

A legnagyobb csalódások mindig akkor érik az embert, ha túl nagyok az elvárásai. Sokan kerülnek bajba amiatt, hogy túl nagyra becsülik a profitot, amit a kereskedéssel meg tudnak termelni. Mihelyt nekik kedvező irányt vesz a piac, elszalad velük a ló, és már fejben el is költik azt, amit még meg sem kaptak. A valóság az, hogy a legtöbbször nem tudjuk az összes pénzt elhozni, ami egy lehetőségben rejlik. Meg sem tudom számolni, hányszor történt meg velem, hogy több száz, olykor több ezer dollár profitom olvadt el lassan, mert nem szálltam ki idejekorán. Volt, hogy nem is vettem észre, hogy ki kellett volna szállni, máskor meg lehetőségem nem volt rá. Egy kereskedő ismerősöm egy euró-dollár üzletben kötésenként 700 dolláros profitot ért el. Másnap a profitja szó szerint összeszakadt egy 50 bázispontos kamatcsökkentés hírére. Nagy szerencséje volt, hogy 350 dollár profittal ki tudott szállni! A pénz, amit kereskedéssel nyerhetsz, egyáltalán nem olyan mértékben és ütemben érkezik, ahogy várnád, vagy ahogy ezt neked sugalmazták! A megélhetés és a kereskedés számlái viszont mindig időben érkeznek! A rosszul felállított profitlel sok nagyra vágyó kereskedőt vitt már rá, hogy otthagyja a munkáját, még mielőtt igazán megtanulta volna a szakmát! A megalapozatlan reménykedés okozza azt is, hogy sokan nem csak a saját, de a családjuk pénzét is elveszítik! Vannak, akik ingatlanjukat zálogosítják el, hogy legyen tőkéjük! A túl nagy profitlelok komolyan veszélyeztetik a kereskedő és környezete jólétét!

Hiba: motiváció és célok nélkül kereskedni.

Mielőtt hosszabb távú pozíciót nyitnál, vagy mielőtt a kereskedési napodat elkezded, gondold végig a céljaid és a motivációd.

- Miért akarsz ma kereskedni?
- Miért akarod ezt az üzletet megkötni?
- Közelebb visz-e ez a kötés a céljaidhoz?

Hiba: azért nyitni egy pozíciót, mert a helyzet megfelelőnek látszik.

Gyakran kapunk hívást olyan korábbi hallgatóinktól, akik gondban vannak, mert nem tudják, hogyan tovább. Amikor hozzánk fordulnak, már nagy a baj. Pozíciót nyitottak, mert véleményük szerint, vagy épp másvalaki véleménye szerint, ez jó ötletnek tűnt. Azt hitték, okosan cselekednek, ha követik a tanácsot. Nem tervezték meg a kötést, és ami még rosszabb, nem tervezték meg a menekülési útvonalukat. Csak azért, mert a piac forró és épp nagy mozgásban van, még nem kell belépni! Olyankor, amikor nem teljesen érted, mi történik, a legjobb megoldás, ha nem nyitasz. Mindig lesz egy következő lehetőség!

Nem muszáj kereskedned.**Hiba: túl nagy kockázatot vállalni.**

A számlanyitási nyomtatványokon, tankönyvekben, magazinokban és megannyi más szakirodalomban is le van írva, hogy a kereskedés óriási kockázattal jár. Miért olyan nehéz ezt elhinni? Sokan megértik ezt az eszükkel, de igazán komolyan senki nem veszi, amíg benne nem ül a pácban, egy jó nagy vesztes pozícióban. A mohóság viszi rá a kereskedőket, hogy túl nagy kockázatot vállaljanak! Túl sokat kereskednek! Túl messzire teszik a stopot! Túl kevés tőkével akarnak kereskedni! Nem mondjuk, hogy ne kereskedj. Azt mondjuk, hogy egy megfelelő, komoly kereskedési tervvel fogj neki. Ismerd meg a piacot, amin kereskedsz, és használd a józan eszedet!

7. fejezet: A kereskedés művészete

Minden kereskedőnek profivá kell válnia abban, hogy tudja azt, hogy az elemzés melyik eszköze mikor mutatja az igazságot. Sosem szabad figyelmen kívül hagyni azt, amit a józan ész diktál! Azzal kell kereskedni, amit látsz! Van, amikor az indikátorok teszik a legjobb szolgálatot. Van, amikor a hullámelméletek, vagy épp talán saját elméleteid segítenek abban, hogy meglásd az igazságot. Olyan is van, amikor ezeket mind félre kell tenned, és intuitíven kell kereskedni, az alapján, amit látsz, akár úgy is, hogy csak utólag kapsz megerősítést a piactól. A legjobb azért az, ha van valamiféle megerősítés a kötés előtt.

Egy egyéni kereskedő mögött nem áll egy felkészült szakértői csoport, aki hasznos háttér-információkkal segítené a döntéshozatalt. A magányos trédernek nem sok esélye van arra, hogy mélyen beleássa magát a fundamentális információkba, mégis sok hasznos következtetést le lehet vonni a hírek, beszámolók nyomon követésével. Ezek az információk sokszor fontos megerősítésként szolgálhatnak.

A technikai tréderek sokban különböznek a fundamentális információk alapján kereskedőktől, akik sok-sok órát töltenek a fundamentumok vizsgálatával, mielőtt egy piacra belépnének. A „technikusok” számára elég, ha mások elemzése alapján döntenek, hogy melyik határidős piacokat érdemes szemmel tartaniuk, és teljesítményben felül is múlhatják a „fundásokat”, a technikai elemzéssel megtámogatott pontos időzítésekkel.

Egy keresleti piacon elég kell, hogy legyen, ha azt látod, hogy az árak emelkednek! Minden technikai és fundamentális elemzést kidobhatsz az ablakon egy ilyen piacon. Ilyenkor csak az számít, amit a charton látsz.

A keresleti lufi – amit a részvénytőkepiac után az indexek piacán is láthattunk még a XX. században – előbb-utóbb kidurran, de az árak addig is, fittyet hányva mindenféle elemzésre, emelkedni fognak, és ez a tény elég kell, hogy legyen ahhoz, hogy longod legyen. Egy megfelelő követőstoppal, persze, hogy bebiztosítsd keletkező profitjaidat.

A amerikai részvénytőkepiaci lufi kidurranása sok elemzőt váratlanul ért. Azért mondjuk, hogy azt kereskedd, amit látsz, mert így elkerülheted az ilyen meglepetéseket. A biztonság kedvéért és saját megnyugtatósodra is, ha nem egy piaci lufit látsz éppen, azért mindig keress többféle megerősítést a döntéseidre. Vannak persze helyzetek, amikor nincs idő megerősítéseket keresni. Neked kell kitapasztalnod, hogy mikor milyen megerősítéseket keresel. Azt használd, ami a legjobban bejön neked!

A meglepetések elkerülése érdekében ne ragadj le egy piacnál, egy fajta kereskedési stílusnál, vagy egyfajta elemzésnél. A legsikeresebb kereskedők, akikkel találkoztam, mind többféle megközelítéssel dolgoztak. Összeraktak maguknak egy szerszámosládát, és mindig a piaci helyzetnek megfelelő szerszámot tudják belőle elővenni!

Ne ragadj le egy felfogásnál sem. Ha megkérdezik tőled, hogy szerinted merre fog menni a piac, azt kell válaszolnod, hogy „nem tudom, de a mozgásokat követve, az elemzéseim segítségével ott leszek, ahol éppen lenni kell, még ha ez időnként azt is jelenti, hogy a partvonalról szemlélődök”.

Ha kereskedsz, úgy kell ugrálnod, ahogy a piac fütyül. Meg kell tanulnod észrevenni, hogy a piac mit akar. Meg kell értened azokat az alapvető erőket, amik a piacot mozgatják! Ezek pedig: a veszteségtől való félelem és a nyereségre vágyó kapzsiság. Bele kell jönnöd az alakzat-felismerésbe, és minden bizonnyal segítségedre lesz az is, ha megismersz néhány technikai indikátort, amelyek olyan dolgokat mondhatnak el a piacról, amelyek talán még nem látszanak. Az indikátorok segíthetik az elemzést, de nem helyettesíthetik azt! Az indikátorok sohasem helyettesíthetik azt, amit te saját magad észlelsz a piacból.

Mitől mentek fel a részvényárak a kilencvenes évek második felében? A kereslet hajtotta őket! Az emberek hihetetlen mennyiségű pénzt öntöttek a befektetési alapokba. Ezek az alapok nem ülhetek a nagy rakás pénzen, oda kellett befektetniük, ahova az emberek akarták – az amerikai részvényt piacba! Bárki rájöhetett erre, aki figyelte a folyton emelkedő árakat.

Kulcsrakész üzlet?

A kereskedők, akik elkezdik ezt a szakmát tanulni, gyakran kulcsrakész üzletet akarnak maguknak.

Egy könyvelő gond nélkül megvehet egy már működő vállalkozást. Egy orvos is, és bizonyos mértékig, egy ügyvéd is. Egy mérnök is beszállhat egy már működő cégbe. A vállalkozó szellemű emberek nem ritkán franchise-t vesznek. Ha elég pénzed van, simán megvehetsz egy híres, nagy múltú franchise-t. A jó franchise lehetőséget ad arra is, hogy te és a segítőid beletanuljatok az üzletbe. Teljes felszereléssel, árukészlettel veheted meg a rendszert. Még a hirdetések is kitalálják neked. Mindenhez kapsz kézikönyvet is. Mindent elmagyaráznak, még a könyveléshez is adnak számítógépes szoftvert. Ha nem vagy tökéletesen idióta, nagyjából biztos lehetsz benne, hogy jól fog menni a bolt.

A kereskedés nagyon messze van a kulcsrakész üzlettől! Hiába veszel meg bármilyen kereskedési rendszert, senki sem fogja neked garantálni a sikert. Ó, én tudom, hogy így hirdették, a franchise-t is szokták így. De bármerre nézel, szélhámosok és csalók mindenfelé vannak. Fogasztó, véd magad!

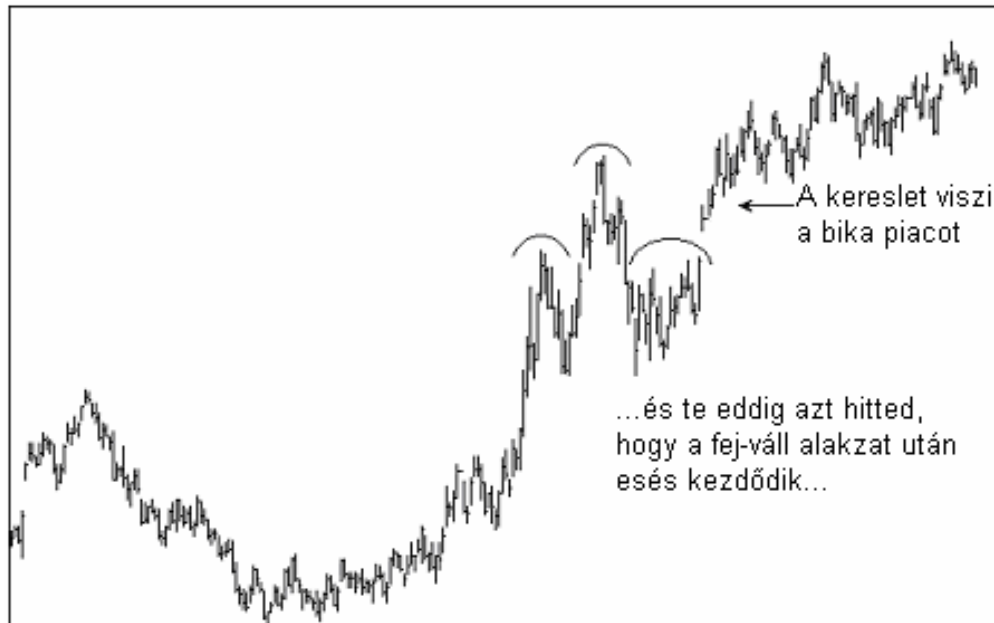
A kereskedéshez nem kapsz használati utasítást. Nincs olyan iskola, ahol kereskedőket képeznének. *(Reméljük, hogy ezen valamelyest tudunk segíteni a kézikönyveinkkel, szemináriumokkal és magánórákkal)*

Senki nem tud leülni melléd, hogy megmutassa, melyik határidős piacokon kellene kereskedned. A kereskedési tudást nem lehet előre csomagolva árulni. Túl sok részlete függ a kereskedő személyiségétől, beállítottságától. A kereskedés nem az egyetlen ilyen

foglatosság. Azok a tevékenységek, amelyek nagyfokú kreativitást igényelnek, mind ilyenek!

A kereskedés művészete

Sokan tudományos szemmel nézik a kereskedést. Több-kevesebb (de inkább kevesebb) sikerrel megpróbálnak matematikai és más tudományos elméleteket ráhúzni a piacokra és így a határidős piacra is. De ha hagyod, hogy a kereskedés meghatározza magát, látni fogod, hogy inkább művészet, mint tudomány! Sokkal közelebb áll a zenéhez és a művészetekhez, mint a tudományhoz! A nagy kereskedők mind egyedi személyiségek, kreatív emberek! Tud-e bárki receptet adni arra, hogy mi tette nagygyá Salvador Dalit vagy Picassót? Mitől lesz valakiből Elvis Presley vagy Whitney Houston? A kereskedés egy művészet, ami azon alapul, amit a művész a piacból észlel! Ha ez nem így lenne, sokkal több kereskedő lenne a világon!

Látod a fej-váll alakzatot ezen a charton? Ha az árak valamiféle törvényszerűség szerint mozognának, ha a chartok elemzése tudományos alapon kivitelezhető lenne, akkor miért nem kezdődött áresés az alakzat után? Ha valami tudományosan bizonyítható, akkor többször is megismételhető, ugyanolyan eredményekkel! Ha a piacok működése képletekkel leírható lenne, akkor minden egyes fej-váll alakzat után áresést kellene látnunk. De ez nem így van! Ha a kereskedés ennyiből állna, akkor elég lenne bemagolni néhány tucat alakzatot! Ez elég is lenne arra, hogy bármilyen helyzetben tudd, hogy mit kell tenned! Olyan egyszerű volna megtanulni a kereskedést, mint egy betanított munkát! No persze ha ez így lenne, a kereskedés fizetsége is annyi lenne, mint ilyen munkáké – vagyis alacsony.

A különféle elméletekre egy hasonló megállapítást tehetünk. Egy elmélet egészen addig elmélet marad csupán, amíg a gyakorlatban meg nem valósítható. Megvalósítani akkor

lehet, ha az eredményeket többször is sikerül megismételni. Akkor beszélhetünk kész tényekről, ha az eredmény több próba után is mindig ugyanaz lesz. Ha például kiugrasz egy repülőből, akkor le fogsz zuhanni, ez egy vitathatatlan tény. Ha tűzbe nyúlsz, meg fogod égetni a kezed, ez is tény. De miért van olyan kevés tényszerű dolog, például az Elliott hullámméletek körül? Azért, mert nincs két kereskedő, aki egyetértene abban, hogy épp melyik hullámban vagyunk, addig, amíg vége nincs a dolognak!

Sok művész más nagy művészek keze alatt tanul, de ahhoz, hogy maguk is igazán sikeresek legyenek, ki kell fejleszteniük a saját stílusukat, ami nem más, mint a világról alkotott felfogásuk sajátos tükröződése munkájukban.

A zenészek is gyakran tanulnak náluk nagyobb tudású mesterektől. Ahhoz, hogy ők maguk is mesterekké váljanak egy nap, meg kell alkotniuk saját fogalmaikat a zenéről, az alapján, amit saját maguk érzékelnek a világból.

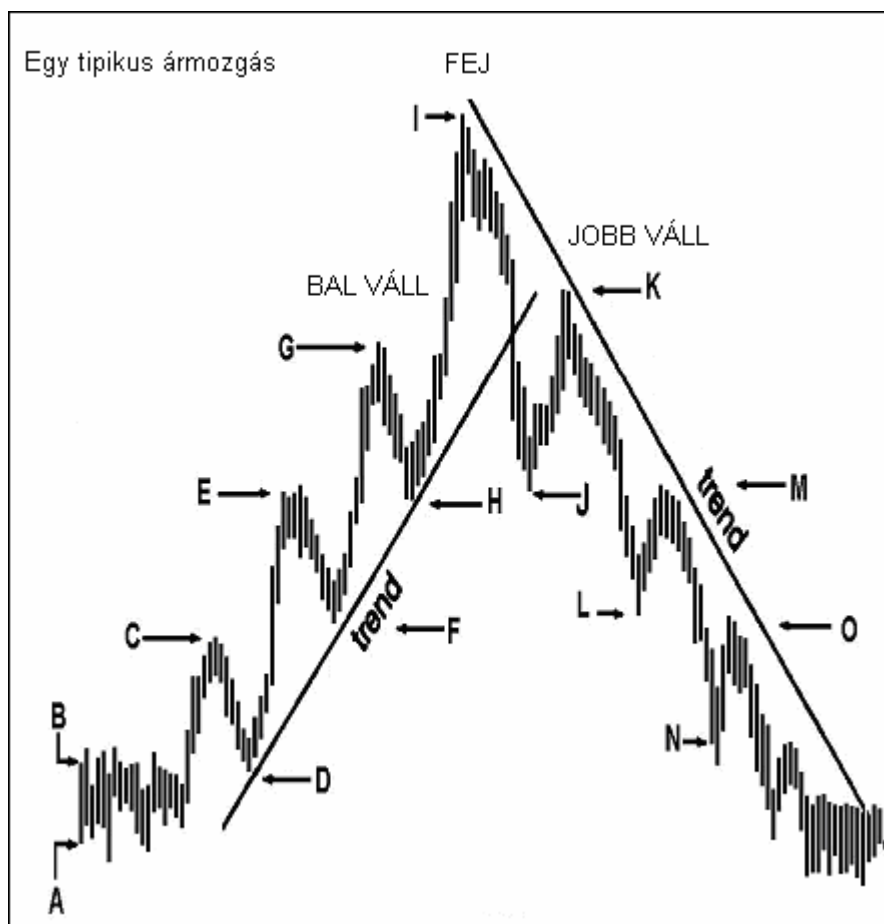
Nem minden tréder tud nagy formátumú kereskedővé válni. Legyél te magad mindig a legutolsó, aki azt mondja, hogy nagyszerűen kereskedsz! A kereskedési sikereid azon fognak múlni, hogy mennyire tudod a piacok működését a maguk igazi valójában megérteni, felfogni.

A klasszikus ármintázatokról

Az egyik első dolog, amivel a tudományok emberei megpróbálták megfejteni a piacok titkát, az alakzatok felismerése volt. Az alakzat-felismerés nem új dolog, sok éve kiment már egyszer a divatból, de most a számítógépek térnyerésével újra előtérbe került. A régi tréderek sokat kereskedtek mintázatokkal, és sokan csinálják talán még ma is: fel-váll, háromszög, zászló, stb. Működnek ezek a technikák? A válasz: igen is meg nem is! Felfogás kérdése! Attól függ, hogy rájössz-e, mikor mondanak igazat, mikor használd őket, és mikor hagyd őket figyelmen kívül. Ez ugyanígy igaz a technikai indikátorokra is!

Vess megint egy pillantást a korábban látott fej-váll ábrára. Az a tény, hogy igazán erős kereslettel volt dolgunk, felülírta azt a szabályszerűséget, hogy a fej-váll formáció után áresés kezdődik! Mindazonáltal sokat segíthet a fejlődésben, ha megérted, mi játszódik le egy klasszikus mintázat kialakulása során.

Vizsgáld meg az alábbi ábrát. Tételezzük fel, hogy az árak az „A” és „B” pontok közötti, viszonylag szűk sávban mozognak:

Az oldalazást felismerve, a longban lévők újabb pozíciókat nyithatnak, ha az árak a sávból kiemelkednek. A „B” pont fölé teszik vételi megbízásaikat, a stopszintet valószínűleg az „A” pont közelébe. A shortolók pont fordítva gondolkoznak. Ha az ár átlépi a „B” pontot, vétellel zárják pozícióikat. Ha az árak az „A” pont alá esnének, hozzáadnának meglévő shortjaikhoz. Itt is megjegyezzük, hogy pozícióhoz „hozzáadni” nem lehet. Amit tehetsz, az az, hogy egy teljesen új pozíciót nyitsz. Ne feledd, ezzel újabb kockázatot is vállalsz!

A longos és shortos tréderek mellett van egy harmadik csoport is piacon: ők a partvonalról figyelik az eseményeket, hogy egy alkalmas időpontban beléphessenek. Valószínűleg ők is a „B” pont fölé tesznek vételi, az „A” alá pedig eladási megbízásokat. Tétélezzük fel, hogy az árak „C”-ig emelkednek. Ha az „A” és „B” közti tartomány viszonylag szűk, és a piac viszonylag sokáig ebben sávozott, akkor jelentős mennyiségű vételi megbízás gyűlhetett már össze! Amikor az ár áttöri a „B” pontot, rengeteg vételi megbízás fut be. Ahogy a vevők profitcélja „C”-hez közeledve teljesül, a piac visszaereszkedik a „D” pontig, és egy kicsit változik a piaci hangulat is.

A tréderek egy része, aki még „A” és „B” között longolt, nem nyitott újabb pozit, mielőtt a piac felment volna „C”-ig. Ők úgy gondolkoznak, hogy most egy jó lehetőség adódik

számukra, ereszkedésben hozzáadni a long pozíciójukhoz. Ezért aztán, ahogy az árak ereszkednek, ezektől a kereskedőktől áramlanak be a vételi megbízások.

A shortosok, akik végigülték a veszttől „C”-ig, azt látják, hogy az árak közelítenek ahhoz a tartományhoz, ahol ők a shortjukat nyitották. Arra gondolnak, hogy ez az ereszkedés most jó lehetőség a minimális veszteséggel való kiszállásra, ezért zárják a shortokat, ez újabb vételeket generál.

A harmadik, egyelőre csak szemlélődő csoportból is sokan vétellel szállnak be egy-egy ereszkedés alkalmával.

Az „A”-tól „C”-ig tartó emelkedés lélektani hatása mindhárom csoportra kihat. Megváltozik a piac tónusa, az ereszkedések alkalmával beáramlik annyi új vételi megbízás, hogy ez támaszt tud képezni. (Támasz alatt azokat az árszinteket értjük, ahol beáramlik annyi vételi megbízás, hogy megáll az áresés)

Ahogy a vételi szándék erősödik, az árak „D”-től ismét „C” közelébe emelkednek, majd a lendület elviszi egészen „E”-ig. A hangulat ekkor megint változik egy kicsit!

Azok, akik eredetileg longban voltak, már annyi profitot összeszedtek, hogy a profitjukat is újabb long pozíciókra tudják fordítani. Bátran tűznek ki újabb, magasabb profitcélt maguk elé. Lélektani szempontból előnyben vannak, a piaci hangulat nekik kedvez.

Azok között, akik még „A” és „B” között shortoltak, lesznek, akik még nem zárták minden veszttől pozíciójukat. Az ő hangulatuk gyászos, mert veszítenek: pénzt és önbizalmat egyaránt. A veszteségeik nőnek, a reményük csökken. Lesz közöttük, aki vétellel likvidálja vesztes shortját, olyan is lesz, aki ennek tetejébe még longot is nyit.

A kívülállók, akik eddig vártak, elkezdene egyre nagyobb számban beszállni. Attól, hogy korábban nem szálltak be, még ők is longosak, legalábbis lélekben, és emelkedést várnak. Most verik a fejüket a falba, hogy miért nem szálltak be korábban! Csakúgy, mint azok, akik már zárták longjaikat: most azt látják, mennyivel magasabbra mennek még az árak! Ők is azok táborát erősítik, akik az átmeneti ereszkedést várják, hogy longolhassanak!

Összefoglalva tehát, minden ereszkedéskor vételi ajánlatok futnak be három irányból is:

- azoktól, akik korábbi longjaikra újabbakat nyitnak
- azoktól, akik vesztes shortjaik zárását tervezik
- és azoktól, akik még kívülállók, de nem akarnak kimaradni az érett bikapiac áldásaiból.

Ez az okfejtés eredményezi, hogy az árak egymás után döntenek a csúcsokat, és minden újabb mélypont magasabban van az előzőnél. Tágabb értelemben egy olyan hullámsorozatot látunk, ahol a csúcsok és a mélypontok is egyre magasabbra kerülnek.

Egy ponton aztán megint történik egy kis hangulatváltozás. A longosok, akik zsíros profitjukat számolgatják, már nem akarnak többet venni. Egyre inkább azt a helyet keresik, ahol kiszállhatnak az üzletből. A viharvert shortosok száma alaposan megfogyatkozott, már csak néhány megszállott tartja veszteségi pozícióit. Ők sem gondolkodnak vételben. Azok pedig, akik nem szálltak be felfelé, úgy gondolják, hogy a nagyjáról már úgylis lemaradtak, és kockázatos lenne további emelkedésre várva beszállniuk. Ők egyre inkább azt nézik, hogy shortra hol szállhatnának be, hol tudnának a hegyről lesiklani.

A forduló első jele az, amikor a piaci szereplők nem adnak elég erős támaszt az árcsökkenés megállításához. Az „I”-től „J”-ig való ereszkedés klasszikus példa egy ilyen ereszkedésre. Ez az árcsökkenés mutatja, hogy a piaci hangulat megint változott.

Az, ami az emelkedésben támasz volt, az ereszkedésben ellenállássá válik. (Az ellenállás a támasz ellentéte, olyan árszint, ahol az eladási nyomás vélhetően megállítja az árak további emelkedését, és csökkenést eredményez)

Mostanra már az egész kép megváltozott! Ahogy az árak „J”-től „K”-ig emelkednek, azok, akik longoltak, fogják a profitjukat és kiszállnak. A legtöbb keményfejű shortos is zárta már pozícióit, úgyhogy ők nem jelentenek számottevő vételi támogatást. Ellenkezőleg, látva a legutóbbi nagy ereszkedést, lehet, hogy újabb shortokat nyitnak!

Ha a felfutás nem tud magasabbra törni, mint az előző körben, a profik már látják, hogy a bikák ereje elfogyott. Ez különösen biztos akkor, ha az árak a „G” pont magasságát sem tudják már felfelé átlépni. Ahogy a profitkivétel és az újabb shortok nyitása lefelé kényszeríti az árakat, a következő kritikus pont „J” környékén van. Ha az árak ez alá csökkennek, az már teljesen egyértelművé teszi, hogy a medvék kerültek fölénybe. A technikusok nyelvén szólva, letörte a nyakvonalat és ezzel elkészült a fej-váll alakzat. Nem szabad meglepődni azzal, hogy felcímkézünk bizonyos alakzatokat, nagyon fontos, hogy megértsük a mögöttük lévő pszichológiai történéseket is. Ezek ismeretében fogjuk megérteni, miért reagált úgy a piac, ahogy tette. Azt is megérthetjük, hogy miért olyan fontosak bizonyos árszintek.

Egy medvepiacra a fej-váll alakzat pont megfordítva rajzolódott volna ki. Minden egyes ereszkedéssel a medvék önbizalma erősödött, a bikáké csökkent volna. A csúcsok és a völgyek is mindig egyre alacsonyabbra kerültek volna. Egy ponton azonban a medvék már nem nyitnának több shortot, azok a bikák pedig, akik végig megmaradtak az eredeti longosok közül, előreszegett szarvakkal állnak ellen, és utolsó lehetőségükig tartják veszteségi pozícióikat. Apránként elfogynak az eladók. Akik pedig nem szálltak be időben, már nem is akarnak, hanem egyre inkább a vásárlási lehetőséget várják. Az első felfutás, ami „túl magasra jut”, jelzi a várható felfelé fordulást.

A tőzsdepszichológia alapvető ismerete hozzásegít ahhoz, hogy jobban felismerd a chartokon látható alakzatok jelentőségét. Senki sem tud mindig a csúcson eladni és a völgy alján venni, de a piac lélektanának ismerete hozzásegít a jó üzletek megtalálásához.

Amikor chartokat elemzel, mindig vedd figyelembe, hogy az árak emberek tömegeinek véleményét, a kereslet és a kínálat erőinek harcát tükrözik. Az elemzéseid sikere attól függ, hogy mennyire tudod jól felmérni a piaci hangulatot. Mindig történhetnek olyan események is, amik hirtelen, előjelek nélküli változást hoznak! Előfordulhatnak nehezen felismerhető alakzatok is, amikhez egy kis képzelőerő is kell.

MEMORIZÁLD A FENTI, HÁROM FÁZISBÓL ÁLLÓ FEJ-VÁLL SZITUÁCIÓT – EZT BETÉVE TUDNIA KELLENE MINDEN KERESKEDŐNEK!

8. fejezet: Ember a gép ellen

Ebben a fejezetben körbejárjuk, hogy a tudomány mai állása szerint összemérhető-e a számítógépek tudása az emberi gondolkodással. Látni fogjuk, hogy jelenleg még a mesterséges intelligencia igen messze áll attól, hogy olyan kereskedő programok szülessenek, amik felvehetik a versenyt az emberrel!

Biztosan mindenki felismeri, hogy mi van ezen az ábrán. Igen, ez egy hópehely. Azt mondják, nincs két egyforma belőle! Egy embernek mégsem okoz gondot a felismerése.

Tuti, tuti, tuti

Az évek során sok új, tuti kereskedési módszert láttam már. Alig telt még el néhány év azóta, hogy az egyetlen technikai indikátor az egyszerű mozgóátlag volt. Eztán jött a Stochastics és hasonló indikátorok. Ezeket követte rengeteg másik, egyre kifinomultabb indikátor. Hiába fejlesztettek egyre kifinomultabb indikátorokat, pusztán ettől nem lett több tréder sikeres! Az igazság az, hogy sok indikátort azóta már a kitalálója sem tart semmire sem!

A mai idők tutija a számítógépes alakzat-felismerés. Elképzelhető, hogy vannak, akiknek működik (elvégre vannak, akiknek az indikátorok is működnek), mégis a legtöbb ember, aki ehhez nyúl, veszteni fog. Veszteni fognak, mert figyelmen kívül hagynak egy sor olyan dolgot, amire ebben a fejezetben kitérek.

Mintázatok

Az emberi agy egy csodálatos dolog. Egy olyan erő alkotta, amelyet az ember soha nem fog megérteni. Igazából az agy pusztán létezésének minden gondolkodó ember számára bizonyítékul kellene szolgálni arra, hogy Isten létezik, és minden az Ő alkotása körülöttünk. A legbonyolultabb dolgok, amiket az ember kitalált, össze sem mérhetők bonyolultságukban az emberi agy szerkezetével. Az az elképzelés, hogy mindez csak kozmikus események sorozataként vagy épp az evolúció által jött volna létre, erősen feszegeti a hihetőség határait.

Egyesek szerint az elménk az agyunkban található. Én nem vagyok ebben olyan biztos. Az elme lehet, hogy valójában nem is kötődik az anyaghoz, ez esetben miért lenne az agyunkban megtalálható? Az elme nem fizikai minőségű, ezért nem is alkalmazhatóak rá a fizikai törvények, amelyeket a térre és időre vonatkoztatunk. Jobb híján azonban megmaradok az „emberi agy” kifejezésnél.

Az emberi agy képes arra, hogy apró részletek sokaságát gyűjtse be és valahogy osztályozza, rendezze ezeket olyan árnyalt finomsággal, amit felfogni is nehezen tudunk. Képes arra, hogy ezt a nagy tömegű apróságot felidézze olyasmiként, amit „intuíciónak”

vagy „sejtésnek” nevezünk. A kereskedésre is mondhatjuk, hogy valaki zsigerből csinálja. A zsigereidben érzed, hogy most longot kellene nyitnod. Valahogy megsejted, hogy egy nyersanyag ára hamarosan zuhanni fog. Nincs kézzelfogható bizonyítékod. Igazából nehéz lenne megmondani, hogy honnan tudod, amit tudsz. Egyszerűen csak tudod és kész. Megtanulni megérzések alapján kereskedni magában is egy művészet!

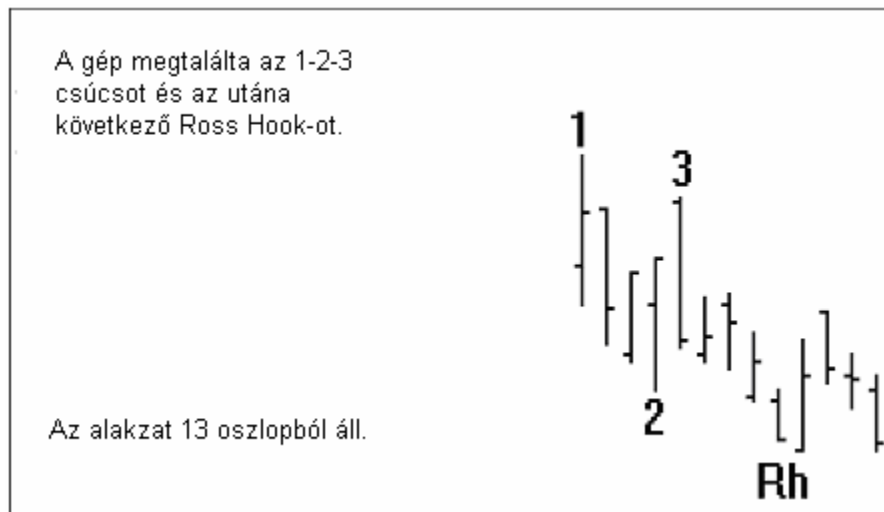
A kutatók rájöttek, hogy a sejtések, megérzések tekintetében a jobb agyfélteke a fontosabb. Nem biztos, hogy az intuíció ott keletkezik, de a hatását ott kezdi el kifejteni gondolatainkra.

Valójában az intuíció nem más, mint alakzat-felismerés. Az agy felismeri, valamilyen apró részlet alapján, hogy találkozott már hasonló helyzettel. Lehet, hogy láttunk már valami hasonlót, és beugrik a látványhoz a korábban megtapasztalt jelentés. Az agy fel tudja becsülni egy helyzet várható kimenetelét is, a múltbeli tapasztalatok alapján.

A számítógépes alakzat-felismerés ugyanezen az elven működik. A számítógép programja felismeri, hogy találkozott már hasonló helyzettel. A gép arra is képes, hogy nyomon kövesse az egyes helyzetek várható kimenetelét.

Mi hát a különbség az emberi és a gépi alakzat-felismerés között? A különbség hatalmas! Rögtön meg fogod érteni, ha látod a számítógépek kirívó gyengeségét, ami az emberi gondolkodással összehasonlítva jelentkezik. Egy kép felér ezer szóval!

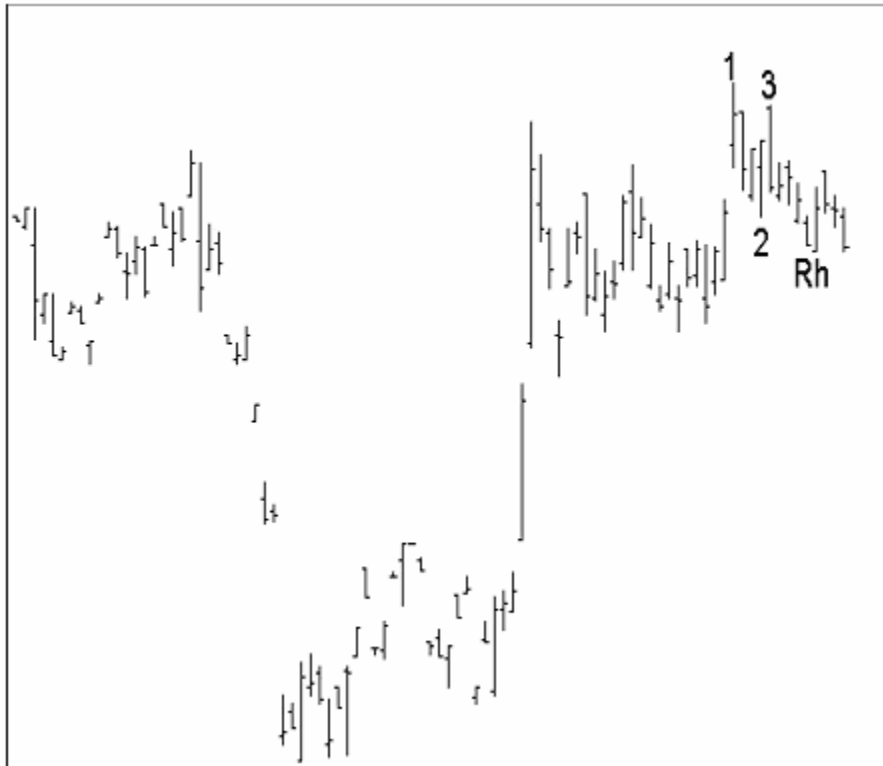
A számítógép jól megtalálta az „1-2-3 csúcs” (vagy 1-2-3 tető) alakzatot és az azt követő Ross Hook¹-ot. A számítógép elemzése alapján készülhetnél a short nyitására!

Az a probléma, hogy a gép nem tudja összefüggéseiben látni a dolgot. Ha vetsz egy pillantást a következő ábrára, meg fogod gondolni, hogy nyissál-e shortot!

¹ Az 1-2-3 alakzatok valamint a Ross Hook leírása a függelékben található.

Az emberi agy az alakzatokat összefüggéseikben látja. Képes arra, hogy két alakzatot egymáshoz való viszonyuk szerint is értékeljen. Az emberi agy képes olyan árnyalt következtetésekre jutni, amiktől a gépek egyelőre még nagyon messze vannak.

Az emberi agy észleli és a döntésbe bevonja a nyitó, záró, maximum és minimum értékek viszonyát is. Ha a charton lenne forgalom is, az agyunk azt is képes lenne belekombinálni a döntésbe.

Csupán magát az alakzatot nézve, az agy is el tudja dönteni, hogy igen, ez egy 1-2-3 csúcs, amit egy Ross Hook követ, ez eladási jel lenne. Az agy azonban azt is látja, hogy ha eladnánk, akkor azt egy sávozás középebe tennénk.

Az agyad képes arra, hogy bevonjon a döntésbe minden olyan apróságot, amit korábban, hasonló helyzetekben, tudatosan vagy tudattalanul, megfigyeltél.

Az agy számításba veszi azt, hogy milyen napszak van, vagy azt, hogy az év milyen szaka van, arra az esetre, ha időszaki események várhatóak.

Az agy el tudja helyezni összefüggéseiben az aktuális árat, összehasonlítva egy sor régebbi árral. Megjegyzi a túlértékelt vagy alulértékelt piaci állapotokat. Vissza tudja idézni, hogy egy rést egy közelmúltbeli bejelentés okozott-e. Képes-e a gép megmondani egy rés keletkezésének okát?

Az emberi agy képes arra is, hogy az alábbiakat számításba vegye a döntésnél:

- Annak a piacnak a karaktere, ahol egy alakzatot korábban láttunk. Az agy felismeri, ha egy alakzat két különféle piacon jelenik meg. Emiatt aztán tudat alatti szinten meg tudja becsülni a látottak érvényességét. A számítógép erre nem képes. Csak a mintázatot látja. Azt a számítógép nem tudja beépíteni a döntésébe, hogy a mintázattal hol, milyen piaci körülmények között találkozott már korábban!
- Az emberi agy számításba tudja venni, hogy egy adott mintázat egy fontos hír bejelentésének napján, vagy egy többnapos ünnep előtt fordul-e elő. A számítógép ezekről mit sem tud, de ha tudna is, hihetetlenül bonyolult programok kellenének ahhoz, hogy a számításba jöhető összes variációt jól tudják kezelni.
- Az emberi agy a mintázatok a piaci likviditás függvényében is tudja értékelni. Az agy tudja, hogy ha bizonyos alakzatok illikvid időszakokban állnak elő, más jelentést hordoznak, mint egyébként.
- Az agy a volatilitásnak is jelentőséget tulajdonít. Nem mindegy, hogy egy alakzat trendben, vagy sávozáskor áll-e elő. Értékelni tudja az egyes oszlopok vagy gyertyák egymáshoz viszonyított nagyságát is az alakzatokban. Számításba veszi az egymást követő gyertyák közötti esetleges átfedéseket is. A számítógép ebből semmit nem ért!
- Az agy olyan kísérő jelenségeknek is figyelmet tulajdonít, mint például a tickek relatív mérete, vagy az, hogy egy alakzat gyors vagy lassú piaci körülmények között állt-e elő. A számítógép ezeket a körülményeket is figyelmen kívül hagyja.
- Az agy képes arra, hogy összefüggéseiben lásson egy egész piacot, akár több száz gyertyát is. A számítógépes alakzat-felismerő programok ritkán tudnak néhány tucat gyertyánál többet figyelembe venni!

Másként kifejezve, az agy képes arra, hogy több ezer apró információmorzsát összevetve, együtt értékelve a siker valószínűségét megbecsülje. A számítógépek képtelenek erre.

Olybá tűnik, hogy túl sok kereskedő próbálja meg mindenáron elkerülni, hogy a fülei között lévő csodálatos eszközt használnia kelljen. Ehelyett használnak mindenféle más dolgot, indikátorokat, holdfázisokat, asztrológiai megerősítést, mindenféle elméleteket, és újabban a számítógépes alakzat-felismerést is. A gond az, hogy *először* ezeket használják, és nem a fejüket! Először a fejüket kellene használniuk, és csak utána ezeket a szintetikus agy-pótlékokat! Ha már tudják, mit is keresnek, ezek a mesterséges eszközök hozzájárulhatnak a jobb észleléshez. Nem szabad a kocsit a számár elé kötni! Aki így tesz, össze fog zavarodni. Aki pedig össze van zavarodva, biztosan nem tudja céljait meghatározni.

A zavarodottság félelmet szül. Nem tudod, merre fordulj, nem érted, hogy a szintetikus pótlék mit is mutat igazából. Egész egyszerűen nem fogod megérteni a teljes képet, az árak mögötti piac valós állapotát.

Amikor az agy ráérez a lényegre, gyakran tapasztaljuk az „aha-élményt”. Egyetlen számítógép sem képes erre! A számítógépeknek nem rendelkeznek emberinek mondható értelemmel.

Van-e helye a számítógépes alakzat-felismerésnek a kereskedésben? Igen, ha megfelelő óvatossággal közelítéd meg. Felhívhatja a figyelmed egy olyan mintára, amit egyébként nem vettél volna rögtön észre. Csakúgy, mint az indikátorok használata, az alakzatok felismertetése is abban segíthet, hogy megláss olyan dolgokat, amiket egy futó pillantással esetleg nem vettél észre. Lehet, hogy neked segítenek a teljesebb kép meglátásában is. Az, hogy használsz-e ilyen eszközöket, szintén egy emberi döntés - mégpedig a tiéd!

9. fejezet: A tapasztalat

Minden tanfolyamunk alkalmával kitérünk arra, hogy nagy különbség van a kereskedői és a befektetői szemlélet között. Vannak azonban a két szemléletnek közös vonásai is. Egy bizonyos értelemben, a kereskedő a saját képességeibe fektet be, ezért, ilyen értelemben, a kereskedés is egy befektetés. A két dolog összefügg egymással. Ezt tapasztalat útján lehet a legjobban megérteni.

A különbség legnagyobb részt ott van, hogy a kereskedő sokkal rövidebb távon gondolkodik, mint a befektető. Sokkal inkább technikai, mint fundamentális információkra alapoz. Itt felmerül az a kérdés, hogy mi is pontosan a technikai információ? És mi is pontosan a fundamentális adat? Van-e közöttük átfedés, és ha igen, hol? Összefüggések vannak-e közöttük? Hogyne lennének! Ahhoz, hogy megértsd ezeket az összefüggéseket, idő és tapasztalat szükségeltetik!

Technikai vagy fundamentális?

Mi, akik határidőn kereskedünk, megszoktuk már, hogy tréderként, szerzőként, oktatóként egyaránt gyakran hallunk elképesztő dolgokat a határidős kereskedésről. Az egyik legfurcsább dolog az, hogy sokan megpróbálják teljesen szétválasztani a technikai és a fundamentális megközelítést. Miért, miért kell mindent beskatulyázni? Elmondaná valaki, hogyan válasszuk szét őket? Szét lehet-e őket választani, vagy van valamiféle középút, ami technikai és fundás is egyben?

Hogyan viszonyuljunk például a különféle híradásokhoz? Biztosan nem neveznénk a tévétudósításokat fundamentális információnak, ugye? Egy barátunk mesélte, hogy egyszer, januárban azt hallotta a CNBC-n, hogy a kávé áremelkedését a brazilai fagyok okozták. Az egyetlen bökkenő az, hogy abban az országban a január a nyár közepe! Megérdemli-e egy ilyen hír a fundamentális jelzőt?

Mi a helyzet az évszakoktól függő hírekkel? Technikai vagy fundamentális információk-e? Nyilvánvaló, hogy nem lehet őket rideg tényként kezelni. Ki tudja, hogy az idei nyár olyan lesz-e, mint az előző? Ki tudja, mit hoz a holnap?

Azt mondják, nyiss pletykára, zárj tényekre. Vajon ez technikai vagy fundamentális megközelítés? Vagy csak józan paraszti ész?

Ez a fejezet a tapasztalatról szól, de van ebben egy kis turpisság! Elég sokáig talpon kell tudnod maradni ahhoz, hogy tapasztalatot gyűjts! A tapasztalat meg fogja mutatni, hogy a kereskedést nem lehet beskatulyázni. A tapasztalat meg fogja mutatni, hogy a legjobb kötéseidet a tapasztalat, a megérzés és a józan paraszti ész fogja elősegíteni! A tapasztalat meg fogja mutatni, hogy a legjobb kötések akkor születnek, ha odafigyelsz a részletekre, és megragadod a lehetőségeket! A tapasztalat fog eljuttatni oda, hogy veszel majd egy csipetnyit abból, amit mások fundamentális elemzésnek hívnak, hozzáadsz egy keveset

abból, aminek a neve technikai elemzés, majd jól összedolgozod a saját szakértelmeddel, és boldogulni fogsz a piacokon!

Fundamentális információk

A mi felfogásunk szerint a fundamentális információk ismert és ismeretlen tények azokkal az árukkal kapcsolatban, amikkel a határidőn kereskedni kívánsz. A statisztikák általában véve is hazudnak, a kormányok pedig köztudottan csálnak a statisztikákkal, még ha olykor nem szándékosan teszik is. Aki megteheti, időt és pénzt nem kímélve saját maga is elemezheti a rendelkezésre álló rengeteg információt. Ebbe beletartozik a termelés, marketing, a termesztési, pénzügyi feltételek vizsgálata is. Lehet, hogy saját maguk is meglátogatnak néhány farmot, bányát vagy a témában járatos pénzintézetet. Aztán ezeket az információkat mind felhasználják a kép kialakításához.

Még ha friss adatok is állnak a rendelkezésünkre, akkor is meg kell gondolni, hogy kifizetődő-e versenyt futni a fundamentális információkért azokkal a behemótokkal, akik könnyen megtehetik, hogy minden létező adatot összegyűjtsenek.

Technikai információk

A technikai elemzés legtisztább formája azt feltételezi, hogy minden információ, ami a piacokat befolyásolhatja, tükröződik az árakban. Úgy hisszük, hogy ez valóban így van. A valóság mégis azt mutatja, hogy a technikai elemzések nem teljesen így működnek. Mi olyat mutatnak például a technikai indikátorok, amit nem láthatsz a charton a saját két szemeddel? Valóban, van néhány ilyen dolog. Senki nem vitatja, hogy a Bollinger-szalagok megmutatják, hogy mennyi épp az árak szórásának kétszerese. A szalagok nélkül nem tudná senki sem megmondani, hol is van pontosan ez az érték. De a legtöbb indikátor pont azt takarja el, amit látnunk kellene. Elterelik a figyelmet arról, hogy az árakkal mi történik! A finomítások állítólag eltávolítják a „zajokat”. De mi kereskedők, különösen a napon belüli kereskedők, pont ezt akarjuk látni! A zaj pont az, ami igazából megmondja, hogy mi is történik éppen.

Tények

A fundamentális információkat legtöbbször nem az egyéni kereskedők kutatják fel. Ez nem jelenti azt, hogy ha éppen belebotlanak, nem használhatnák fel őket! A technikai információk remek dolgok, de teljesen értelmetlen az, ahogy sokan jóformán teljesen értéktelen indikátorokká korcsosították őket. Az elképzelhető legnagyobb ostobaság az, amikor az indikátorokból mechanikus kereskedési rendszereket fabrikálnak. Mechanikus rendszert használni a fegyelmetlenség netovábbja! Egyenértékű azzal, mintha beismernéd, hogy képtelen vagy magadat fegyelmezni, ezért alá kell vetned magad egy szenvtelen, lelketlen gép utasításainak. Megpróbálsz levenni magadról az önfegyelmezés terhét, és mégis rákényszeríted magad arra, hogy fogcsikorgatva végigüld a mechanikus rendszer által okozott minden fájdalmat. A mechanikus kereskedés nem könnyíti meg a dolgot, csupán a fegyelmet a rossz oldalon erőlteti. Ahelyett, hogy a hangsúly a tervezésen, szervezésen, irányításon lenne, rákényszerít, hogy mechanikus jelekre lépj be

és szenvedj. Szennvedj egy olyan rendszerért, aminek a működésével gyakran tisztában sem vagy.

Piaci tényből rengeteg van. A piacokat sok olyan dolog befolyásolja, amiket nem lehet a fundamentális vagy a technikai elemzés eszközeivel leírni. A szezonális, a hírek, pletykák, az időjárás és a józan ész megfigyelései, mind olyan dolgok amiket figyelembe kell venni a pozíció nyitásakor. Gyors-e a piac? Vékony-e? Nagyon nagyok-e az ármozgások? A bennfentesek mozgatják-e épp a piacot? Közeleg-e a határidők kifutása? Ünnepnapi előtti nap van-e? Mond-e ma beszédet valamilyen magas rangú tisztviselő? Hisztérikus vagy eufórikus-e a piac? Venni vagy eladni akarsz-e? Ilyen és hasonló kritériumokat kell rendszerezni és összegezni, hogy a piac valóságát megértsd.

Ténykereskedés

Meg vagyunk győződve, hogy a legjobb kereskedési módszert *ténykereskedésnek* kellene hívni. Igazából annyira meg vagyunk arról győződve, hogy védjegyként már be is jegyeztettük ezt a kifejezést. A ténykereskedés egységes egészként tekint a piacra, egy élő, lüktető dologként, ami a fundamentális és technikai információkat, híreket, pletykákat, szezonális ingadozásokat, józan megfontolásokat is magába foglalja.

Nézzünk egy tények alapján történő kötetést. Tegyük fel, hogy ez az üzlet bejött az utóbbi 15 év majdnem mindegyikében. Tegyük fel, hogy a lényege, hogy márciusi búzába találjunk jó szállót szeptember és december között.

Először is lássuk, hogy a márciusi búza ára úgy alakul-e, ahogy elképzeltük. Hogyan kell a chartnak kinéznie, hogy ez az üzlet profitot hozzon?

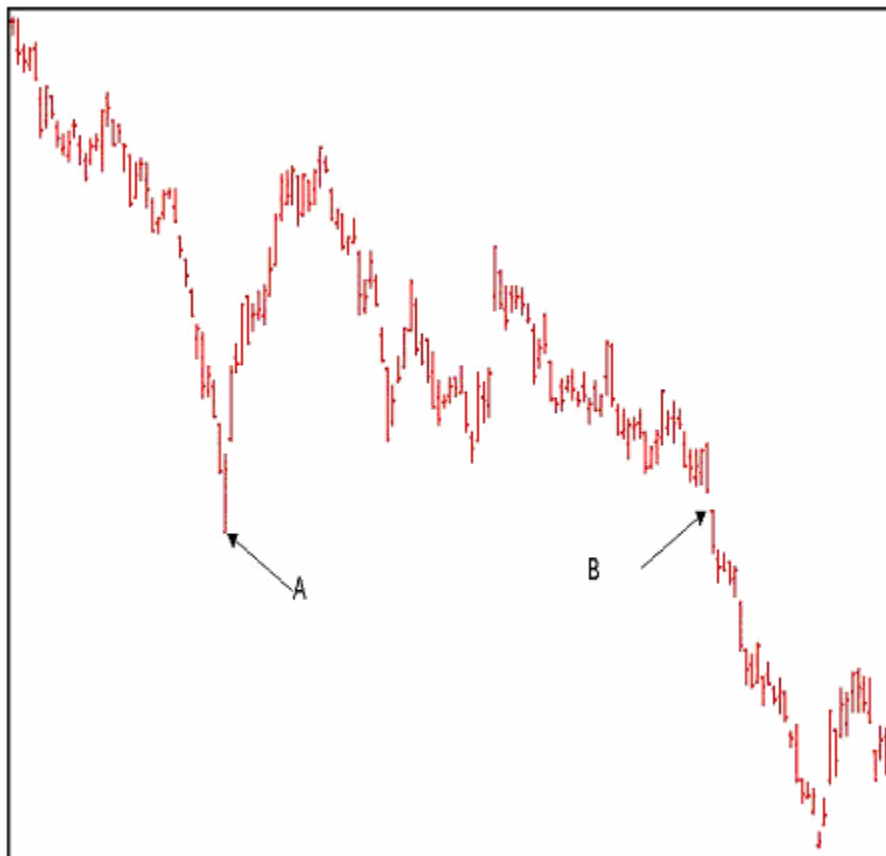
Szeptember elején elkezdjük belépőt keresve az árakat figyelni. Nem nagyon érdekes, hogy a márciusi búza hogyan alakult még szeptember előtt, de a korábbi megfigyelések alapján az a jó, ha a szeptember nem egy lefelé tartó trendben kezdődik. Az átlagos ármozgás ilyenkor enyhe emelkedés, de semmiképp sem csökkenés. Ha esnének az árak, akkor az a túlkínálat jele lenne. Amit semmiképpen nem akarunk látni, az a szeptember utáni árcsökkenés. Ha mégis lefelé mennének az árak, akkor valószínűleg nem átlagos évben vagyunk, és inkább nem fogunk kötni. Senki nem tudja, milyen időjárás várható szeptember eleje és a búzakészletek nagyságának nyilvánosságra hozatala között. Senki nem tudja, hogy az export emelkedni vagy épp csökkenni fog-e az előző évhez képest. A szezonális várakozások azok, amik feltornászhatják nekünk az árakat!

Természetesen a fentihez hasonlóan okoskodhatunk bármilyen más árutőzsdei termék esetében, ahol a piaci aktivitás szezonálisan erősödik.

Nos, nézzünk egy chartot! Ha meg akarjuk találni a lehető legjobb belépőt, a tapasztalatok szerint az alábbi két időpontot érdemes vizsgálni:

- Szeptembertől októberig, ha történik olyan bejelentés, hogy a búza exportja növekedett a tavalyi évhez képest – ez egy vételi szituáció.

- Az előre tervezettnél nagyobb búzakészletekről szóló bejelentés – ez egy short szituáció.

Az „A”-val jelölt időpontban jelentették be, hogy nagy az igény az exportbúzára. Ez szeptember közepén volt, és az emberek sietve longolták a búzát. Összességében, a chart alapján, mégsem volt elég kereslet a búzára. Igazából az év, aminek egy részletét a grafikon is mutatja, elég gyenge volt a búza számára.

Később, a számunkra érdekes időtartományon kívül, a „B” pontban egy újabb hír okozta az árak zuhanását. A kormányjelentésekből kitűnt, hogy túl sok a búza. Az árak mélyrepülésbe kezdtek. Mi állította meg az esést? A szokatlanul hideg időjárásból kikövetkeztethető majdani tavaszi vetési problémák.

10. fejezet: Veszteni akarsz?

Lehet, hogy te is a saját magad ellensége vagy? Emlékszel, hogy mit csinált Vincent van Gogh? Amikor rájött, hogy Gauguin szakítani akar vele, fogott egy borotvát, és levágott egy darabot a saját füléből. Sokan közületek mindenáron szakítani akarnak a pénzükkkel, ezért szépen elveszítik a piacon. Soha nem fogjuk elhinni, hogy igazán szeretitek a pénzeteket, amíg ilyen buzgón és gyorsan el tudjátok veszteni!

Ebben a fejezetben egy megtörtént példával mutatjuk be, hogy a rossz pozíció-menedzsment hogyan tesz bukóvá egy nyerőnek indult kötetést. Néhány éve történt a dolog, amikor egy hivatásos tréder (HT) tönkretette saját befektetett munkáját.

Először megnézzük, hogyan nézett ki a chart. Aztán megbeszéljük, hogy mit is csinált a kereskedő, valamint, hogy mit tett volna, ha nem vagyunk vele, és azt is, hogy mi volt, amit meg kellett volna tennie, de nem tett, annak ellenére, hogy hozzánk jött daytrade továbbképzésre. Egyébként az illető egy kiváló kereskedő, aki azért jött hozzánk, mert igen nagy drawdown-ba került.

HT egy 15 perces charton kereskedett. Áttekintő képet órás chart segítségével kapott. Ötperceseket is nézett, ez segített neki a piac pillanatnyi állapotát követni, és a belépőit pontosítani. Lássuk, hogy milyen rendszer szerint keresett belépőket, hol talált megfelelőt, és hol követett el hibát.

A nyíllal jelölt oszlop mutatja a kérdéses órát. Ebben az órában kezdődik Amerikában a részvényindexek kereskedése.

A 60 perces chartról HT egy áttekintő képet kapott a piac állapotáról. A oszlopokról látható, hogy az árak egy felfelé tartó trendben voltak.

A grafikonon az is látható, hogy az árak réssel nyitottak az előző naphoz képest. A réssel felfelé nyitás általában arra utal, hogy a bennfentesek a reggelt shorttal akarják kezdeni. HT elképzelése az volt, hogy megüli a bennfentesek által keltett hullámot, és ő is shortba száll be.

HT elővette a 15 perces grafikont:

HT elmondta, hogy a napot indító felugrás háromnyolcadának megfelelő visszahúzást keresett. Bár HT nem használta a bejelölt „1-2-3 alj” formációt, vettük magunknak a bátorságot, hogy ezt is, és a felugrás elején látható Ross Hook-ok is megjelöljük. Ez utóbbi akkor állt elő, amikor a második negyedórás oszlop nyitása az első alá került, és nem is tudott feljebb menni.

HT terve az volt, hogy a nyíllal jelölt helyen, a Ross Hook nyitó oszlopának aljáról shortol. Hogy pontosan tudja időzíteni a belépőt, ránézett az 5 perces grafikonra, hátha olyan információkat lát rajta, ami alapján hamarabb poziba tudna kerülni. Érdekes volt figyelni, amit csinál, mert pont azt kereste, amit mi *trédertrükk belépő*¹ néven tanítunk, vagyis megfogni a kitörést, mielőtt még az a sávozás alját áttöri.

¹ Erről részletesen a 21. fejezet szól.

Mint az később kiderült, nem volt se trédertrükk lehetőség, se kitörésre utaló jel, ami segíthetett volna neki. A nyitó oszlop alját (amit a bal nyíl jelöl), áttörte a jobb oldali nyíllal jelölt helyen, a nyitás utáni 25. és 30. perc között. Az oszlop nagyobb méretén látszik, hogy a bennfentesek itt elkaptak néhány, a nyitó oszlop alja alá rakott feltételes megbízást. A nyitó után longolók védőstopjai voltak itt, valamint a lefelé kitörésre játszó shortbelépői is. Ezek a megbízások okozták azt a lökést, amik aztán a magasabb oszlopot eredményezték.

Korábban megjegyeztük, hogy HT hibát követett el, mert egy nyerő trédből veszőt csinált. Hogyan érte ezt el? A jószerecske két tick-kel korábban pozíba jutatta, mint ahogy az esés kezdődött. Az árak aztán annyira lementek, hogy 250 dollár profitban volt. A konzultáció alatt a szokásosnál kisebbet kötött, ezért csak 5 kontraktussal lépett be.

A kereskedés kezdete után 35 perccel, a belépőjét követő oszlop emelkedést mutatott, de végül az alsó tartományban zárt. Ezt látva fellelegeztünk, és javasoltuk, hogy zárja a teljes pozícióját. Az 5 egységen 325 dollár profitja lett volna. De ő nem akart zárni. Meg akarta velünk vitatni a helyzetet. Aztán látva, hogy a következő oszlop nem hoz már esést, sőt, a tetején zárt, a stopját a nullszaldóra tette.

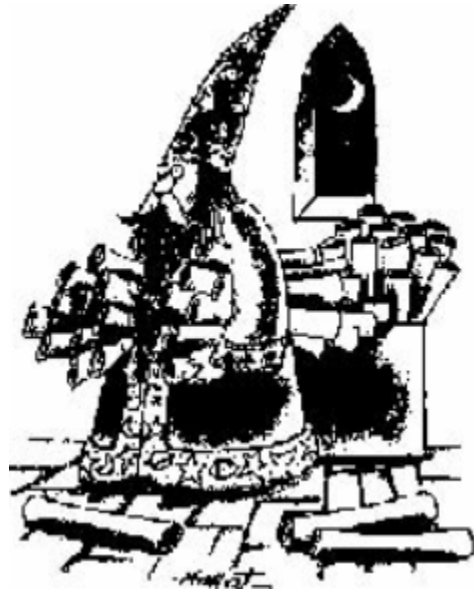
A vége az lett, hogy nullszaldó felett, költségek nélkül számítva 150 dollár veszteséggel szállt ki. Ami egy szép profit is lehetett volna, az végül egy vesztvővé vált. Ez a hiba rávilágított arra, hogy mit is csinált rosszul HT. Elkalandozott. Nem tudta megragadni a pénzt, amikor az ott volt. Reméljük, hogy sokan tudtok tanulni a hibájából. HT célja az volt, hogy legalább két teljes pontot elhozzon az üzleten. Csökönyös volt. Látnia kellett volna, hogy a részvényindexek ára ma nem tartogat neki ennyit. A piac tudatta vele, hogy a nyitó aljánál semmi más nem történt, csak az, hogy a bennfentesek stopokat kaszáltak. Kellett volna, hogy legyen egy B-terve arra az esetre, ha az árak nem esnek tovább. El kellett volna hoznia azt, amire lehetősége volt.

Semmi baj nem volt HT azon elképzelésével, hogy beszáll a rés ellenében. Igazából ez egy hibátlan terv volt, amit bármelyikünk gyakran alkalmazhatna. A hiba a pozíció menedzselésében és a fegyelem terén volt.

11. fejezet: Használd az eszed!

Ilyen egy felkészült tréder?

Igen, már minden varázsszerét előkészítette. Nézd, mennyi varázsigéje van! Sőt, mi több, lehet, hogy megtalálta a holdfázisok alapján történő kereskedés titkát is. Ha nem, akkor biztosan a csillagokból tud kiolvasni valamit. Mennyi mágikus szimbólum van a süvegén, és a palástja szélein! Úgy néz ki, az egész éjszakát felkészüléssel töltötte. A mögötte lévő dobozban lévő tekercsek egy fekete doboz-szerű kereskedési rendszer részei lehetnek. Látszik is, hogy a doboz, ha csak részben is, de fekete! Egy ismert Wall Street-i folyóiratból való az idézet: „A fekete doboz jellegű kereskedési rendszerek meddő próbálkozások. A jó öreg agymunka és az intuíció az, ami a siker kulcsa”. Az idézet az egyik legsikeresebb kockázati alap igazgatójától származik.

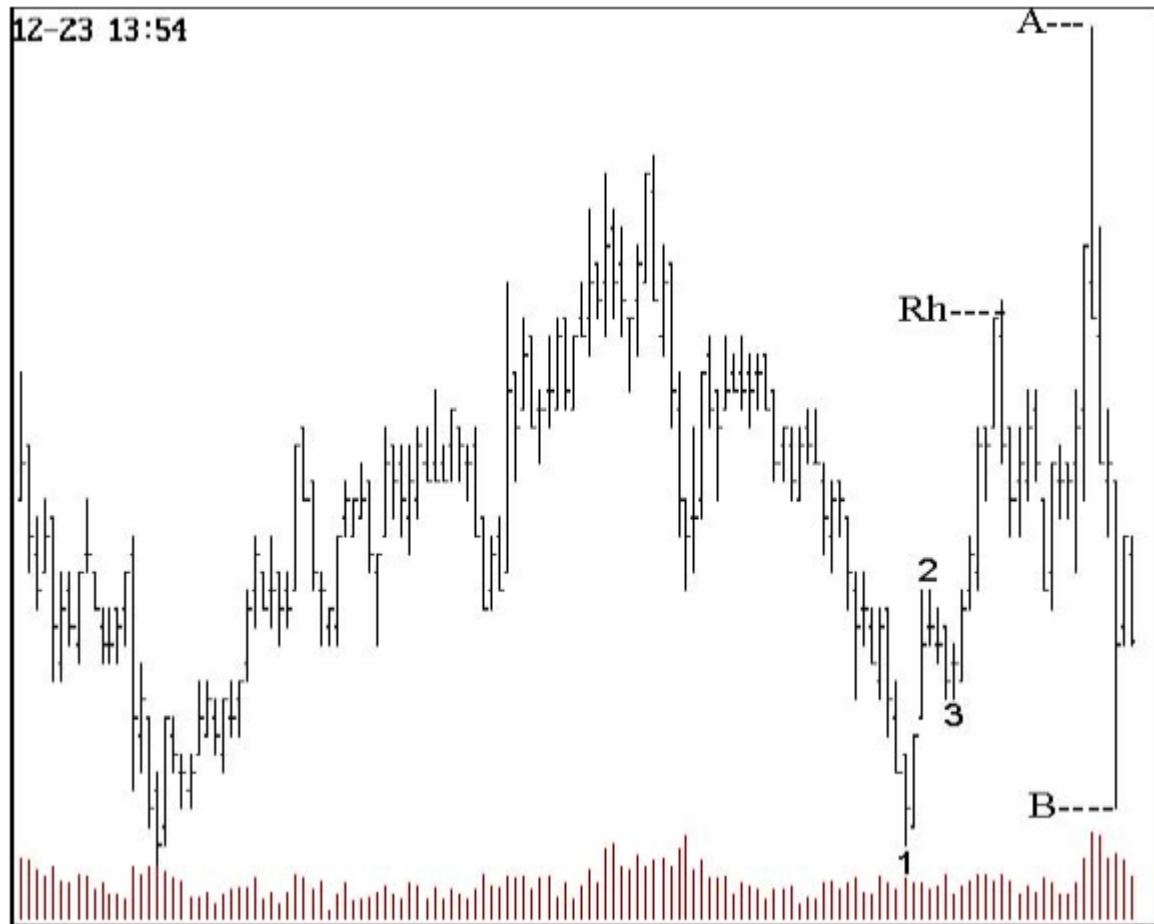

Kérdezd meg magadtól, hogy „ha az okos pénz tudja, hogy a mechanikus rendszerek nem működnek, akkor én miért nem tudom?” Minden évben sokan pórul járnak, akik mechanikus rendszerrel kereskednek. Helytálló megállapítás, hogy a mechanikus rendszerek, a kereskedési modellek, és még a mesterséges neurális hálózatok sem biztos, hogy működni fognak, amikor a piaci környezet eldurvul. A neurális hálózatok, bár segítségükkel némi eredményt értek, nagyon kényesek arra, hogyan tanítják be őket. Túl sok vagy túl kevés tanítás egyaránt kudarchoz vezet. Nehéz megtalálni az egyensúlyt, és ebben szükség van az emberi beavatkozásra. Ha magára hagyunk egy ilyen hálózatot, nagyon sokat fog hibázni. Magukra hagyva nem fogják tudni jól időzíteni a kötéseket és téves értékeléseket is fognak adni.

Nemrég hívtam bennünket egy bróker, aki rendszerek fejlesztésével is foglalkozik. A következőket mondta: „Tetszik, amit csinálnak. Igazuk van a mechanikus rendszerekkel kapcsolatban, tényleg nem működnek. Azt hiszem, önök pont azt tanítják, amit mások nem: a józan ész használatát”.

Sok alkalommal elmondtuk már, hogy az év utolsó két hetében kerülni kell a határidős kereskedést. Ugyanez igaz az újévi ünnep előtti néhány napra. Az opciókat, nagy körütekintéssel ilyenkor is lehet trédelni, de a határidő nagyon veszélyessé válik. Az egyik évben sikerült is egy látványos példát találnunk arra, hogy miért is kell bármilyen nagyobb ünnep előtt távol maradni a piacoktól.

A következő példán láthatjuk, milyen az, amikor a piac *elvékonyodik*, azaz illikviddé válik:

December 23-án, ezen az egyébként nagyon likvid piacon egy nagyon furcsa dolog történt. Hirtelen, bármiféle közgazdaságilag elfogadható ok nélkül, az ár ugrott egy hatalmasat, néhány perc alatt az „A”-val jelölt csúcsra érve. Szinte rögtön vissza is fordult és kevesebb, mint negyedóra alatt egészen „B”-ig zuhant. Nézzük, mi is történt!

A piacon ebben az időben csak a bennfentesek és az otthonról kereskedő kisbefektetők voltak. Az előbbieket úgy döntöttek, hogy ideje megkeresni a karácsonyi ajándékokra való pénzt. Késég nem fér hozzá, hogy összejátszottak és az árakat felnyomták „A”-ig. Kicsaptak rengeteg stopot, és feltételes megbízást. Aztán, hogy a profitot bebiztosítsák maguknak, lenyomták az árakat egészen „B”-ig.

Lehet, hogy túl tudtál volna járni az eszükön? Esetleg, ha az ábrán jelölt Ross Hook fölé vételi megbízást raksz, majd gyorsan kiszálsz, mielőtt azt látod, hogy az árak nem mennek feljebb? Rossz hírünk van! A már kiadott és piacon lévő megbízásokon kívül nem hajtották végre az utasításokat. Azt mondták volna, hogy „nem sikerült teljesíteni”. Azzal az indokkal, hogy „a piac gyorsan mozgott”, a bennfentesek nem engedtek volna ki, amíg az árak „B” közelébe nem értek.

Az ilyesfajta stopvadászat és „piaci móka” bármilyen piacon előfordulhat, amikor kicsi a likviditás. Ó igen, a napos chart úgy néz ki, mint bármelyik másik napon, de a napon belüli mozgások kegyetlenek voltak. Sok ember karácsonyát megkeserítették! Sok pénzt nyertek a bennfentesek, akik aznap a piacot mozgatták. Ez a jelenség egy hamisítatlan összjáték volt. Szabadon levadászhatták az összes balgát, aki aznap a piacra merészkedett.

Szintén nagyon fontos dolog, hogy éberem figyeld azokat a napokat, amikor valamilyen fontos bejelentés vagy beszéd fog elhangzani. Az ilyen eseményeknek gyakran jelentős, azonnali hatása van a piacokra. A határidős indexek nem ritkán igen hevesen reagálnak például egy adócsökkentési bejelentésre. A háborús övezetkből érkező hírek szintén nagyon kihatnak a piacokra. Amikor a hangulat feszült, várakozással teli, tulajdonképpen bármilyen hír előidézhethet nagyobb mozgásokat.

Informálódj a brókerednél, szerezz be egy tőzsdei naptárat, és előre tudd meg, mikor vannak a téged érintő tőzsdékhez, határidőkhöz, opciókhoz köthető fontos dátumok. Arra figyelj, hogy ezek a naptárak nem mindig pontosak. Lehet, hogy néhány fontos jelentés időpontja épp nincs benne abban, amit kapsz! Mi mindig két külön forrásból származó naptárat használunk. Gyakran pont a fontos bejelentések időpontjai hiányoznak valamelyikből! Az sem ritka dolog, hogy a tőzsdétől közvetlenül és INGYEN kapott naptár hasznosabb, mint az ócska bővli, amit a brókerek összefércelnek.

Még a jó naptárakból is hiányozhatnak azonban olyan események, mint egy-egy szabadabb szájú politikus elszólása, elnöki, jegybankelnöki beszédek, külföldi méltóságok megszólalásai. Ezek, bár nem szerepelnek mindig a naptárakban, mégis egy-egy szektor részvényárainak zuhanásához vagy hirtelen emelkedéséhez vezethetnek.

Vannak összefüggések, amikre magadtól kell rájönnöd. Ilyen például az, hogy ha a pénzügyi szektor szereplőinek papírjaival kereskedsz, akkor nem hagyhatod figyelmen kívül egy adócsökkentésről szóló elnöki beszéd hatásait. Az elnök mondandójának gyakran van a gazdasági jelentésekkel összemérhető hatása a piacokra.

Ha indexekkel kereskedsz, vess egy futó pillantást a deviza- és kamatpiacokra azok nyitása után. Vedd figyelmeztető jelnek, ha szokatlanul nagy mozgást látsz, még az indexpiac nyitása előtt. Másként mondva, használd a józan eszed! Ne feledd, hogy a pénzdről van szó! Figyelj az államkötvények piacára, és az euró-dollár árfolyamra! Ha bármelyik nagyot mozdult még az indexpiac nyitása előtt, akkor kereskedj óvatosan! A gyorsjelentések napjaiban gyakran előfordul, hogy az indexek fel-le ugrálnak. Ha egy jelentés nagy hatással van például az árutőzsdére, az kihat a részvénypiacokra is.

Mi a helyzet a többi piaccal? Meg lehet-e előre jósolni, hogy mi lesz a jelentések tartalma? Fel lehet-e előre készülni a hatásokra? A válasz: időnként igen!

Jó néhány éve már, hogy az államkötvények tőzsdei nyitva tartás időn túli jegyzése lehetővé vált. Ekkoriban vettük észre, hogy időnként a fontos jelentéseket megelőző nap estéjén valami furcsa dolog történik. Nem mindig volt ilyen, de ahhoz elég gyakran

megtörtént, hogy elkezdjünk gyanakodni. Furcsa, oda nem illő irányú vagy mértékű mozgásokat figyeltünk meg.

Még gondolni sem szívesen szoktunk arra, hogy a piacok és a kormányok mennyire aljasak és megtévesztők. Nagyon naivnak kell ahhoz lenni, hogy ne vegyük észre, hogy a mai piacokon mekkora a korrupció és a tisztességtelenség.

Ahogy figyeltük az eseményeket, világossá vált, hogy voltak, akik előre tudták, mi lesz a jelentésekben, és ennek ismeretében kereskedtek előző este az államkötvényekkel. Az esti időszak kiváló alkalom volt a számukra, hogy belopakodjanak a piacra, amikor a kereskedők többsége nem figyelt arra, hogy mi történik.

Amit este az államkötvények piacán láttunk, az gyakran megfigyelhető a Globexen és néha éjjel az S&P 500 E-mini határidőn is. De hát nem pont ez a napszak az, amikor a betörők és tolvajok többsége is „munkába indul”? Ha azt látod, hogy sok mozgás történt éjjel és korán reggel, légy óvatos. Csak te védheted meg magad!

A te felelősséged, hogy vigyázz a pénzedre. A tőzsde világa nem éppen stabil, bármikor történhet valami, ami nagy kilengéseket indukál, amiktől már nyitáskor megbolondul a piac.

Ha többféle piac adatait is eléred, akkor mindenképpen, minden kereskedési nap előtt nézz körül, milyen mozgások történtek még a nyitás előtt. Ha például napközben nagyot mozdul az S&P 500, lehet, hogy megtalálod ennek előjeleit a nyitás előtti kötéseket megvizsgálva.

Ide kívánczik egy figyelmeztető megjegyzés! Sok könyv és tanfolyam sulykolja, hogy a full S&P 500 index napon belül előrejelzi a mini mozgását. Ez egy nagyon amatőr megállapítás! A két index közötti összefüggés időnként nagyon gyenge. Vannak napok, amikor a mini teljesen a maga útját járja. Sokszor láttuk, hogy a kereskedők, a sikertelenség miatti kétségbeesésükben a full index mozgásai alapján akartak a minivel kereskedni, és a legtöbbször vesztek. A full S&P mozgásai nagyságrendekkel több manipulációnak vannak kitéve, mint a minié.

Az index kereskedéséhez nem kifizetődő részvények vagy részvénytársaságok árait sem figyelni, bár ez utóbbiak ármozgása legalább köszönő viszonyban van a piaci kereslet-kínálat egyensúlyával. Ez a megállapítás sokszor nem igaz az S&P mozgására.

12. fejezet: A végső STOPLOSS

„A balgák megvetik a bölcsességet és az intést. Hangosan kiált az utcán a bölcsesség, és a tereken is fölemeli a hangját. Kiabál a lármás utcáknak elején, szót emel a kapuk nyílásánál, és a hallatja hangját a tőzsdéken is.”

„Meddig kedvelitek, ó, ti éretlenek, az éretlenséget, ó, ti szemtelenek, a pimasz fecsegést? Meddig gyűlölitek az észet az esztelenek? Hallgassatok korholó szavamra! Kiöntöm előttem egész lelkemet, és a szavaimat elétek tárom. Mert amikor hívtalak benneteket, nem jöttetek, oda sem néztetek, amikor a kezemet nyújtottam; semmibe vettétek minden tanácsomat, és a feddésemmel mit sem törődtek. Ezért most én is nevetek bajotokon, gúnyolódok, ha hatalmába kerít titeket a rettegés, ha rátok tör a félelem, mint a zivatar, ha szélvihar módján közeleg romlásotok, ha utolér az ínség és a szorongattatás. Akkor hívnak, de én nem felelek, akkor keresnek, de nem találhatnak.”

„Mivel gyűlöletes volt előttük a belátás, és a bölcsességet kevésre becsülték, mivel elvetették a tanácsomat, és a korholásomat megvetették, azért most csak egyék tetteik gyümölcsét, lakjanak jól azzal, amit kiterveltek. A balgákra pusztulást hoz elpártolásuk, jómódjuk tönkreteszi a bolondokat. De aki rám hallgat, biztonságban élhet, nyugodt lehet, nem kell rettegnie bajtól.”

A fenti kemény mondatokat a bibliai Példabeszédek könyvének első fejezete ihlette. Azért írtuk ide őket, mert mi már tanúi voltunk annak, ami minden kereskedő rémálma: egy ismerősünk, aki korábban a tanítványunk is volt, a piacon elszenvedett óriási veszteségei miatti kétségbeesésében öngyilkosságot követett el.

Ez a fess és tehetséges úriember milliommossá küzdötte fel magát, mielőtt mindenét elvesztette volna. Nagy vagyona tett szert az ingatlanpiacon. Olcsón megvette, majd felújította és drágábban eladta az épületeket.

Aztán elkezdett a tőzsdén kereskedni. Hiszen olyan egyszerűnek tűnt az egész! Vajon az olvasók közül hányan gondolják ugyanezt a piacokról?

A Példabeszédek között olvashatjuk ezt is: „nem fog az a csapda semmit, amit a madár szeme láttára vetnek ki”. Ez az ember csapdába ejtette saját magát. A piac ölte meg? Nem, ő ölte meg saját magát. Rossz helyre tette a pénzét. Már-már az örületig fokozódó szenvedéllyel próbálta meg kétségbeesetten visszanyerni az egyre halmozódó veszteségeit. Ahogy a pánik erősödött, egyre inkább úgy kereskedett, mint egy megszállott. Ahogy fogyott a vagyona, és ahogy a könnyű pénzről szóló álmái szertefoszlottak, ő annál inkább a bűnbakot kereste. Egyszer, amikor beszéltünk vele, a számítógépét szidta. Aztán az élő adatokat. Aztán a brókerét. Aztán a bennfentes manipulátorokat. Nem lehetett vele érdemben szót érteni, nem lehetett rajta segíteni. Mindegy, mit tanácsoltak neki kereskedő barátai, ő eleve visszautasította, hogy beismerje, hogy ő hibázott.

A végén már vele találkozni is kifejezetten kellemetlen élmény volt. Sivár, eszelős tekintetétől zavarba jött mindenki, aki beszélt vele.

Hol volt számára a végső stoploss? Számára a sír volt az. Fogta megtöltött fegyverét, a szájába vette a csövét és meghúzta a ravaszt.

Számodra hol van a végső stoploss? Ugyanott, ahol az övé volt? Megér-e annyit a kereskedés, mint az életed? Mi lesz az illető családjával? Ki fog a feleségére gondot viselni, ha megöregszik? Ki fog törődni a gyerekeivel és unokáival? Hát ő már bizonyosan nem!

Lennie kell egy helynek és időnek, amikor azt mondod: **kiszállok**. A legtöbb ember számára ez akkor jön el, amikor már az élete kerül veszélybe a vagyonért való küzdelemben. Éveken keresztül gondolkodtunk azon, hogy miért ugráltak ki az emberek az ablakon az 1929-es tőzsdekrach után. Remélem, hogy közülünk senki nem fogja ezt a saját bőrén megtapasztalni.

Nem szűnik csodálkozásunk azon emberek viselkedését látva, akik a könyveink és tanfolyamaink miatt találunk rájuk. Beleborzadunk, amikor látjuk, hogy micsoda eszeveszett szükségét érzik annak, hogy kereskedhessenek.

Az ünnepek előtti kereskedésről

Egy háromnapos hosszú hétvége előtt történt. A piac pénteken zárva volt. Nagyon *vékony*, illikvid csütörtökre számítottunk. Egy fontos kormányzati bejelentés is pont csütörtökre esett. Péntekre jutott egy másik fontos bejelentés is. Az ilyen jelentésekről tudni kell, hogy a kamatérzékeny piacokra erős hatást gyakorolhatnak. Hogy a helyzet még cifrább legyen, a háromnapos ünnep utáni hétfőre a központi bank elnökének beszéde is be volt harangozva.

Megítélésünk szerint csütörtökön a piacok túl volatilisak és vékonyak lesznek a kereskedéshez. A megfelelő hozzáállás a következő gondolat lenne ilyenkor: *„Egyetlen pozíciót sem fogok ma nyitni, mert a piacok túl veszélyesek lesznek az ünnep előtt”*.

Legnagyobb megrökönyödésünkre sokan hívtak minket, kereskedési tanácsot kérve. Ezekben a napokban is sok lehetőséget láttak az emberek. Voltak, akik kiábrándultan vették tudomásul, hogy szerintünk a legteljesebb mértékben alkalmatlan az ünnep és a beszédek előtti időszak bármiféle kereskedésre. Szinte az volt az érzésünk, hogy néhányan személyes sértésnek vették intelmeinket.

Vajon ezek a tréderek csak adrenalinra, a kereskedés izgalmára vágytak? Azért kereskednek az emberek, mert egyfajta örömet jelent ez nekik? Igen, vannak, akik ezért csinálják! Vannak, akik kereskedésfüggők.

Miért nem próbálják meg inkább az ejtőernyőzést, az autóversenyzést vagy valami olyan vakmerő dolgot, mint fél méteres vízbe fejest ugrani egy húszméteres szikláról?

Vannak, akik nagyon türelmetlenek. Kereskedési kényszerük van. Ami még rosszabb, olyan is van, aki nyitástól zárásig folyamatosan kereskedik, mert úgy érzi, muszáj.

Mielőtt napon belüli kereskedésbe fognál, tapasztalatokat kell szerezned. Jól meg kell fogalmaznod a szabályaidat, ki kell alakítanod a saját kereskedési szokásaidat. Türelmesnek kell lenned, és tudnod kell megelégedni azzal, amit a piac neked ad. Meg kell tanulnod bízni az ösztöneidben és az intuícióidban. Ha ez mind sikerül, még akkor is lesznek szívet tépően kellemetlen tapasztalataid.

Mi a csodáért gondolják olyan sokan, hogy azért, mert egy barátjuk mesélt egy kicsit a tőzsdéről, és elolvastak pár könyvet, részt vettek egy pár napos tanfolyamon, már megfelelően elsajátították ezt a szakmát ahhoz, hogy piacra lépjenek, és csodás kereskedő váljon belőlük?

Lehet, hogy évekig fogod tanulni ezt a szakmát, de mindenképp hosszú hónapokat fog igénybe venni. Nagyfokú kitartásra, rátermettségre és fegyelemre van szükség, különösen napon belüli kereskedés esetében. A daytraderek nagyon korán halnak!

Ha csupán szerencsejátékra vágysz, inkább válassz egy kaszinót vagy a lóversenypályát. A kaszinóban nincsenek jutalékok, tőzsdei díjak. Közel sem kell hozzá annyi könyvet elolvasnod, nem kell tanfolyamokra járnod. A legnagyobb előnye talán mégis az, hogy ezek a legtöbb esetben tisztességesen működnek. A cég tudja, hogy nem kell csalnia, hogy elszedje a pénzed. A ház előnye bele van építve a játékba. Ez nem így van a tőzsdéken! A bennfentesek folyamatosan megpróbálnak ott átverni, ahol csak tudnak. Ellopják a profitod egy részét a kért áraktól eltérő teljesítésekkel¹. Felviszik egy picit az árakat, hogy beugorj, aztán jöhet az esés, te meg vesztettél. Minden alkalmat megragadnak arra, hogy megszabadítsanak a pénzedtől. Ha csak ez utóbbira vágysz, akkor ezt a kaszinóban is megkaphatod, és még jól is fogsz szórakozni közben. A kaszinóban legalább etetnek, itatnak és szórakoztatnak, miközben elszedik a pénzed. A határidős piac a létező legrosszabbak egyike a szerencsejátékosok számára.

Az írások szerint „ideje van a siratásnak is”. Ezt a fejezetet ennek is szenteltük.

Az írás azt is mondja, hogy ideje van a nevetésnek és az örömmnek is. Azon a napon, mikor a korábban említett öngyilkosságról hírt kaptunk, értesültünk három másik tanítványunk sikeréről is. Egyiküknek sikerült még az is, amit remélünk, hogy sokaknak megadatik: megtalálta **önmagát** és a **neki megfelelő** kereskedési stílust.

Nem pontosan azokat a technikákat használja, amit mi tanítottunk neki, hanem azok alapján alakította ki saját módszerét. Megtalálta azokat a módszereket, amik őhöz, a személyiségéhez és a tűrőképességéhez passzolnak.

Felhívott minket csak azért, hogy ezt elmondja. Mi az, amit tőlünk kapott? Megértette, hogy a kereskedés a személyiségtől függő dolog. Rájött, hogy szinte bármire képes

¹ Slippage

lehet, ha hisz magában és abban, amit csinál. Komoly üzletnek fogta fel a kereskedést. Amikor ura tudott lenni önmagának, a kereskedés is egyre jobban ment neki. Megelégedett azzal, hogy talált egy működőképes kereskedési módszert. Két évig tanulmányozta és tesztelte a rendszerét, addig, amíg meg nem győződött róla, hogy sikerrel tudja majd használni.

Valamilyen mágikus kereskedési módszert talált? Nem! Megtalálta a kereskedés Szent Grálját? Semmiképpen sem! **Önmagát** találta meg. Talált egy módszert, ami neki való, talált olyan szabályokat, amik neki jók. Azt mondja, mi segítettük hozzá ehhez a felfedezéshez. De mi nem tettünk mást, csak megmutattuk neki az utat. Az igazi érdem az övé, ő járta be az utat. Nagyon büszkék vagyunk rá. Sokat jelent a számunkra. Útjaink keresztelték egymást, és mindannyian sokat gyarapodtunk ezekből a találkozásokból.

A legfontosabb dolog, hogy teljes hittel és önbizalommal tudj kereskedni. Hinned kell abban, amit csinálsz, **hinned kell magadban!** Sajnos sokan túl korán elcsigázódnak. Bizonytalanná válnak. Tonnányi fals, félreérthető, félrevezető információval lehet találkozni. Tudni kell félresöpörni őket, hogy továbbhaladhass!

A legnagyobb ellenséged a kereskedésben te saját magad vagy! Szánd el magad határozottan, légy fegyelmezett, szedd ráncba magad. **Képes vagy rá.** Egyik hallgatónk, aki már a hetedik ikszen is túl van, megcsinálta. Sikerül úrrá lennie az érzelmein, és sikeresen trédel. Sokszor fájt neki, mint a foghúzás (ha van még neki egyáltalán foga), de most már következetesen nyerőben van. Nem csupán nagyon, hanem egyenesen óriási mértékben vágyott a sikerre. Mi már előre tudtuk, hogy sikerülni fog neki. Honnan tudtuk? Onnan, hogy ez az ember hajlandó volt újra és újra elismerni a kereskedési hibáit. Hajlandó volt arra, hogy szembenézzen a hibáival, elismerje, hogy hibázott, és tegyen ellene. Ehhez bátorság kell! Nagyra becsüljük szilárd elhatározását, merészségét, amivel túl tudott jutni a kereskedési problémáin.

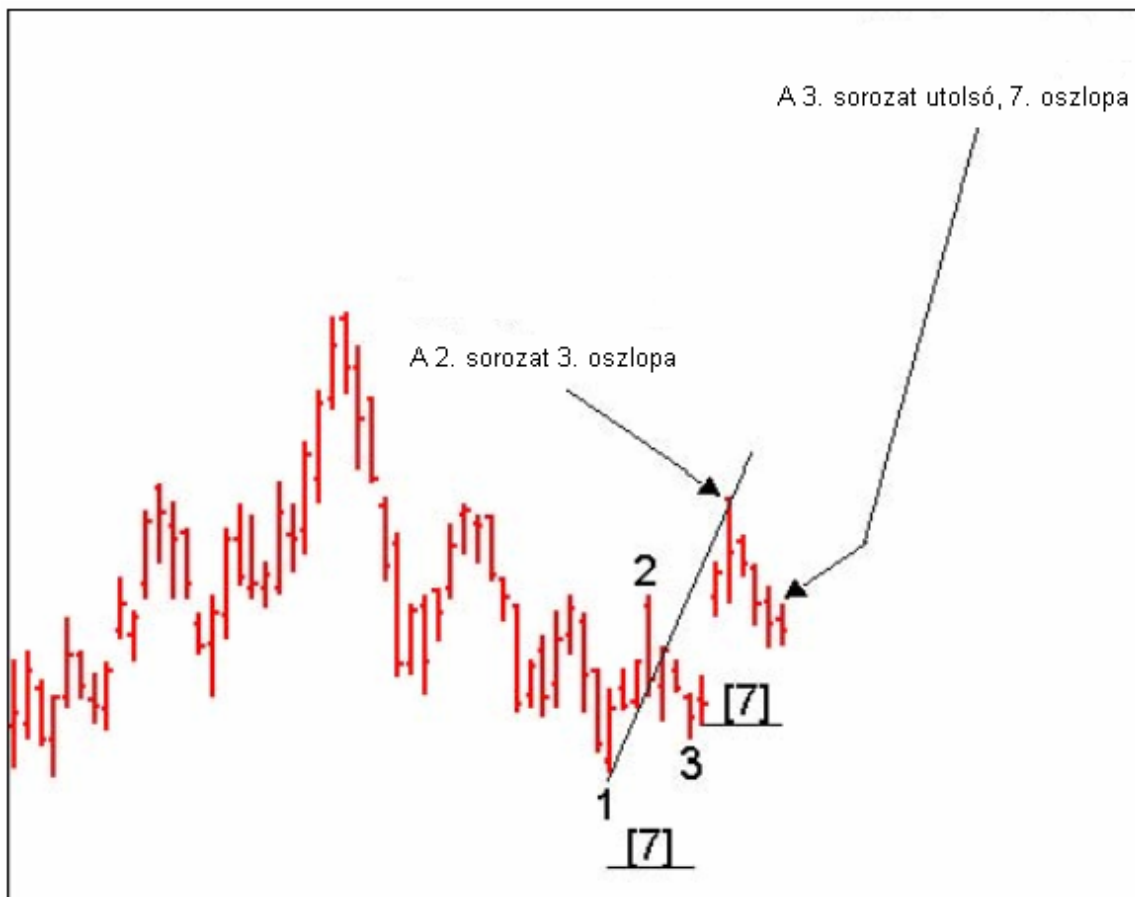
Szerencsére sokkal több hírt kapunk hallgatónk sikereiről, mint kudarcairól. Ez nagy örömmel tölt el minket! Téged is kérünk, számolj be sikereidről, hadd adjuk tovább a jó hírt. A trédelés területén mindig elkél a bátorítás!

Eme kis prédikáció után már biztosan azon gondolkozol, hogy vajon nekilátunk-e még valaha további technikák ismertetésének. Hogyne, nehogy kitagadj minket! De még mielőtt nekifognánk, szánj egy kis időt a leírtak végiggondolására!

II. rész

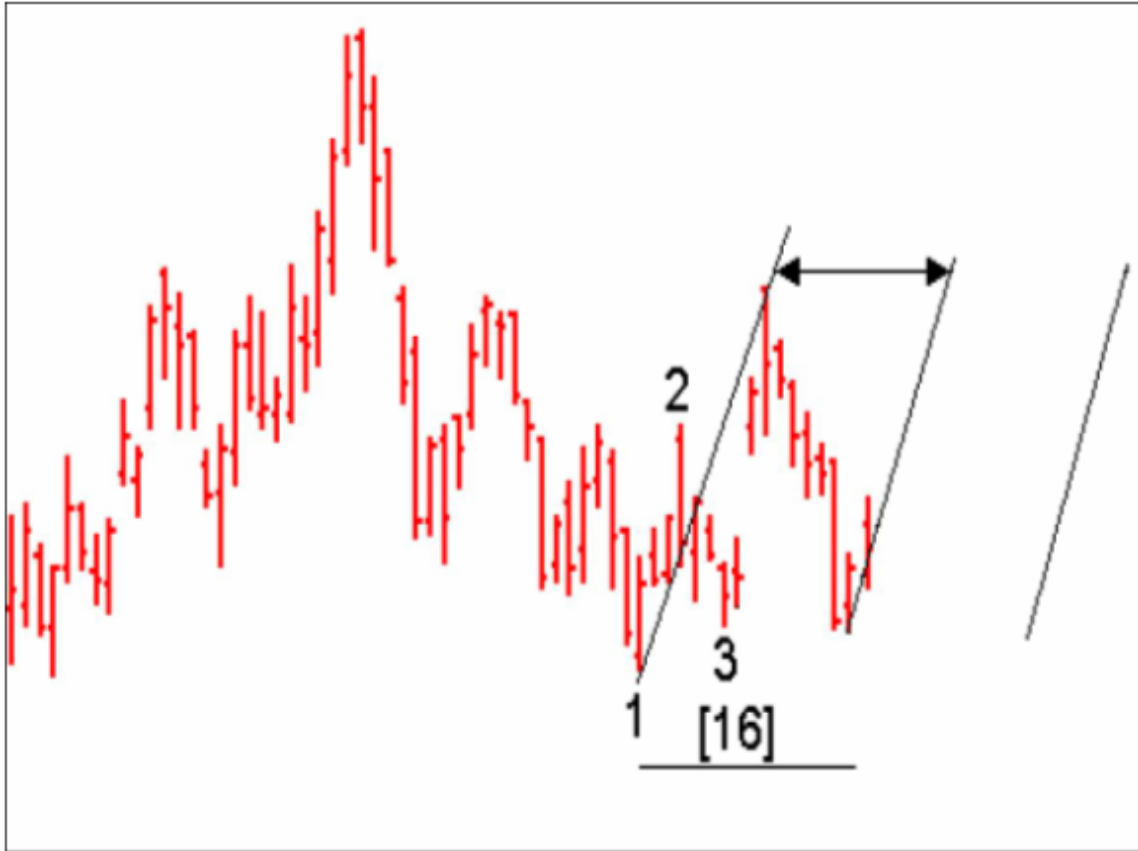
13. fejezet: Vedd fel a ritmust!

Ebben a fejezetben mutatunk egy régi módszert, ami még mindig jól működik. Kiválóan használható bizonytalan, sávozós piacokon. „Ritmikus kereskedésnek” hívjuk ezt a technikát. Megmutatjuk, mire figyelj, hogy skalpolhass egyet a megfelelő irányban. A módszer arra tanít, hogyan vedd fel az árak ritmusát. Bármilyen időtávon használható, ha az ármozgások elég volatilitást kínálnak. Nem tart sokáig megtanulni!

Először is a chart alapján meg kell róla győződni, hogy a piac ide-oda sávozik. Ezután keresni kell egy megfelelő aljat. Egy 5 és 10 oszlop közötti szélességű „1-2-3 alj” formációt keress. A fenti grafikonon az „1” és a „3” pontok között van egy ilyen, 7 oszlopból álló alakzat.

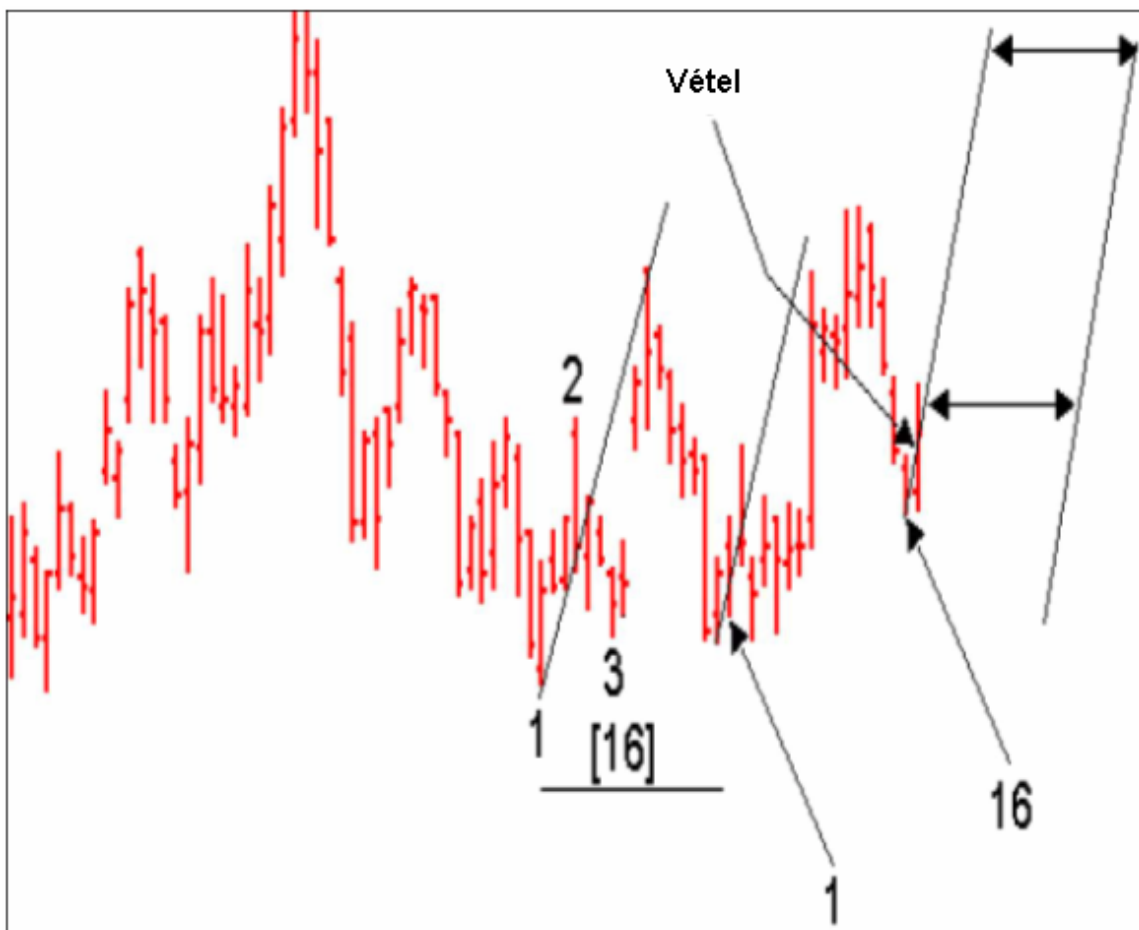
Következő lépésként húzz egy vonalat az „1”-es pontból a második 7 oszlopos sorozat legmagasabb pontjához. A második sorozat a „3”-al jelölt oszlop után kezdődik.

Most meg kell várnunk, amíg egy eső oszlop után következő oszlop alja és teteje is magasabbra kerül, mint a megelőzőé. A fenti ábrán ez az „1”-es ponttól számított 17. oszlopnál történik meg: az alj és a tető is fentebb van, mint egyel visszább! A következő lépés az, hogy a megtalált alj, vagyis a 16. oszlop aljától egy párhuzamost rajzolunk az elsőként rajzolt egyenessel. Mindegy, hogy hol megy keresztül, csak legyen párhuzamos. Arra fogjuk használni, hogy az egymást ritmikusan követő aljak helyét megbecsüljük.

Ezzel sikerült is egy teljes, 16 oszlopból álló ciklust találnunk. Ahogy ennyiből meg tudjuk ítélni, az árak erre a ritmusra masíroznak. A ciklus az „1” és „3” pontok közötti 7 valamint az azt követő 9 oszlopból, azaz összesen 16 oszlopból áll.

Most, hogy már ismerjük az egymást követő aljak körülbelüli távolságát, csúsztassuk el tovább párhuzamosan az egyenesünket:

Akkor szállunk be vétellel, amikor a következő várható alj oszlopa fölött zárnak az árak. Ha az alj egy oszloppal a várt előtt vagy után érkezik, akkor is beszállhatunk, ha a fölzárás megtörténik. A fenti chart alapján vételre készülhetünk volna a 16-osal jelölt oszlop előttinél, valamint a 16-osnál is, és ha a 16-os oszlopból végül nem lesz alj, akkor az utána következőnél is.

Folytathatjuk a párhuzamosok rajzolását tovább, egészen addig, amíg el nem veszítjük a ritmust. A ritmus szinte mindig el is tűnik, mihelyt az árak trendelni kezdenek.

Sávozós piacon az ármozgások vizsgálatával próbálunk ritmust találni, és nem kényszerítünk rá valamiféle cikluselméletet. Ha a piacnak van egyáltalán ritmusa, akkor azt a piac diktálja. A ritmus változhat és meg is fog változni. Nincs itt semmiféle szent tehén.

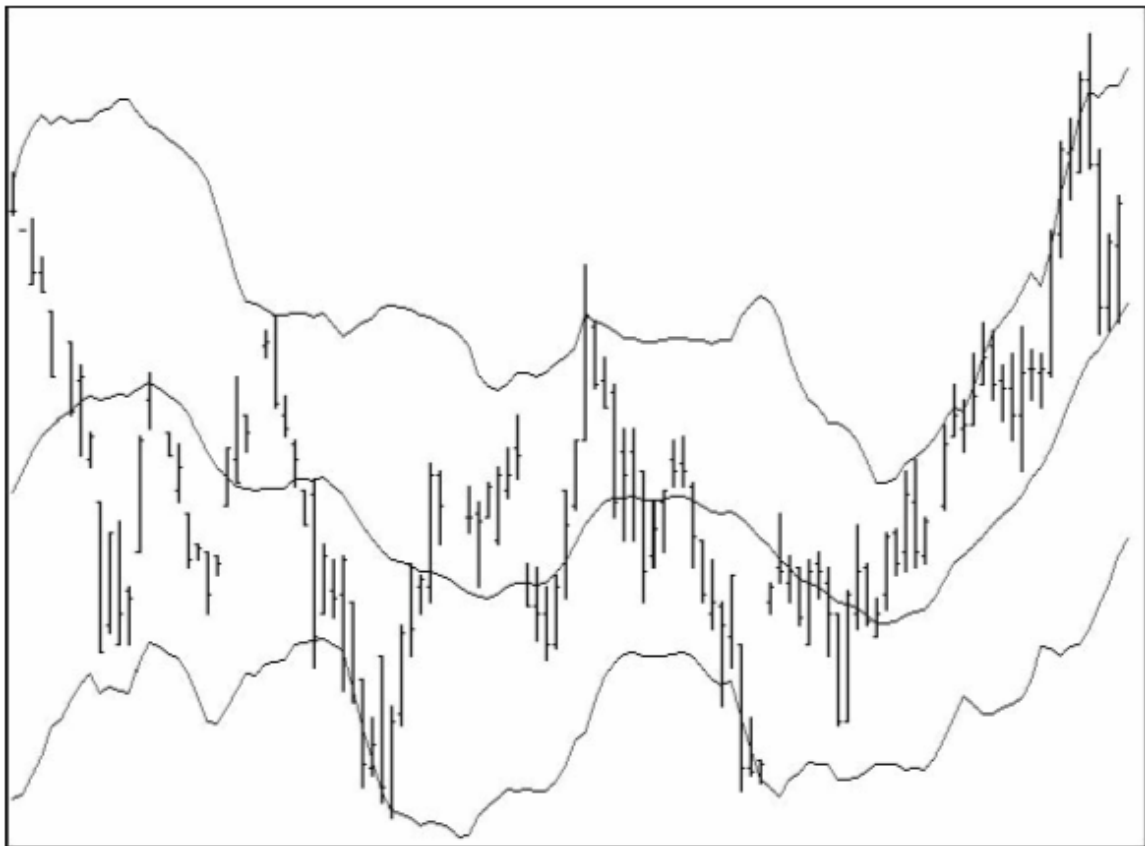
Kereskedőként tudni kell ráhangolódni az árak mozgására. Az árak oda mennek, és akkor, ahova és amikor csak akarják. Ha a piac egy kis ritmust visz a mozgásba, akkor táncolj vele, amíg csak lehet. Soha nem tudhatod, hogy a piac mikor néz másik partner után.

14. fejezet: Gimmee – a könnyű préda

A kereskedők régóta tudják, hogy sávozós piacokon az ideig-óráig emelkedő vagy eső árak fordulóit érdemes figyelni. Ezen az elven alapul a Gimmee¹ oszlop technika is. Bár a fordulók figyelése egyáltalán nem újkeletű dolog, a Bollinger-szalag használatával való kombinációja nem mondható réginek. Amíg nem terjedt el a számítógépes grafikonrajzolás, nehézkes és időrabló dolog volt a szalagok kiszámítása. Ma már minden valamire való szoftver ki tudja számolni, ezért nem is töltenénk sok időt a matematikai részletek elmagyarázásával.

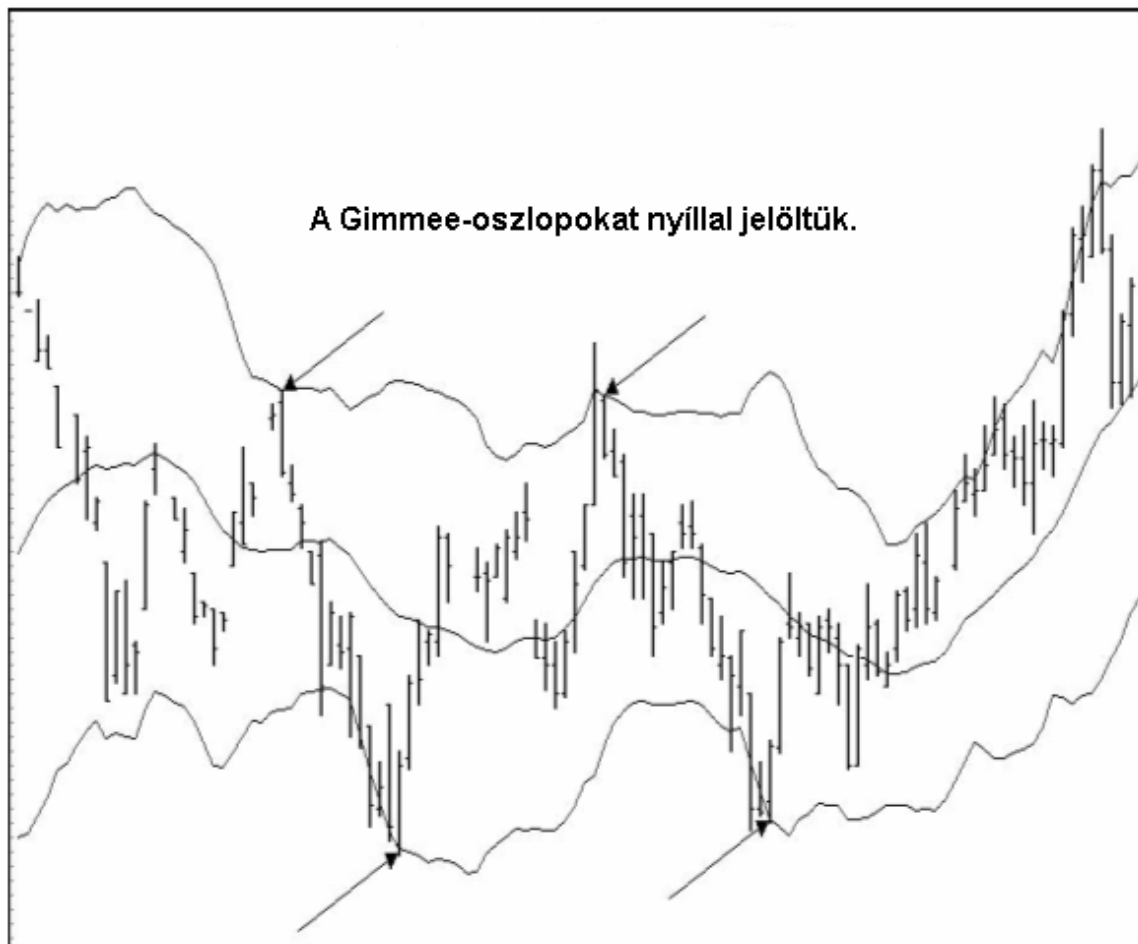
Legyen elég annyi, hogy a szalagokat egy 20-as periódusú mozgóátlag alá és fölé, két-két szórásnyi távolságba kell felrajzolni. Statisztikailag a záróárak kb. 96,5 %-a van a szalagokon belül.

Lássuk, hogyan is néz ki a Bollinger-szalag a grafikonon:

A következő ábrán bejelöltük a Gimmee-oszlopokat is:

¹ Ford. megj.: a gimmee, vagy gimme a *give me* összevonásával jött létre. Az itt használt értelmében valamilyen könnyen megszerezhető, elérhető dolgot jelent.

Gimmee-oszlopot ott találunk, ahol az árak az alsó vagy felső szalagról visszafordulnak egy sávozós piacon.

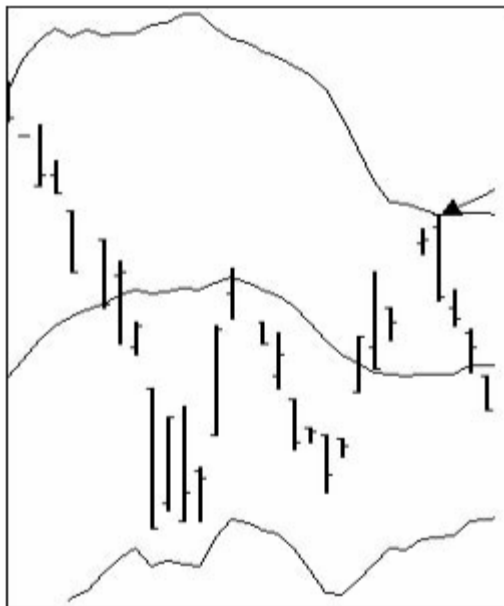
A Gimmee-k lekereskedése

A Gimmee-k tehát olyan oszlopok, ahol az árak irányt váltanak. Még egyszer megjegyezzük, hogy ez a technika csak konszolidálódó, sávban mozgó piacon használható.

Gimmee a felső szalagnál

Mihelyt az árak elérik a felső szalagot, kezdjük figyelni, mert csak a szalagot elérő, vagy pedig a közvetlenül utána következő oszlopból lehet Gimmee. A feltétel csupán annyi, hogy a záróár alacsonyabbra kerüljön, mint a nyitó. Ha ez megtörténik, be kell rakni egy short megbízást egy ponttal az oszlop alja alá.

Néhány példa:

Ebben a példában a Gimmee az az oszlop, ami elérte a felső szalagot. Amitől Gimmee lesz belőle:

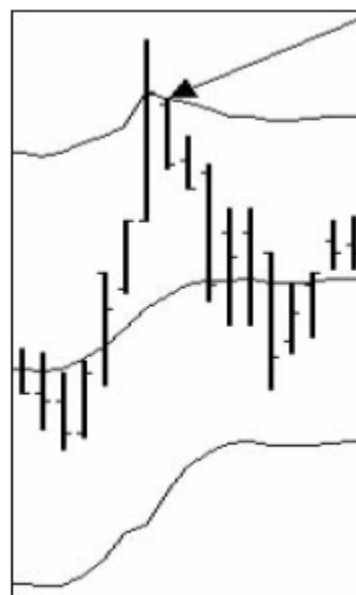
- Az árak emelkedőben voltak.
- Az árak elérték a felső szalagot.
- Az oszlop a nyitó ára alatt zárt.

A Gimmee oszlop alá egy ponttal tegyünk egy eladási megbízást!

Ebben az esetben a Gimmee a szalagot átszűrő oszlop után következik. Amitől Gimmee lesz belőle:

- Az árak emelkedőben voltak.
- Az árak elérték a felső szalagot.
- Az oszlop a nyitó ára alatt zárt.

A Gimmee oszlop alá egy ponttal tegyünk egy eladási megbízást!

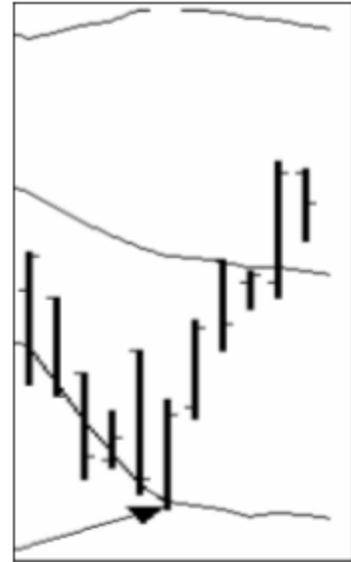
Gimmee az alsó szalagnál

A dolog logikája itt a felső szalagra vonatkozóak fordítottja. Mihelyt az árak elérik az alsó szalagot, kezdjük figyelni, mert vagy a szalagot elérő, vagy pedig a közvetlenül utána következő oszlopból lehet Gimmee. A feltétel csupán annyi, hogy a záróár magasabbra kerüljön, mint a nyitó. Ha ez megtörténik, be kell rakni egy long megbízást egy ponttal az oszlop teteje fölé.

Ebben a példában a Gimmee az az oszlop, ami elérte az alsó szalagot. Amitől Gimmee lesz belőle:

- Az árak csökkenőben voltak.
- Az árak elérték az alsó szalagot.
- Az oszlop a nyitó ára fölött zárt.

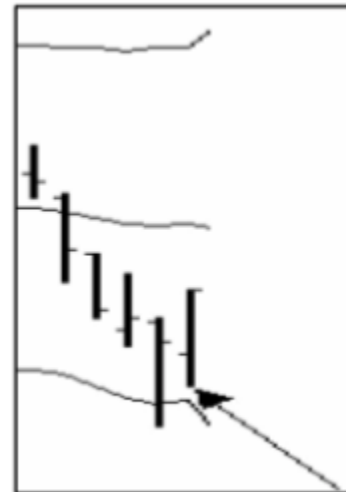
A Gimmee oszlop fölé egy ponttal tegyünk egy vételi megbízást!

Ebben az esetben a Gimmee a szalagot átszűrő oszlop után következik. Amitől Gimmee lesz belőle:

- Az árak csökkenőben voltak.
- Az árak elérték az alsó szalagot.
- Az oszlop a nyitó ára fölött zárt.

A Gimmee oszlop fölé egy ponttal tegyünk egy vételi megbízást!

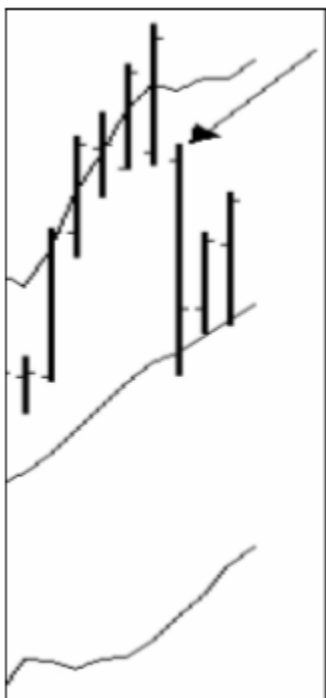

Fontos megjegyzések:

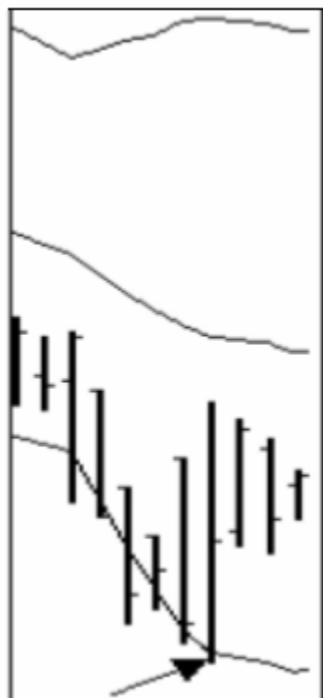
Tartózkodnánk a pozícióba lépéstől, ha a Gimmee oszlop hozzáér a középen lévő mozgóátlaghoz, vagy nagyon megközelíti azt (ez egyéni megítélés kérdése). Ha ez történik, az árak igen gyakran megragadnak a mozgóátlag közelében, és ott egy kisebb sávozás alakulhat ki. Lásd az „A” ábrát alább.

Tartózkodnánk a pozícióba lépéstől, ha a Gimmee oszlop magassága kifejezetten nagy a megelőző néhány oszlophoz képest. Gyakori, hogy egy ilyen nagy oszlop után az árak visszakorrigálnak. Lásd a „B” ábrát alább.

Tartózkodnánk a pozícióba lépéstől, ha a Gimmee-t követő oszlop réssel nyit. Ilyen esetben ugyanis gyakran előfordul, hogy az árak a rés ellenében mozogva betöltik azt. Lásd a „C” ábrát alább.

A. ábra

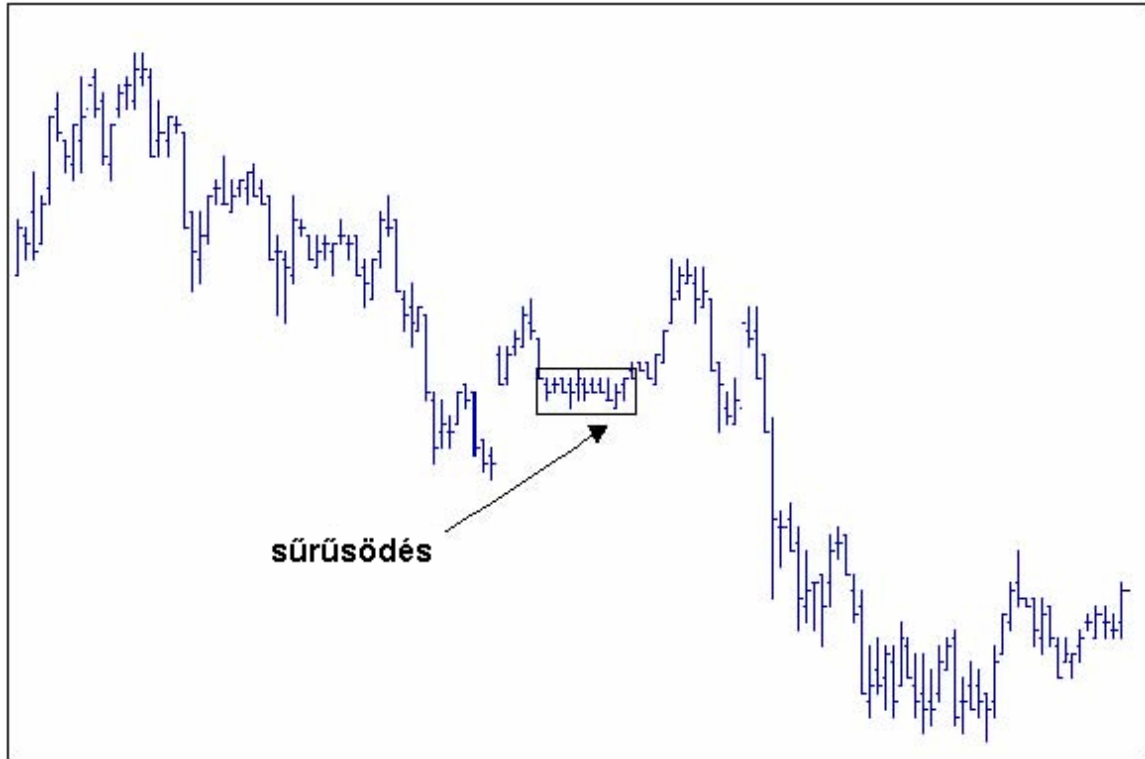
B. ábra

C. ábra

15. fejezet: A második kitörés

Ha véget ér egy korábbi trend, az árak igen gyakran oldalazó mozgásba kezdenek. Az alábbi grafikon mutat egy példát erre:

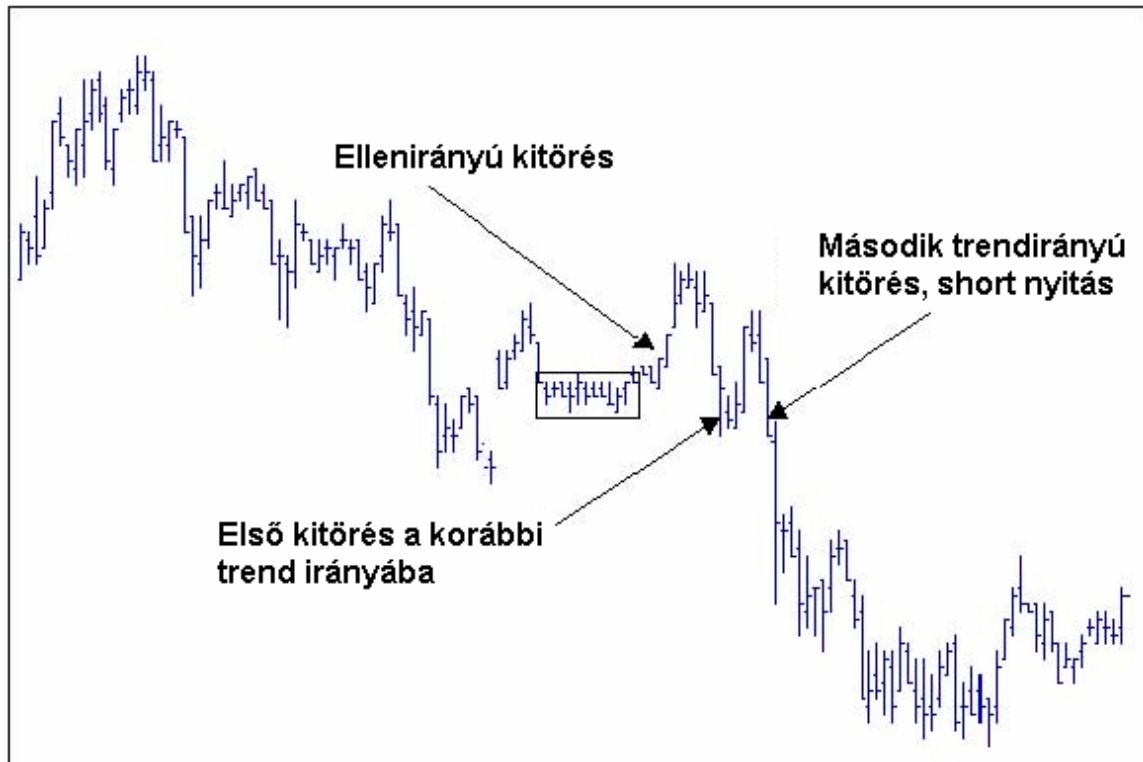
Ha ilyen történik, gyakran rejtenek jó lehetőséget a korábbi trend irányába történő, másodszori kitörések. Az időtáv ennél a technikánál nem lényeges, a fenti ábrán egy 5 perces grafikon látható. Ugyanez az elv érvényes bármilyen időtávon.

A feltételek, amik a setupot kialakítják:

- Túl vagyunk egy trenden.
- Tisztán látható a sűrűsödés¹, minél szűkebb, annál jobb.
- A felfelé kitörést követnie kell egy ellenirányú mozgásnak, ami a korábbi trend irányába át is hatol a sűrűsödési tartományon.
- Az áthatolás után egy, a sűrűsödés felé történő korrekciónak kell következnie.

¹ Congestion

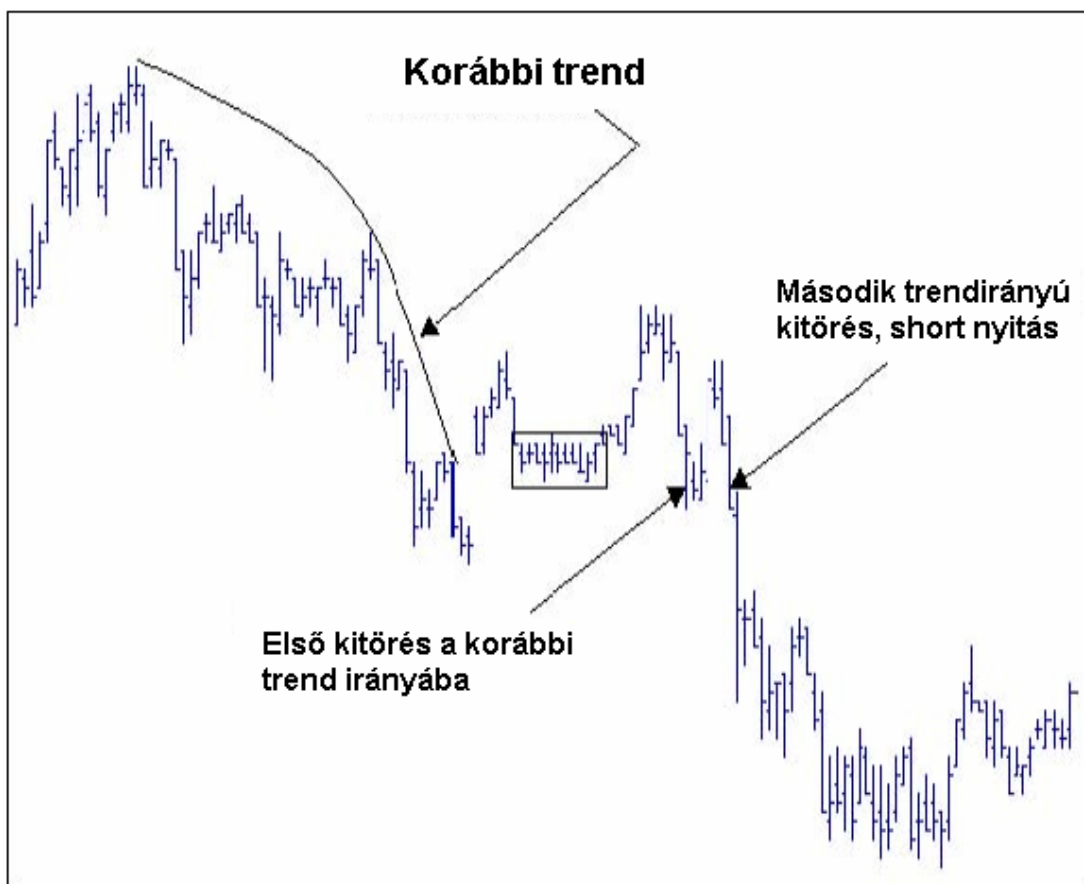
Az ábrán téglalappal jelölt sűrűsödésből való második kitörés a korábbi trend irányába vinne tovább. Ahogy az árak áthaladnak a tartomány alján, short pozíciót kell nyitni, mivel a korábbi trend lefelé tartott. Az alábbi chart érthetővé teszi a leírtakat:

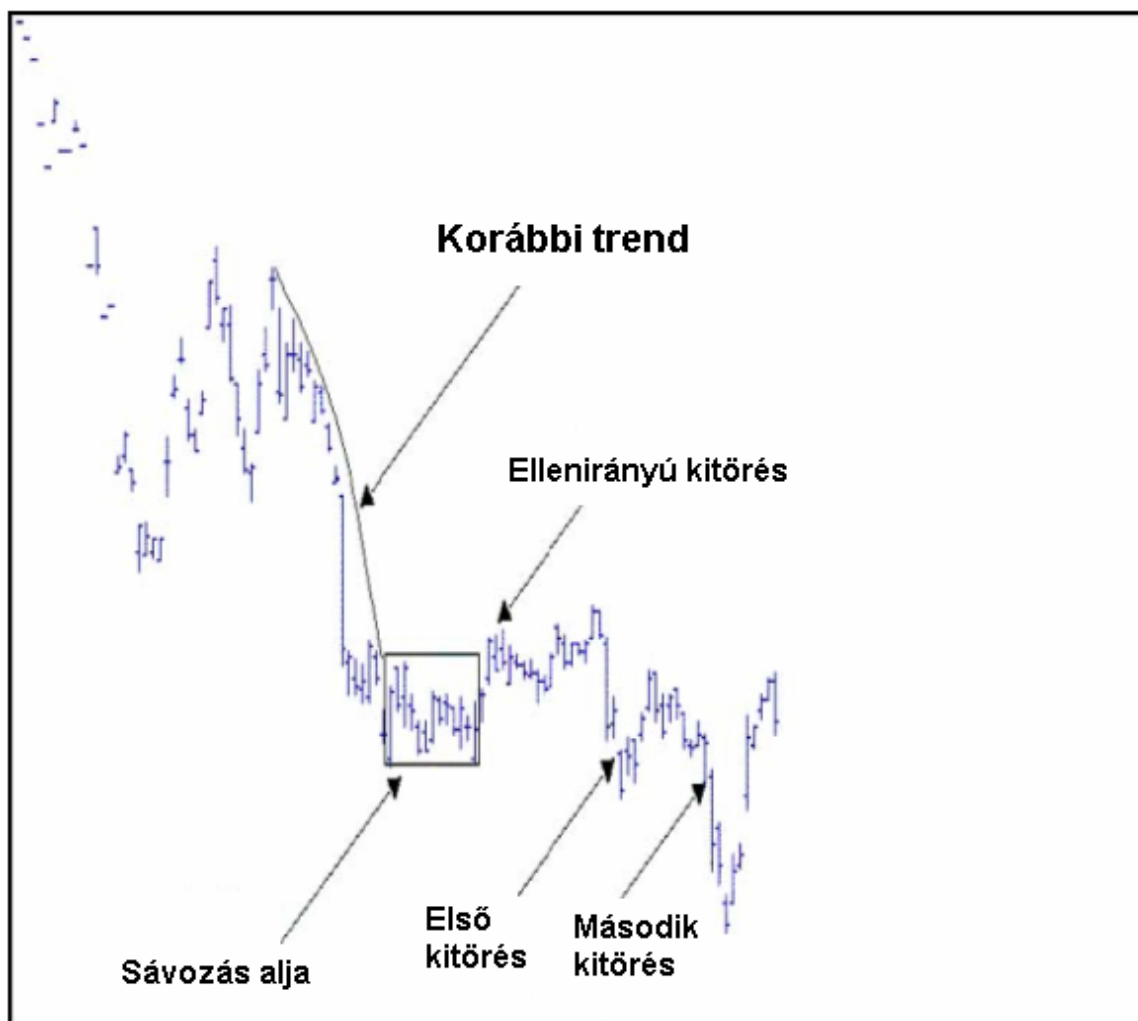
Kíváncsi vagy rá, hogy miért kell megvárni a második kitörést? Azért, mert az első fel-le mozgás gyakran csak azért történik meg, mert a bennfentesek ki akarnak csapni pár stopot, ugyanis sokan rakják be feltételes megbízásaikat a sűrűsödés alá és fölé. Amikor az árak másodszorra is áthatolnak ezen a tartományon, a korábbi megbízásoknak már se híre, se hamva, úgyhogy ezek a mozgások már általában „igaziak”.

Fontos megjegyzések:

- Győződj meg róla, hogy jól felismerhető a korábbi trend iránya!

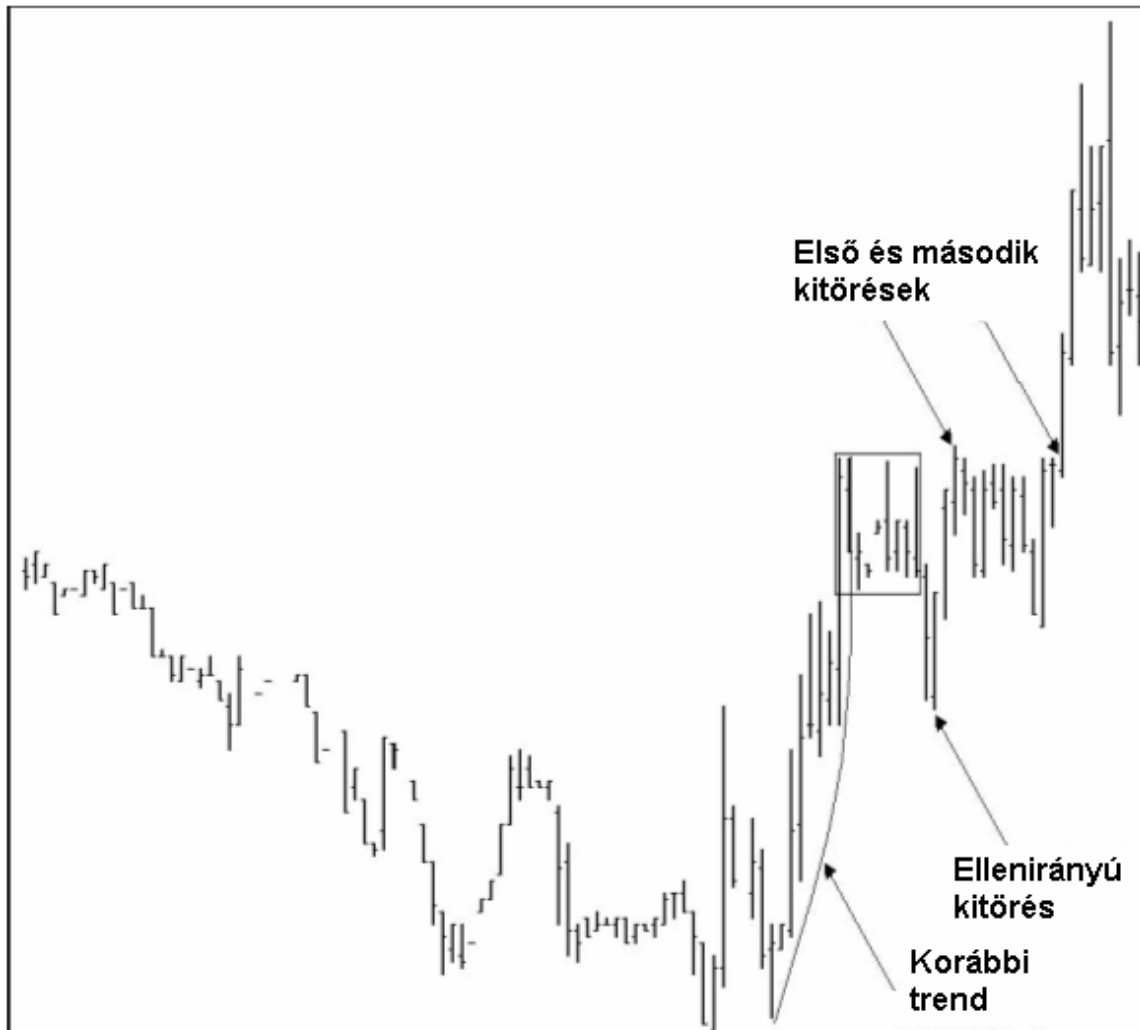

- Számíts rá, hogy az első trendirányú kitörés visszakorrekciója rövid, maximum néhány oszlopos lesz.
- Ne szállj be a visszakorrekcióba skalpolni. Várd meg a második kitörést.
- Győződj meg róla, hogy az ellenirányú kitörést felismerted! Az alábbi példában nem szerepel annyira hangsúlyosan, mint fentebb:

- Ha lefelé tartó trend után shortbeszállót keresel, figyelj rá, hogy olyan sávozást találj, aminek lapos, jól látható alja van. Ha longra készülsz, akkor a tetőkre kell figyelned!

-Figyelj oda arra, hogy az aljak gyakrabban laposabbak egy sűrűsödésben, mint a tetők!

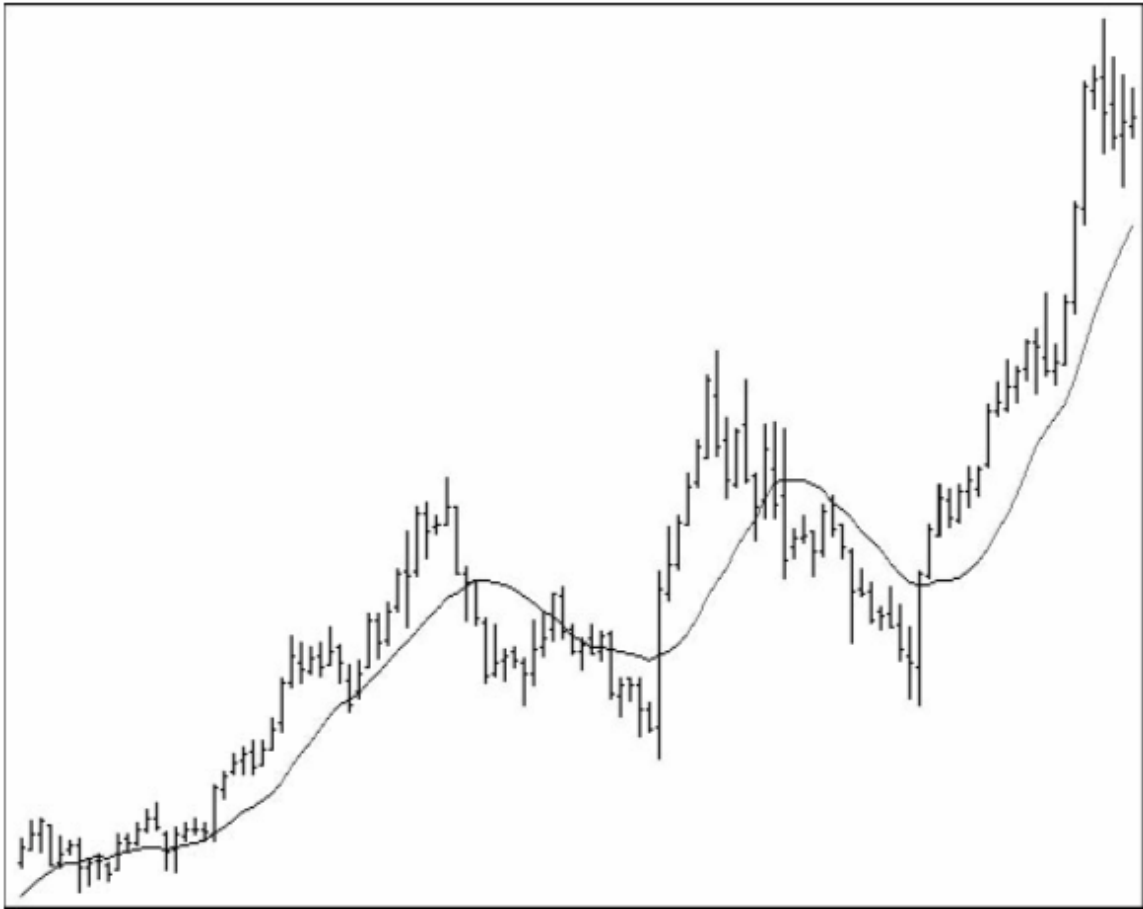

Sokáig tartott, mire a felfelé tartó második kitörésre ezt a példát megtaláltuk, de szerettük volna ezt is egy példával demonstrálni. Viszonylag lapos a sűrűsödés teteje, ami ritkábban áll elő, mint a lapos aljak. A fenti grafikon a második kitörés technikájának minden jellemzőjét megmutatja!

16. fejezet: A ringó hintó

A nehezebben kereskedhető ármozgások közé tartozik az, amikor az árak ugyan fokozatosan emelkednek, de közben nagy kilengések, hullámvázások tapasztalhatók.

A *ringó hintó*¹ technika ki tudja használni a fokozatosan emelkedő árak kilengéseit. Egy nagyon egyszerű, mégis hatékony módszer, hogy a felfelé haladó, de oldalra is kilengő piacon kereskedjünk. A ringó hintó segítségével már jóval az igazán erős trend kezdete előtt pozícióba lehetsz!

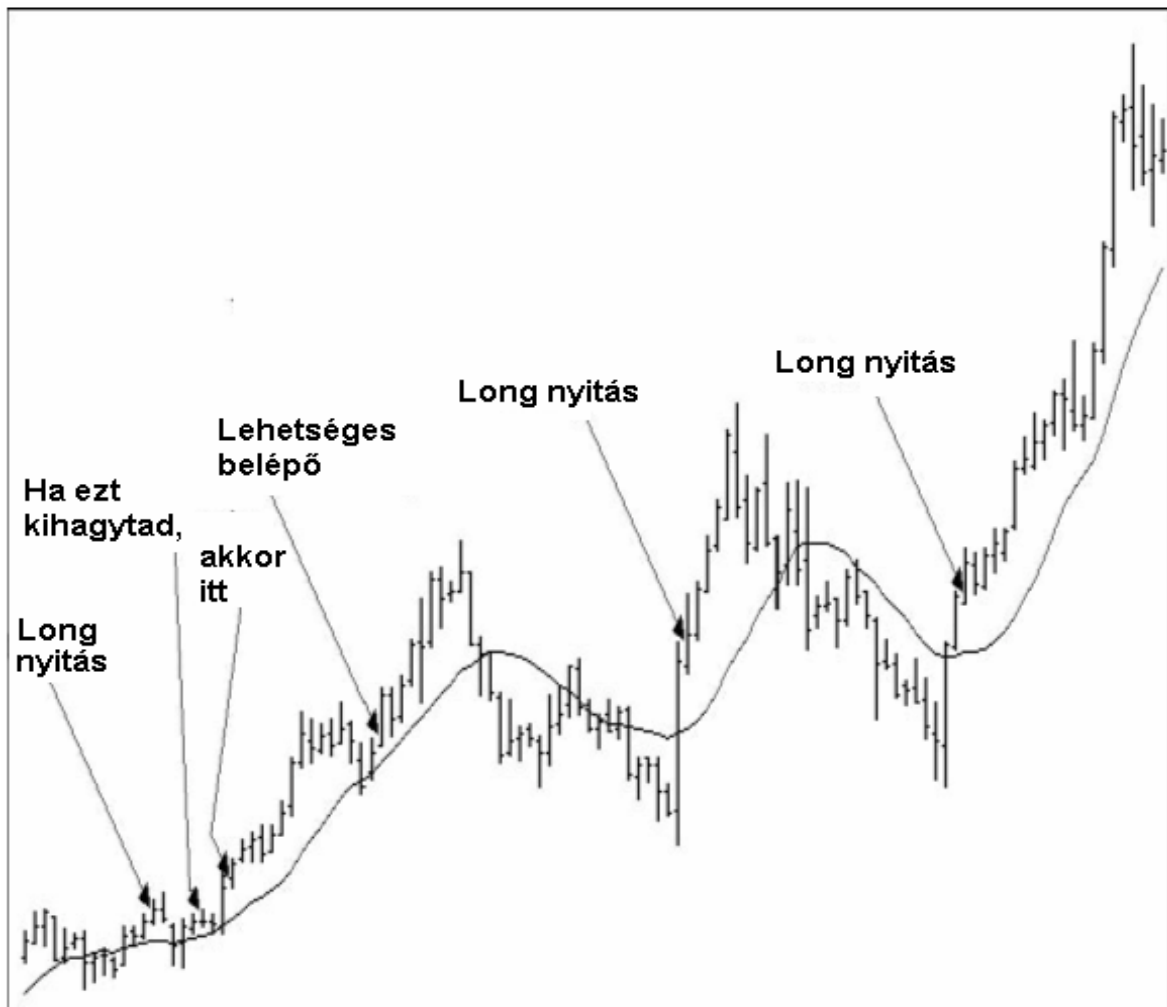
A módszerhez mindössze a záróár 40-es periódusú mozgóátlaga szükséges, amint az a fenti ábrán is látható.

¹ A fejezet és a kereskedési technika eredeti elnevezése *The Sweet Chariot*, (kb.: az édes hintó) amely valószínűleg a [Swing Low Sweet Chariot](#) című afro-amerikai eredetű dalra utal.

Mi a hetes időtávot részesítjük előnyben, ha hosszabb távon kereskedünk, de napos és napon belüli grafikonokon is ugyanolyan sikerrel használható ez a módszer. A szabályok egyszerűek és könnyen követhetőek:

- Ha az ár felfelé átlépi a mozgóátlagot, long nyitásra készülünk.
- Shortot nem nyitunk ezzel a módszerrel.
- Ha az árak nem ringatóznak, hanem inkább csak a mozgóátlagot ölelgetik, nem nyitunk pozíciót.
- Ha egy oszlop teljes terjedelmében a mozgóátlag fölött van, és a záróára közel van a tetejéhez, akkor
 - Longot nyitunk, ha az ár az oszlop teteje fölé emelkedik.
 - Longot nyitunk, ha egy oszlop legalább 80 %-a a mozgóátlag fölött van, valamint a záróára az oszlop felső harmadában van.

Az alábbi ábra lehetséges belépőket mutat be:

Az ábrán jelölt belépőkkel kapcsolatban vegyük észre a következőket:

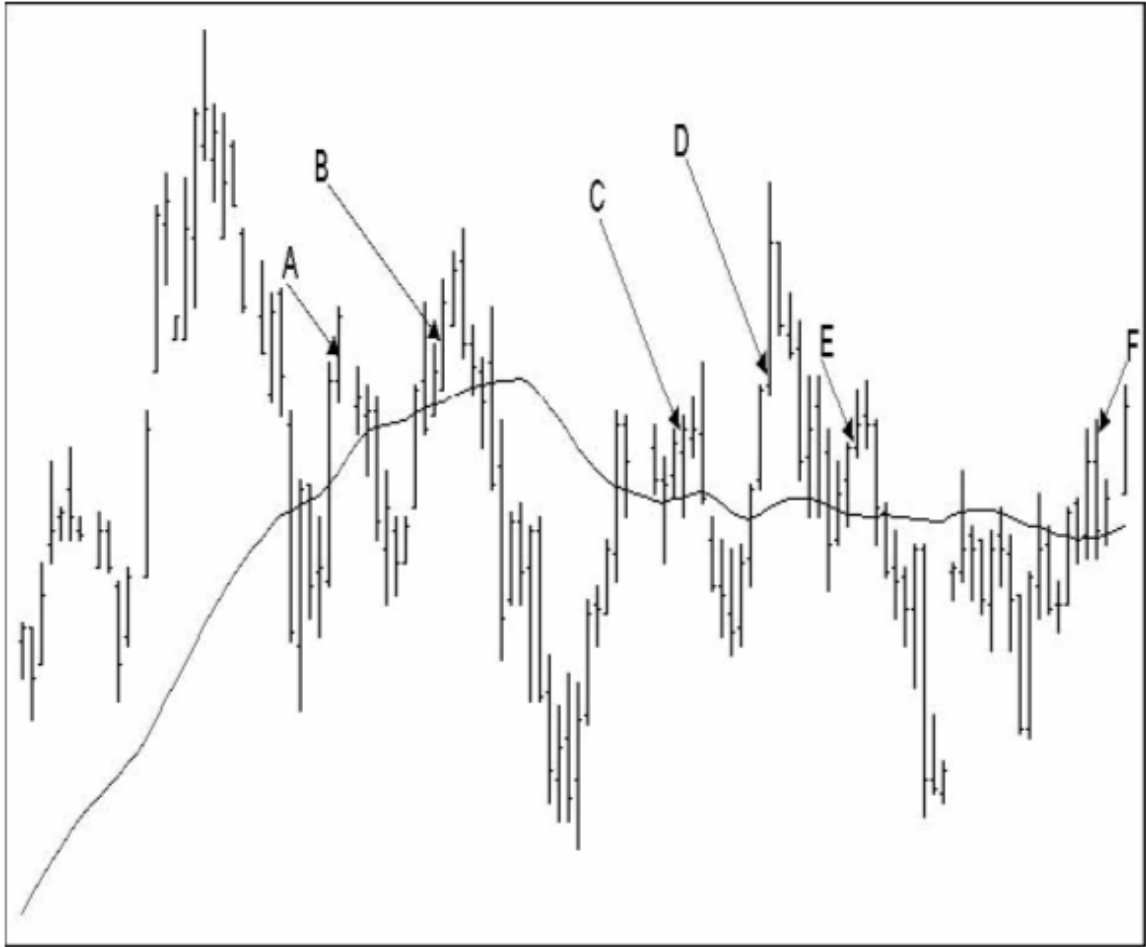
- Azt feltételeztük, hogy az árak a mozgóátlag alá és fölé határozott kitérőket tesznek. Ebből kiindulva és a szabályokat figyelembe véve találtuk meg az első belépési pontot.
- Az első nyitás előtti oszlop egyértelműen a mozgóátlag fölött van, és a záróára is a felső részében található. Ez egy megfelelő hely a belépésre, ezért mihelyt az ár az oszlop teteje fölé emelkedik, longot lehet nyitni. A következőként megjelölt belépőre is pontosan ugyanezek a megállapítások vonatkoznak!
- A harmadik és negyedik belépő előtti oszlopok alja ugyan a mozgóátlag alatt van, de az oszlopok több, mint 80 %-a a mozgóátlag fölé emelkedett, és záróáruk is a felső harmadba esik. Ezen okok miatt érvényes belépő oszlopnak számítanak!
- A következő nyitási hely előtti oszlopnak körülbelül a fele van a mozgóátlag fölött, a záróára pedig az oszlop felső harmadába került. Ez az oszlop is megfelelő a belépésre.¹
- Az utolsónak megjelölt belépő előtti oszlop teljes terjedelmében a mozgóátlag fölött van, zárója pedig a felső részben, ezért ez is megfelelő hely a belépésre!

Fontos megjegyzések

- Győződj meg róla, hogy az árak a mozgóátlag fölé és időnként alá is kilendülnek. Minél nagyobbak a kilengések, annál jobb.
- Győződj meg róla, hogy az árak trendben mozognak, de a trend ne legyen túl meredeken emelkedő! (Ne legyen 45 foknál meredekebb) Ha a trend túl meredek, az árak szinte mindig a mozgóátlag fölött lesznek.
- Fontos, hogy az árak időnként keresztezzék a mozgóátlagot, de ha folyton csak azt ölelgetik, az sem jó. Ha ez utóbbit látod, ez a technika nem fog jól működni.

Az alábbi ábrán is látható, hogy milyen problémákra kell felkészülni, ha a piac oldalaz, és a mozgóátlag is viszonylag laposan halad:

¹ Ford. megj.: a technika fentebb leírt szabályai szerint ez nem minősülne megfelelő belépőnek.

17. fejezet: Napon belül vagy napon túl?

Időnként felmerül a kérdés, hogy melyik a jobb: a **napon belüli** vagy a **napon túli kereskedés**¹?

Sok daytrader mondta már, hogy nem szeret sok pénzt éjszakára az asztalon hagyni. Azon siránkoznak, hogy milyen nehéz lehet egy napon túli kereskedőnek, mert nem tud olyan gyorsan kiszabadulni egy rossz üzletből, mint egy daytrader. Ők szívesebben rakják el gyorsan a profitot, addig, amíg lehet. Élvezik a napközbeni piaci harcok izgalmát. A daytraderek szerint nekik több lehetőség adatik, mint a napon túli trédereknek. Végül, de nem utolsósorban, a napon belül kereskedőknek tetszik, hogy nem tartanak meg éjszakára pozíciókat, és így nyugodtan alhatnak. Nem kell például egy szörnyű, váratlan réstől tartaniuk, ami lenullázná az összes profitot, ami esetleg keletkezett, sőt, akár egy nagy veszteséget is okozhatna.

Természetesen a napon túli kereskedők pont fordítva gondolkoznak. Úgy vélik, hogy éppen a daytrader az, aki a legtöbb pénzt az asztalon hagyja. Szerintük a napon belüli üzletek apránként felemésztik a tőkét, hiszen magasak a brókerdíjak. Sajnálják azokat, akik napon belül számos alkalommal kell, hogy jó beszállót találjanak. Nekik ellenben megadatik a hosszabb távú trendek minden előnye. A napon túl trédelők nem kell, hogy egész nap a gép előtt üljenek. Szívesebben töltik mással az idejüket, elkerülve a nemritkán viharos daytrade-et. Azt mondják, hogy így is rengeteg lehetőség közül lehet választani, bőven van lehetőség jól átgondolt és jól megtervezett üzleteket kötni. Azt se felejtsük el, hogy ha egy trend beindul, ők igazán sokat kereshetnek a vállalt kockázathoz képest, és nem fogják elmulasztani a nagy mozgást.

Kinek van igaza? Mindkét álláspont lehet helyes vagy helytelen is, attól függően, hogy ki hogyan képzei el a kereskedést!

Az, hogy ki milyen intervallumon trédel, több mindentől is függ. Függ az illető érzelmi, pszichés, valamint anyagi tűréshatárától. Függ a mögötte álló tőke nagyságától, és a kereskedési tehetségétől is.

Az értelmes kereskedők fogják a legtöbb pénzt keresni. Az a tréder fogja a legtöbbet hazavinni, aki jól ismeri saját magát, eligazodik a charton és kiismerte azt a piacot, amin kereskedik. De ő is csak akkor fog pénzt keresni, ha a tudása megfelelő fegyellemmel párosul, fegyelmezetten hoz döntéseket, és elég tőkéje van, hogy az elképzeléseinek megfelelően tudjon kereskedni.

Időnként a napon belüli és napon túli pozíciótartás kombinációja sem elvetendő.

¹ Position trading

A kettő kombinációját sikeresen alkalmazhatja akár az a napon túli kereskedő, aki a be-és kilépőit optimalizálja a napon belüli történések függvényében.

A kettő kombinációját sikeresen alkalmazhatja akár az a napon belüli kereskedő, aki egy nyerő pozíciót akár éjszakára is megtart, feltéve, hogy a profitját védőstoppal bebiztosította.

Mindketten fel kell, hogy adjanak valamit, ha a másik megközelítés előnyeit is ki akarják használni. A daytrader például, ha nem ragaszkodik ahhoz, hogy ne hagyjon semmit nyitva éjszakára, kiveheti részét a hosszabb távú trendek áldásaiból. A napon túli kereskedő a piacok nap közbeni figyelésével jobban be tudja hangolni be-és kilépőit. Ehhez viszont meg kell barátkoznia a gondolattal, hogy napközben is a gép előtt kell ülnie, hogy időben léphessen, ha a helyzet úgy hozza.

Nézzük meg konkrét példákon, hogyan lehetséges a fentieket megvalósítani!

A daytrade jelentősége napon túli kereskedők számára

Ha a tréder hozzáfér a valós idejű adatokhoz, és van is elég ideje a piacokat szemmel tartani, gyakran javíthatja a belépők és kilépők időzítését, ha nem idegenkedik egy kis daytrading-tól. Tegyük fel, hogy belépőt keresünk egy olyan napon, amikor az árak hatalmas résssel nyitottak. Ilyenkor jó esély van rá, hogy valamiféle korrekció következik az előző napi záróár felé. Ez gyakran már a résszel nyitás napján megtörténik, ritkábban pedig a következő napon.

A fenti diagramon bejelöltük a nyitási réseket. Sokat lehet ebből a chartból tanulni, ezért a későbbiekben még vissza fogunk rá térni. Az első lecke, amit megtanulhatunk az, hogy az esetek nagy részében a réssel nyitást az előző napi záróárhoz való visszakorrekció követi. Már ez az egy információmorzsa is a sokszorosát éri, mint a könyvek és más fizetős tananyagok jó része!

Nézzük, hogy napon túli kereskedés esetén milyen pozíciók tűnnek valószínűnek, valamint, hogy hol lehet egy kis daytrade segítségével lépéselőnyhöz jutni.

Az egyik forgatókönyv szerint az „A” és a „B” pontoknál található rés kedvező lehet. Tudva, hogy valószínű az áraknak az előző napi záróárhoz közelítő korrekciója, hamarabb bezárható a meglévő pozíció, még mielőtt a profit elolvadna a korrekció miatt.

A másik forgatókönyv szerint az „A” és a „B” pontoknál található rés keletkezése kedvezőtlen. Ekkor a napon túli tréder kivárhatja a záróár felé történő korrekciót, majd hagyja, hogy az eredeti irányban továbbhaladva még több profitja keletkezzen.

Fontos megjegyzések

- Figyeljük meg, hogy az árak csak a „C” és a „D” helyen nem korrigálnak vissza a megelőző nap záróárához. A „C”-nél a rés utáni napon történt egy erős elmozdulás.

- A fenti diagramon huszonnégy réssel nyitást jelöltünk meg. Ebből csak két esetben maradt el az erős visszakorrekció. Úgy is mondhatjuk, hogy a látott esetek 90.9 % százalékában a rést erős reakció követte!

A napon túli tartás lehetőségei a daytrader számára

A daytrader a leggyakrabban akkor jár jól, ha erősen trendelő árak mellett tartja meg éjszakára a pozíciót.

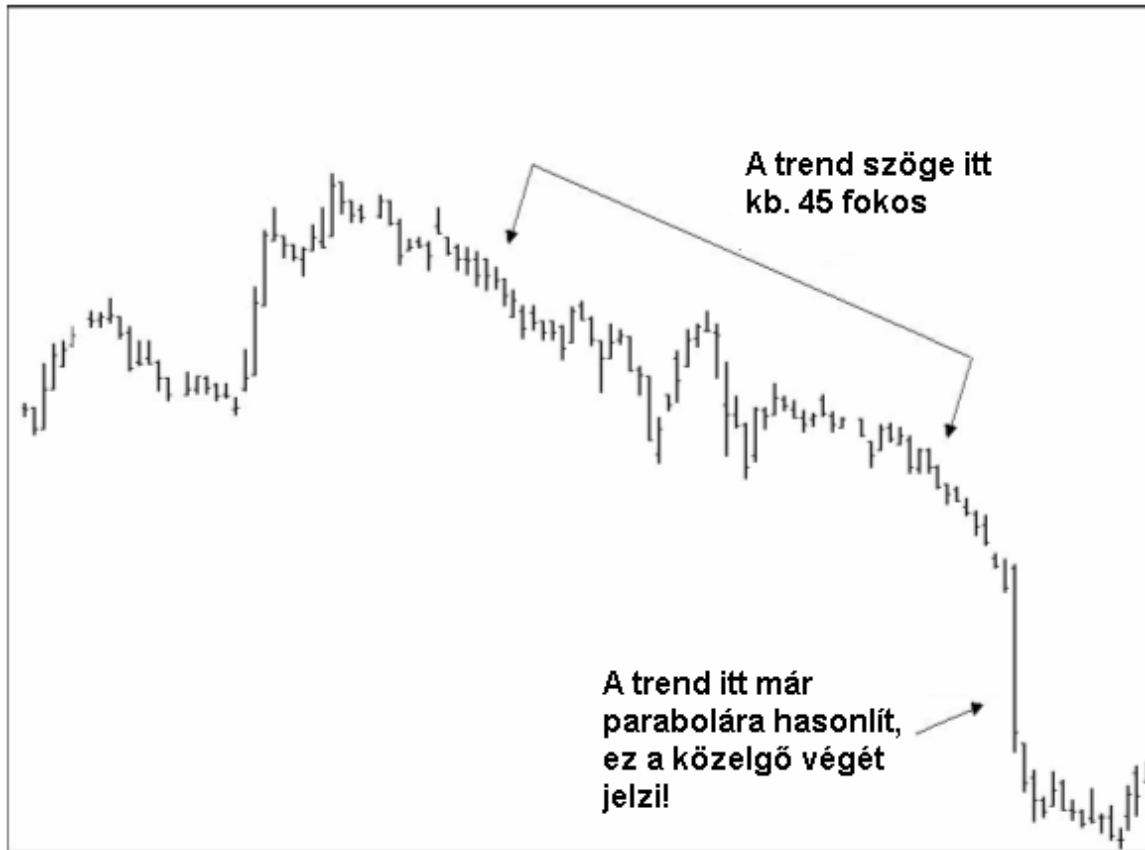
Elengedhetetlen, hogy legyen védőstoppal bebiztosított profit, ami miatt érdemes tartani a pozíciót. A trend folytatódásának nagy a valószínűsége, ha az árak erősen trendelnek. Ekkor feltétlenül érdemes éjszakára megtartani a pozíciót!

A fenti napi diagramra tekintve láthatjuk, hogy a „D”-nél nyitott pozíciót megérte volna napon túl is tartani, hiszen erős trend kezdődött. Tegyük hozzá, hogy a bent hagyott profitot mindenképpen stoppal kell védeni!

Fontos megjegyzések

- Győződj meg róla, hogy tényleg trendelnek-e az árak. A megfelelő trend az, ahol az árak 45 fokos, vagy még nagyobb szögben haladnak. Igen gyakran, főleg eső árak esetében, a trend elején lehet 45 fokosnál nagyobb is a trend szöge. Általánosságban véve, az árak harmadával gyorsabban esnek, mint ahogy emelkednek.

- Barátkozz meg a gondolattal, hogy minden réssel nyitást valamiféle reakció fog követni. Ne pánikolj! Döntsd el előre, hogy a profitjaid mekkora részét szeretnéd stoppal megvédeni, és tartsd magad a tervedhez!
- Időnként előfordulhat, hogy az árak egy nagy ugrással kicsapják a stopodat. Lehet, hogy egy nyerőnek induló üzletből a végére veszteség lesz.
- Ha a trend vonala túl meredekké válik, ha szinte parabolikus lesz, az a végének közeledtét jelzi. Szűkíts a stopjaidon, és fontold meg a teljes kiszállást!

18. fejezet: A trenddel maradni

Ha már a daytraderek napon túli pozíciótartásánál járunk, lássunk egy módszert arra, amikor az árak volatilitására bízunk a zárás idejének meghatározását. Ehhez szükséges, hogy áttekintsünk néhány dolgot, amely a **Trading the Ross Hook** című könyv anyagát képezte.

A CCI indikátor használata a trend figyelésére

Megmutatjuk, hogyan lehet a CCI-t úgy használni, ahogy azt kevesen teszik. Lépésről lépésre fogunk haladni a magyarázattal. Figyelmesen kövesd a leírtakat. (A CCI indikátort a legtöbb grafikonrajzoló program ismeri)

A CCI egy oszlop tipikus árának a közepes eltérését méri, az utolsó N oszlop tipikus árainak¹ mozgóátlagához viszonyítva. A *tipikus ár* úgy számítható ki, ha összeadjuk egy oszlop alját, tetejét és záróárát, majd az eredményt elosztjuk hárommal. Az így kapott eredmény a záróárral súlyozott tipikus ár.

A CCI indikátort általában három segédvonallal együtt szokták felrajzolni: a +100, 0 és a -100 értékekkel. Mindamellet a CCI tartománya elméletileg a végtelenségig bővíthető.

A CCI felépítéséből adódóan egyre több és több momentum kell ahhoz, hogy a CCI egyre magasabbra tudjon emelkedni. Ez a tulajdonsága előnyössé teszi a fix skála használatát.

A tapasztalatok azt mutatták, hogy a legjobban a 30-as periódusú CCI válik be. Kipróbáltuk az összes lehetőséget egészen 50-ig, és egyetértettünk abban, hogy a 30-as a legjobb. Persze lehet, hogy más piacokon más beállítás működne jobban, hiszen nem próbáltuk végig az összes létező piacot.

Ahhoz, hogy ki tud próbálni a módszert, ahogy mi a CCI indikátort használjuk, olyan programot kell használnod, ami lehetővé teszi, hogy beillesz egy tetszőleges ároszlopot a grafikonra. Ezen kívül valahogyan azt is tudnod kellene, hogy hogyan fog a következő oszlop alakulni. Hogy ezt hogyan számíthatod ki megközelítőleg, azt mindjárt elmondjuk! Napos charton ez egy egyszerű feladat a legtöbb programmal. A negyedórásnál kisebb időtávokon viszont igencsak iparkodnod kell, ha időben ki akarod számolni! Az igazság az, hogy ez a módszer órás, napos és heti grafikonokon működik a legjobban. Ha megvagy az oszlop meghatározásával, rakj a charta egy CCI-t és nézd meg az eredményt!

A számított oszlopnak elég, ha ugyanaz a nyitó- és záróára, valamint a teteje és az alja. Ez mind lehet a számított tipikus ár.

¹ Typical price

Hogy hogyan kapjuk meg a következő oszlop tipikus árát?

Két módszert is mutatunk rá! Ezt követően pedig megmutatjuk, hogyan használd a CCI indikátort trendkövetésre, hogy a jól megindult trenddel maradhass.

A következő oszlop árának közelítő meghatározása már a tőzsdézés kezdetétől sokakat foglalkoztatott. Sok tőzsdei specialista és piaccsináló kezdi a napját ezeknek a kiszámításával. Napközben aztán megpróbálnak a számított tető környékén eladni és az aljak közelében venni. Mihelyt néhány tick-nél nagyobb mínuszba kerülnek, rögtön zárnak és futnak, amerre látnak. Ha ez bekövetkezik, akkor annak a nyomát a charton egy rendkívül hosszú napon belüli oszlop őrzi.

A következő oszlop tipikus árának meghatározása oldalazó piacon

$$(\text{Nyitó} + \text{Tető} + \text{Alj} + 2 * \text{Záró}) / 5 = X$$

$$2 * X - \text{Tető} = \text{a következő várható alj}$$

$$2 * X - \text{Alj} = \text{a következő várható tető}$$

Példa:

Nyitó: 24, Tető: 25, Alj: 23, Záró: 23,5

$$X = (24 + 25 + 23 + 2 * (23,5)) / 5 = 23,8$$

$$(2 * 23,8) - 25 = 22,6 \text{ a számított alj}$$

$$(2 * 23,8) - 23 = 24,6 \text{ a számított tető}$$

A következő oszlop tipikus ára: (Számított alj + számított tető) / 2, ez pedig:
 $(22,6 + 24,6) / 2 = 23,6$

A következő oszlop tipikus árának meghatározása felfelé tartó trendben

A következő oszlop közelítő meghatározásához az emelkedés átlagos mértékét kell kiszámolnunk. Fontos, hogy 4 oszlop adatait használjuk fel a számításhoz.

Amit tudni szeretnénk, hogy átlagosan mennyit emelkednek az árak. Alulról felfelé fogunk haladni a számítással.

A következő lépések szükségesek:

Megmérjük, hogy mennyi az árkülönbség az első oszlop aljától a következő oszlop tetejéig. Ezt megismételjük a sorban következő két oszlop-párra is!

Nézzünk egy példát:

Oszlop	Alj	Tető	Különbség
1	26.00		
2	26.50	28.00	2.00
3	27.75	30.25	3.75
4	29.25	31.00	3.25

A különbségek átlagát vesszük: $(2 + 3,75 + 3,25) / 3 = 9 / 3 = 3$.

Adjuk hozzá ezt az átlagot (3) az utolsó alj értékéhez (29,25), így kapjuk eredményül a 33,25-öt, ami a **következő, számított tető** értékét adja!

Határozzuk meg a várható aljat is!

Ehhez szükségünk lesz az utolsó három oszlop *átlagos volatilitására*. Az átlagos volatilitást úgy kapjuk meg, ha összeadjuk az összetartozó tetők és aljak különbségeit, majd az eredményt elosztjuk hárommal.

Oszlop	Tető	Alj
1	26.00	
2	26.50	28.00
3	27.75	30.25
4	29.25	31.00

Azt kapjuk, hogy:

$$31 - 29,25 = 1,75$$

$$30,25 - 27,75 = 2,5$$

$$28 - 26,5 = 1,5$$

A három tető-alj különbség tehát 1,75, 2,5 és 1,5.

Az átlaguk: $(1,75 + 2,5 + 1,5) / 3 = 5,75 / 3 = 1,92$ (kerekítve)

Ezt kivonva a számított tetőből (33,25), megkapjuk a **következő oszlop várható alját**, ami **30,33** lesz.

Az utolsó lépés, hogy átlagoljuk a számított tetőt és aljat, hogy megkapjuk a **következő oszlop tipikus árát, felfelé haladó trend esetén**:

Esetünkben ez a következőképpen adódik:

$$(32,25 + 30,33) / 2 = \mathbf{31,29}.$$

Fontos megjegyezni, hogy ez csak egy közelítő számítás! Ennek ellenére meg fogsz lepődni, ha kipróbálsz és látod, hogy milyen sokszor fogsz csupán néhány tick-nyire járni a valóságtól!

A tipikus árat másként is meghatározhatnánk, mégpedig először tetőről tetőre haladva, a várható tető kiszámításával kezdve. A várható aljat ebben az esetben is úgy kapnánk, ha kivonnánk a számított tetőből az átlagos volatilitást. A záróárakon végighaladva meghatározhatnánk a várható záróárat is. E három adat átlagát kiszámítva szintén a záróárral súlyozott tipikus árhoz jutunk.

Ha még alaposabbak akarunk lenni, akkor egy várható nyitóértéket is kiszámolhatunk, és az oldalazó piacra használt, legelső képlettel számolhatjuk a tipikus árat.

Hogy melyiket használd? A választás a tiéd. A mai szoftverek sok lehetőséget adnak a felhasználónak arra, hogy saját ötleteit leprogramozva kereskedjen.

A következő oszlop tipikus árának meghatározása lefelé tartó trendben

A következő oszlop közelítő meghatározásához az ereszkedés átlagos mértékét kell kiszámolnunk. Fontos, hogy 4 oszlop adatait használjuk fel a számításhoz.

Amit tudni szeretnénk, hogy átlagosan mennyit ereszkednek az árak. Felülről lefelé fogunk haladni a számítással.

A következő lépések szükségesek:

Megmérjük, hogy mennyi az árkülönbség az első oszlop tetejétől a következő oszlop aljáig. Ezt megismételjük a sorban következő két oszlop-párra is!

Nézzünk egy példát:

Oszlop	Tető	Alj	Különbség
1		61.25	
2	63.50	60.75	2.25
3	62.75	60.00	2.00
4	61.50	59.25	1.50

A különbségek átlagát vesszük: $(2,25 + 2 + 1,5) / 3 = 1,92$ (kerekítve)

Ezt az átlagot kivonva az utolsó tető értékéből (61,5) megkapjuk a **következő várható aljat: 59,58**-at.

Következő lépésként a tetőt fogjuk kiszámolni. Ehhez az utolsó három oszlop átlagos volatilitását határozzuk meg! Az átlagos volatilitást úgy kapjuk meg, ha összeadjuk az összetartozó tetők és aljak különbségeit, majd az eredményt elosztjuk hárommal.

Oszlop	Tető	Alj
1		61.25
2	63.50	60.75
3	62.75	60.00
4	61.50	59.25

Azt kapjuk, hogy:

$$61,5 - 59,25 = 2,25$$

$$62,75 - 60 = 2,75$$

$$63,5 - 60,75 = 2,75$$

A három tető-alj különbség tehát 2,25, 2,75 és 2,75.

Az átlaguk: $7,75 / 3 = 2,58$

Ezt az értéket hozzáadva a számított aljhoz (59,58), az eredmény 62,16, ami a **következő várható tető**.

Az utolsó teendőnk átlagolni a tetőt és az aljat, hogy megkapjuk a tipikus árat.

Esetünkben ez $(62,16 + 59,58) / 2 = 60,87$ a **következő tipikus ár**.

Egy dolog maradt a végére, az érdeklődők számára megmutatjuk a CCI indikátor kiszámításának módját.

A CCI kiszámítása négy lépésben

1. Számítsuk ki az utolsó oszlop tipikus árát a tető, alj és záróár segítségével:

$$x_1 = (T + A + Z) / 3$$

A számítást ismételjük meg az utolsó N oszlopra is.

2. Számoljuk ki az utolsó N tipikus ár átlagát (mozgóátlag):

$$x = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N x_i$$

3. Számoljuk ki az utolsó N darab tipikus ár középeltérését:

$$MD = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N |x_i - \bar{x}|$$

4. Ebből meghatározhatjuk az utolsó oszlophoz tartozó CCI értéket:

$$CCI = \frac{(x_1 - \bar{x})}{1.5 * MD}$$

A használt jelölések:

N: a CCI periódusa, a számításba foglalt oszlopok száma.

x_1 : a legutolsó oszlop tipikus ára

x_2 : az utolsó előtti oszlop tipikus ára

x_3 : az utolsó előtti oszlop előtti oszlop tipikus ára

x_N : a legrégebbi oszlop tipikus ára.

$$\sum_{i=1}^N x_i = x_1 + x_2 + x_3 \cdots + x_N$$

| | Ez az abszolútértéket jelöli, a benne lévő számot úgy kell tekinteni, mintha az előjele pozitív lenne.

Nekünk kellett egy matematikus ahhoz, hogy érthetővé tegye a számítást. A CCI a legutolsó tipikus árnak a tipikus áraktól való közepes eltérését fejezi ki. Ez tulajdonképpen szorosan összefügg a volatilitással.

Itt az ideje, hogy megnézzük, hogyan is lehet a CCI indikátor segítségével a trenddel maradni! A szabályok hasonlítanak a **Trading the Ross Hook**-ban leírtakhoz, de vannak kisebb különbségek is, úgyhogy figyelj jól!

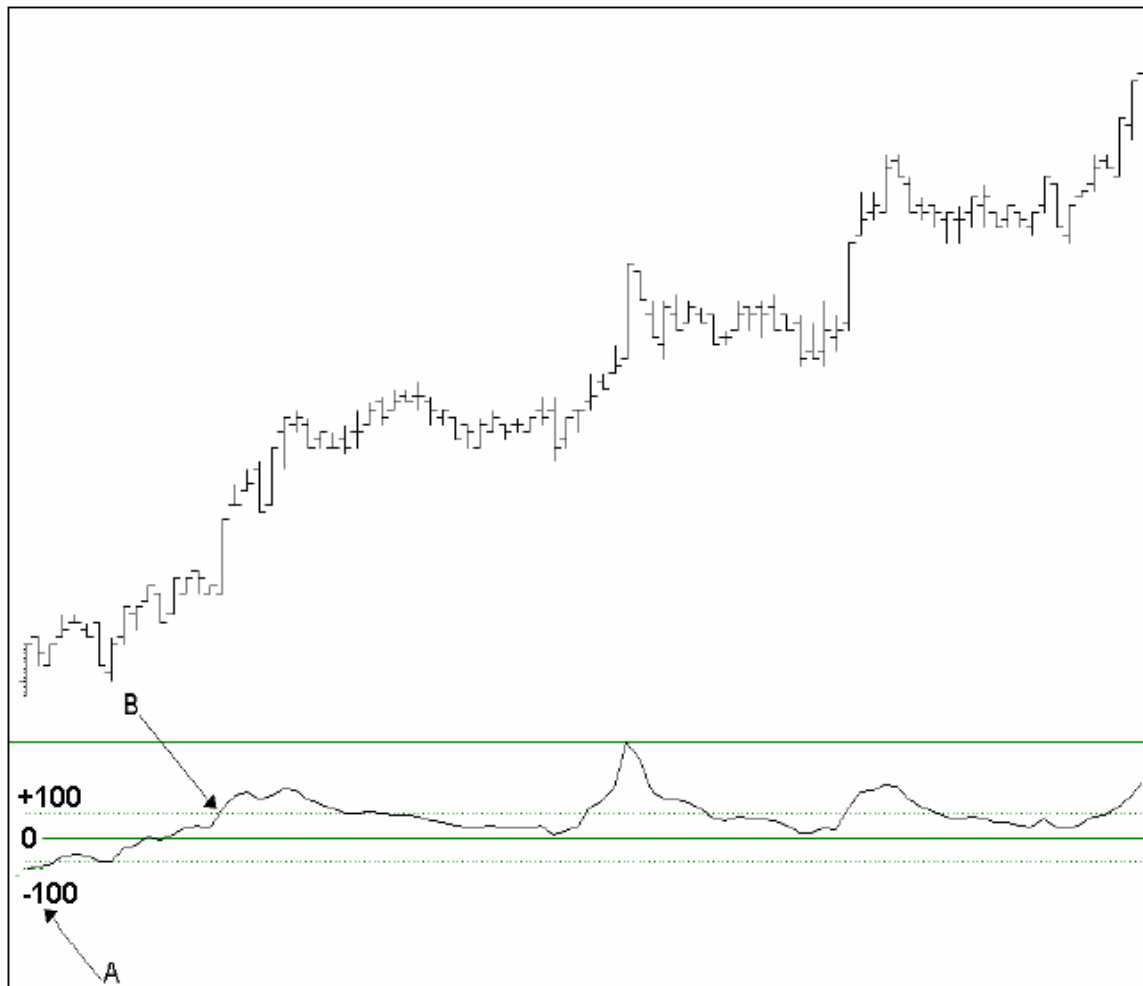
Szabályok

1. A CCI görbének mindhárom vízszintes szintet metszenie kell, mielőtt azt mondhatnánk, hogy olyan trenddel van dolgunk, amire érdemes időt szánni. Felfelé tartó trendnél a sorrend (-100, 0, 100), míg ha a trend lefelé tart, akkor (100, 0, -100).

2. Ha a CCI mindhárom szintet átvitte, akkor az esetek egy részében már egy erős és folytonos trendben mozognak az árak. Komolyan meg kell fontolni egy pozíció nyitását, amit addig kell tartani, amíg a CCI ismét el nem éri a nulla szintet.

Meg kell jegyezni, hogy a CCI kiszámításában lehetnek kisebb különbségek az egyes számítógépes programok között. Ugyanígy lehetnek különbségek a különböző forrásokból beszerzett áradatok között is! Amíg azonban a számítás egy adott programon belül következetesen működik, használhatóak a generált be- és kilépési jelek!

Következzen néhány ábra az elmondottak bemutatására:

A fenti ábrán egy három napot átfogó 5 perces grafikon látható. Az „A” pontnál a CCI még a -100-as vonal alatt van. Figyeljük meg, hogy a CCI görbéje először ezt metszi át, majd a nulla vonalat, és végül a +100-at is. Ha ilyet látunk, akkor igencsak valószínű a

trend! Ha ehhez még találatsz más, a trendet megerősítő technikai jeleket, vagy például egy 1-2-3 formációt, amit Ross Hook követ, akkor semmi akadálya a nyitásnak. A CCI jelét pedig használhatod a kilépés időzítésére.

Mihelyt a CCI metszi a +100-as vonalat is (mint az a fenti ábrán is látszik), nyithatod a long pozíciót, amit egészen addig tarthatsz, amíg a CCI-nek a következő, számított tipikus ár segítségével meghatározott értéke el nem éri a nullát. A fenti grafikon időtartama alatt a CCI egyszer sem esett vissza a nulla szintig.

A fenti chart szintén ötperces és három napot fog át. Az „A” pontnál a CCI vonala a +100 alá esett, és a nullát is átmetszi, valamint „B”-nél a -100-as szint alá csökken. Ez, feltehetőleg kiegészítve egyéb trendet megerősítő jelekkel, figyelmeztet arra, hogy egy trend van alakulóban! A „B” pont után kevéssel a CCI ugyan a nulla fölé emelkedik, de gyorsan vissza is esik és a trend megindul. A CCI ezután egészen a „C” pontig nem éri el a nullát!

Fontos megjegyzések

- A CCI jele önmagában nem elsősorban trend jelzésére szolgál. Ennek ellenére remekül figyelmeztet az alakulóban lévő trendre, ha a görbe mind a három szintet átmetszi.

- A CCI jelét mindig ki kell egészíteni valamilyen másik, trendet jelző módszerrel.
- A tipikus ár közelítő kiszámításával elsősorban akkor érdemes meghatározni a CCI következő értékét, ha napon túli pozíciókat tartunk. Ha nem számítunk előre árat, akkor legfeljebb egy oszloppal később tudunk kiszállni az üzletből. Ez napon belüli kereskedésnél kevésbé számottevő, inkább a hosszabb távú pozícióknál előnyös, hiszen akár egy nappal korábban is zárhatunk. Napos charton kereskedésnél több idő is áll rendelkezésre a következő oszlop meghatározásához!

19. fejezet: Az ideális belépő

Mi is a kereskedés? Gondolkoztál-e már ezen? Csupán annyiból állna, hogy megtaláljuk azokat a jó belépőket, amikor a piac szinte tálcán kínálja fel a zsíros profitot? Nem, a kereskedés sok tekintetben a *gyenge kezek*¹ és az *erős kezek* harca.

Egy kis gondolkodás után már biztosan kevesebben mondanák, hogy a trédelés csak a belépők keresgéléséről szól, mégis, a kereskedők többsége úgy tesz, mintha semmi más nem számítana. A viselkedésük meggyőző afelől, hogy soha nem gondolkoztak el igazán azon, hogy mi is van egy módszer, technika vagy belépő jeleket produkáló rendszer *mögött*.

A TRÉDEREK TÖBBSÉGE ÚGY VISELKEDIK, MINTHA EGYEDÜL CSAK A JÓ BELÉPŐ LENNE FONTOS A KERESKEDÉSBEN!

Úgy tűnik számomra, hogy a többség arra törekszik, hogy megtalálja „**a módszer**”-t a belépők meghatározására, mert ettől minden kötés automatikusan nyerővé válik majd!

Igazam alátámasztására azt mondom, hogy nézz körül, mennyi anyag elérhető, ami technikai elemzéssel, matematikai alapú indikátorokkal, oszcillátorokkal, hullámelméletekkel, asztrológiával, alakzat-felismeréssel foglalkozik. Ehhez jön még a sok Gann, Fibonacci és Elliott-elmélet. Ha ez mégsem lenne elég, még mindig ott a fraktálmélet, az 5VBTP², a neurális hálózatok és még tengernyi más módszer.

Van-e a fentieknek bármi haszna? A válasz meglepő módon, egy határozott **IGEN!** Bármelyik, akár mindegyik jó lehet arra, hogy a belépőket (és a kilépőket) meghatározd segítségével. Ha ismered használatukat, hiszel bennük, bízol a sikerükben, akkor hasznukat veheted.

Egyáltalán nem célokom itt bármelyik módszert vagy technikát bírálni. Arra szeretnék rávezetni, hogy a kereskedés egészét tekintve viszonylag kevésbé fontos, hogy miként találsz belépőt! Ennek ellenére az elérhető szakirodalom túlnyomó többsége mégis azt sulykolja, hogy csak a belépő meghatározása a fontos! Saját, sokéves trédelési tapasztalatom alapján állíthatom, hogy a kereskedés összetevői fontosságukkal együtt a következők:

Jelek felismerése – 10 %

Pozíció menedzsment – 20 %

Kockázatkezelés – 10 %

Pénzkezelés – 10 %

Önmagad menedzselése – 50 %

¹ Gyenge kezek az alulfinanszírozott kispénzüek, míg az erős kezek a tőkével, idővel és lehetőségekkel jól ellátott spekulánsok

² A Calhoun-féle Five Vertical Bars módszer. Kent Calhoun [2000-ben pert vesztett](#) az amerikai határidős árutőzsde felügyeleti szervével (CTFC) szemben, mert megtévesztő állításokkal hirdette tanfolyamait.

El kell, hogy ismerjem, a fenti megállapításra nem tudományos kísérletek, vagy számítások segítségével jutottam. Lehet, hogy mások másként, esetleg jobban határozták meg a kereskedés összetevőit. Én a saját tapasztalatomra hagytam, és ez nekem azt súgja, hogy igazam van.

Ami a leginkább elgondolkodtat, hogy miért jönnek rá nagyon kevesen arra, hogy a kereskedéshez az összes fenti dolog szükséges! A leírt százalékok tükrében az a kérdés, hogy miért töltik sokan az idő 90 %-át a belépők keresésével? Miért kergetik ezt a Szent Grál nevű ábrándot? Határozottan úgy gondolom, hogy ha egyszer valaki megtalálná a Szent Grált, az nem lenne más, mint belépési jeleket szolgáltató rendszer. Miből gondolom ezt? Abból, hogy az a sok ezer tréder, akivel kapcsolatba kerültem, sohasem az **önmenedzselés** Szent Grálját kereste. Senkivel nem találkoztam még, aki a **pozíció menedzsment** Szent Grálját kereste. Senki nem mondta, hogy ő egy remek **kockázatkezelő** szeretne lenni. Senki nem mondta, hogy a **pénzkezelés** mestere akar lenni.

Hányan töltenek sok-sok órát teszteléssel, szimulációval, az ideális belépőt, a legjobb piaci feltételeket keresve! Csak azt nézik, hogy a kötések minél nagyobb százaléka legyen nyerő. A könyvek, tanfolyamok többsége is mind-mind a jó belépő kiválasztására koncentrálnak!

Kétség nem fér hozzá, hogy a kutatás legfőképpen a belépők után folyik. De létezik-e a belépésre valamilyen varázsszabály? Milyen egyáltalán az ideális belépő? Hogyan lehet felismerni, és megkülönböztetni a többiét? Milyen jelek kombinációja fog garantáltan profitot hozni?

Ha jó a meglátásom a kereskedés összetevőivel kapcsolatban, akkor bizony a tréderek nagy többsége az ideje 90 %-át a munka 10 %-ának elvégzésére fordítja. Van-e azon csodálkozni való, ha a vesztes kereskedők számaránya eléri, egyes becslések szerint meg is haladja a 90 %-ot?

Amikor egy újonc elkezdi kutatni, hogyan is kereshetne pénzt a piacon, azon nyomban könyvek, módszerek, technikák tömkelege zúdul rá, amelyek mind a jó belépőt próbálják meghatározni. A hirdetések nagy része, amikkel a kezdő találkozhat, szintén a belépőkről szól. A tőzsdék maguk is rengeteg információt publikálnak ezzel kapcsolatban. Lehet-e őket ezért hibáztatni? Az a céljuk, hogy minél hamarabb a piacon legyél. Minél hamarabb trédelsz, annál hamarabb keresnek pénzt.

A brókerek szintúgy azt akarják, hogy minél előbb a piacra lépjél. Minél hamarabb, annál jobb, hiszen ők a jutalékokból élnek.

Mindig is csodálkoztam azon, hogy a tőzsdeipar szereplői milyen rövid időtávon gondolkodnak. Folyton a gyors profitot választják, a felszámított jutalékok és díjak formájában. Ha információkkal és tényekkel segítenék hozzá a trédereket a nyereséges

kereskedéshez, kinevelhetnének olyan kereskedőket, akik sokáig az ügyfeleik lehetnének, és így hosszú távon is biztos profitot hoznának a cégnek.

Egy forrásom szerint havonta körülbelül ötezer új próbálkozó lép a határidős piacra. A részvényt piacokra még ennél is többen lépnek be!

Mi történik ezzel az 5000 emberrel? Saját becslésem szerint hogy a nagy többség néhány hónapon belül elveszíti a tőkéjét. Brókerektől tudom, hogy a kezdők átlagos élettartama alig hat hónap. Ez az idő nagyrészt azzal telik, hogy megpróbálnak egyáltalán valami fogalmat szerezni a tőzsdéről.

A veszteségek viszont gyorsan és könnyörtelenül jönnek. Még szinte meg sem száradt a tinta a szerződésen, de a karriernek már vége is szakad. Néhány próbálkozó, ahelyett, hogy felnőtt módjára elismerné, hogy megbukott, éretlen módon megpróbálja gyorsan elfelejteni az egészet, és az egyenlege maradékát képes otthagyni a brókerénél. Az ilyen pénz bizonyos esetekben egy idő után el is veszik.

A brókerek érdeke, hogy amíg van tőkéd, addig kereskedj is, hiszen ők a jutalékokból élnek. Nem zavarja őket az sem, ha csak pihen náluk a pénzed, hiszen amíg náluk van, addig is kamatoztathatják. Abból az ötezerből, aki belefogott a tőzsdézésbe, néhányan akár évekig is kihúzzák, mielőtt tönkremennének. Nagyon kevesen lesznek, akik nyereséggel tudnak kereskedni. Többségük azért marad talpon, mert sikerül egy jó mentort találnia. Az olyan tréder, aki magától rá tud jönni a fontos trükkökre, olyan ritka, mint a fehér holló.

Mi az, ami egyeseket sikeressé tesz? Mit tudnak megtanulni ezek a tréderek? Megtanulják, hogyan menedzseljék önmagukat, hogyan viselkedjenek fegyelmezetten, hogyan gyakoroljanak önkontrollt. Megtanulják, hogy a sikeres kereskedés nem annyira a mechanikus rendszerről, mint a szisztematikus megközelítésről szól. Megtanulják, hogyan tűzzenek ki elérhető célokat. Megtanulják, hogy hova tegyék a stopjaikat. Megtanulják, hogyan keressenek többet úgy, hogy közben kevesebbet kereskednek. Megtanulják felismerni, hogy melyik piacokon van az ő helyük. Megtanulják, hogy a kereskedésben nem lehet mindig sablonokban gondolkodni.

A sikeres kereskedő sok olyan dolgot is megtanul, amit nem könnyű egy könyvben átadni. Ezért is ajánljuk minden érdeklődőnek, hogy vegye igénybe cégünk, a Trading Educators tanácsadó szolgáltatását. Egyéni konzultációkkal, csoportfoglalkozásokkal, online chatszobával segítjük őket. Ezek mind olyan dolgok, amik túlmutatnak egy könyv határain.

Mi bármikor készen állunk, ha te is készen állsz.

Úgy gondoltam, hogy most, a könyv feléhez elérve, hasznos lehet, ha megosztom veled a Trading Educators küldetésnyilatkozatát.

Küldetésnyilatkozat

- Megmutatni a reménybeli kereskedőknek a piaci valóságot. A sikeres kereskedés érdekében megtanítani a grafikonok értelmezését, feltárni a mögöttes információkat, amik a piac működésének megértéséhez szükségesek.
- Segíteni őket a sikeres kereskedés megtanulásában, azzal, hogy megtanítjuk a megfelelő pozíció-menedzsmentet valamint az önmenedzselés technikáit.

Ahhoz, hogy e céljainkat elérjük, a diákjainkat arra képezzük, hogy megértsék:

- Milyen ármozgások valószínűsíthetőek egy adott helyzetben
- Miért fognak az árak ilyen mozgást mutatni
- Ki és mi mozgatja az árakat
- Ha már mozognak az árak, hol fognak megállni
- A tréder saját szerepét az árak mozgásában
- Hogyan kovácsoljanak tőkét az információkból
- Hogyan vigyék végig az üzletet, ha pozíciót nyitottak
- Hogyan menedzseljék saját magukat, hogyan fejleszthetik önkontrolljukat, hogy sikeresek lehessenek

További előnyök:

- A bonyolult kereskedési rendszertől, varázs-indikátortól és fekete doboz rendszerektől való függetlenség
- Döntésképeség függetlenül bárki véleményétől, beleértve a tréder saját véleményét is
- A kereskedés függetlensége a megfelelő chart-olvasás megtanulása által
- Megfelelő tudás a bennfentes piaci manipulációk felismeréséhez

Hallgatóink csak kipróbált és bevált módszereket tanulnak, amik segítenek a tőke megőrzésében és a konzisztensen nyereséges kereskedésben.

Megtanulják, hogyan dolgozhatnak hatékonyan és gyorsan. Megtanulják, hogyan tekintsenek üzletként a kereskedésre: **nem ígérünk Szent Grált**, vagy mindig működő mágikus rendszereket. Megtanulják, hogyan alkalmazkodjanak a változó piaci viszonyokhoz.

Megtanulják, hogyan kereskedjenek szisztematikus megközelítéssel, mechanikus rendszerek helyett.

20. fejezet: Lehetőség a volatilitásban

Láttál-e már olyat, amikor az árak egy darabig lendületesen estek vagy emelkedtek, de aztán hirtelen, váratlanul megtorpanás következett, és sávozás kezdődött? Ez az a helyzet, amikor a volatilitás hirtelen lecsökken, az ároszlopok összezsugorodnak, a kereskedés elcsendesedik.

Lehet-e pénzt keresni egy ilyen helyzetben? Ha igen, akkor hogyan?

Az ilyen hirtelen volatilitás-csökkenéseket nem az erős kezek okozzák, de időnként kihasználják a vele járó lehetőségeket. Ilyenkor ugyanis a gyenge kezek megijednek és szétrebbennek, az erők pedig szabadon játszhatnak egy kicsit. Efféle dolgok gyakran történnek ünnepek előtt, amikor kicsi az aktivitás! Pont ez az, amiért melegen ajánljuk, hogy ilyenkor egyáltalán ne trédelj! A *piacmozgatók*¹ ilyenkor veszik meg a karácsonyi ajándékokat, persze a számlát a gyengék fizetik!

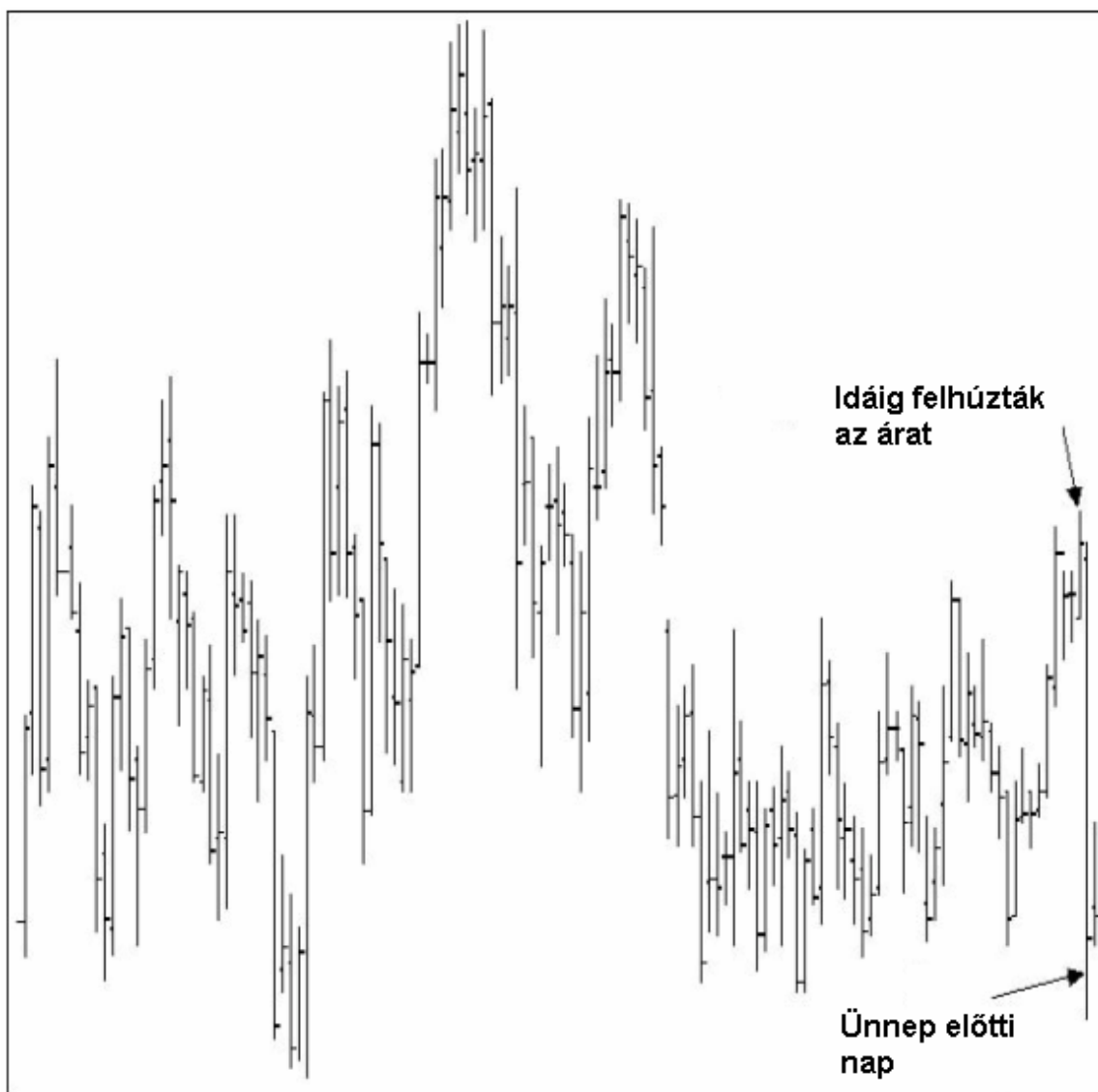
Az is előfordul, hogy a piacmozgatók az egész éves profitjuk nagy részét az év végi ünnepek előtt hozzák össze, amikor annyira kevesen kereskednek, hogy könnyen megfuttathatják az árakat először az egyik, majd a másik irányba, ahogy csak kedvük tartja!

Az alkalmi tréderek szemében a kis aktivitású piac chartja is pont ugyanolyan, mint akármelyik másik. A nap végén ugyanúgy van egy nyitó- és záróár, csúcs és mélypont. Bezzeg a napon belüli mozgások! A bennfentesek jól szórakoztak. Megfuttatták az árakat fel és le is, kicsaptak sok stopot. A pénz, ami a te számládról is eltűnt, náluk landolt.

Ha közelebről megnézzük a grafikonokat, meg fogjuk látni, hogyan is történik mindez. Az is lehet, hogy te is be akarsz majd szállni a játékba! Aki körültekintő, az alacsony likviditású időszakokban inkább csak a partvonalról figyeli az eseményeket, de a beszálló lehetőségét keresi, ha ilyen jeleket lát megfelelően nagy likviditású piacon!

Lássuk konkrét példákon, hogy miről is beszélünk! Kezdjük egy olyan piaccal, ahol alaphelyzetben sem túl nagy a likviditás, de Karácsony és újév környékén különösen alacsony.

¹ Marker movers: olyan piaci résztvevők, akik elég tőkével rendelkeznek ahhoz, hogy bizonyos helyzetekben szándékuk szerint befolyásolják az árakat.

Először jól felhúzták az árat. Úgy tűnhetett, hogy ki fog törni az oldalazásból. Ki is tört, két alkalommal is, még röviddel az ünnep előtt, de egyik sem volt tartós. Egy *bikacsapda*¹ készült, amivel szépen lekaszálták az oldalazás fölötti buy stop-okat. A bennfentesek célja az volt, hogy minél többen gondolják, hogy igazi kitörés következik. A valódi szándékuk ezzel szemben az volt, hogy minél magasabbról kezdődhessen el az esés. Ha nem hiszed el, hogy az ilyesfajta játszadozás szándékosan és jól megfontoltan történik, akkor nem sok keresnivalód van a piacon, és melegen ajánljuk, hogy vegyél részt egy tanfolyamunkon, ahol beavatunk az efféle trükkökbe. Nézzünk most először egy másfajta szélhámosságot, aztán pedig kitérünk rá, hogy kereshetünk-e mi is egy kis pénzt a volatilitás csökkenésekor.

¹ Bull trap: amikor az ellenállás áttörése ugyan sikerül, de röviddel utána újra esés kezdődik, emiatt akik az áttöréskor bevásároltak, csapdába kerültek.

A következő szituáció szintén kis forgalmú piacon történt. Mindig figyelni kell arra, hogy az ilyen piacokon sok a veszélyes manipuláció, ami gyorsan megszabadít a nehezen megkeresett pénzedtől. Ilyen lehet például, hogy mindig csak rosszabb áron tudsz belépni, mint akartál, vagy ha hirtelen, váratlan fordulók történnek.

Ehhez mit szólsz? Kicsapták az összes stopot a sáv alatt-fölött, mit sem törődve az úgynevezett támasz vagy ellenállás szintekkel! Micsoda pazar nap volt ez nekik!

Ahogy a régi mondás tartja, ha nincs otthon a macska, cincognak az egerek. Ha nincs sok piaci megbízás (azaz likviditás), és távol vannak bizonyos még erősebb kezek (mint a nagy pénzügyi alapok kezelői), akkor semmi sem tartja vissza az ilyen svindlereket attól, hogy stopokat kaszáljanak kedvük szerint. Tudják, hol vannak a stopjaid, hiszen nagy részük nyitott megbízás pont az ő a kezükben, de ha nem, a képernyőjükön akkor is látják, hova tetted.

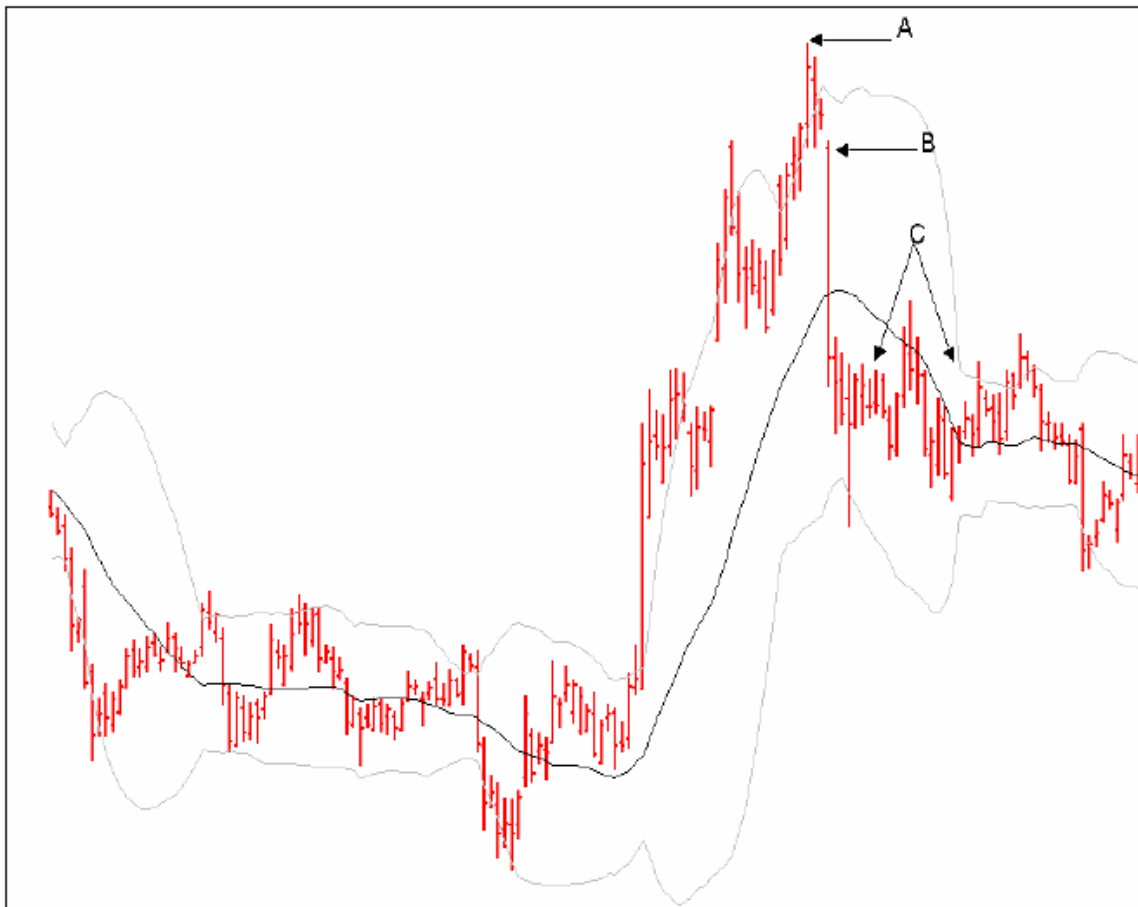
Olyan is előfordul, hogy pont a piac legerősebb szereplői azok, akik az árakat megfuttatják. Ha például fel akarják vinni az árakat, lehet, hogy először lenyomják, majd olcsón bevásárolnak. Vagy pont fordítva: feltornásszák egy kicsit, csak azért, hogy aztán magasabbról tudjanak eladni.

Ha ilyesmit csinálnak, annak a nyoma a charton egy árrobbanás felfelé vagy egy összeomlás lefelé. No és van-e arra lehetőség, hogy mi is keressünk ezeken pénzt? Igen, van! Meg lehet csinálni, és bizonyos fokig beleszólásunk lehet abba is, hogy mekkora kockázatot vállalunk.

Lássuk, hogyan kell ezt kivitelezni! Először tiszta határidős játékot mutatunk, majd opciósat, végül a kettő kombinációját. Aztán rád bízunk, hogy eldöntsd, akarsz-e ezzel foglalkozni, és ha igen, hogyan csinálod.

Hogy nem foglalkozol opciókkal? Ha nem, akkor lehet, hogy ideje lenne vetned rájuk egy pillantást. Ha széles látókörű kereskedővé szeretnél válni, akkor lehet, hogy egy nap szükséged lesz rá! Bár az opciós piac túlmutat e könyv keretein, ha sikerül iránta felkeltenünk az érdeklődésed, az bizonyosan pozitívan hat majd vissza a határidős kereskedési tudásodra is. Nem akarunk mi rábeszélni az opciós kereskedésre, csak rámutatunk, hogy ilyen is létezik.

A volatilitás hirtelen lecsökkenése rögtön aztán történik, hogy egy nagy áremelkedés vagy esés tapasztalható. Bármelyik is történjen, a volatilitás a mozgás közben igen nagy, és ez, finoman szólva is borzasztóan veszélyes dolog! Az ilyen ármozgásokkal a legtöbbször akkor járnak jól, ha csak szemlélődve figyelik. Azok viszont, akik kész tervvel rendelkeznek egy ilyen esetre, kereshetnek is rajta. Nézzünk erre egy grafikont!

Figyeld meg, hogy a nagy esés előtt az árak igen volatilisek voltak, amikor emelkedtek. Többször előfordult a Bollinger-szalag fölötti zárás az „A” pontnál lévő abszolút csúcs előtti napokban. Ahogy az árak emelkedtek, a profitvédő stopok egyre csak gyűltek azokon a helyeken, ahol a tréderek támaszt vélték felfedezni. A call opciók prémiuma

magas volt, hiszen a befektetők nem nagyon akartak a határidő long oldalán maradni, és így nagy igény mutatkozott a piacon a call opciók iránt. Két nappal az új csúcs után a napi oszlop egy doji volt. Mivel az árak az új csúcs után két napig sem tudtak még feljebb kúszni, a tréderek elkezdtek eladási megbízásokat kiadni.

A doji utáni napon a bennfentesek elkezdtek kaszálni. A „B”-nél réssel nyitották a napot, kicsapták az „A”-nál lévő és a közvetlenül utána következő oszlop által alkotott dupla alj alatt lévő tengernyi stopot. Ezután következtek a néhány héttel előbbi rés alján, tetején és közepén lévő stopok. Könyörtelenül vitték mindet. Mi történt, hogy hirtelen nem akart senki sem ezen a piacon kereskedni? A válasz abban rejlik, hogy néhány nap alatt annyi stopot learattak, hogy ettől a volatilitás nagyon lecsökkent. A volatilitás zsugorodását a „C”-nél látható oldalazás követte.

Hogyan lehetett volna egy ilyen helyzetben nyereséggel kereskedni?

Az „A” utáni napon forduló oszlop jött létre a felső szalagnál. Pont ilyen forduló volt az „A” előtt is 12 nappal! Ez, a belépés módjától és az alkalmazott stoptól függően vagy nullában záródott vagy egy apró profitot hozott volna. Amikor az árak nagyon volatilisak, és az emelkedés vonala majdnem függőleges (parabolikus), akkor mindenképpen megéri a felső szalagnál egy szűk stopot használva beszállni a fordulóba. Az „A” utáni forduló egy kiváló lehetőség a határidős short nyitásra!

Aki opciókkal kereskedik, és észrevette a nagy volatilitást, az call opciókat írhatott volna ki az „A” oszlop után egy vagy két nappal. Hogy a volatilitás mekkora, az látható volt abból is, hogy az árak többször is átszúrták a felső Bollinger-szalagot! Még ha nem is történt volna meg a kiírás „B” utánig, mégis kivételesen nagy call prémiummal lehetett volna számolni, és a lehívási ár (strike) az azonnali ár fölött lett volna. (OTM – out of the money).

Mihelyt azonban az árak „C”-nél oldalazásba kezdtek, megkezdődött volna a call prémiumok mélyrepülése. Aki az opciót korábban eladta, vastag profittal zárhatta az üzletet, miközben az árak fényévekre kerültek az opció lehívási áráról.

A call ára akkor fogott volna padlót, amikor nyilvánvalóvá vált, hogy teljesen esélytelen, hogy az árak rövid időn belül visszaküzdjék magukat a néhány nappal korábbi csúcsok magasságába. Addigra viszont te már eladtad őket, így a profitot számolhatnád. A volatilitás hirtelen elapadásában szerepe van annak is, hogy oldalazáskor a piac általában másként észleli magát a volatilitást és ezáltal az opciók árát is. Call-t kiírni a leszakadás fölött és put-ot kiírni egy árobbanás alatt biztos profitot jelent.

Azt ne feledd el, hogy az opciók kiírásához igen nagy számlaegyenlegre lehet szükséged és a brókerek többsége le is fog beszélni erről. Nálunk megtanulhatod az efféle kereskedési trükköket, és persze sok mást is, gyere bátran hozzánk!

Természetesen lehet a fenti két trükköt kombinálni is, azaz egyszerre shortolni a határidőt és kiírni a call-okat az összeomlás előtt. Ezzel csodás profitra lehet szert tenni a volatilitás elfogyása során.

Fontos megjegyzések

- A felkészült tréder a felkészületleneknél jobb esélyekkel tud pénzt keresni magas volatilitású időszakokban.
- Óvakodj a vékony, illikvid határidőktől. Az ilyen piacokon a volatilitást gyakran teljes egészében a manipulációk okozzák.
- Óvakodj az ünnepek előtti kereskedéstől!
- Legyen taktikád arra, hogy megvédd magad a piacmozgatók, az erős kezek által indukált látszatmozgásoktól.
- Légy nagyon óvatos, amikor az árak támasz vagy ellenállás szintek közelébe érnek. Szűkíts a stopjaidon, vagy egyszerűen csak zárd a pozícióid és lépj ki.
- Ne érjen meglepetésként az a tény, hogy a napon belüli mozgásoknak a legtöbbször semmi köze nincs a piaci kereslet-kínálat viszonyához. A valódi támasz-ellenállás szintek és trendek a nagyobb időtávú grafikonokon láthatóak. Egy havi charton látható emelkedő trend megbízhatóbb jelzés, mint a hetesen látható trend, és a hetesen látható trend megbízhatóbb jelzés, mint az, amit a naposon láthatsz.

21. fejezet: A trédertrükk

Ebben a fejezetben megmutatjuk az egyik leglenyűgözőbb védekezési technikát, amit egy tréder alkalmazhat. Ez nem más, mint a *trédertrükk belépő* (TTB). A TTB-t gyakorlatilag az összes írásunkban megemlítjük, és leírása a weboldalunkon is ingyenesen elérhető¹. Az alkalmazás módját részletesen leírjuk e könyv végén, a „B” függelékben. Most a trédertrükk mögötti észjárást fogjuk részletesen elmesélni. Ehhez szükséges, hogy megértsük, mik azok a *törpe lépések* illetve *óriás lépések*.

Mik azok a „lépések”?

Egyesek szerint *a legjobb támadás a védekezés*. Mivel a legtöbb kereskedő nincs abban a helyzetben, hogy bármelyik piacot is mozgatni - vagyis az árak alakulását számottevően befolyásolni - tudja, nyilvánvalóan fontos a defenzív kereskedés elsajátítása. A defenzív trédelés nem jelent sem gyávaságot, sem határozatlanságot. Arról van szó, hogy az átlagos kereskedőnek nincsenek meg az anyagi eszközei az árak mozgatásához, ezért meg kell tudnia elkerülni, hogy az erősebbek által keltett mozgások eltiporják. Meg kell tanulnia védekezni a szándékosan előidézett ármozgásokkal szemben, legyenek azok kicsik (törpe lépések), vagy nagyok (óriás lépések).

Amikor elkezdődik egy mozgás, gyakorlatilag lehetetlen megmondani, hogy vajon igaz-e vagy csak porhintés. Feltételezhetjük, hogy minden egyes mozgás valódi érték valakik számára. A bennfentesek, akik nulla vagy nagyon minimális költséggel trédelnek, néhány tick mozgáson is profitálhatnak, de az átlagos kereskedőnek ennél jóval több kell, hogy nyereséget tudjon termelni.

Egy mesterséges ármozgás előidézőjén kívül senki a világon nem tudja megmondani, hogy vajon lehet-e belőle profitálni, vagy nem. A mozgás elindítóján kívül senki sem tudja, hogy mi az illető célja a manipulációval. Felviszi az árakat, hogy többet érjen, amije van? Vagy csak azért kell felvinnie, hogy magasabbról tudjon eladni?

Vajon azért viszi-e le az árakat, mert ténylegesen shortolni akar, vagy csak azért kell a mélyrepülés, hogy egy hatalmas longot nyithasson jó mélyről?

A kétségeink még mélyebbek lesznek, ha belegondolunk, hogy azt sem tudhatjuk, hogy a manipulátor mekkora piaci szereplő is valójában. Ha látunk egy sor vételi ajánlatot, ami felviszi a piacot, vajon ezzel az illető már az összes puskaporát ellötte, vagy a java még csak most jön?

Például: az ár épp 272,25. A következő ajánlat 50 kontraktusra 272,5-en van. Aztán megint 50 konti 272,75-ért. Vajon valaki tényleg meg akarja ezt venni? Vagy csak egy nagy shortot akar nyitni valaki fentről, talán 274,5 magasságából?

¹ Az anyag [itt található](#).

Másik példa: az ár 339,5. A következő ajánlat 50 kontira 339,25-ért, rögtön utána 100 kontraktus kerek 339-ért. Vajon valaki éppen szabadul a készleteitől? Vagy egy shortos megpróbál esést előidézni? Vagy valaki, mielőtt jól bevásárolna, elárasztja a piacot eladásokkal, hogy olcsón tudjon venni?

Mivel sem a mozgás mögött álló kereskedő anyagi erejét, sem az illető szándékait nem ismerjük, tudni kell megvédeni magunkat a manipulált mozgásoktól, és úgymond sodródni az árral, ha lehet.

Mielőtt erre rátérnénk, járjuk még körbe kicsit, hogy az átlagos tréder milyen problémákkal szembesülhet.

Az emberi természet már csak olyan, hogy a kereskedők mindig azon gondolkoznak, hogyan is járhatnának túl a piac eszén. Végláthatatlan sorokban érkeznek azok a bolondok, akik elhiszik, hogy egy bizonyos elmélet, rendszer vagy módszer egyik napról a másikra hihetetlenül gazdaggá teszi majd őket. Ugyanebből a fajtából valók azok a szerencsétlenek, akik a kaszinókban jelennek meg rendszeresen, és nem tűnik fel nekik, hogy a ház rendre megkopasztja őket.

P. T. Barnum¹ nagyon fején találta a szöveget, amikor azt mondta, hogy *minden percben egy újabb balek születik*. A balekok megtalálják az utat a piacra is, ők a bárányok a vágóhídon. Megkopasztják őket, aztán megszégyenülve hazamennek, de tanulni semmit nem fognak az egészből. Újra visszatérnek, valami újabb ötlettel, egy pici újítással, csak azért, hogy megint elveszítsék mindenüket.

Akárhogy is van, ezek a reménybeli krözusok, már csak sokaságuknál fogva is, hatást gyakorolnak a piacokra. Olyan nevetséges dolgokat csinálnak, mint a Fibonacci-korrekciók² figyelése, aranymetszés, kitörési szisztémák, matematikai rendszerek követése. Vakon követik indikátorok jeleit ahelyett, hogy a fejüket használnák. A fenti módszerek egyikének sincs semmi értelme, mégis annyian használják, hogy „zajt” okoz a piacon, főleg a napon belüli kereskedésben. Minél több ilyen fajankó van a piacon, az annál zajosabb lesz. A bennfentesek ugyanúgy örülnek ennek a zajnak, mint ahogy a kaszinótulajdonosok is örülnek a szisztémával játszóknak. Úgyis csak idő kérdése, míg mindenüket elvesztik, és át kell, hogy adják helyüket a következő baleknak.

A probléma az, hogy ha például egy Fibonacci-korrekciónál vételeket látunk, nem lehetünk benne biztosak, hogy ebből mi is profitálhatunk, nem csak a manipulátorok. Ugyanígy, ha korrekciós szintnél eladásokat látunk, nem tudhatjuk, hogy számunkra is tartogat-e valamit a mozgás, vagy megint csak a beavatottak járnak jól.

A kitöréseknél is ugyanez a helyzet, soha nem tudhatjuk előre, hogy igazi-e a kitörés, vagy csak stopok kaszálása történik.

¹ Phineas Taylor Barnum amerikai szórakoztatóiparos, nevéhez fűződik a magyarban is meghonosodott humbug szó.

² (lábjegyzet az eredetiből) A Fibonacci-kereskedők a 0,382, 0,5 és 0,619 szinteknél adnak-vesznek. A bennfentesek kihasználják az ezeken a helyeken keletkező momentumot saját céljaik eléréséhez.

Lehet, hogy mostanra teljesen elbizonytalanodtál, és inkább hagynád az egészet? Ne tedd! Figyelj még egy kicsit, és megmutatjuk, hogy a trédertrükk hogyan segíthet elkerülni a fenti problémák jó részét.

Mivel soha nem tudhatjuk, hogy ki, miért, mekkora tételt készül megmozgatni, csak azt tehetjük, hogy defenzíven trédelünk, és megpróbálunk olyan helyeket keresni, ahol kis kockázattal profitot tudunk termelni.

A piacon folyamatos a balekok utánpótlása, nekünk viszont meg kell tanulnunk azokkal trédelni, akik tudják befolyásolni a piacot. Ha hiszed, ha nem, te is nyerhetsz, amikor a beavatottak nyernek, sőt, még akkor is, amikor veszítenek! Ehhez mit szólsz?

Először lássuk, mit kell tudni az egyes piaci szereplőkről, aztán nézzünk néhány grafikont, hogy könnyebben megérthesd a trédertrükk mögötti koncepciót!

Törpe lépések

A törpe lépések azok, amiket a kisebb piaci szereplők indukálnak, és ezek főleg a daytradereket érintik. Ezek a mozgások kisebb piaci manipulációk, amik pár pont besöprésére elegendőek. Ha nincs túl nagy mozgás a piacon, kevés a megbízás, a bennfentesek unatkoznak. Egy picit megtornáztatják az árakat, összekaparnak egy kicsi profitot itt és ott. Ilyenkor a svindlerek tulajdonképpen egymás zsebeit ürítik ki, no meg persze azokét, akik elég balgák, hogy akkor is trédeljenek, amikor nincsen semmi kereskedni való!

Valamivel nagyobb törpék lépései azok, amik a piacot rövidebb távokon befolyásolni tudják. Ezzel stopokat kaszálnak, és kiütik a nyeregből a kitöréseket vagy korrekciókat trédelőket. Aki ötletszerűen kereskedik, hol indikátorokat, hogy pedig mozgóátlag-keresztezéseket figyelve, az is pórul járhat. A manipulációk néha egészen lassan formálódnak, apránként cserkészik be a stopokat, és az ilyen szituációban nagyon nehéz kereskedni. Amikor a piac törpe léptekkel halad, a chart gyakran úgy néz ki, mint egy pók vagy egy százlábú, ami minden irányba lábakat növeszt. Amikor a piac pókra vagy százlábúra hasonlít, nehéz pénzt keresni! Ilyenkor a kockázat bőven a lehetséges nyereség fölött van! Azonban ha az árak hernyóként araszolnak fel vagy le a grafikonon, lehet pénzt keresni, és jól is tesszük, ha megpróbáljuk! Nem szabad azonban kihagyni a trédertrükk belépő alkalmazását!

Óriás lépések

Az óriás lépések a nagy, erős napon belüli mozgások, amik nyomát a napos chart is hordozza. A legtöbbször az óriás lépések mögött az igen nagy tőkével rendelkező tréderek vannak, akik ugyanúgy stopokat kaszálnak a napos grafikonokon, mint ahogy a törpék teszik azt a kisebb időtávokon. Nem csupán a napon belüli chartoknál, hanem a naposoknál is óvatosságnak kell lenni az oldalazó, póklábú ármozgásokkal!

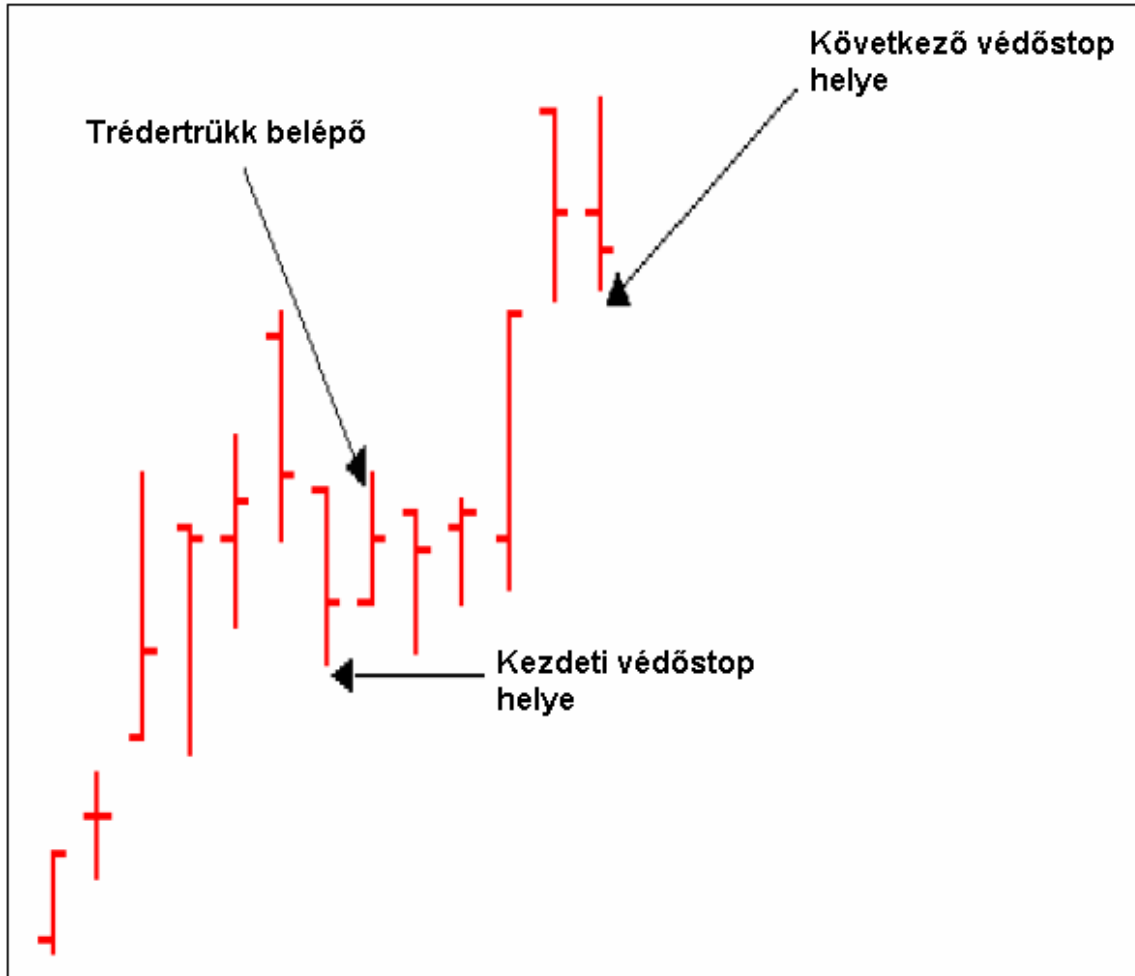
Ennyi bevezető után készen állunk arra, hogy lássuk, hogyan kell ezt csinálni!

Az alábbi chart mutatja az árakat.

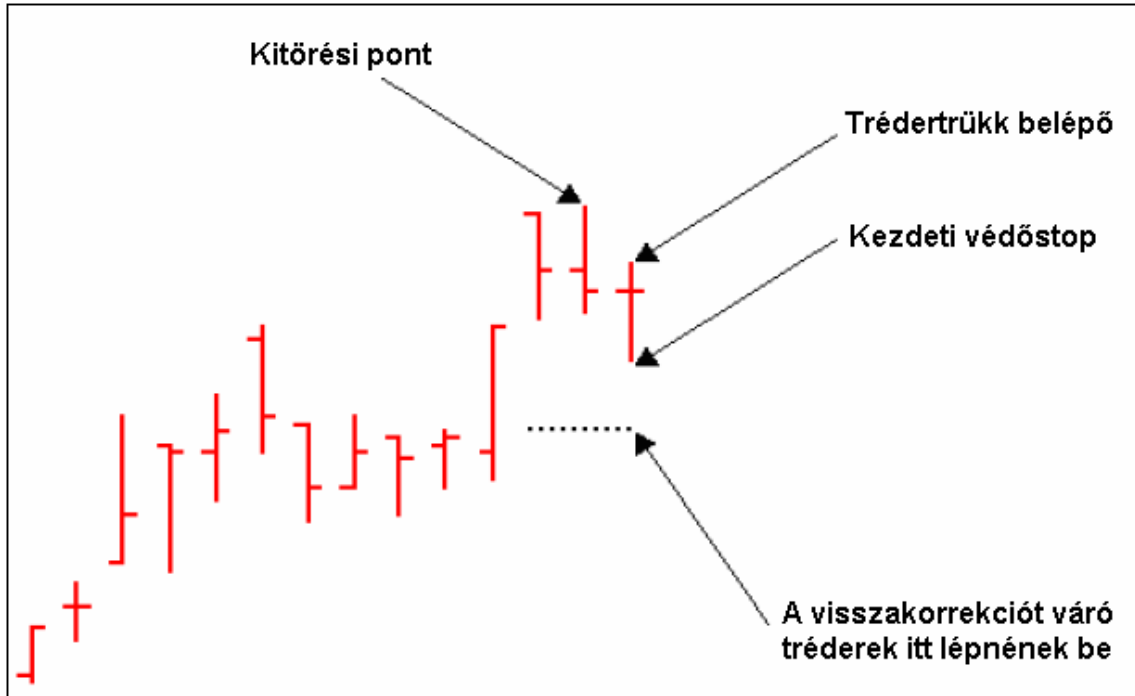
Ha van lehetőség arra, hogy mi is egy kis profitot termeljünk, akkor érdemes a piacot mozgatókkal tartani, amíg lekaszálják a kitörést várók stopjait. Ha az árak szépen beereszkednek odáig, ahova a varázsszamos-korrekciós tréderek várták, akkor még az ő vételeik momentuma is a mi malmunkra hajtáná a vizet. Ahova mi tettük a belépőt, az a trédertrükk!

Lássuk, hogyan alakultak ezután az árak. Egy megjegyzés: a napon belüli és a napos grafikonon tapasztalható mozgások csak nagyságrendileg különböznek. Értelmszerűen egy napos grafikonon nagyobbak a mozgások, mint egy 15 percesen.

Amint az látható, ez esetben a korrekcióra számítók megbízásait nem érték el az árak. A trédertrükköt alkalmazókét viszont igen, és a belépést követő egy oszlopnyi időt végig is kellett izzadniuk. A stopot az emelkedést követő első forduló oszlop alá tettük. Forduló oszlop alatt itt azt értjük, amelyik záróára alacsonyabb a nyitónál. Miért oda tettük a stopot? Két okból is: először, mert az esetek kb. háromnegyedében a forduló oszlop után az árak még lentebb (ellenkező iránynál pedig fentebb) kerülnek. Másodszor, abból indultunk ki, hogy a kitörés környéki mozgások csak stopok kaszálását szolgálták. Mivel a jó kereskedő addig rakja zsebre a profitot, amíg erre lehetősége van, mi is bebiztosítottuk a profitot magunknak, de nyitva hagytuk annak a lehetőségét is, hogy egy további áremelkedés még többet hasznot hozhasson. Ha jön az emelkedés, mi is ott leszünk. Ha ez csak egy kis stopvadászat volt, akkor a profit egy kis részét visszaadjuk, a többit eltelesszük, és várunk, hogy merre megy tovább a piac. Azt trédeljük, amit látunk, nem pedig azt, amit gondolunk. Ez az egyetlen általunk ismert módja annak, hogy hosszútávon nyereséggel kereskedjünk!

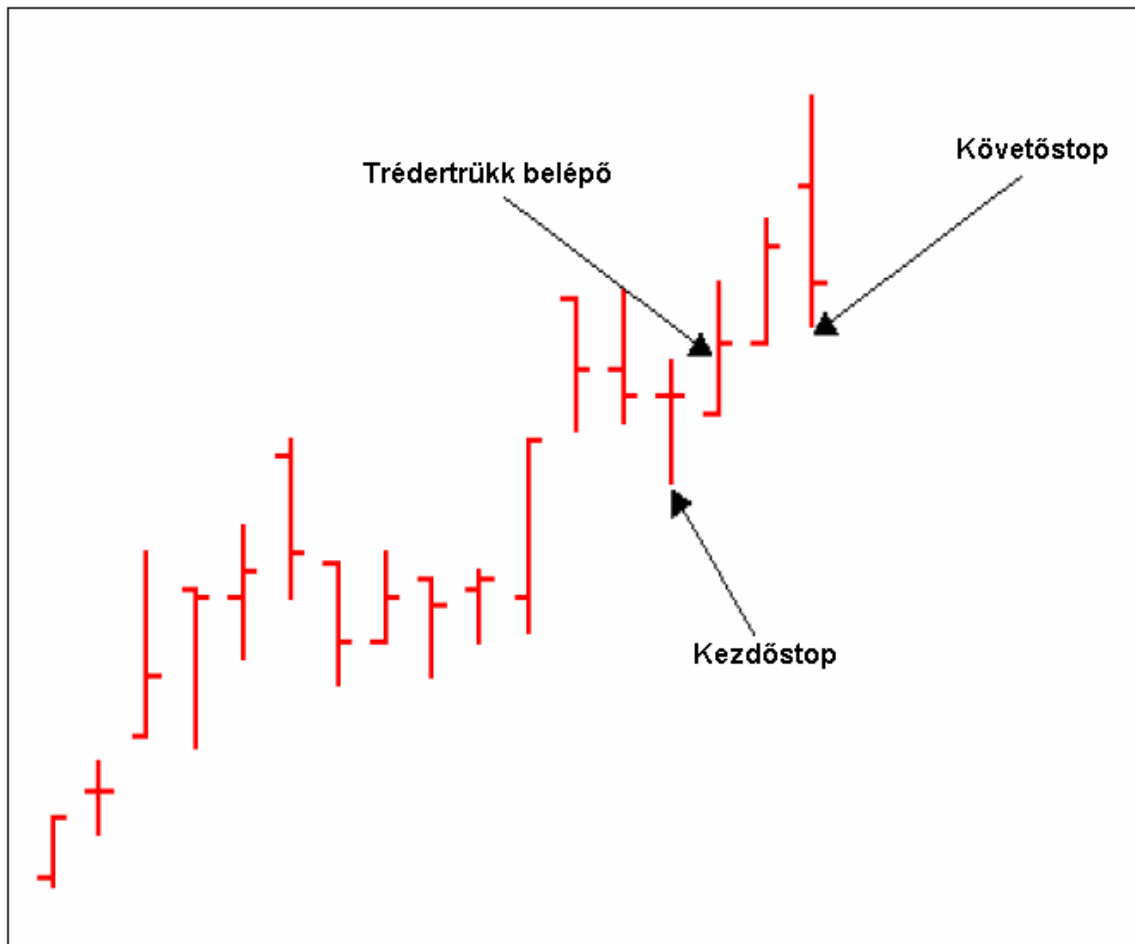
Nézzük, mi történt ezután! Egyébként ezt a grafikont gyakorlatilag hasraütéssel választottuk ki, különösebb keresgélés nélkül.

Mit látunk itt? Ugyanazt a formációt! Ha van egy kis profitlehetőség a trédertrükk belépő helye és a kitörési pont között, akkor meg kell próbálni! Mint mindig, most is szűk védőstopot kell alkalmazni, legyen az mentális stop¹ vagy ténylegesen kiadott megbízás.

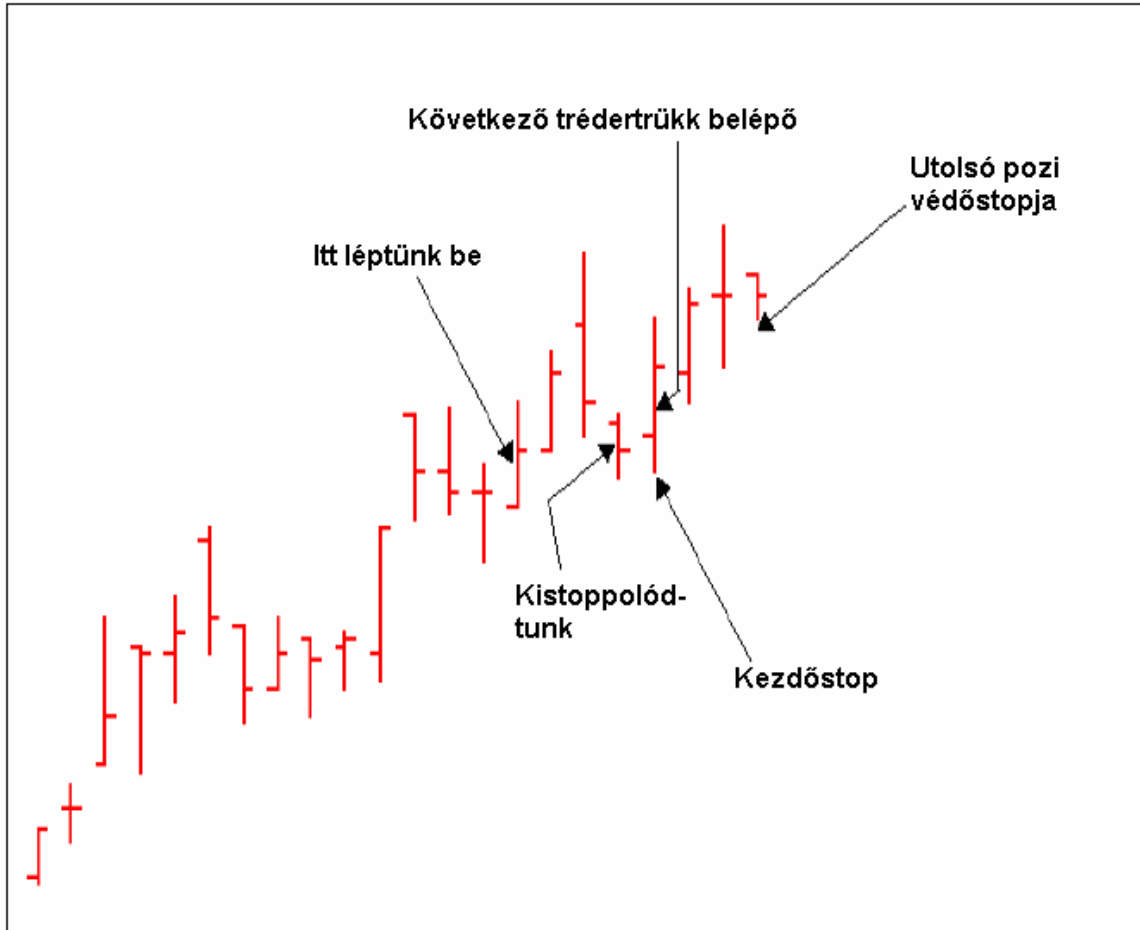
A korrekciós tréderek általában az utolsó nagyobb mozgás 38,2 és 61,8 %-a közötti szintre teszik a belépőiket, az 50 %-os „aranymetszés” szint szokott a leggyakoribb lenni. Ezek a Fibonacci arányszámok. A Gann tréderek is főként az 50 %-os szintet használják, de ők kisebb korrekciókat is keresnek az utolsó számottevő mozgás egyharmadánál és nagyobb korrekciókat a kétharmadánál. Ezeknek a baromságoknak körülbelül annyi értelme van, mint doktori címmel jutalmazni egy kutyát, azért, mert megtanult pacsit adni. A bennfentesek viszont nagyon is jól ismerik a korrekciós és kitörési tréderek logikáját, és kihasználják ezek belépőit egy kis momentumnövelésre. A piac malmai gond nélkül bedarálják ezeket a pozikat és a profit végül a piacmozgatóké lesz. Az igazság az, hogy a profik nagyon hálásak az újoncoknak, hiszen az ő ostobaságaik árán tudják maguknak az igencsak irigylésre méltó életszínvonalat biztosítani! No de folytassuk a grafikonok értelmezését!

¹ Ha a stopszintet előre meghatározzuk, de a megbízást nem visszük be a rendszerbe, hanem az árakat figyelemmel kísérjük, és a meghatározott szint elérésekor további mérlegelés nélkül azonnal zárjuk a pozíciót.

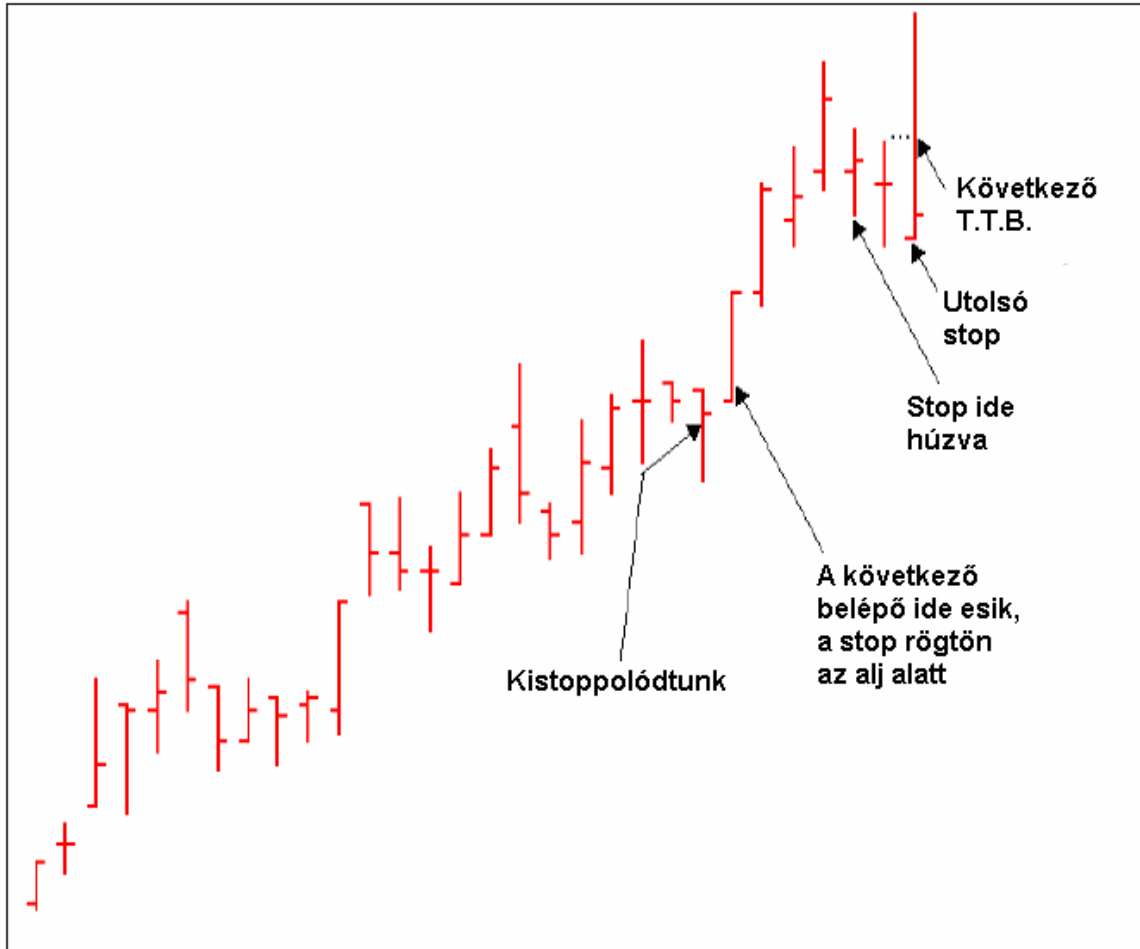
Ahogy korábban is tettük, most is az első olyan oszlop alá vittük a követőstopot, amelyik alacsonyabban zárt a nyitóáránál.

Úgy tűnik, hogy a korrekciós kereskedők megint kimaradtak az ármozgásból! Lehet, hogy mi is ki fogunk stoppolódni nulla környékén, de legalább megpróbáltuk megfogni ezt az alacsony kockázatú lehetőséget. Lássuk, mi a folytatás!

Az első stopot a belépő oszlop alá tettük. Amikor később egy forduló oszlopot látunk, annak aljára továbbhúzzuk a stopot. Ebben az esetben, ha ki is stoppolódunk, pár tick-nyi profitot azért zsebre tehetünk. A korrekcióra várók már megint kimaradtak a mókából! Amikor az árak 45 fokos, vagy még meredekebb szögben emelkednek, a korrekciós tréderek ritkán tudnak labdába rúgni. A kitörésre játszóknak pedig csak nagy stopszinttel, nagyobb kockázatot vállalva tudnak a játékban maradni.

Folytassuk a kereskedést!

Ha a trédertrükk 3 oszlop ideje alatt sem juttat poziba, akkor nem érdemes tovább várni, mert az esélyek ekkor már ellenünk dolgoznak. Igen, valóban ki fogsz maradni néhány jó üzletből, ahol az igazi mozgás a felszúrás után négy vagy több oszloppal fog csak megindulni. Ha megnézed a példáinkat, két oszlopnál több sehol sem kellett hozzá.

Számít-e a fenti trükk alkalmazásához, hogy valaki szándékosan mozgatta-e a piacot? Nem! Számít-e, hogy nem ismerjük az esetleges piacmozgató igazi szándékait? Nem! Számít-e, hogy a mozgások csak a porhintést szolgálták? Nem! Számít-e, hogy mekkora forgalmat zúdított valaki a piacra? Nem! Érdekel-e minket, hogy a kitöréses tréderek nyertek-e? Nem! Érdekel-e minket, hogy a korrekciót keresők poziba sem jutottak? Nem! Kellett-e valamilyen indikátort használnunk? Nem! Használtunk-e varázsszámokat? Nem! Volt-e vesztes üzletünk? Igen, az utolsó! Megfelelően kézbent tartottuk-e stopokkal a veszteséget? Igen! Elég-e, ha ennyit mondunk? Reméljük, igen!

22. fejezet: Igaz történetek

Biztosan sokak számára ismerős a következő idézet: „Keress magadnak valamit, ami működik, és ragaszkodj hozzá”.

Vajon ez a tanács mennyire követendő a kereskedés világában?

Bár első olvasatra ez egy helyes és bölcs megállapítás, alaposabban végiggondolva látni fogjuk, hogy ez nem a legmegfelelőbb tanács egy tréder számára.

Elmondunk egy igaz történetet, amin csak annyit változtattunk, amennyi a főszereplő anonimitásának megőrzéséhez szükséges.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy fiatalember, aki mindössze 500 dollárral a zsebében elkezdett az árutőzsdén kereskedni. Türelmével, kitartásával, állhatatosságával és okos megfigyeléseivel ezt a pénzt megsokszorozta: több százmillió dollárt keresett. Sikerét az egész világon elismerték, és egy igen híres és keresett tréder vált belőle.

Aztán az egyik évben, egy piaci összeomlás alkalmával a pénzének közel 10 %-át elvesztette. Nem csak a sajátjából vesztett, hanem másokét is, amit rábíztak. A vesztesége tízmilliókra rúgott, dollárban. Ez a hatalmas veszteség kijózanítólag hatott rá, és arra a következtetésre jutott, hogy egy időre félre kell vonulnia a piacról. Úgy döntött, hogy szakít a kereskedéssel, és egy teljesen másféle vállalkozásba kezd.

Mivel a kereskedésen kívül máshoz nem nagyon értett, nem csoda, hogy csődöt mondott. Évekig próbálkozott hiába, eredménytelenül. Az önértékelése eléggé meg volt tépázva a sok kudarc miatt, a sikertelenség pedig arra ösztönözte, hogy térjen vissza ahhoz, amihez értett: a kereskedéshez. Megtartotta az összes feljegyzését a régi időkből, így miután azokat újra elővette és áttanulmányozta, elkezdett papíron kereskedni.

Tartotta magát a terveihez. Apránként lépett előre, a tempót fokozatosan gyorsította. Az összes korábbi feljegyzését újra átnézte, a kötéseihez tartozó grafikonokat egytől egyig újra kielemezte. Ezek a chartok tették őt gazdaggá!

Beszerezte a visszamenőleges áradatokat az összes korábbi üzletéhez, és újra végigment az összes kötésén. Újra megértette, melyiket miért pont akkor és miért úgy csinálta, amikor és ahogy. Apróbb eltérésektől eltekintve ugyanazokat a kötéseket hajtotta végre, így papíron megint milliomos lett belőle. Ekkor érezte úgy, hogy megint a régi formáját tudná hozni. Nem volt már más hátra, mint élesben is újra elkezdni a kereskedést.

El is kezdte újra élesben. Tudta, mikor mit kell tennie. Önfegyelme, amivel kereskedett, követendő példa lehetne bárkinek. Magabiztos volt, szentül hitt benne, hogy megint egy vagyont fog keresni. De nem ez történt! Veszített! Tudta, hogy mi ilyenkor a teendő: legelőször is saját magát kezdte vizsgálni! Újra és újra ellenőrizte, hogy mindent úgy

csinált-e, ahogy azt a technikája előírta. Újra ellenőrzött minden egyes döntést. Újra ellenőrzött minden egyes megbízást. Újra végiggondolta, hogyan reagált a váratlan helyzetekre. Mivel úgy találta, mindent megfelelően csinált, tovább folytatta.

Fél év alatt kétszer annyit elveszített, mint amennyi az addigi legnagyobb vesztesége volt.

Mi volt a probléma? Úgy tűnt, hogy minden rendben van. Miért nem tudott most újra szárnyalni, ha már egyszer sikerült neki?

A válasz az, hogy olyan módszerrel próbálkozott, ami ugyan egyszer már ragyogóan bevált, de az évek múlásával lassan elavult. Hiába vette elő régi technikáját, hiába nézte át régi jegyzeteit, hiába tanulmányozta a régi piacot. Azt nem vette figyelembe, hogy **milyen a piac most**. Ez a tehetséges tréder nem változott az évek során. Ugyanolyan fegyelmezett volt, mint régen. Ugyanúgy akart kereskedni, mint régen. Egyetlen dolgot nem vett észre: azt, hogy a **piac megváltozott**. A piac nagymértékben megváltozott, mert egy rakás új szereplővel gyarapodott. Nem arról van szó, hogy a rendszer, amit használt, alapjában véve rossz lett volna! Nem is arról, hogy nem tudta volna követni a végrehajtás szabályait! Az történt, hogy a technikája idővel elavult, és nem működött többé. Ez volt az, amit nem vett észre, és nem tudott alkalmazkodni a megváltozott feltételekhez. Öt hosszú évig szenvedett, mire rájött, hogy változtatnia kell a módszerén!

A történet jó véget ért. Ez a nagyszerű tréder visszaküzdötte magát az élvonalba és újra nagy sikereket arat. Egy komoly leckét adott neki a piac, de ő sikerrel vette az akadályt. Ez a lecke nem más, mint megtanulni talpon maradni az alkalmazkodóképesség segítségével!

Egy másik kereskedő ismerősünk úgy kezdte a különféle indexek trédelését, hogy ehhez kölcsönkért tízezer dollárt. Itt jegyeznénk meg, hogy eszedbe ne jusson kölcsönből elkezdni a kereskedést! Emberünk soha nem kereskedett indexekkel napon belül, bár volt pár évnyi árutőzsdei tapasztalata. Valószínűleg nem lehetett túl sikeres benne, ha kölcsönre volt szüksége az induláshoz! El is kezdte az elektronikus daytrade-t, és az első évben havi szinten 50 és 80 ezer dollár közötti profitokat termelt! Visszafizette a kölcsönt, vett egy nyitott tetejű tűzpiros Jaguart, egy hétezer dolláros karórát hordott és meg is nősült. A dolgai egy darabig nagyon jól alakultak! Egy jól körbeírható rendszer szerint kereskedett, és bizonyos szabályok megváltozása miatt a technikája egy idő után nem működött többé. Csökönnyösen ragaszkodott a rendszeréhez, mert azzal érte el korábbi sikereit. Többször elbeszélgettünk vele a problémáról. Elmagyaráztuk neki, hogy milyen dolgok változtak meg a piacon, és miért nem működik már a módszere. A vége az lett, hogy vett egy százdolláros tőzsdei könyvet, ami egy mechanikus rendszert javasolt. Be kellett még szereznie egy számítógépes programot is, 200 dollárért. A program segítségével néhány gombnyomással végre tudta hajtani a kereskedési rendszer utasításait. Amint az később kiderült, a könyv és a program ára az igazi értékének körülbelül ezerszerese volt.

Barátunk röpké három hónap alatt 40000 dollárt veszített! Nem csak a saját pénzéből vesztett, de másokét is. Ez a történet nem zárul happy enddel. Az illető az utóbbi évben

kétszer is költözni kényszerült, elköltötte, vagy elvesztette megtakarításai nagy részét, és legfőbb időtöltése a napi szappanoperák megtekintése. Reméljük, hogy újra sínre kerül az élete. Azért meséltük el a történetét, hogy lásd, nem mindig úgy végződnek a dolgok, ahogy azt szeretnénk!

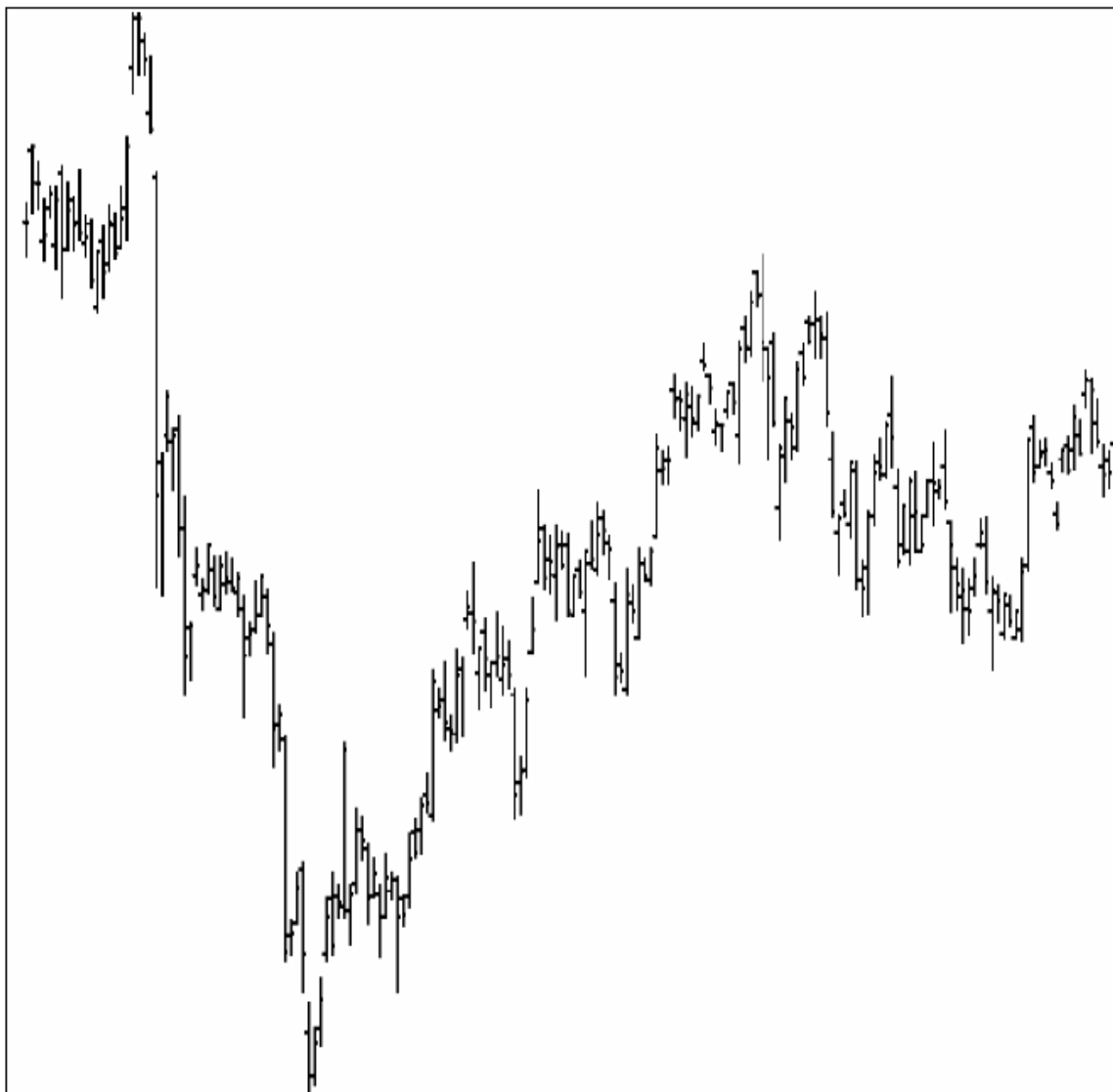
Ha már történeteket mesélünk, jöjjön egy újabb, érdekes sztori! Melegen ajánljuk, hogy fontold meg a tanulságait! Ismerünk két kereskedőt, az egyik nagyjából 10 hónapja, a másik két és fél éve üzi a napon belüli kereskedést. Az igazat megvallva, egyikőjük sem volt egy tréderzseni, mégis sikerült napi és havi szinten is konzisztensen profitot termelniük. Volt egy nagy hibájuk: mindketten igencsak lusták voltak. Ugyanabban az irodában kereskedtek, és mindketten beszálltak egy határidőbe 4 dolláron. Bár főként napon belül kereskedtek, volt, hogy napon túl is tartották pozícióikat.

A következő fél évben a piac szárnyalni kezdett, és könnyű volt pénzt keresni, ha az ember figyelte a gazdasági híreket. A konti ára, amibe 4 dolláron beszálltak, felment egészen 6.90-ig. Mindketten tartották longjaikat, és mindketten azt hitték, hogy az emelkedés örökké fog tartani. Úgy viselkedtek, mint aki megütötte a főnyereményt: elkezdtek nagy lábon élni, abbahagyták a munkát, azaz a kereskedést, és az időt az iroda helyett inkább a családjukkal töltötték. Nem gondolták, hogy az árak emelkedése egyszer akár meg is állhat. Hat hónapig tartott az emelkedés, de a hetedik hónap változást hozott. Nyilvánosságra került néhány igencsak rossz hír, ami már az első napon egy dolláros esést hozott. A következő napon további két dollárt esett az árfolyam, így a háromdolláros csökkenéssel pont ott voltak a fiúk, mint fél évvel előtte: 4 dolláron. Mintha fél évig semmit sem csináltak volna! A piac két nap alatt visszavette tőlük fél év profitját! Mindent újra kellett kezdeniük. Ez nagyon megalázó tud lenni!

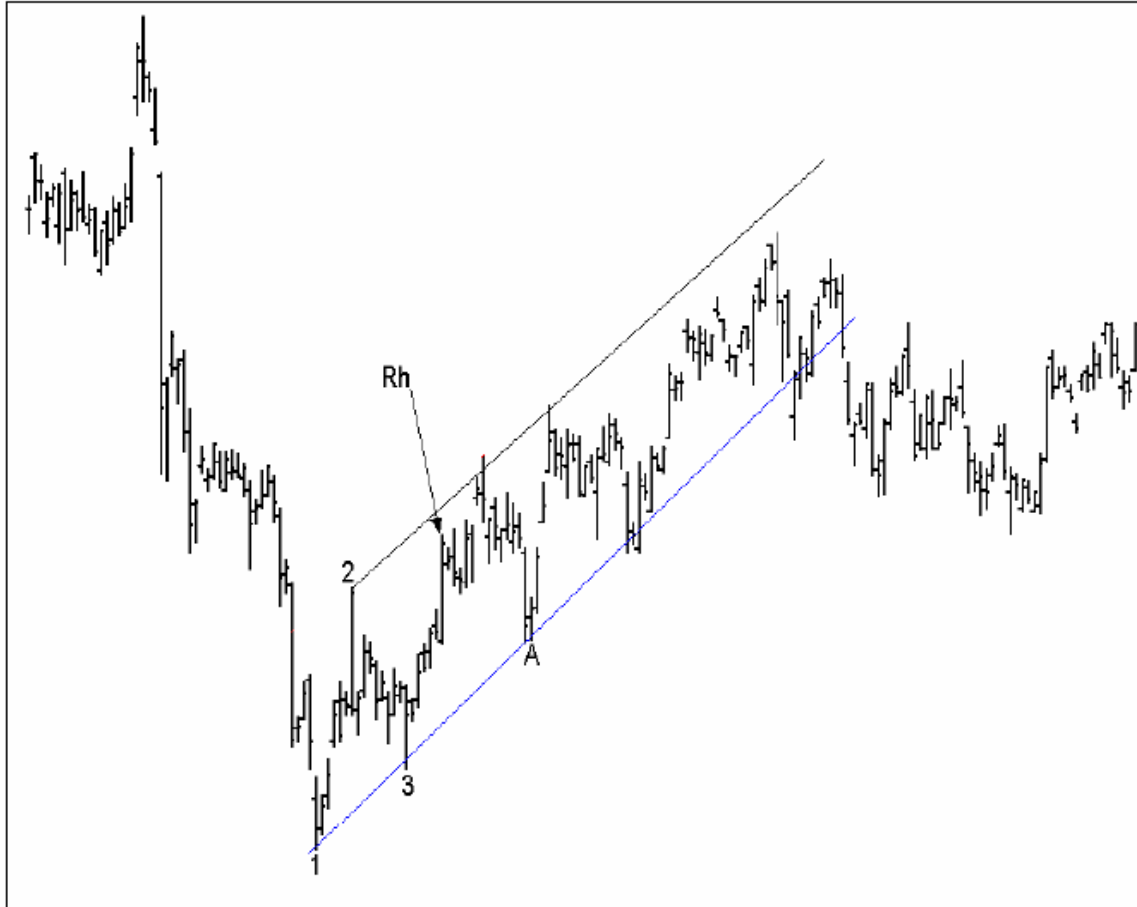
A KISS technika

Mutatunk egy módszert, ami, ha pontosan követed az utasításokat, nagyban megnöveli nyeresési esélyeidet. Ez a KISS¹-módszer, ami trendelő, de kicsit bizonytalan piacokon működik a legjobban. A valószínűséget hívjuk segítségül: a statisztikák szerint ugyanis, ha egy trend megindult, akkor számítani lehet arra, hogy az árak a trend irányába haladnak tovább. Ha bizonytalan a piac, akkor nehéz lehet első pillantásra kivenni a trend vonalát.

¹ A rövidítés a [Keep it simple, stupid](http://www.tozsde.hu/tl) szlogenből ered, jelentése kb. „csak egyszerűen, te buta!”

Segíthetünk a helyzeten, ha megpróbálunk az oszlopok aljai és tetői segítségével egy csatornát berajzolni:

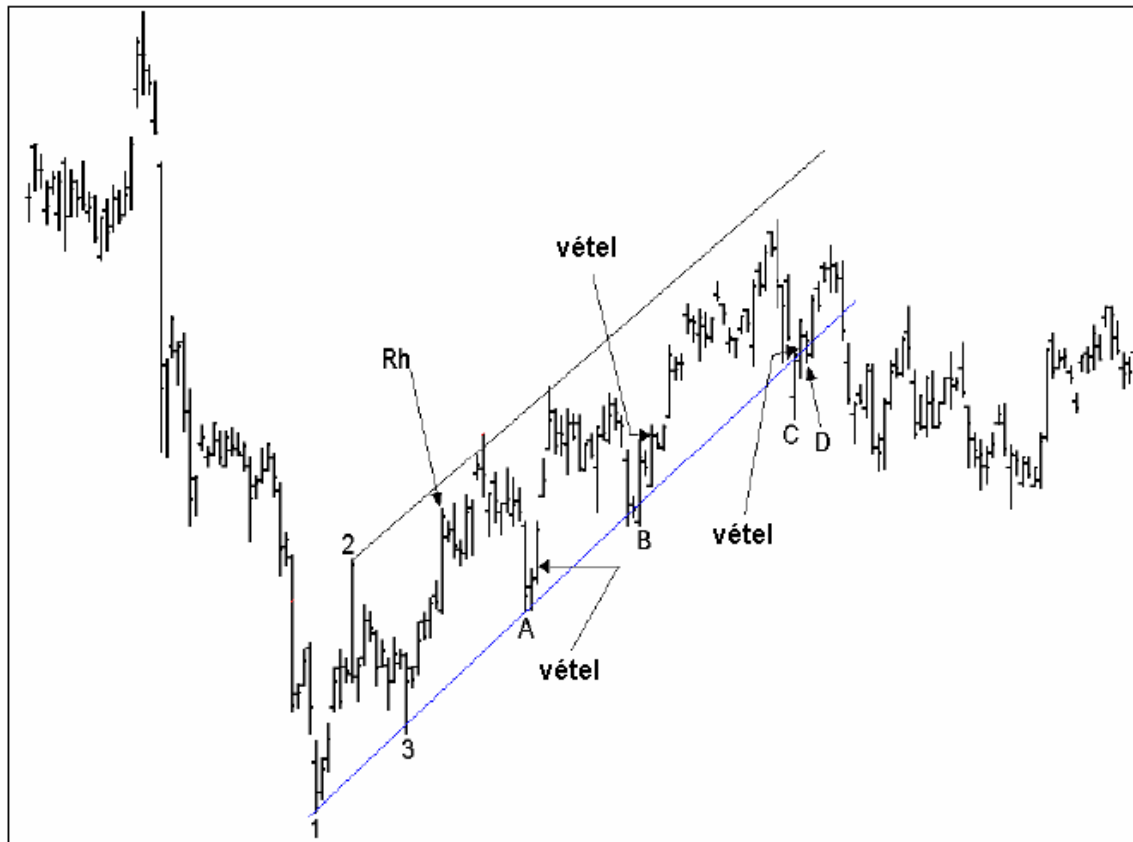
Feltételezzük, hogy elolvastad a függelékben leírtakat, de ha nem tetted volna, olvasd át a „Grafikonok törvénye” részt.

Első lépésként *definiáljuk* a várható trendet. Ebben az ábrán jelölt 1-2-3 alj segít nekünk. Ha az árak áttörik felfelé az 1-2-3 aljat követő Ross Hook tetejét, akkor *megállapítjuk* a trend megindulását.

Eredetileg a trendvonalat az „1” és „3” pontok között húztuk meg. Ez persze mindaddig kérdéses, míg a trend ténylegesen meg nem indul. A *definiált* trendből ekkor lesz *megállapított* trend. Amikor ez megtörtént, továbbrajzoltuk a trendvonalat, hogy az „A” ponton is átmenjen. Ezen kívül a trendvonallal párhuzamosan húztunk egy másik egyenest, ami így egy csatornát képez. A felső vonal kevésbé fontos, inkább csak a trend könnyebb körvonalazását szolgálja.

Tanfolyamainkon nagyon sokszor elmondjuk, hogy a kereskedés célja a profit megszerzése. Ezt úgy érhetjük el, ha a veszteségeket minimalizáljuk, míg a nyereséget maximalizáljuk. Ehhez az kell, hogy a veszteségek valószínűségét csökkentsük, míg a nyereségeket növeljük.

Egy trendcsatorna pontosan ilyen lehetőséget kínál, amikor az árak elérik a csatorna vonalát. A trend iránya és momentuma megerősítést nyer, amikor az árak a csatorna határait tesztelik, és onnan visszafordulnak. Meg kell várnunk, hogy a csatornát elérő oszlop után jöjjön egy forduló, azaz olyan oszlop, ami magasabban zár, mint a nyitóára. Az alábbi ábrán ezeket a helyeket A, B illetve C jelöli:

Nézzük a lehetséges kötéseket sorban:

- Az „A” pontban van egy oszlop, ami érinti a trendvonalat. Az ezt követő oszlop szintén, és ezen kívül magasabban is zár, mint a nyitóára. Ha az árak meghaladják eme forduló oszlop tetejét, nyissunk longot.
- A „B”-t megelőzően két oszlop is a trendvonalon van, de forduló csak a jelölt oszlopnál következik be. A beszállóhoz az kell, hogy a „B”-nél lévő oszlop tetejét átvigyék felfelé az árak. Ez a „B” után két oszloppal következik be.
- A „C”-nél egy olyan oszlopot látunk, amelynek nagyobb része a trendvonal alatt van, de a vonal fölött zár. Mivel a zárás magasabban van, mint a nyitás, ez az oszlop is fordulónak minősül. Amikor az árak felfelé átlépik az oszlop tetejét, beleveszünk. A „D”-nél ki is stoppolódunk. Az itt található oszlop ugyanis leszúr a trendvonal alá, ami a stopszintünk!

Ezeknél a kötéseknél a kezdőstopot mindig a trendvonal alá tesszük. Ahogy az árak emelkednek, alkalmazhatunk stopkövetést. Nem kell ölbe tett kézzel várni, hogy

kistoppolódjunk, zárhatjuk a pozíció egy részét korábban is. Ne felejtse el, hogy a profitot addig kell zsebre tenni, amíg erre lehetőség van!

Vegyük észre, hogy még a „D” után két oszloppal is adódott volna egy belépési lehetőség.

Nézzünk egy másik chartot!

Ismét segíthet a trendet meglátni, ha megpróbálunk egy csatornát rajzolni az árak köré.

A felmerülő kérdések: mikor kezdődött a trend, és mikor vált ezzel a csatornás módszerrel kereskedhetővé? Akkor, amikor az árak az „A”-val jelölt helyen kitörték lefelé az oldalazásból? Esetleg korábban? Trédélhető volt-e egyáltalán ez a helyzet?

Lehetett-e trendnek hívni egyáltalán azt, ami az alsó vízszintes vonal elérése előtt történt? Nézzük, sikerül-e erre a grafikonra csatornát rajzolni:

Ugyanúgy rajzoltunk csatornát, mint korábban. Ugyanúgy láthatunk egy definiálható és egy megállapított trendet is. Nyitásra azonban nem került sor, mert az árak kiléptek a csatornából, és nem tértek vissza!

Egyszer sem láttunk olyan oszlopot a Ross Hook alá esés után, amire shortot kellett volna nyitnunk. Lehet, hogy át kellett volna rajzolnunk a trendvonalat és a csatornát? Nem! Nem változtatunk a bevált módszeren, amíg ki nem derül, hogy már nem működőképes. Ha ez utóbbi lenne a helyzet, akkor valószínűleg a piaci feltételek is megváltoztak, és keresnünk kellene egy másik technikát, vagy pedig ezt hozzáigazítani a megváltozott körülményekhez.

Reméljük, világosan leírtuk ezt a stratégiát, és a végrehajtás módját is. Ha a piac nem ilyen bizonytalan, összevissza trendben mozog, lehet, hogy nem is kell csatornákat rajzolni!

Ha a piac tisztán trendel, vagyis egyértelműen látszanak az egyre magasabbra kerülő csúcsok és völgyek, egy egyszerű trendvonal vagy mozgóátlag is elég, hogy kövessük az

árak mozgását. A tiszta trendben kötött üzletek menedzselése is eltér némileg az itt leírtaktól. Ezekről a technikákról bővebben írtunk a **Trading by the minute** és a **Trading the Ross Hook** című könyveinkben.

Ne feledd el, hogy nem feltétlenül kell ragaszkodni ahhoz, ami valaha működött. Egy stratégia jó lehet egy darabig, de örökké semmiképp. Sok tehetséges kereskedő pórul járt már emiatt!

Kereskedőként mindig az kell, hogy legyen a fő célod, hogy legyen egy képzeletbeli szerszámosládád, amiből az éppen tapasztalható piaci körülményeknek megfelelő eszközt tudod elővenni. Ne feledd: ami az egyik piacon működik, lehet, hogy a másik piacon nem fog. Ami ma működik, lehet, hogy holnap már nem fog működni!

A piacok vagy trendelnek, vagy oldalaznak. Az oldalazás is lehet szűkebb sűrűsödés, vagy bővebb sávban mozgás. A trendek is lehetnek lépcsőzetesek, egyre emelkedő árakkal, csúcsokkal és völgyekkel. Ezek a megfogalmazások mind a piaci jelenségek túlzott leegyszerűsítésén alapulnak!

Egy régi mondás szerint egy piac trendelhet felfelé, trendelhet lefelé, de az is lehet, hogy épp nem trendel semerre. Ha épp felfelé trendel, az lehet lépcsőzetes, folyamatos emelkedés. Lehet bizonytalanul, vagy robbanásszerűen emelkedő is. A lefelé trend is lehet fokozatos, lépcsőzetes, de akár hirtelen összeomlás is történhet. Ezek különböző helyzetek, amik különböző eszközöket kívánnak! A mechanikus rendszerek butasága pont abban van, hogy minden piaci helyzetet ugyanazzal az eszközzel akarnak kezelni. Olyan ez, mintha egy autószerelő mindent kalapáccsal akarna megjavítani!

Az oldalazó piacok is sokfélék lehetnek. Vannak szűk sávvezetések, és vannak nagy, hullámzó oldalazások. Van, amikor az oldalazás szűkül, ezt nevezhetjük háromszögnek vagy éknek is. Van, amikor a háromszög bővül, körvonala pedig olyan, mint egy hangosbeszélőé. Más-más alakzatok, melyeket egymástól különböző piaci folyamatok hoztak létre. A különböző piaci helyzetekhez különféle eszközök bevetése szükséges. Le lehet-e kereskedni az összes formációt egy 18-as periódusú RSI indikátorral? Mi történik, ha a periódust 15-re, vagy épp 14-re állítjuk? Ugyanazokat a jeleket adná-e az indikátor? Ha a jelek nem lennének egyformák, akkor melyik lenne a megbízhatóbb jel? A helyzet az, hogy az indikátorok és oszcillátorok különféle beállításai csak annyit jelentenek, mintha különböző méretű kalapácsaid lennének. A kalapács ettől még kalapács marad! Van, amikor inkább egy villáskulcsra lenne szükség!

Biztosan ismered a mondást: ha valaminek nincs baja, ne akard megjavítani! Sokan félreértik ennek az értelmét. Az igaz, hogy ha valami jól működik a piacon, akkor nem szükséges mindig jobbítani valami rajta. Sokan ráfaragnak erre! Arra viszont fel kell készülni, hogy ami működött egy darabig, az egyszer csak nem fog többé. Ebben az esetben nem kell semmi sem javítani! Alkalmazkodni kell a megváltozott piaci viszonyokhoz, akár egy új technika kidolgozásával, akár a régi módszer alapos újragondolásával.

Az ismert és híres tréder, akiről meséltünk, öt hosszú év alatt tanulta meg ezt a leckét.
Mindannyian tanulhatunk valamit az ő tapasztalataiból.

23. fejezet: A tevehát-technika

Az árak mozgása időnként igen vad. Van, hogy a piac nagy, széles sávban oldalaz, vagy erőtlen trendek indulnak, amik rövid idő múlva véget is érnek. Árrobbanások vagy összeomlások nehezítik meg a kereskedést, feladva a leckét még a legjobbaknak is.

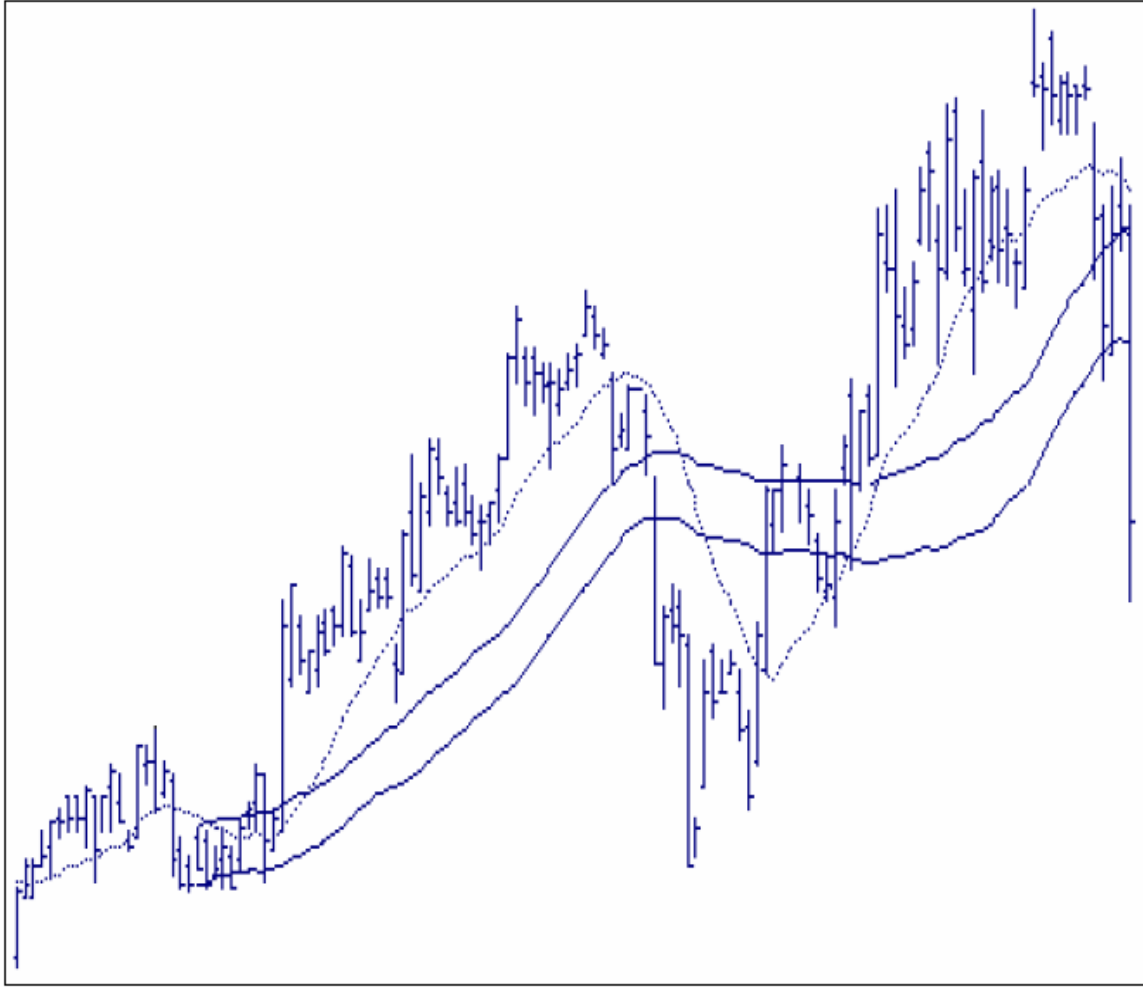
Úgy tűnik, hogy vannak időszakok, amikor csak az innovatív, alkalmazkodásra képes tréderek tudnak megbízhatóan profitot termelni.

Van, amikor elég a legegyszerűbb eszközöket használni. Egy ilyen helyzetet fogunk most bemutatni. A következő ábrákon három mozgóátlagot használunk: a záróár 15-ös periódusú exponenciális mozgóátlagát (EMA), valamint az oszlopok tetejének és aljának 40-es periódusú egyszerű mozgóátlagait. Utóbbiak segítségével egy csatornát próbálunk képezni.

Amikor az árak a csatornán kívülre kerülnek, felkészülünk a nyitásra. Ha az árak a csatornában mozognak, semmiképp nem nyitunk. Az EMA-t arra használjuk, hogy elkerüljük a poziba lépést, ha nincs túl nagy mozgás a piacon. Ha az árak a csatornán kívülre kerülnek, de az EMA vonala körülbelül vízszintesen halad, nem nyitunk!

Akkor kötünk, ha a mozgóátlag trendel valamerre, az árak pedig a csatornán kívül vannak! Ha a csatorna felett vannak, akkor longot nyitunk. Ha alatta, akkor pedig shortot.

Nézzük meg egy grafikonon, hogyan is működnek a fent leírtak a gyakorlatban! A módszert bármilyen időtávon lehet alkalmazni, akár napon belül, vagy hosszabb távú pozícióknál is. Jöjjenek hát a részletek!

A fenti charton három mozgóátlag látható: a legaktívabb a pontozott vonallal jelölt 15-ös exponenciális átlag. Arra használjuk, hogy kiszűrjük segítségével a lapos, iránytalan helyzeteket. Ha ez a mozgóátlag majdnem vízszintesen halad, nem lépünk pozícióba.

A két lomhábban haladó átlag az oszlopok tetőinek és aljainak 40-es periódusú mozgóátlagából adódik. Ez a két átlag egy csatornát alkot, ami segít eldönteni, hogy long vagy short irányba próbálkozzunk-e.

A tevehát-technikától azt várjuk, hogy mindig a piac megfelelő oldalán lehessünk. Ebben segít a 40-es mozgóátlagokból képzett csatorna.

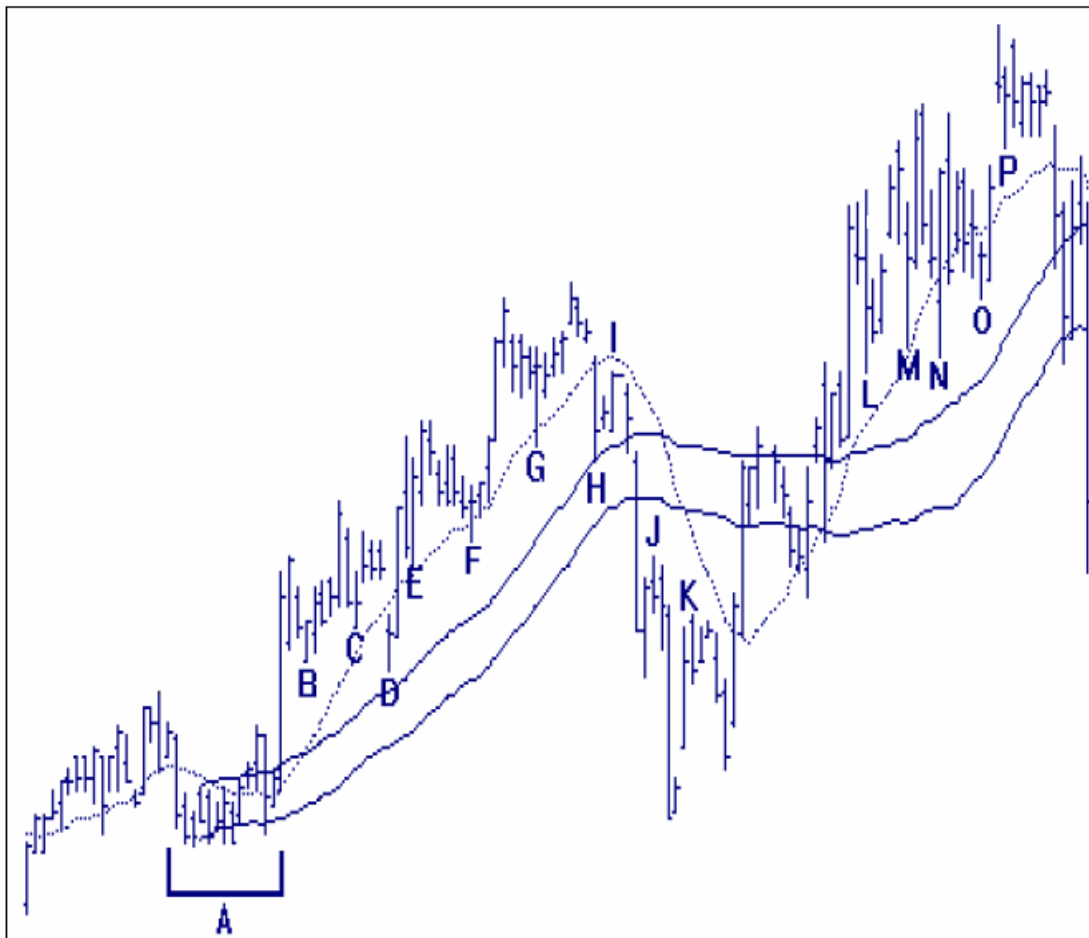
Ha az árak a csatornában vannak, nem kötünk. Ha az árak a csatorna fölött vannak, longot kell nyitni. Ha alatta, akkor shortot kell nyitni.

Egyetlen dolog tarthat minket vissza a kötéstől, az, ha az exponenciális átlag se felfelé, se lefelé nem mozdul számottevően. Azért használjuk az EMA-t, mert ez gyorsabban tükrözi az utolsó oszlopok változásait, mint az egyszerű mozgóátlag. A rövidebb periódusidő is arra szolgál, hogy hamarabb lássuk, ha kisimulnak az árak.

A tevehát-technika három szűrőt alkalmaz, hogy megtalálja a jó belépőket. Az ötlet, ami mögötte van, egyáltalán nem új: a hosszú távú trend ellenében épülő kisebb trendekben belépőt keresni.

Vegyük sorra a szabályokat, aztán mutatunk konkrét példákat is!

- Ha az árak meghaladják a felső 40-es mozgóátlagot, meg kell várni egy helyi minimum keletkezését. Ez egy olyan oszlop, aminek alja lentebb van, amint a megelőző oszlopé. Ha találunk ilyen, figyeljük, hogy az árak a minimumoszlop teteje fölé mennek-e, és ha igen, nyissunk longot.
- Ha az árak az alsó 40-es mozgóátlag alatt vannak, meg kell várni egy helyi maximum keletkezését. Ez egy olyan oszlop, aminek teteje fentebb került, mint a megelőző oszlopé. Ha találunk ilyen, figyeljük, hogy az árak a maximumoszlop alá esnek-e, és ha igen, shortoljunk.
- Ha a fenti két pontban réssel nyitás miatt kellene belépnünk, akkor hagyjuk ki a kötést!
- Nem nyitunk, ha a 15-ös átlag laposan kúszik, vagy ha a megcélzott irány ellen fordul. Vagyis, ha longot nyitnánk, és az EMA lefelé fordul, vagy ha shortra készülünk, és az EMA felfelé fordul, akkor hagyjuk ki a lehetőséget!

Az „A”-val jelölt helyen az árak a csatornában vannak. Csak akkor pattanhatunk fel a teve hátára, ha az oszlopok teljes terjedelmükben a csatornán kívül vannak! Ha az árak a csatorna fölött vannak, akkor keresnünk kell egy helyi minimumot. A „B” egy ilyen helyet jelöl. Ha ennek tetejét átlépik az árak, akkor belépünk! A kezdőstopot az oszlop alá tesszük, majd minden egyes oszlop után igazítunk rajta, visszük az újabb alj alá. A „B” után 4 oszloppal el is értük a lehetséges profit maximumát.

A következő minimum a „C”-nél van. Egy tick-kel az oszlop teteje fölött belépve sokat ugyan nem kereshetünk, de a költségek levonása után körülbelül nullában fogunk kistoppolódni.

Ezután következik a „D” pont. Az oszlop teteje fölött belépve egy profitot hozó kötésünk volt!

Az „E” után belépve nem sokat kaszálhatunk, talán a költségeket fedezi a nyereség.

Az „F” és „G” oszlopok fölött belépve szép profitot rakhatunk zsebre.

A „H” ugyan minimumoszlop volt, mégsem tudtak az árak a teteje fölé emelkedni.

Az „I” környékén a mozgóátlag laposodik és vissza is fordul!

Ezt követően a csatorna másik oldalára kerültünk, így most már a short lehetőségeket kell keresni!

A „J” oszlop egy helyi maximumot jelöl. Ez épp egy rövidebb, lefelé tartó trendben látható kisebb korrekció teteje. Az oszlop alja alatti shortnyitás nyereséget hozott!

A következő lehetőség a „K”-val jelölt oszlopnál van. Ugyan a nyitás csak 3 oszloppal később válik lehetővé, de ez is profitot hozott.

Az árak megint visszakúsztak a csatornába, a következő lehetőség pedig „L”-nél adódott, immár a long oldalon. Ez megint egy minimumoszlop! A tetejét viszont csak három oszloppal később sikerült meghaladni. Minimális profitot hozott ez a kötés, csakúgy, mint az „M”-nél lévő is.

Az „N” és a „P” helyen jelölt lehetőségeket ki kellett hagynunk a réssel nyitás miatt!

Az „O”-nál viszont megint profitot rakhattunk zsebre!

A fenti, napos charton bemutatott kötésekre mondhatjuk, hogy skalpoltuk a piacot. A rövidebb időtávokra kitalált skalpos technikák jó szolgálatot tehetnek a fentihez hasonló mozgásokat produkáló piacokon is.

A következő grafikon segíteni fog, hogy még jobban megérthesd, hogyan kell ezt a módszert használni. Kövesd a leírtakat figyelmesen!

A charton az látszik, hogy az árak a csatornát elhagyva elkezdtek lefelé trendelni. Ezután a Közel-Keletről érkező pletykák hatására a piac felbolydult, mint egy méhkas. A tevehát-technika távol tartott minket a zavaros piactól!

Az „a”-val jelölt helyen a csatornán kívüli minimumoszlopot látunk. Az oszlop teteje fölött longot nyitva a legjobb esetben is körülbelül nullában tudunk zárni néhány oszloppal később.

A „b”-nél shortot nyithattunk volna, ha ebben megakadályozott minket az a tény, hogy réssel nyitás történt!

A „c”-nél a 15-ös EMA éppen felfelé, a jó irányba fordult, ha beszállunk, körülbelül nullában stoppolódunk ki.

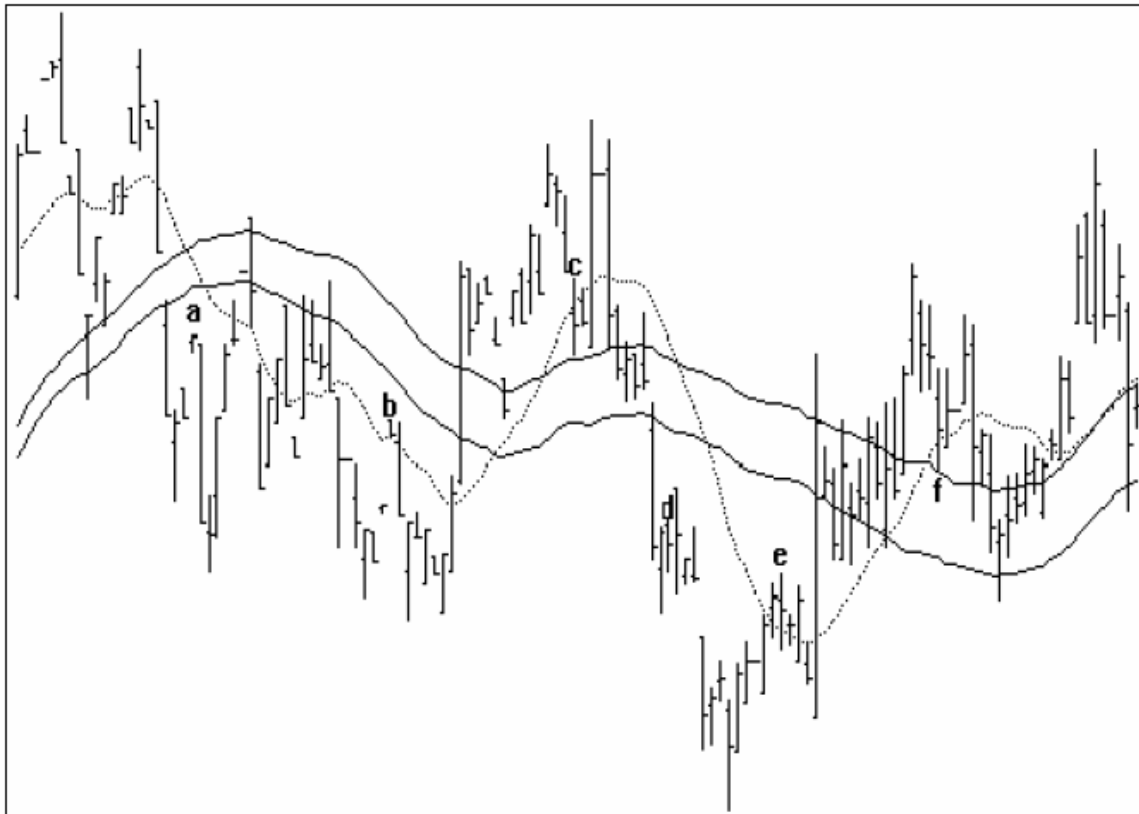
A „d”, „e”, „f”, „g” és „h” jelű helyeken shortot nyitva nyerő üzleteket köthettünk. Az „i”-nél nem történt nyitás a rés miatt!

A legtöbb profitot a „j”-nél lévő minimumoszlop fölött beszállva érthettük el.

Beszéljünk egy kicsit a tevehát-módszer pozíció-menedzsmentjéről is! Belépés után a lehető legrövidebb időn belül zárjuk a pozíció egyharmadát, hogy a költségeinket fedezzük. Egyharmadára keresünk egy rövidtávú profítcélt, míg a harmadik harmadot követőstoppal hagyjuk futni.

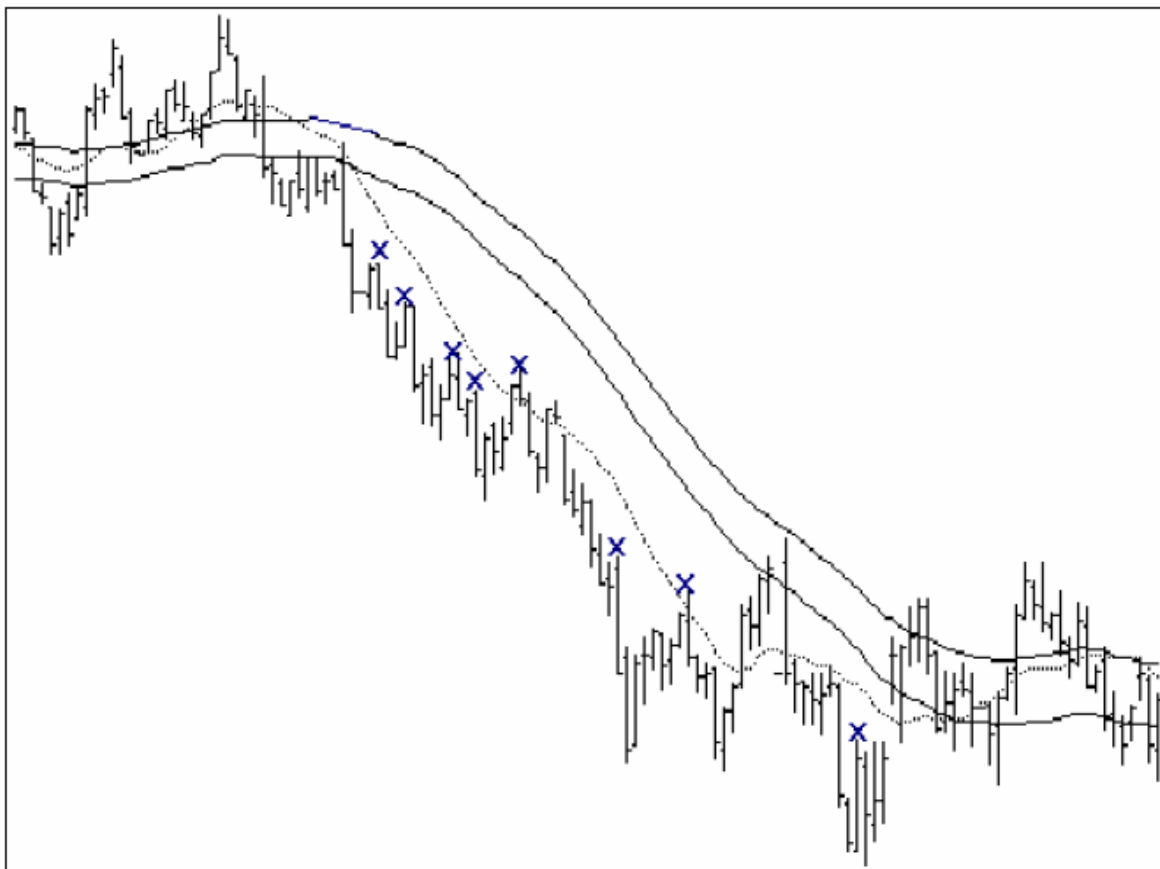
Előfordul, hogy amikor az EMA lapos, kimaradunk néhány nagyobb mozgásból. Ezért cserébe viszont sokszor megússzuk, hogy egy-egy kilengés eltiporjon! Legyen elég az, hogy lassan, de biztosan profitot tudunk termelni!

A következő grafikonon csupán hat nyitási lehetőséget látunk. Ezen a charton igen nehéz lenne valamilyen szűrő nélkül kereskedni. A tevehát-technika jó szűrőnek bizonyul itt is. Igaz, hogy ezzel a módszerrel időnként viszonylag kevés poziba jutunk, de ez az ára annak, hogy veszteségeinket alacsonyan tartjuk. Ez a módszer jó példa arra, hogy hogyan lehet a veszteségeket minimalizálni, a profitot pedig gyarapodni hagyni. Lássuk a hat kötést!

Az „a”, „b”, „d”, „e” helyeken shortot nyitunk a maximumoszlop alá eséskor. A „c” és „f” jelű helyeken pedig longot, a minimum teteje fölé emelkedéskor.

Következzen az utolsó tevehátas példa!

Miután az árak a csatorna alá kerültek, szinte az összes helyi maximum alá eséskor sikerrel nyithattunk shortot. A potenciális nyitási helyeket „x”-el jelöltük a charton. Az utolsónál valószínűleg kicsi mínuszban stoppolódtunk volna ki.

24. fejezet: Divergens döntések

A divergenciák témakörét nagy körültekintéssel közelítjük meg. Reméljük, hogy egyértelművé vált már a korábbi fejezetekből, hogy nem tartjuk sokra az indikátorok és oszcillátorok mechanikus kereskedési rendszerként való felhasználását. Nem vagyunk az indikátorok használata ellen, ha tudjuk, hogy hogyan épülnek fel, mit jeleznek egyáltalán. Azt is tudnunk kell, hogy milyen körülmények között bízhatunk meg jeleikben, és mikor kell figyelmen kívül hagyni őket.

A divergenciák témaköre forró vitatéma az utóbbi években. Az indikátorok akár sokkal tovább is divergálhatnak az áráktól, mint ahogy ezt az indikátorok hívei elismernék. Ennek ellenére, a divergenciák hasznos jelenségek, ha intelligensen használjuk őket, a megfelelő időben, érvényességüket esetleg még más jelekkel is megerősítve.

Ebben a fejezetben a divergenciák témakörét járjuk körbe egy olyan indikátor segítségével, amit talán sokan hasznosnak találnak majd.

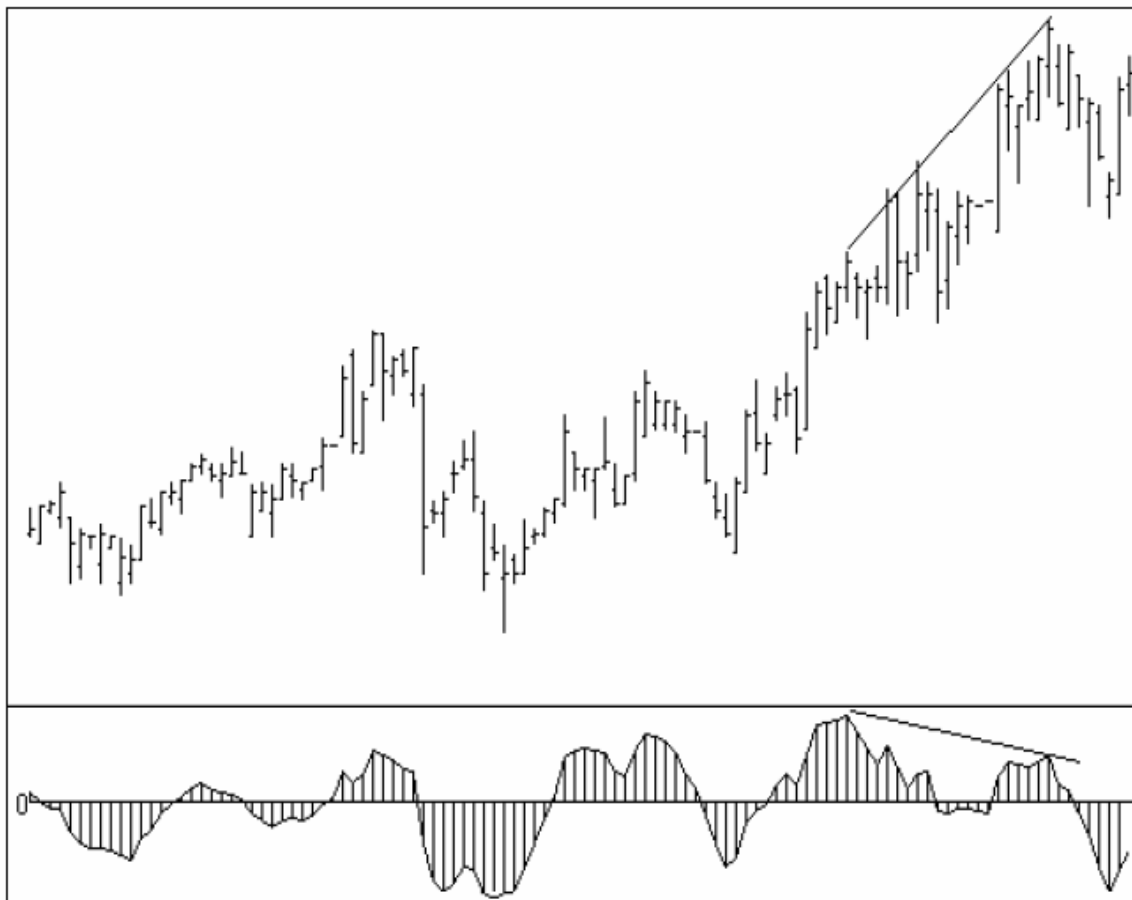
Tréderként a feladatod: a döntéshozatal. A döntések meghozásához használni kell a rendelkezésre álló eszközöket.

Egy érdekes eszköz, amit a kereskedésben használhatunk, az MACD hisztogram (MACDH). A MACDH két mozgóátlag különbségét mutatja egy hisztogramon¹.

Mutatni fogunk egy módszert, amit felhasználhatsz a kereskedési döntéseid meghozatalánál. Bármilyen időtávon használható!

Többféle eszközt is bevetünk majd, hogy a divergenciák megbízhatóságát vizsgáljuk. A MACD beállítás, amivel kereskedünk, 9-es és 19-es periódusú mozgóátlagokat használ. Ezekben a számokban semmi különleges nincs, a 9-es és 19-es periódusok teljesen általánosan használt MACD beállítások!

¹ A hisztogram itt oszlopdigramot jelent.

A MACD megalkotója, Gerald Appel évekig tanulmányozta a divergenciákat, és arra jutott, hogy ezek a jelenségek egy várható trendforduló igen erős megerősítését adják. A divergencia, amit emlegetünk, például az, amikor az árak feljebb emelkednek, új csúcsot érnek el, míg a MACD közben ereszkedik, és **nem** csinál új csúcsot. A fenti chartot szemlélve felmerül a kérdés: vajon várható-e közeli áresés, hiszen ekkor short pozíciót kellene felvenni. De az is lehet, hogy nem lesz esés, csupán konszolidáció kezdődik.

Egyelőre még nem mutatjuk meg az árak alakulását a divergencia után. Azt, hogy ebben a helyzetben belépünk-e, ugyanúgy kell eldönteni, mint bármikor máskor: mérlegelni kell a kockázatot, az elérhető nyereséget és a siker valószínűségét. Ez a fajta döntéshozatal az, amiről a kereskedés szól!

Számításba kell venni annak a lehetőségét is, hogy az árak nem kezdenek el esni, hanem hosszadalmas konszolidációba kezdenek. Az, hogy mennyi a kockázat, természetesen függ attól is, hogy ki hova teszi a védőstopját, vagy mikor dönt a pozíció kidobása mellett.

Meg kell fontolni a siker és a kudarc esélyeit. A stopszint meghatározása pedig különösen érzékeny kérdés. Vajon a tőke hány százalékát kockáztathatjuk egy short pozin? Mennyi lehet annak a valószínűsége, hogy konszolidáció kezdődik? A tapasztalat azt mutatja, hogy a határidőn ritkán fordul elő, hogy az árak egy „V” alakú aljat építenek.

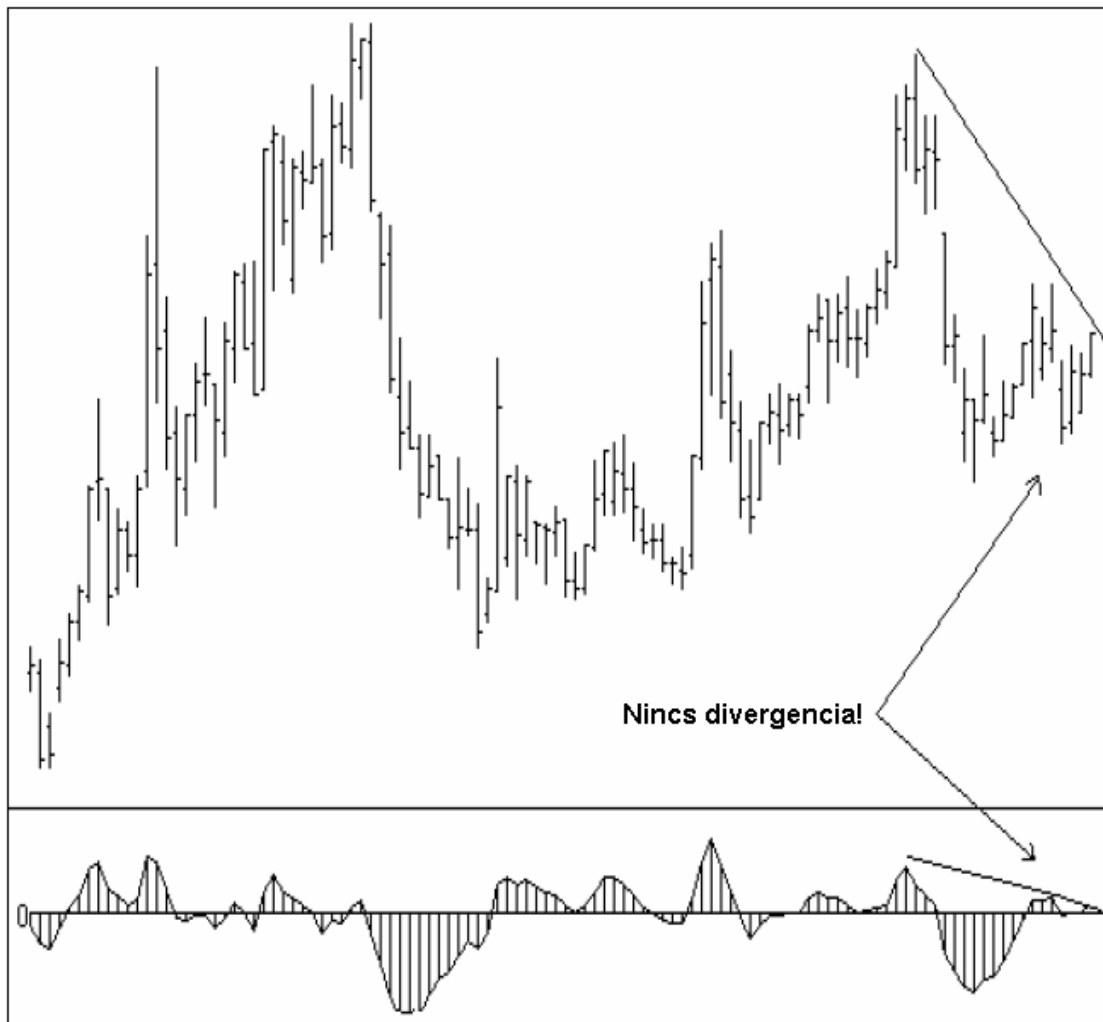
Ami most minket igazából érdekel, hogy előállhat-e fordított „V” alakú csúcs? Ha vetünk egy pillantást a következő képen látható havi chartra, látjuk, hogy az árak sávban mozognak, és reális esélye van még a további emelkedésnek.

A MACD mellett a Bollinger-szalagokra is vetünk egy pillantást, hogy eldöntsük, technikai szempontból megalapozott-e az árak számottevő esését várnunk.

Három különböző időtávot fogunk egybevetni: rövid-, közép- és hosszútávú diagramokat. Az időtávok közötti arány ötszörös lesz, vagyis:

- A középtávú chart pontosan ötször akkora időtávú lesz, mint a rövidtávú.
- A hosszútávú pedig ötször akkora időtávú lesz, mint a középtávú.

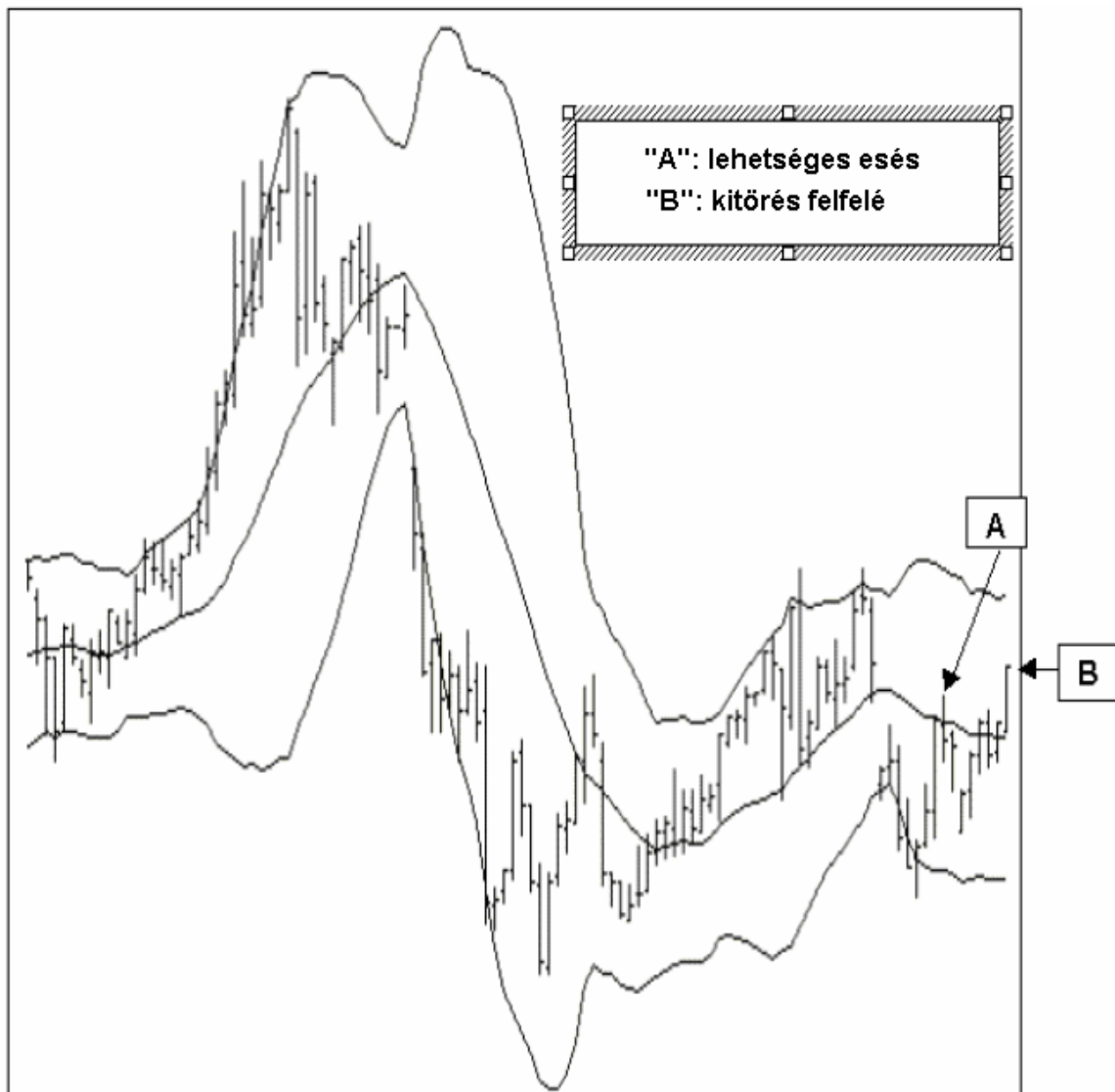
Először a hosszútávú grafikont vesszük elő. Mivel ez havi felbontású lesz, finomítunk egy kicsit a MACD beállításain, és 5-15-re állítjuk, hogy dinamikusabban mutassa a változásokat. A chart így néz ki:

Vetni fogunk egy pillantást a Bollingerre is, mielőtt részletesen megindokolnánk, végül is miért hoztuk azt a döntést, hogy tartózkodni fogunk a short pozíció megnyitásától! Hogy jó döntést hoztunk-e? Az majd kiderül a középtávú grafikon megtekintése után.

Ne feledjük, hogy az árak háromféleképpen viselkedhetnek: vagy emelkednek, vagy esnek, vagy pedig oldalazni kezdenek. Ebből a háromból kettő számunkra kedvezőtlen lenne! Ahhoz, hogy egy esetleges short üzlet sikerrel záruljon, egy bekövetkező áresés előjeleit kellene látnunk. Egy ilyen jel lehetne, ha az árak nem tudnának új csúcsra jutni, ezzel megismételve a rövidtávú charton látott divergenciát.

Láthatunk-e várható esésre utaló jeleket a középtávú (hetes) grafikonon?

Nem igazán látunk erre utaló jeleket! Ellenkezőleg, az árak kitörték felfelé a középtávú grafikonon.

A Bollinger-szalagok laposak és közel is vannak egymáshoz. Ez akkor a leggyakoribb, ha az árak sávban mozognak.

A Bollinger-szalagok nagyon megbízhatóan jelzik a sávozásokat. Amint az előző ábrán is jól látszik, ha a szalagok és a középben lévő 20-as mozgóátlag is viszonylag lapos, akkor nem várható változás. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyenkor legvalószínűbb az éppen tapasztalható ármozgások folytatódása. A charton épp egy enyhe emelkedést látunk, így ennek folytatódása valószínű.

Ha rendelkezésünkre állnak egyéb információk is a döntéshozatalhoz, például fundamentális hírek, természetesen azokat is számításba kell vennünk. Ebben az esetben nincsenek ilyen fundamentális háttér-információink, így a döntést teljes egészében a fentebb elmondottak alapján hoztuk meg.

Short pozíció nyitása mellett szól:

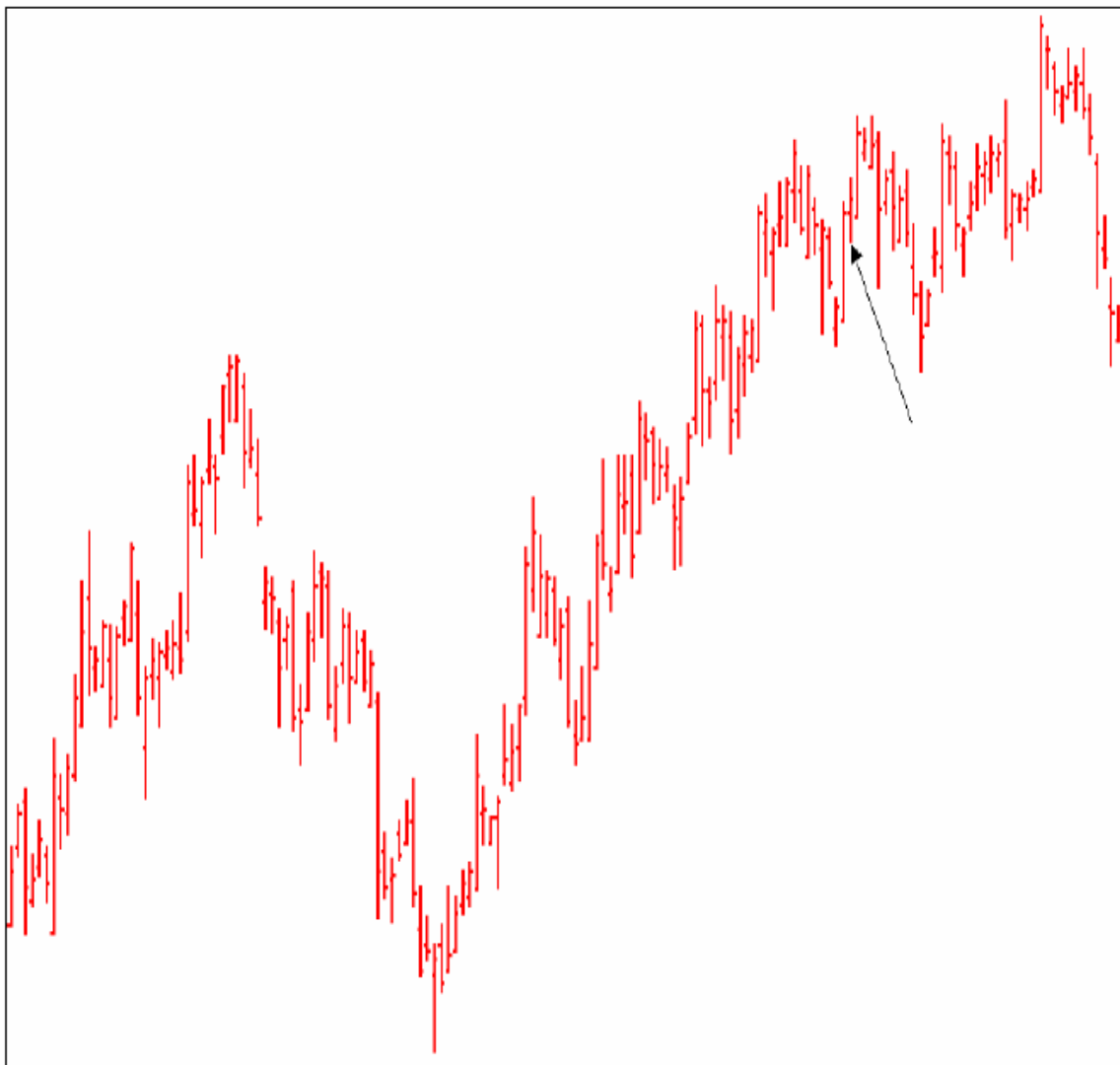
- MACD divergencia napos charton.

Short nyitás ellen szól:

- Háromból két grafikon alapján inkább a további emelkedés vagy sávozás valószínű.
- Nagyobb időtávokon nyoma sincs divergenciának.
- A Bollinger alapján további mérsékelt emelkedés várható.

A döntés:

Több dolog szól a tréd ellen, mint mellette, így nem nyitunk. A napos chart így folytatódott:

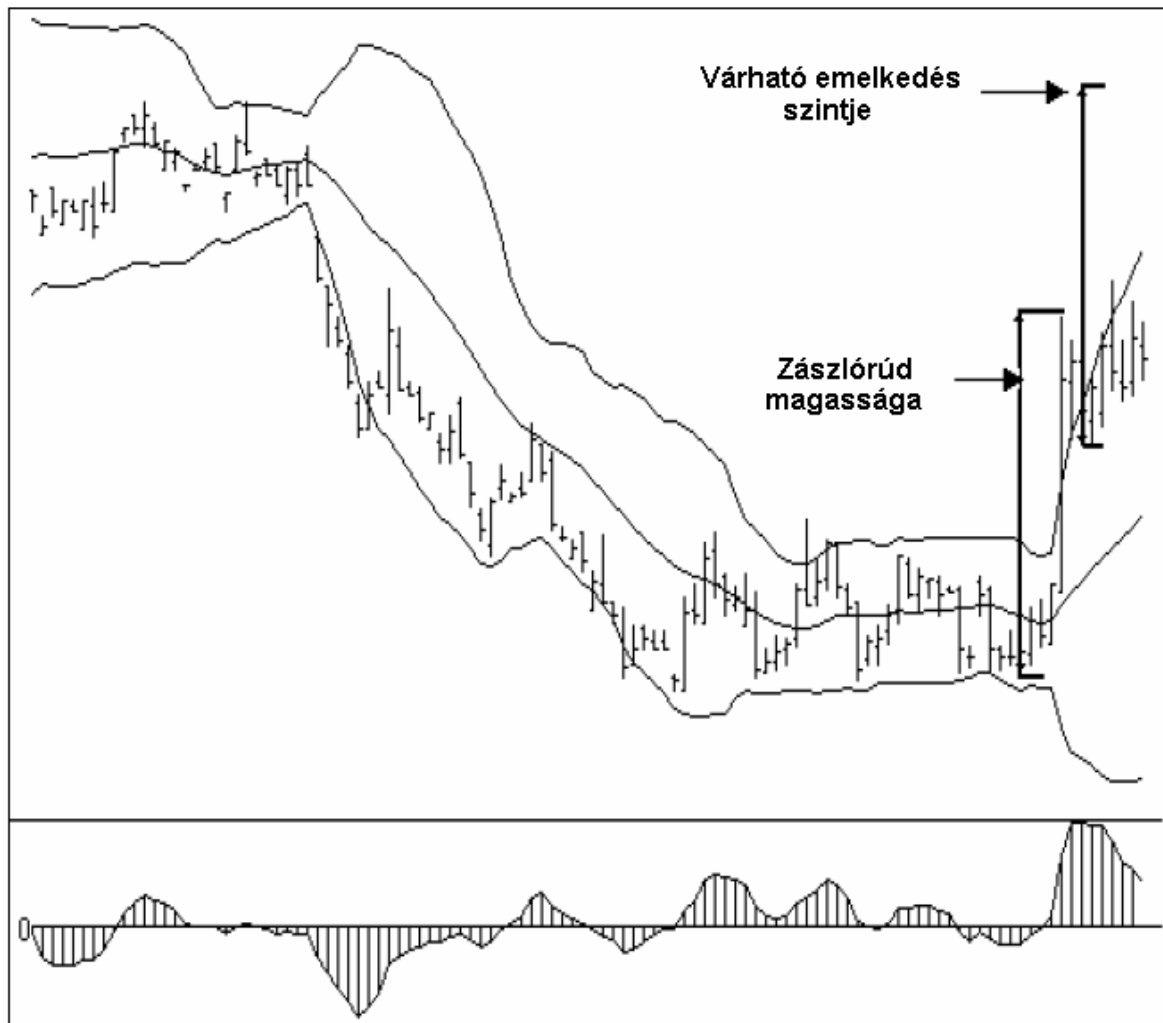
A fenti ábrán a nyíl azt a helyet jelöli, amíg a korábbi chartokon az árak alakulását megmutattuk. Rosszul tettük volna, ha shortot nyitunk. Jó döntést csak akkor tudunk hozni, ha mindig az egész, nagy képet nézzük, nem csak egy kis részletét!

Nézzünk most egy másik divergenciát, egy lehetséges long szituációt!

A rövidtávú grafikonon látható, hogy az árak kitörtek felfelé a sávozásból, és egy zászló formáció keletkezett. A technikai tréderek szerint, ha az árak a zászló fölé tudnak emelkedni, akkor a zászlórúd magasságának megfelelő további emelkedés várható.

Figyeljük meg, hogy az árak igen gyorsan emelkedtek egy korábbi lefelé tartó trend után. Ez a hirtelen mozgás egy kis konszolidációt is hozott magával. A tapasztalat azt mutatja, hogy hacsak nincs kifejezetten erős kereslet, az árak visszaereszkednek és tesztelik a sáv tetejét.

Az is valószínű, hogy a zászlórúd fölött lévő stopok nagy része nemrégiben aktiválódott. Ha másodszor is sikerül a zászlórúd fölé kitörni, az további nagyobb mozgást valószínűsít.

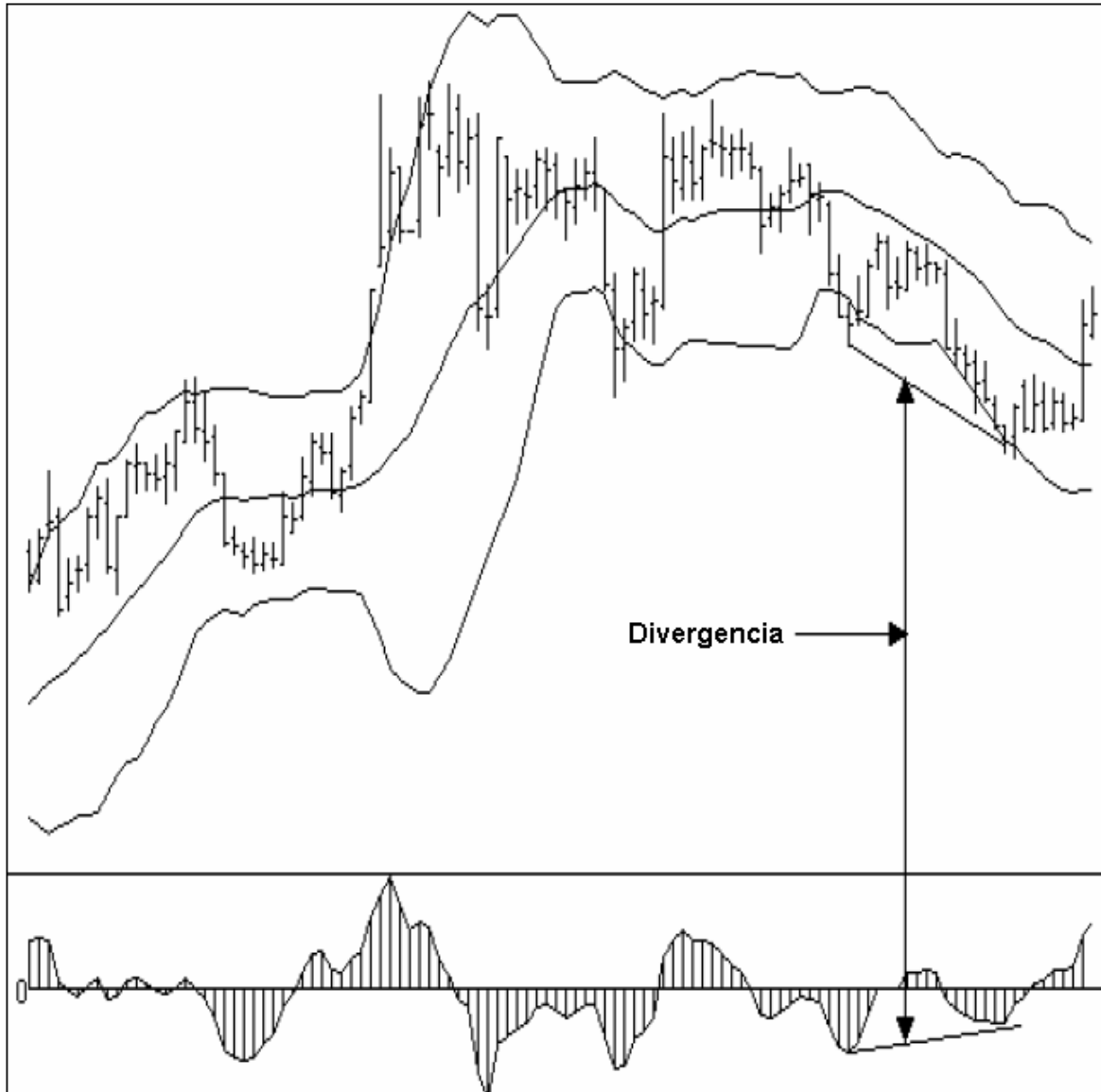

A napi grafikonon nem sok segítségünkre van a nyitó- és záróárak viszonyának elemzése. Ugyanannyi emelkedő, mint eső oszlop van a zászlórúd tetejének elérése óta. Az árak ide-oda billegnek egy kisebb konszolidációban.

A Bollinger-szalagok is emelkedést mutatnak még, de ez azért is lehet, mert még nem látszik meg a friss konszolidáció.

Mi lehet még segítségünkre a belépési döntés meghozatalában?

A hetes chartra pillantva néhány dolgot észrevehetünk:

Először is, MACD divergenciát látunk. Az árak új mélypontot értek el, miközben az indikátor süllyedt mélyebbre. Ez a divergencia a várható ármozgásokat nagyszerűen előre jelezte. Másodszor, az alsó Bollinger-szalag felfelé fordult, ez a korábbi lefelé tartó trend végét jelzi. Következhet akár sávozás, vagy emelkedés is. Ha mindkét szalag laposan halad, akkor az árak valószínűleg benne is maradnak még egy darabig ebben a „csatornában”. A harmadik dolog amit észrevehetünk, hogy egy korábbi, néhány oszlopos sűrűsödés is az aktuális árszint környékén alakult ki. Ez egy újabb sávozás kezdetét valószínűsítheti!

Itt az idő, hogy döntsünk!

Egy long pozíció mellett szól:

- Emelkedés látható a rövid- és középtávú grafikonokon.

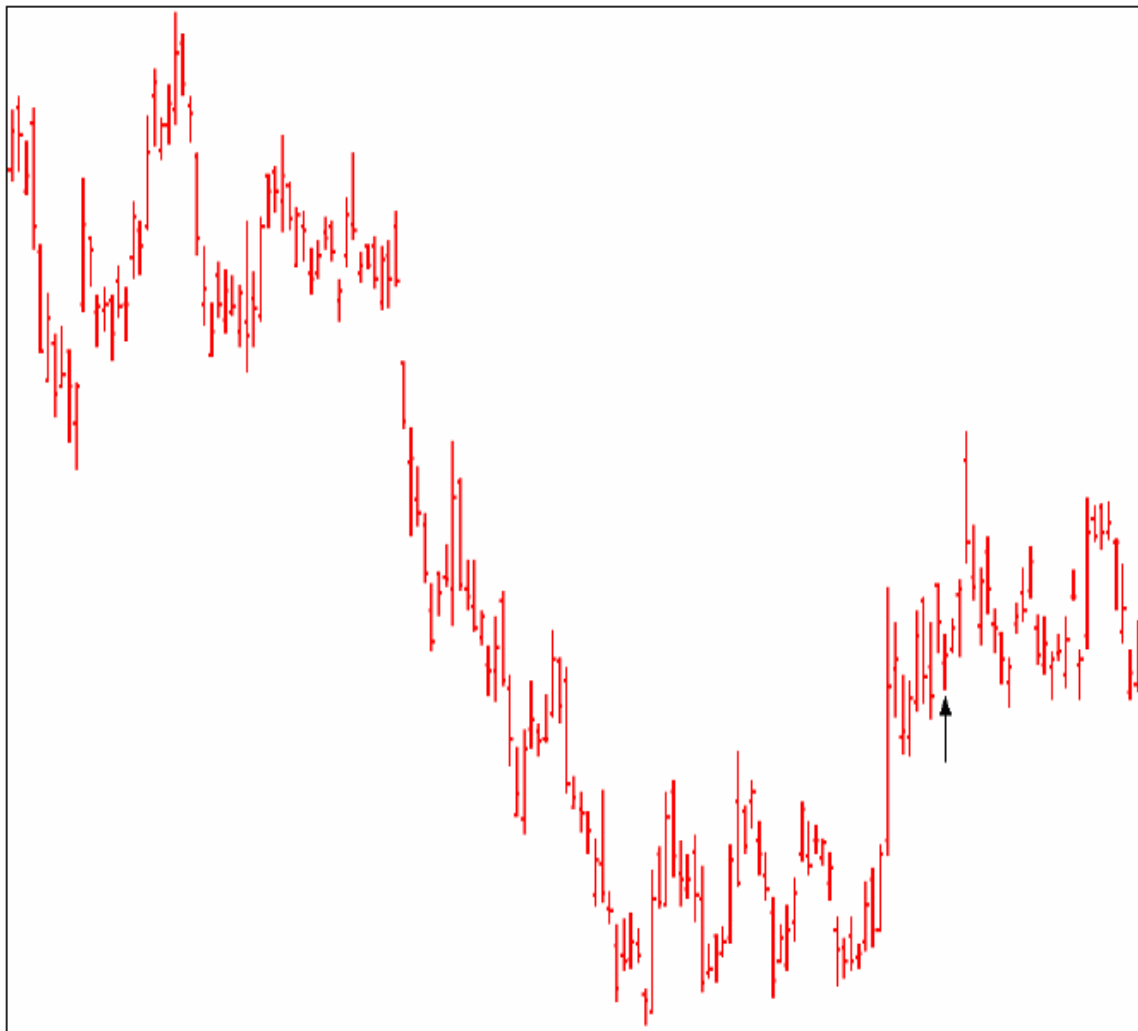
- Rövidtávon a technikai elemzés szerint egy újabb zászlórúdnyi emelkedés várható.
- A középtávú chart alapján feltételezhetjük, hogy az árak legalább a felső Bollinger-szalagig emelkednek. Összességében jó az emelkedés esélye.

Egy long pozíció ellen szól:

- A gyors emelkedés után nem lenne meglepő, ha konszolidáció kezdődne.

A döntésünk:

Több érv szól a long nyitása mellett, mint ellene. A döntésünk az, hogy első lehetőségénél nyitni kell! Az árak további alakulását a következő chart mutatja:

A nyíl mutatja az utolsó oszlopot, amit még a döntés előtt láthattunk. Hát, nem volt ez túl sikeres üzlet! Hiába, semmi sem tökéletes, mi sem vagyunk azok. Az igaz, hogy

megtörtént a kitörés, és körülbelül még egy zászlórúdneyit tovább is szaladtak az árak, de kevés esélyünk volt a legjobb időben kilépni a pozícióból.

25. fejezet: A Keltner-csatorna

A mnemonik¹ olyan eszköz, ami valaminek a megjegyzését, illetve emlékezetből való könnyebb visszaidézését segíti. A mnemonik segít, hogy „beugorjon” egy szó, egy mondat, vagy egy ötlet, megoldási koncepció is.

Van-e olyan eszköz, ami a képi felidézést segíti? Úgy hisszük, hogy a kereskedők számára ez lehet a Keltner-csatorna!

Mi számtalanszor használtuk a Keltner-csatornát arra, hogy a piaci folyamatokat áttekinthetőbbé tegyük. Mint minden csatorna és szalag, a Keltner-csatorna is az ármozgások bizonyos tulajdonságait emeli ki.

A különféle csatornák és szalagok segíthetnek abban, hogy meglássunk olyan piaci folyamatokat, amik ezen eszközök nélkül esetleg észrevétlenek maradnának. Talán a legegyszerűbb csatorna az, ha egy vonallal összekötjük az egymás utáni kiemelkedő tetőket, és egy másikkal az aljakat.

A szalagok általában azt mutatják, hogy hol vannak most az árak a közelmúltbeli helyzetükhöz képest – magasabban, vagy alacsonyabban? A szalagok segítik meglátni, mi zajlik a piacon. A Bollinger-szalag például egy mozgóátlag körül mutatja, hogy az árak szórása meddig terjed.

A kereskedők jól tudják, hogy a piacok lüktetnek és hullámznak, és csak ritkán haladnak egyenes vonal mentén. Ezért is törekedünk arra, hogy a piac egészét figyelve próbáljunk képet alkotni a helyzetről. Eme törekvésünket segítik a kereskedéshez kifejlesztett segédeszközök is. Egy ilyen eszköz például az egyszerű mozgóátlagból képzett csatorna. Ha a mozgóátlagot egy bizonyos százalékkal eltoljuk fel- és lefelé, egy csatornát kapunk. Ezt a módszert többféleképpen is használják, a mozgóátlagot lehet mértani vagy exponenciális átlagokkal is számolni. A csatornák és szalagok használatának egyik korai úttörője J. M. Hurst² volt.

A szalagokat általában úgy alkotják meg, hogy a piaci mozgások bizonyos százalékát tartalmazzák. Ezzel elérhető, hogy tulajdonképpen a piac maga határozza meg a csatorna szélességét. Úgy véljük, hogy Marc Chaikin volt az első, akinek ez az eszébe jutott. Ő a Bomar Securities alapítója.

Az összes csatorna és szalag segítheti a kereskedést ilyen vagy olyan módon, persze az összes technikának egyaránt megvannak az erős és a gyenge oldalai is.

¹ A mnemonikok gyakran olyan verbális eszközök, mint egy rövid versike vagy rím, például „*ha a lámpa fénye piros, elindulni akkor tilos*” vagy „*egy, megérett a meggy, kettő, csipkebokor vessző...*”

² J. M. Hurst (1924-2005) a piaci ciklusok témakörével foglalkozott, fő műve a „The profit magic of stock transaction timing” c. könyve

Kereskedés a Keltner-csatorna segítségével

Csakúgy, mint a többi árcsatorna, a Keltner-csatorna is az ármozgások bizonyos aspektusait emeli ki.

A Keltner-csatorna teljesen más elveken alapul, mint például a Bollinger-szalagok, ezért teljesen más szabályok szerint is kell vele üzletelni! Ne ess abba a hibába, hogy összekevered a kettőt, csak azért, mert időnként hasonlóan néznek ki.

Nincs semmi mágikus a Keltner-csatorna mögött, semmivel sem több vagy kevesebb ez a módszer sem, mint bármelyik más árcsatorna-módszer. Mi azért használjuk, mert kiszámításának alapja a volatilitás, azaz az oszlopok alja és teteje közötti távolság. Mi a Trading Educators-nál kedveljük a volatilitáson alapuló módszereket. A volatilitás ugyanis egy nagyon fontos összetevője az árak mozgásának. Sok tréder figyelmetlenül siklik át a volatilitás fölött, amikor átfutja a chartokat. A Keltner-csatorna használatához meg kell értenünk a módszer idioszinkráziáit¹ is.

A csatornát úgy lehet megrajzolni, ha kiszámoljuk a volatilitás (vagyis az oszlopok tetőinek és aljainak különbsége) mozgóátlagát, majd ezt még megszorozzuk egy állandóval is, hogy a csatorna széleinek a mozgóátlagtól való távolságát beállíthassuk. A Keltner-csatorna kombinálja a Hurst-, Chaikin- és Bollinger-féle szalagok bizonyos tulajdonságait. A Keltner-csatorna két legfőbb gyengesége:

1. A szorzótényező megállapítása egyéni ízlés dolga.
2. A volatilitást a tetők és aljak különbségeként számítja ki. Ez a számítási mód nem tudja figyelembe venni a réseket. Egy jobb számítási módszer a következő lenne:
 - az előző napi alj és a mai tető különbségét venni, ha a mai tető a tegnapi fölött van,
 - az előző napi tető és a mai alj különbségét venni, ha a mai alj alacsonyabb, mint a tegnapi.²

Elképzelésünk sincs, hogy ki volt Keltner³, akiről a csatorna a nevét kapta, és azt sem tudjuk, hogyan használta ezt a módszert. Mi egy kereskedő programban használtuk, elkezdtünk vele kísérletezni, és sikerült vele eredményeket is elérnünk!

A mi módszerünk a következő beállításokat használja: a csatorna közepén a záróárak 9-es periódusú exponenciális mozgóátlaga található, míg a csatornát a volatilitás értékének 1,9-szeres szorzatával rajzoljuk meg. Honnan vettük ezt a két számot? Ezt találtuk a leginkább használhatónak! A mozgóátlag is lehetne egyszerű, nem szükséges mindenáron

¹ Idioszinkrázia: a normálistól (vagy átlagostól) eltérő tulajdonság, vagy valamivel szembeni túlérzékenység.

² Ez a módszer hasonlít a Wilder-féle Average True Range (ATR) számítására.

³ Chester Keltner sikeres árutőzsdei kereskedő volt, eredeti módszerét Linda Bradford Raschke fejlesztette tovább.

exponenciális. Az átlag kiszámítási módja nem kritikus. Az exponenciális átlagok jobban kihangsúlyozzák a frissebb árváltozásokat, ezért használjuk ezt.

Nyugodj meg, semmi természetfeletti nincs ezekben a beállításokban. Egyéb variációk is biztosan működnenek, a titok csupán annyi, hogy meg kell tanulni trédelni a csatorna egyféle beállításával, és ragaszkodni hozzá mindaddig, amíg ki nem derül, hogy ebben a formában már nem használható!

Mik is a Keltner-csatorna főbb tulajdonságai? Oldalazó piacon a csatorna beszűkül a csökkenő volatilitás miatt. Trendben a szélessége nő, addig mindenképp, amíg a volatilitás egyfajta egyensúlyba nem kerül. Miután ez bekövetkezett, a csatorna szélessége körülbelül állandó is marad. A lényegét ezzel el is mondtuk a Keltner-csatornáról! Olyan időszakok is vannak, amikor egész egyszerűen nem kell a csatornára nézni, hanem a mozgóátlag alapján kell kereskedni. Ahogy korábban is mondtuk, a csatorna elsősorban vizuális segítség. Nyilvánvaló, hogy nem mindenki látja meg rögtön a volatilitás változásait. Az igaz, hogy a mozgóátlagot az árak változása alakítja, de a periódusidejét (9 nap) és a szorzót (1,9) mi találtuk ki hozzá. Mi választottuk ezt a két számot. A piac nem tehet arról, hogy mi így döntöttünk. Nem fogunk térdre borulva tisztelegni kezünk alkotása előtt sem. Éppen ezen okokból kifolyólag, a józan eszünkre hallgatva, rendszeresen figyelmen kívül fogjuk hagyni a csatorna jeleit.

Miért használjuk mégis a csatornát, ha aztán nem figyelünk rá? Azért, mert egy jó vizuális segédeszköz! Próbáld ki a kereskedésben, kísérletezz vele, és dönts el te magad, hogy neked hasznos-e! Próbáld ki más beállításokat, figyeld meg, hogy mi változik!

A Keltner-csatornával bármilyen időtávon lehet kereskedni. Ha a piac trendel, akkor jobbak a nyeresési esélyek is.

A módszer összetevői:

Szezonális és ciklikusság – az a szándékunk, hogy olyankor nyissunk, amikor tudjuk, hogy trendel a piac. Egyes piacokról tudjuk, hogy az év bizonyos részében milyen viselkedést mutatnak. Ha egy piacon jelen van a szezonális és ciklikusság (*uhh, de fura szavak!*), akkor ezt érdemes kihasználni! A szezonális és ciklikusság egyaránt a kedvező alkalom kivárását jelenti, de persze ha például azt tudjuk, hogy egy piac a nap bizonyos *szakában* trendel, azt is kihasználhatjuk.

Szalagok – a Keltner-csatorna alsó és felső szalagjának ugyanarra kell haladnia, mint amerre a pozíciót nyitni szándékozzuk.

Mozgóátlag – a mozgóátlag szintén az esetleges nyitás irányába haladjon.

A sáv, amiben kereskedni próbálunk, felfelé trendben a mozgóátlag és a felső szalag közötti rész, lefelé trendben pedig a mozgóátlag és az alsó szalag közötti rész. A mozgóátlaghoz történő visszakorrekciókat kell figyelni!

Oszlopok – az oszlopok korrekciója a következőképpen kell, hogy történjen:

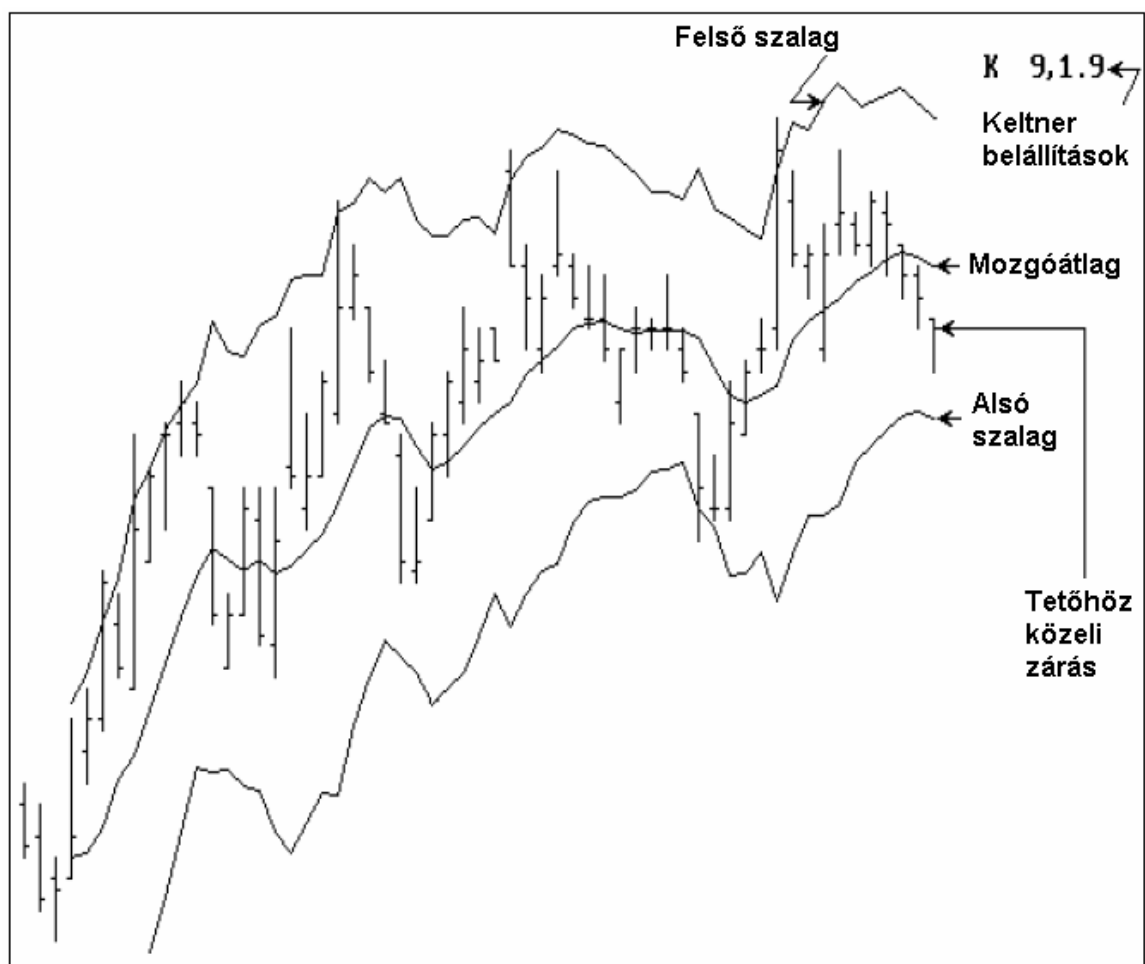
1. Az oszlop nagyon közel kerül, vagy meg is érinti a mozgóátlagot. Ha előbbi választod, akkor rajtad múlik, mit értesz „nagyon közel” alatt.
2. A mozgóátlagot közelítő vagy átszűrő oszlop bármelyik vége maximum a sáv feléig érhet.
3. Az oszlop végén a trend irányába történő ármozgásnak kell történnie. Azaz például felfelé trend esetén, a mozgóátlaghoz közelítő oszlop nem a minimumán zár, hanem feljebb.

Kilépési szabályok – többféle kilépési technikát is mutattunk már ebben a könyvben. Azt, hogy te hova tedd a saját stopjaid, nem tudjuk pontosan megmondani. Használd az eszed! Ne kockáztass többet, mint amennyit megtehetsz! Legyen terved arra, hogy ésszerű profittal zárd a pozíciód. Legyenek profitcéljaid már a nyitáskor!

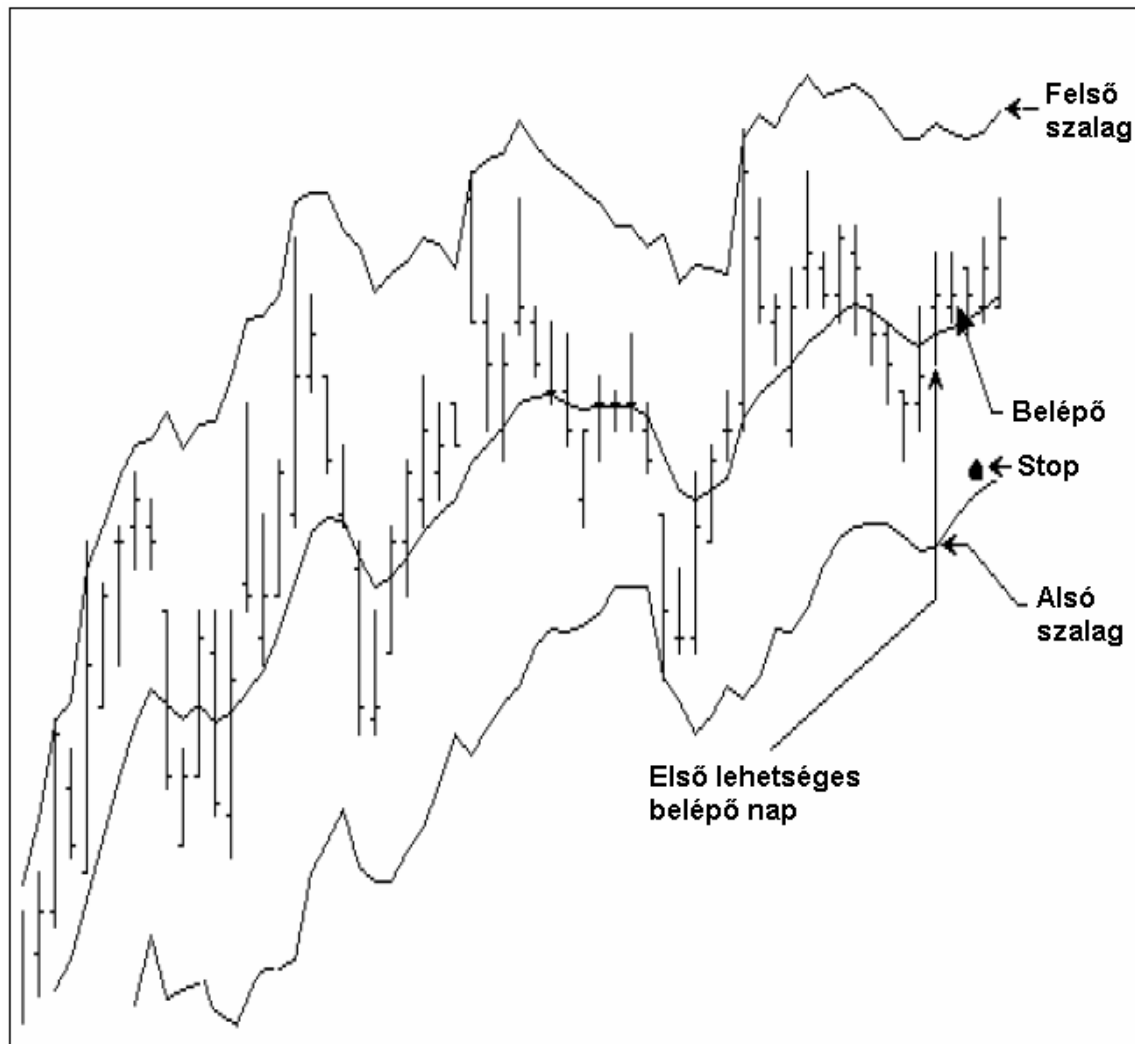
Megjegyzés: hogyan határozd meg a stopszintet? Hogyan állítsd fel célokat? Mikor nyiss még menet közben további pozíciókat? Hogyan maximalizáld nyereségeid, és tartsd minimumon a veszteségeket? Hogyan bánj a pénzzel, hogyan kezeld a kockázatot? Ezekre és még sok-sok másra is választ kaphatsz a Trading Educators szemináriumain.

Figyelem: az itt leírt rendszert nem lehet mechanikusan használni. Szükség van az emberi beavatkozásra és döntéshozatalra. A módszer érthetővé fog válni, amint a példákon végighaladunk.

A fejezet további részében egy kötést követünk végig. Ez egy kifejezetten hosszú kötés volt, és nem egy rövidke daytrade! Következzen a chart:

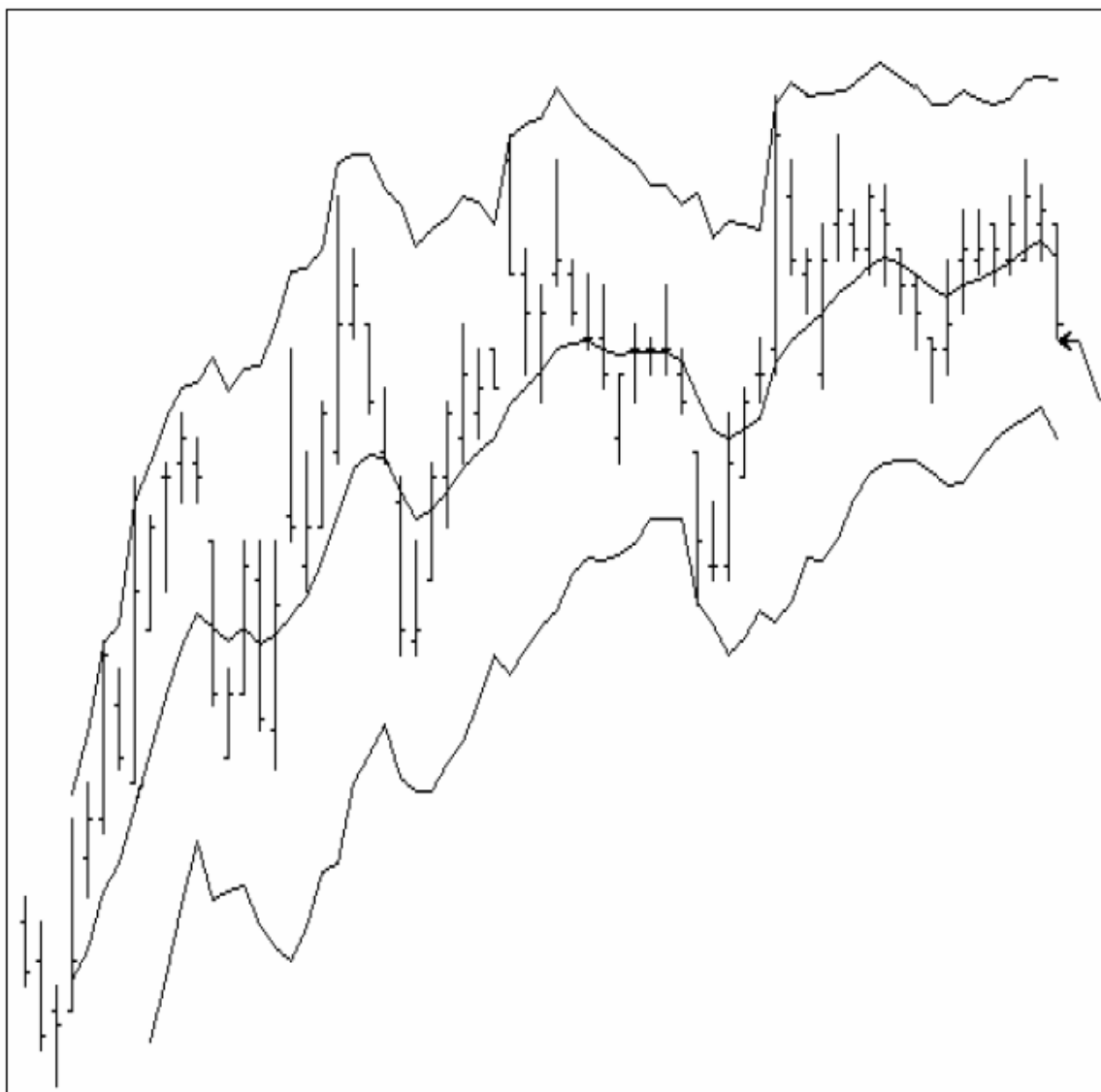

Látható, hogy a trend felfelé halad, így vételi jeleket keresünk. Ilyen azonban nincs, mivel a mozgóátlag, és a szalagok is lefelé mutatnak. Nézzük meg, hogyan festett a grafikon néhány nap elteltével!

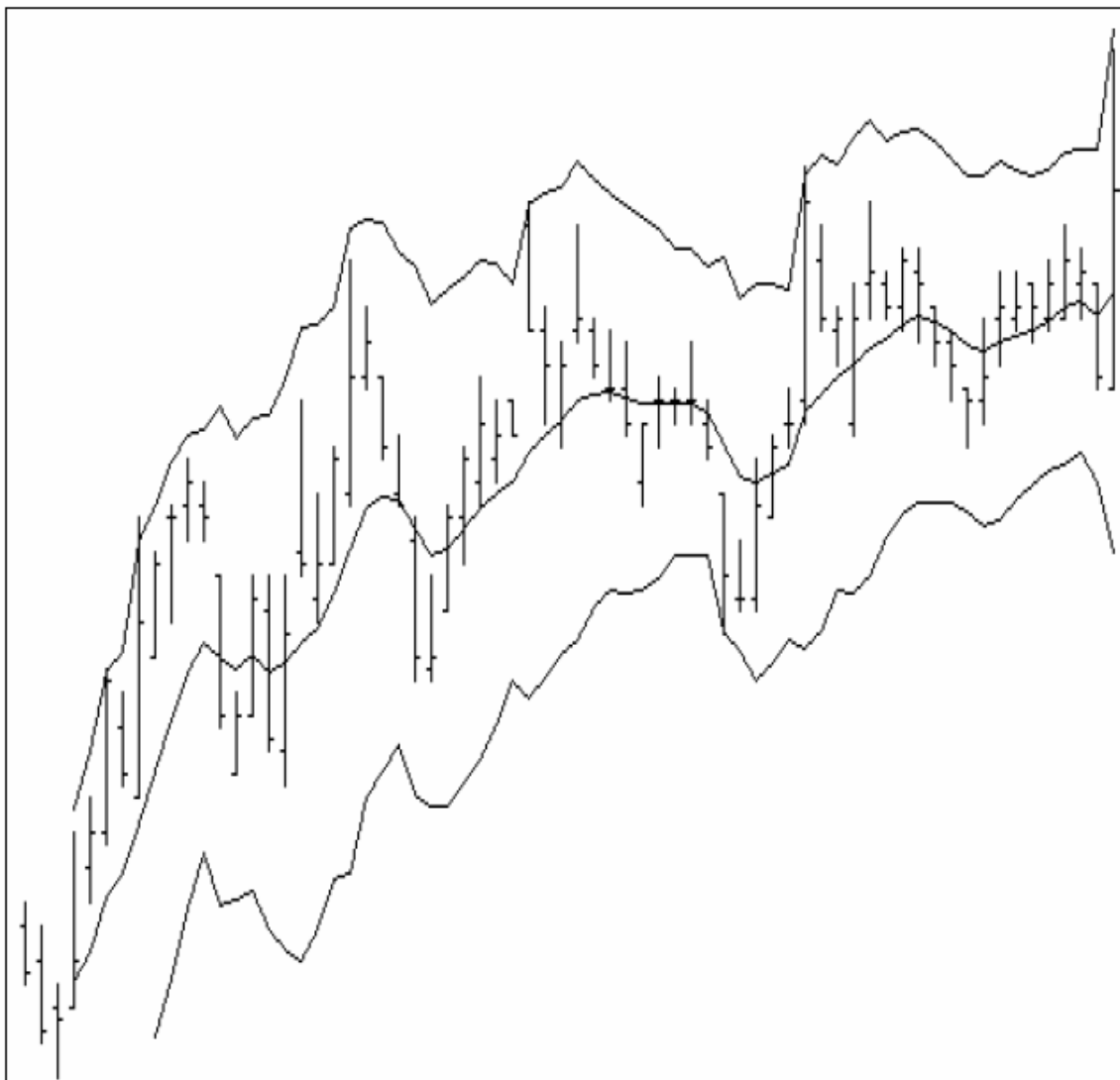

A helyzet öt nappal később megváltozott. A szalagok és a mozgóátlag is felfelé fordult. Az árak visszakorrigáltak és meg is szúrták a mozgóátlagot, majd emelkedéssel zártak. Ez a long belépő jelünk! Ha napon belül is figyeltük volna az árakat, akkor már korábban is nyithattunk volna. Ha napos charton kereskedünk, akkor a nyitás után nem kevesebb, mint 15 perccel kell belépünk. Akár így, akár úgy léptünk be, tegyük fel, hogy a nyitás 22,50-en történt. A stopot a saját lehetőségeinkhez igazítottuk: nem akarunk 1000 dollárnál többet kockáztatni ezen az üzleten. A stopot 21,50-re tettük. Ha megnézzük az első lehetséges belépőként jelölt napot, azt látjuk, hogy a zárás közel van az oszlop tetejéhez. A napon belüli esés megfordult, és a nyitónál magasabban zártak az árak. Erre nyithatunk longot, és ahogy az árak emelkednek, a pozíció egy részét zárva zsebre is teszünk egy kis profitot. A maradékot egy nullába húzott védőstoppal hagyjuk bent.

A mozgóátlag alá esés előtti napon nullában kistoppolódunk. Vajon vegyük-e az esést short jelnek? A szabályok szerint a válasz nem! Az árak visszafordultak és átszúrták a mozgóátlagot, de belépés előtt visszakorrekciót akarunk látni!

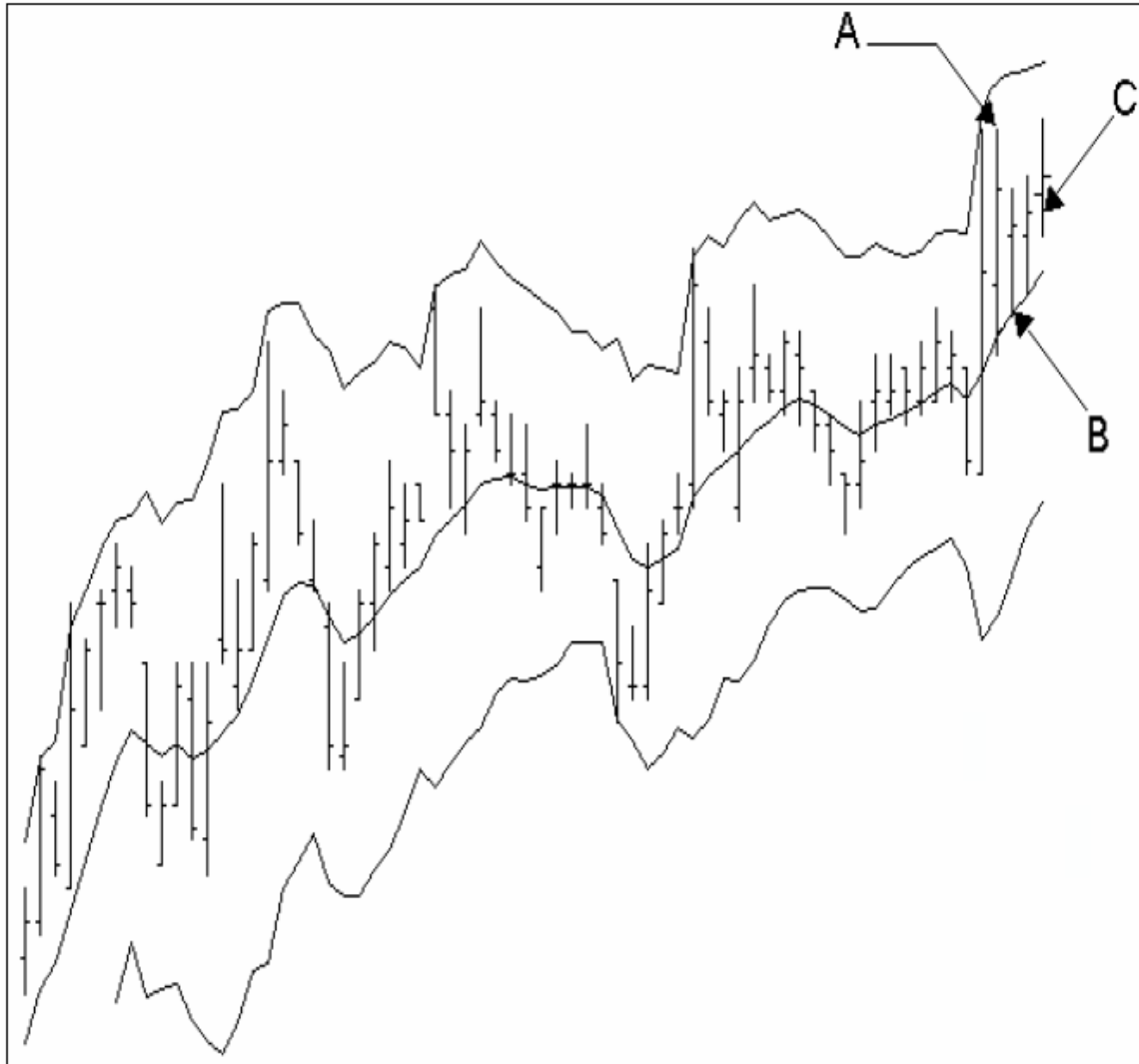

Mi következett ezután?

Húha! Mi történik itt? Nem tudná végre eldönteni a piac, hogy merre is akar menni? Ez a záróár elég gyenge egy ilyen nap után!

Vajon lesz-e korrekció a mozgóátlaghoz, hogy megint beszállhassunk long oldalon?

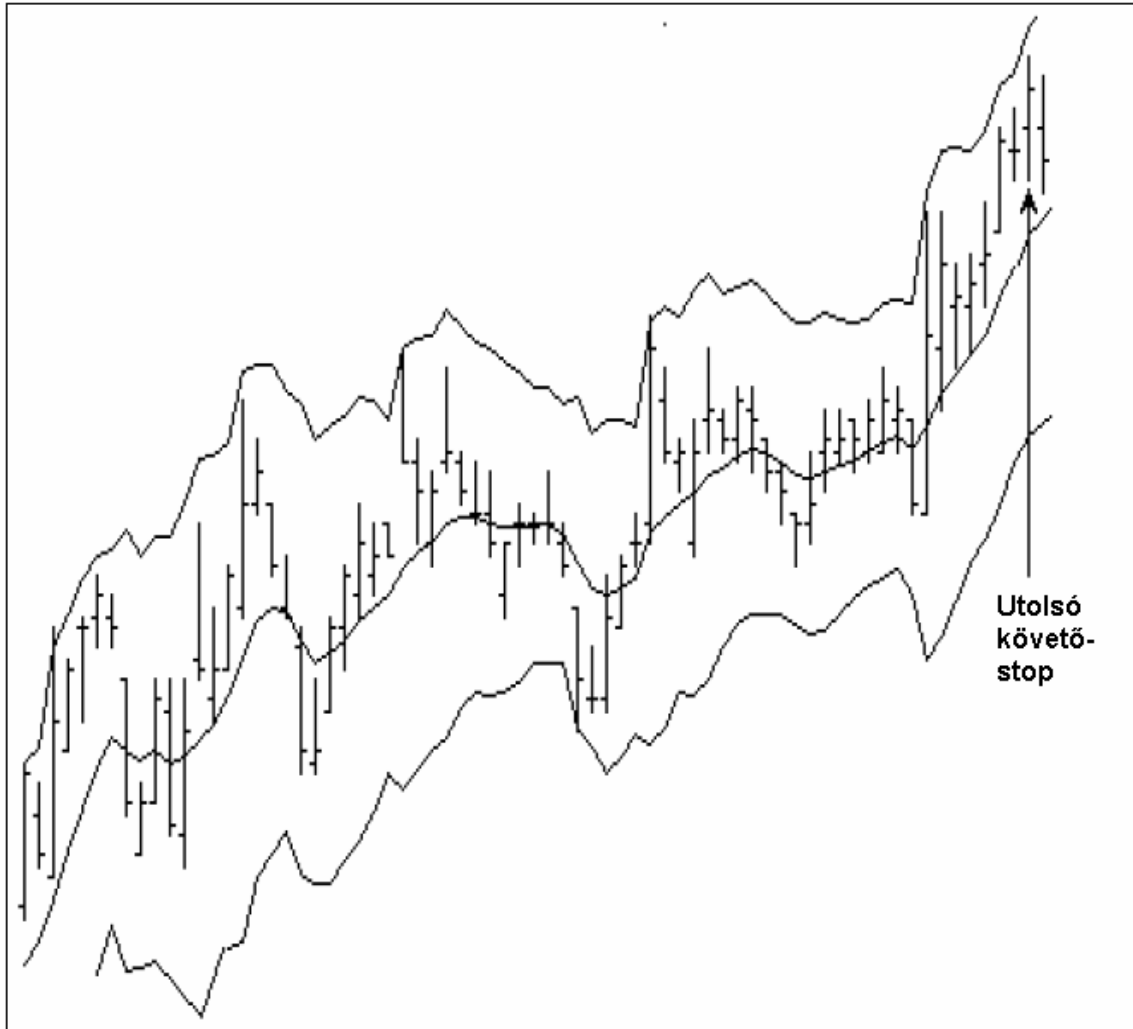

A „nagy” nap után jelölt napok sorban:

A: ez a nap nem megfelelő, mert nem felel meg a visszakorrekció azon szabályának, hogy az oszlop maximum a sáv feléig tarthat. Ez az oszlop majdnem eléri a felső szalagot!

B: az árak elérik a mozgóátlagot, és emelkedés után, mindössze 1 tick-re a sáv fele alatt zárnak. Ez jó jel a belépésre. A „B” nap adja meg a belépésre a jelet. A „C”-vel jelölt napon, a kereskedés kezdete után 15 perccel nyitunk. Kereken 1000 dollárt kockáztatunk ezen az üzleten.

A folytatást a következő grafikon mutatja:

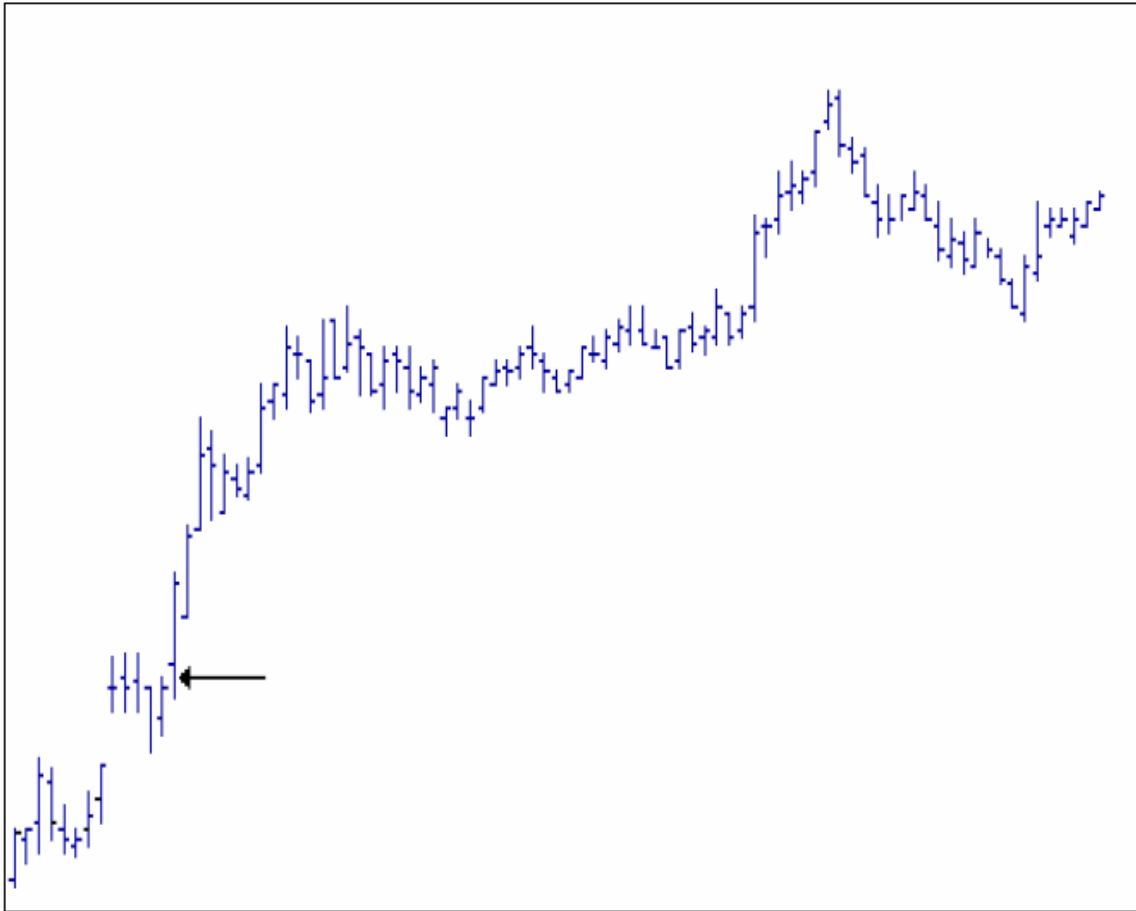
A belépést követően:

- Mihelyt lehetőség nyílt rá, a pozíció egy részét zártuk, és zsebre tettünk egy kis profitot. A maradékot nullába húzott stoppal hagytuk bent.
- Ha keletkezik az aktuális stopnál magasabban lévő alj, továbbhúzzuk a stopot. Ezt megcsináljuk minden nap végén, egészen addig, amíg ki nem stoppolódunk.

26. fejezet: Magas kitörések

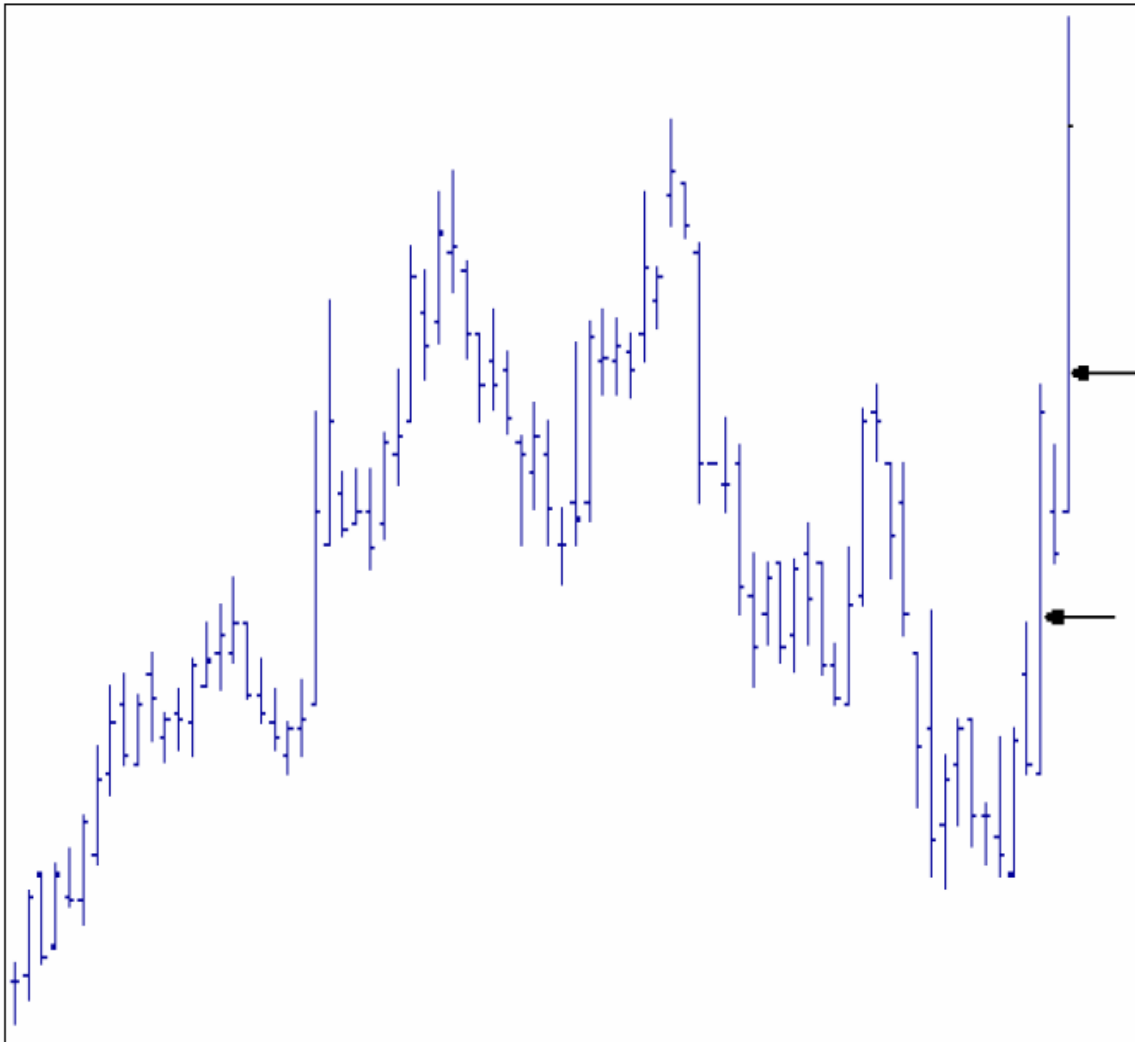
Az egyik legerősebb beszállójel, amit a grafikonon találhatunk, nem más, mint egy sűrűsödést követő, egyetlen magas oszlop formájában létrejövő kitörés. Bármilyen időtávon és bármilyen irányban kialakulhat ilyen, mégis elsősorban a felfelé irányuló kitörések a legjobb és legmegbízhatóbb jelek. Jól teszed, ha magad is keresel és átböngészel néhány grafikont, hogy helyesen tudd értékelni azt, amit itt megosztunk veled. Megéri a ráfordított időt, hogy megtanuld jól felismerni és kihasználni az ilyen helyzeteket.

Általános szabályként annyit mondunk, hogy egy magasan kitörő oszlop teteje fölött szállunk be. Mutatunk is rögtön egy példát. A nyíllal jelölt oszlopnál történt a kitörés:

Csak akkor gondoljunk a beszállásra, ha az oszlop tetején, vagy ahhoz igen közel történt a zárás! Az esetek nagy részében a kitörő oszlop mérete legalább duplája a megelőző oszlopokénak. Ez azonban nem mindig van így. Ahogy egyre több ilyen látasz majd, könnyen felismered majd őket, ahogy elhagyják a sűrűsödéseket.

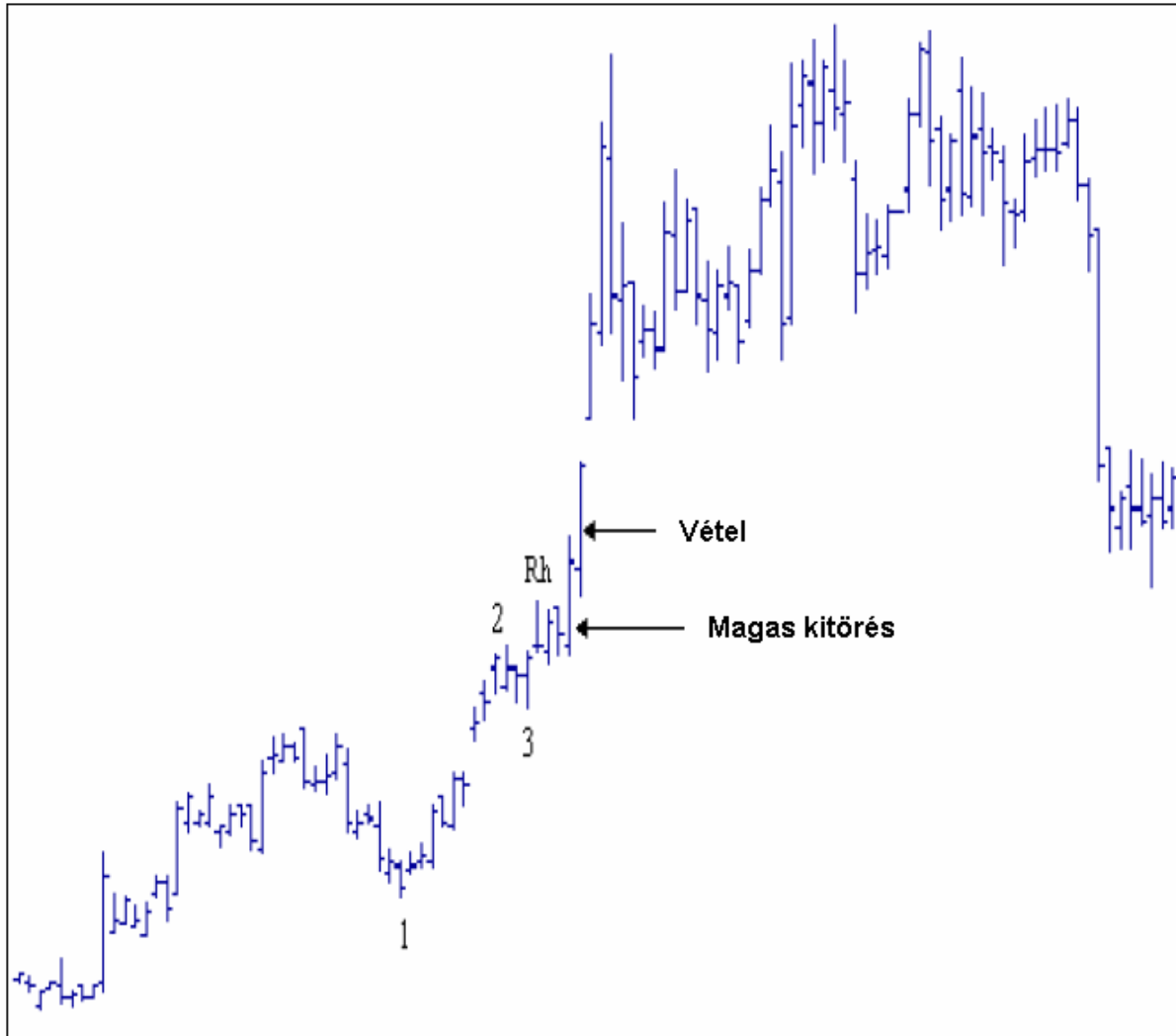
Mindig az ilyen oszlopok teteje fölött szállunk be:

Az is előfordulhat, hogy a kitörő oszlopot visszaesés követi, így akár a trédertrükk belépővel még alacsonyabb áron is be tudunk szállni. A fenti grafikonon az alacsonyabban lévő nyíl a kitörés oszlopát, míg felső nyíl a vétel helyét mutatja.

Trendelő piacon is találkozhatunk ilyen helyzettel. Ilyenkor meg kell várni egy 1-2-3 aljat, majd egy utána következő Ross Hook-ot. Ha ezután maximum négy oszloppal megtörténik a kitörés, akkor annak teteje fölött beszállhatsz vételre. Az ötletet elmondtuk, a részletek kidolgozása – mint például a kockázatkezelés, a tréd menedzselése – rád vár!

Nincs olyan varázslatos módszer, ami mindenkre egyformán vonatkozna. Figyelembe kell venni a saját kereskedési stílusod, a vállalható kockázatot és persze a számlaegyenleged nagyságát is. Ha történetesen 1-2-3 aljakkal és Ross Hook-kal kereskednél, már poziban lennél:

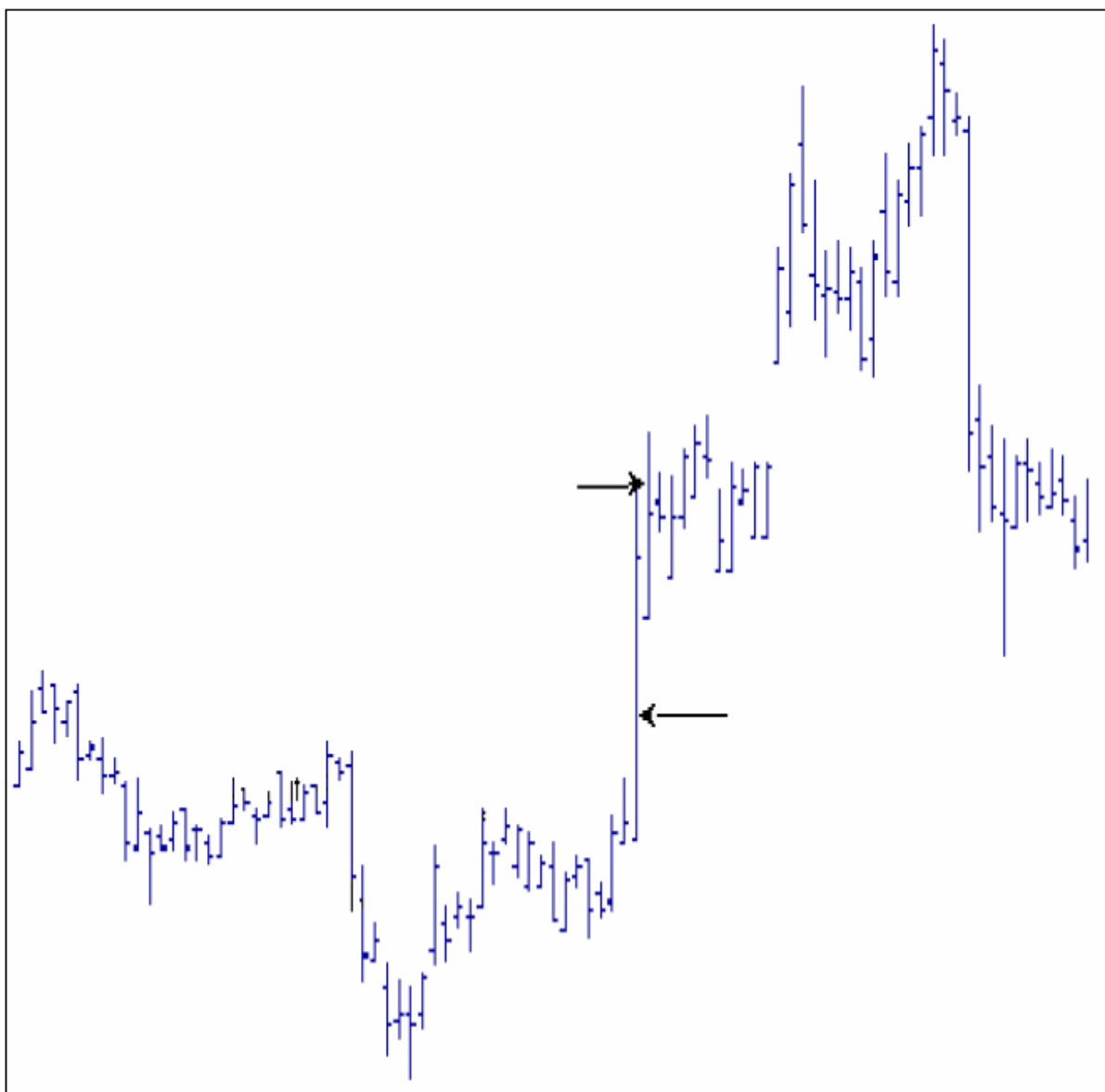

Ha azt hinnéd, hogy egy mindig működő módszert tudtál meg most, hadd ábrándítsunk ki a következő charttal.

Sosem tudhatod, hogy a kitörés után merre megy tovább a piac. Ezt a fajta üzletet skalpolásnak kell felfogni, ezért a költségeidet a lehető leghamarabb fedezni kell. A pozíció egy részét gyorsan zárni kell, a maradékra pedig kitűzni egy profitcél. Ha ezt elérted, egy kis részt akár futtathatsz is még tovább, amíg a piac a neked jó irányba halad.

Lehet, hogy csak napokkal később tudsz beszállni, de négy oszlopnál többet soha ne várj.

Könnyen találhatsz olyan chartokat, amin magas kitörések vannak, de mégse lehetett volna velük pénzt keresni. Ne feledd, hogy attól, hogy egy oszlop magas, még nem biztos, hogy jó a beszálláshoz. Fontos, hogy a csúcsa közelében zárjon! Ha mindenképpen számszerűsíteni akarjuk ezt, akkor mondjuk, hogy a felső 10 %-ban zárjon! Ha biztosabbra akarsz menni, szűkítheted ezt akár 5 %-ra is. Ha belejössz, szemre is tudni fogsz jó döntést hozni.

Ezen az ábrán több, nem túl nyerő kitörés is látható. A legmarkánsabbat nyíllal jelöltük, csakúgy, mint az utána következő vételi pontot is. Nézd meg alaposan az ábrát, hogy találsz-e rajta több jelet is. Fontos, hogy megtanuld felismerni és kihasználni az ilyen szituációkat. Számos alkalommal vezetnek a magas kitörések prima üzlethez.

27. fejezet: A piaci prés

„Ó, Istenem, csak ebből a trédből kikeveredjek egyszer, esküszöm, soha nem fogok többé kereskedni!”

Érezted-e már magad a bal oldalon látható kereskedőhöz hasonlóan?

„Miért, ó, miért kellett egyáltalán beszállnom? Zárni kellett volna, addig, amíg pluszban voltam!”

Ha már voltál te is így, akkor lehet, hogy nem jeleskedsz a kötéseid megtervezésében. Nagyon sok kereskedő folyton siet. Siet, hogy minél előbb pozíban lehessen, és nagyon kevés türelemről tesz

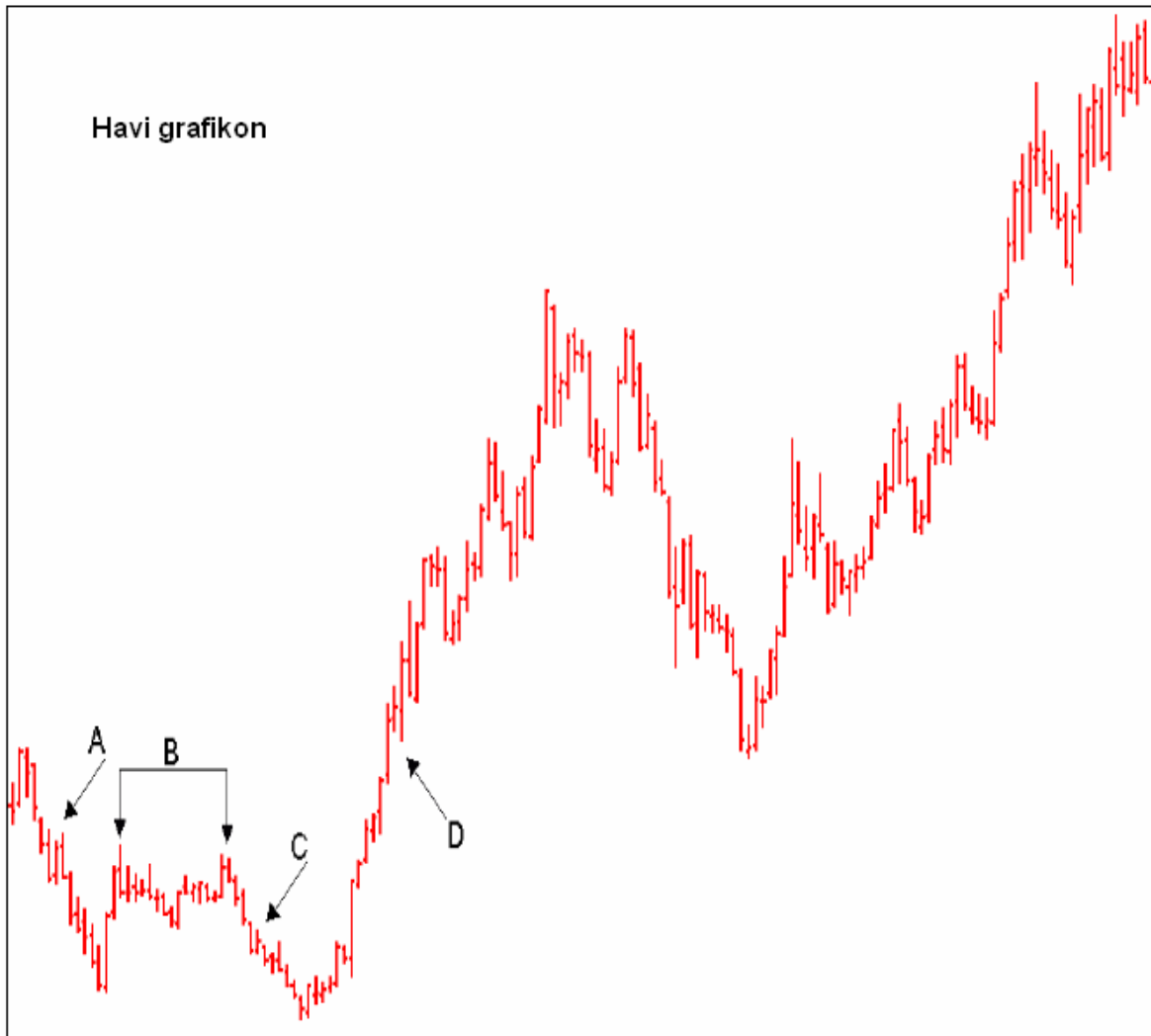
tanúbizonyyságot. Lehet, hogy elképzelésed sincs arról, hogyan kell a kötéseket megtervezni? Ha így van, bizonyos, hogy a tőkéd nagy részét elveszíted, mielőtt egyáltalán észbe kapnál. Ez nincs így jól! Bármivel is próbálkozol az életben, a megfelelő előkészítés mindig az első és legfontosabb lépés kell, hogy legyen!

Ha már egyszer csinálsz valamit, akkor törekedj rá, hogy csináld jól! Ebben a fejezetben elmondunk még néhány dolgot, ami segít, hogy a kereskedést jól csináld.

Véletlen ármozgások?

Hosszú évek óta meg vagyunk győződve arról, hogy az árak mozgása közel sem véletlenszerű. Ahogy telik az idő, ez a meggyőződésünk egyre csak erősebb lesz. Már korábban is elmondtuk, hogy a piac nem más, mint az erős kezek és a gyenge kezek harca. Az árakat az erős kezek mozgatják, hogy elszedhessék a gyengék pénzét. Ez mindig is így volt, és örökké így is fog maradni, amíg csak ember az ember.

Nézzük meg, milyen nyomot hagy a grafikonon az erős kezek ténykedése! Célunk, hogy hosszabb távú mozgásokat mutassunk be, ezért napos, hetes és hónapos chartokat fogunk mutatni. Ha inkább napon belül kereskedsz, akkor is találhatsz hasznos információkat ezekben a mozgásokban, feltéve, hogy tudod, mit kell nézned. Sokféle határidőn kereskedhetsz, és ilyen mozgásokat sok helyen felfedezhetsz. A lényeg, hogy láss, ne csak nézz!

Mit kell észrevenni a fenti grafikonon:

„A” – Az árak új mélypont felé haladnak.

„B” – Az árak hosszadalmas konszolidációban kezdenek (ez egy havi bontású chart!).

„C” – A bennfentesek még jobban lenyomják az árakat. Aki bullish¹ még volt a piacon, az is eladta készleteit és kiszállt. A folyamat során az erős kezek felvásárolnak mindent, igen alacsony áron. A végére elmondhatjuk, hogy ez a piac az erős kezeké lett.

„D” – Itt van az, amikor egyszerűen elfogynak az eladók! Semmi más nem is történhet, csak az, hogy a kereslet átveszi a hatalmat. Ez pedig egyre emelkedő árakkal jár. Az erős kezek folyamatosan adnak el az egyre növekvő keresletű piacon.

¹ Emelkedést váró

A történelem ismétli önmagát. Ez a szituáció napos, heti és hónapos grafikonokon is felfedezhető. Sőt, napon belül is! Mindössze a résztvevő játékosok ereje és ezzel a mozgások mérete az, ami különbözik. A motiváció mindig ugyanaz – az emberi mohóság!

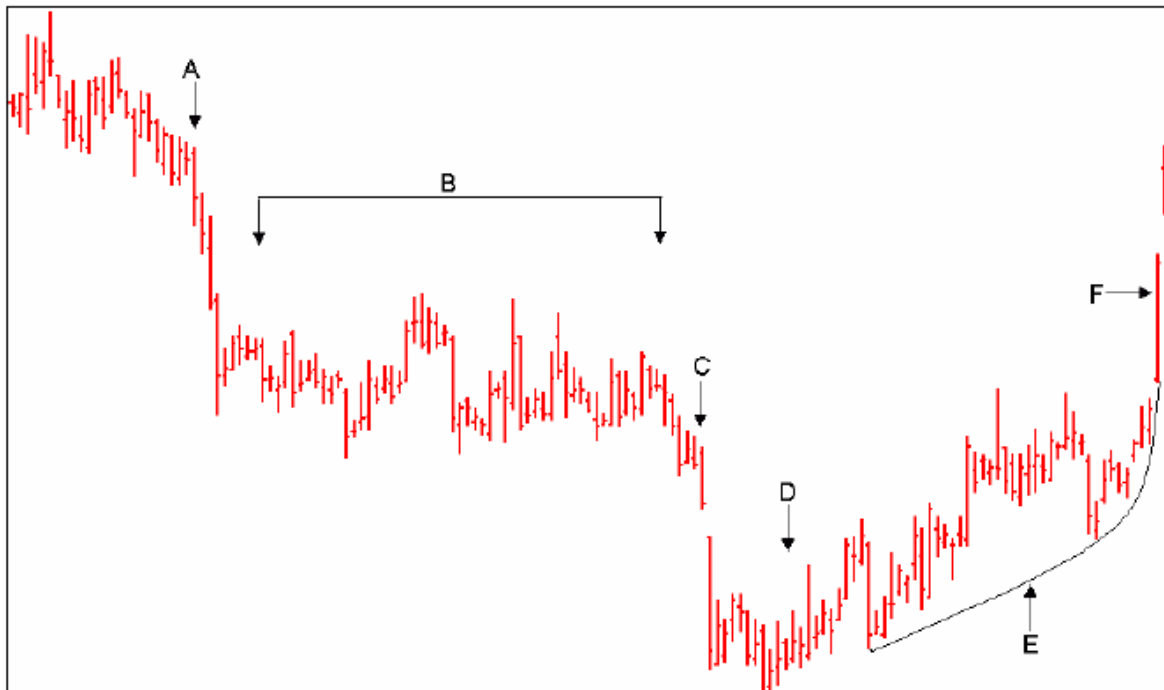
Az erősek mindig türelmesek. Megengedhetik maguknak, hogy türelmesek legyenek. Tudják, hogy elég néhány jól megtervezett, nagy mozgást indukálniuk, hogy meglévő vagyonuk tovább hízzon – a gyengék kárára.

Ki tudjuk-e használni a fentihez hasonló helyzeteket? Igen, ha megtanuljuk felismerni az alábbi folyamatot:

- a. Először csökkennek az árak, aztán azt hihetjük, hogy vége az ereszkedésnek, és sávozás kezdődik.
- b. Meglepetésre újabb esés kezdődik, amit megint egy sávozás követ.
- c. Erős emelkedés indul, ami történetesen áthatol a korábbi sávozásokon.

Az emelkedés ideje alatt remek kötéseid lehetnek. Az ilyen emelkedések általában nem érnek véget egyhamar.

Nézzünk egy másik chartot. Ez napos bontású:

„A” – Az árak esnek, egészen az akkori mélypontokig.

„B” – Konszolidáció kezdődik a mélypontnak tűnő tartományban.

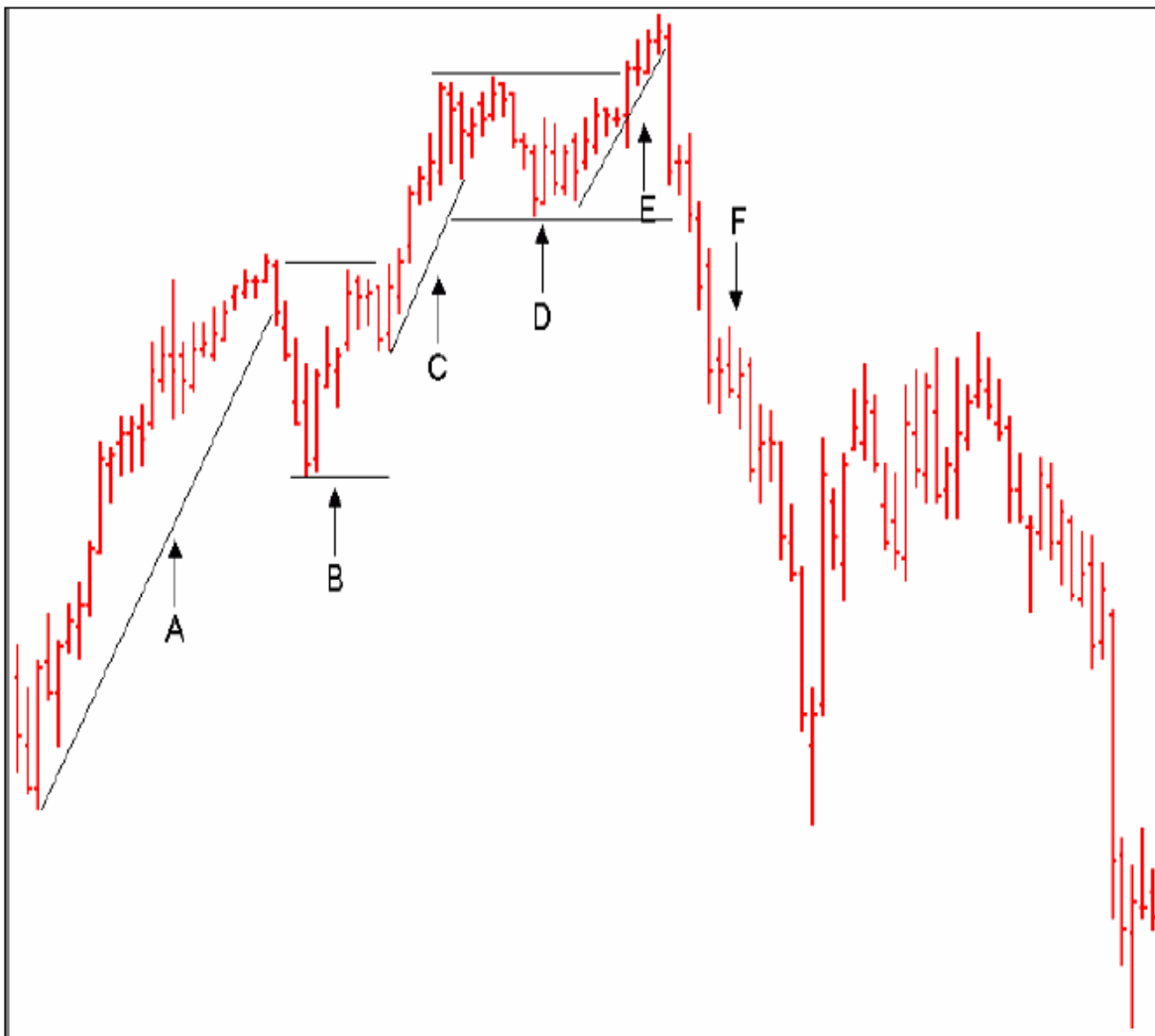
„C” – Az emelkedésben bízók nagy bánatára újabb esés kezdődik. A prés beindult! A gyengék kihullanak a piacról. A bikák kapituláltak.

„D” – Megint sávozás kezdődik. Az erős kezek mindent összegyűjtenek a piacon (akkumuláció).

„E” – Ahogy elfogynak az eladók, a kereslet nőni kezd, ezzel együtt az árak is.

„F” – Az árak a korábbi sávozások fölé emelkednek.

Amit eddig láttunk, azt nevezzük *bikaprésnek*¹. A dolog fordítva is működik, ekkor medveprésről beszélünk. Egy heti grafikonon mutatunk erre példát:

„A” – Az árak új csúcsokat döntenek.

¹ Bullish squeeze

„B” – Konszolidáció kezdődik. Azt hihetjük, hogy vége az emelkedésnek.

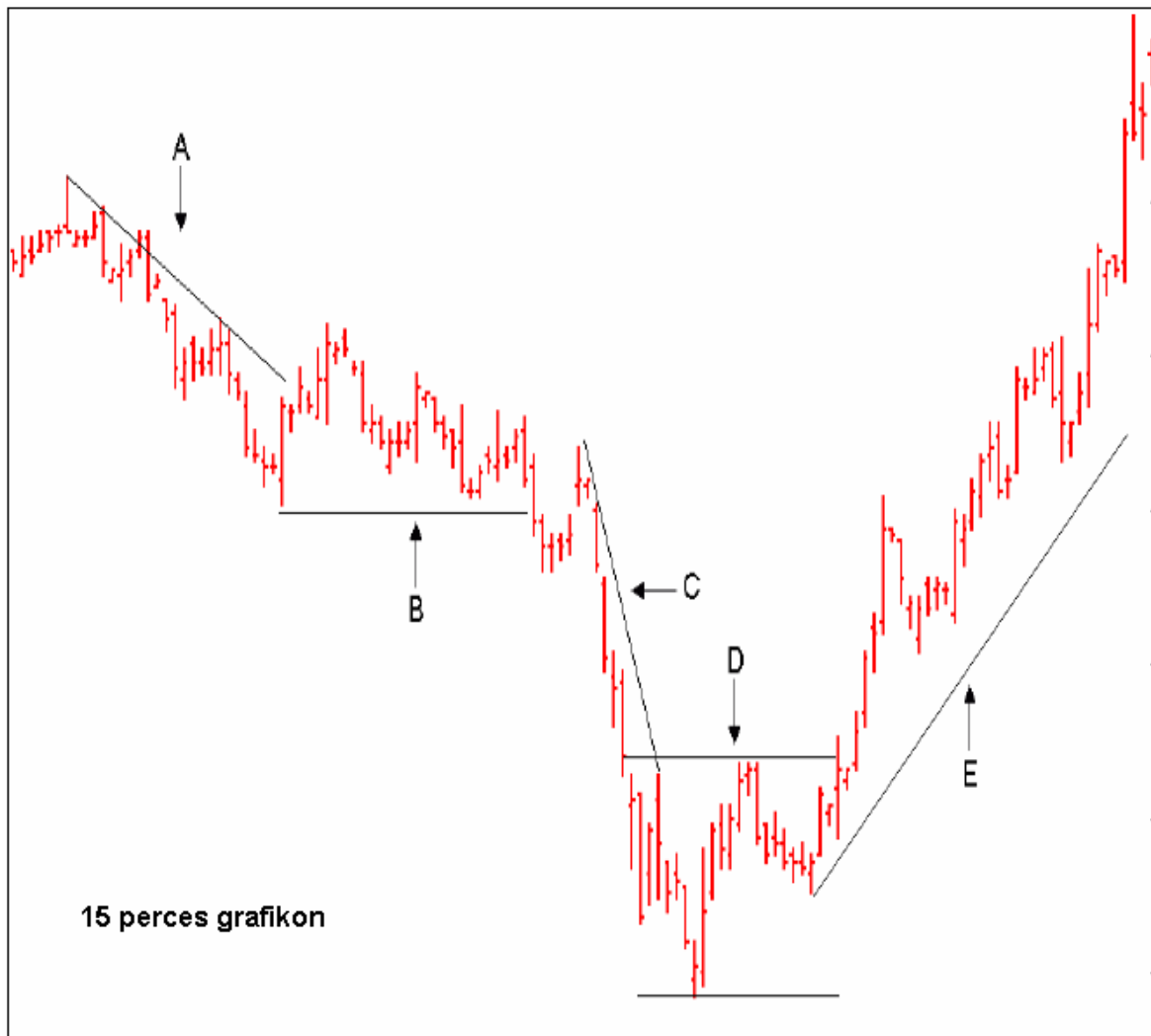
„C” – Még egy emelkedés kezdődik, hogy kiszorítsa a piacról a gyenge medvéket.

„D” – Újabb konszolidáció kezdődik, talán elkezdődik az újraosztás (disztribúció) is, ami áreséssel fog járni?

„E” – Nem nyert! Újabb medveprés! Az árak megint új csúcsokat döntenek. Aki medve volt még a piacon, már biztosan kiszállt. Az árak innen már csak egy irányba mehetnek.

„F” – Igen, lefelé! Keresztül a sávozáson, támaszokon.

Szerintünk kíváncsi vagy, hogy működhet-e a prés napon belül is, ezért mutatunk ilyen grafikont is:

„A” – Az árak többnapos mélypontra estek.

„B” – Az ármozgás iránya a korábbi lefelé tartó trendhez képest kisimult.

„C” – A bikákból kiszorítja a prés az utolsó szuszt is.

„D” – Megint konszolidáció kezdődik.

„E” – Meredek emelkedés kezdődik, ami a korábbi sávozás fölé emelkedik.

28. fejezet: A zárás ideje

Fontos, hogy tudd, mikor kell pozíciót nyitnod. Legalább ennyire fontos az is, hogy tudd, mikor kell zárnod! A legtöbb kereskedő a sodrás jó oldalán van, amikor belép, de ez nem igaz a kilépésekre. A legtöbben nem jönnek rá, mikor is kellett volna zárniuk.

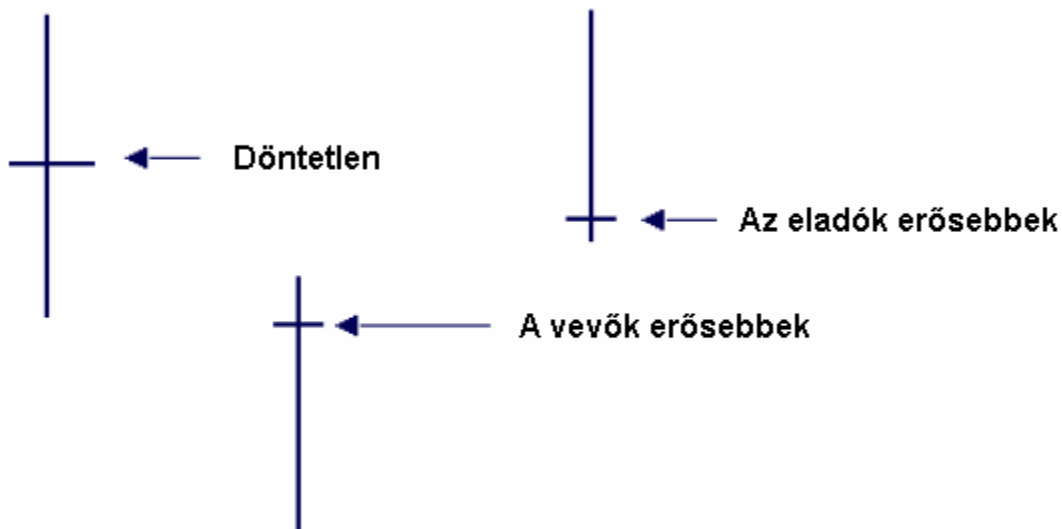
Mindig csodálkozunk, ha azt látjuk, hogy valaki ragaszkodik longjához annak ellenére, hogy a piac egyértelmű eladási jeleket adott. Ennek persze az ellenkezője is igaz: azok, akik egy jelre alapesetben longot nyitnának, gyakran nem zárják shortjukat ugyanerre a jelre.

Ha épp shortban vagy, és azt látod, hogy az árak egy 1-2-3 alj teteje fölé emelkednek, akkor zárni kell, akár nyerőben vagy, akár nem.

A kilépést lehet az olyan markáns formációkhoz kötni, mint például az 1-2-3 alakzatok is. Ennél azonban finomabb jeleket is adhat a piac arra, hogy elérkezett a zárás ideje.

Vannak olyan árulkodó jelek a grafikonon, amik megsegítik, hogy akár nyerőben, akár veszítőben vagy, ideje zárni a pozícióidat. Ebben a fejezetben a zárás témakörét vizsgáljuk meg.

Ki az erősebb?

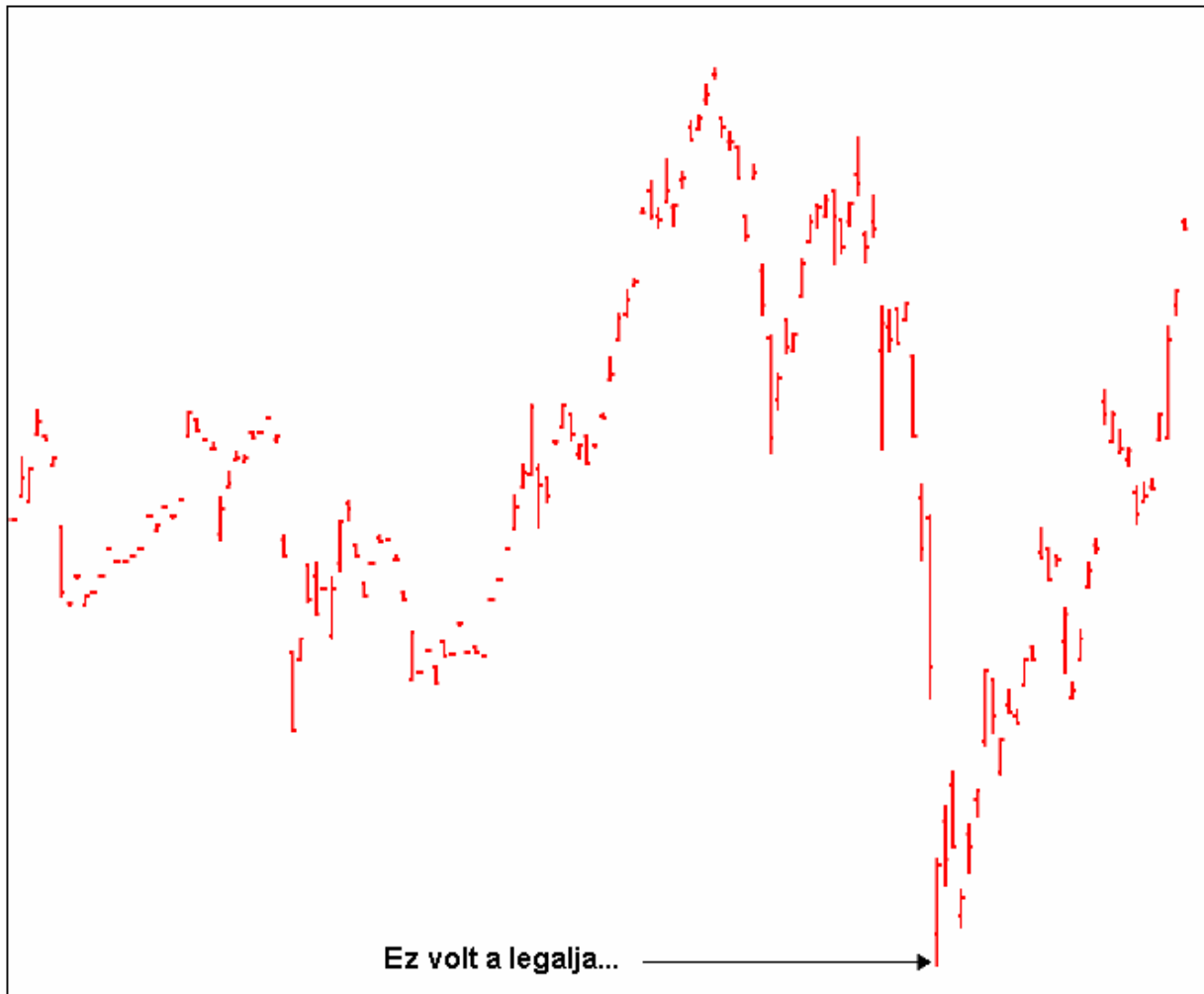
Időtávától függetlenül érvényes szabály, hogy ha longod van, és több olyan oszlopot is látsz, ami az eladók erejére utal, akkor buzgón keresd a zárás lehetőségét. Sőt, már akkor gondolkodj el ezen, amikor még csak a vevők gyengülését látod.

Konkrétan ez azt jelenti, hogy ha az árak nem tudnak az oszlopok felső harmadában zárni, akkor kezdj el a záráson gondolkodni, akár nyerőben vagy, akár veszítőben.

Short pozíra természetesen a fordítottja igaz: ha azt látod, hogy az árak nem tudnak az oszlopok alsó harmadában zárni, akkor erősen fontold meg a kilépést.

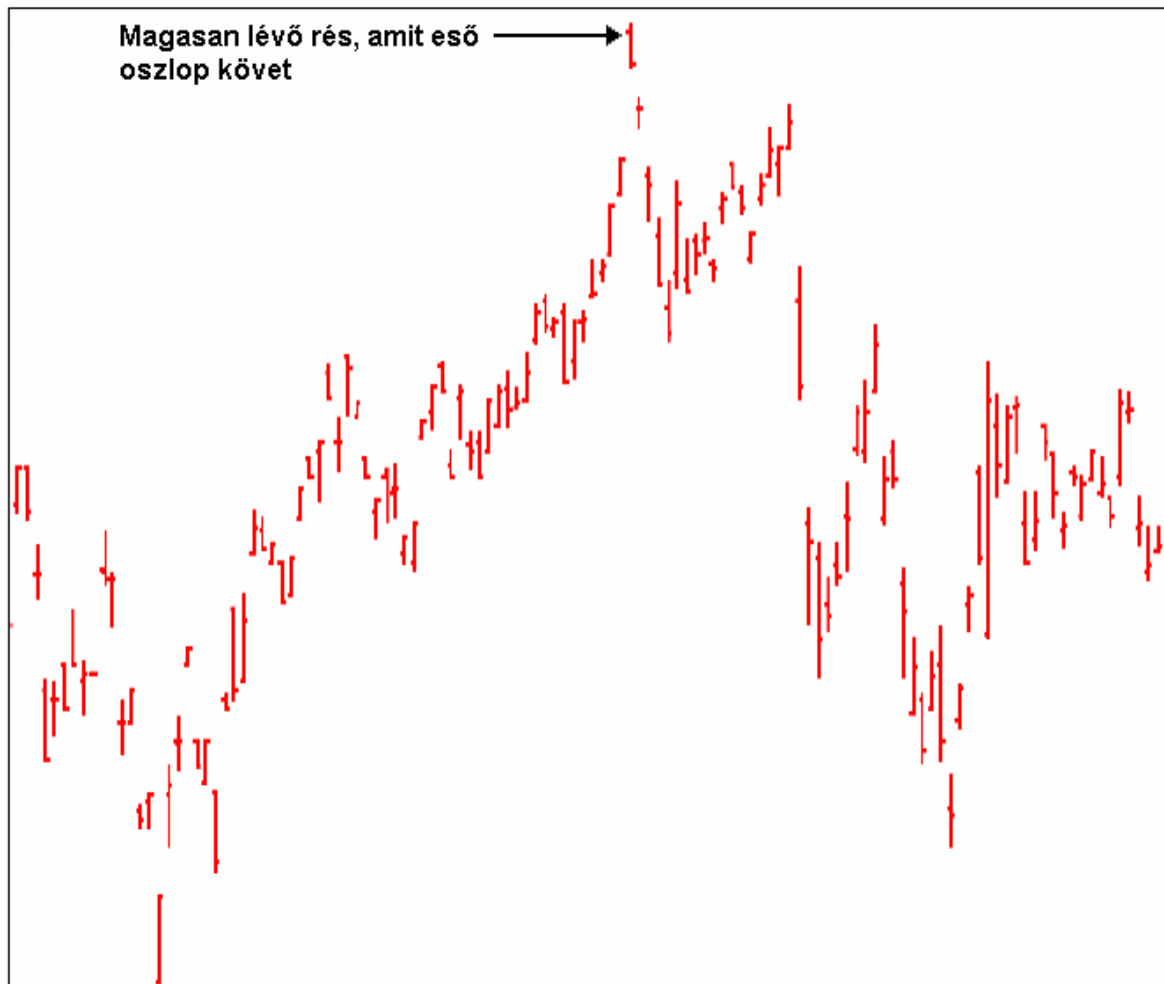
Általában több oszlop is szükséges annak megítéléséhez, hogy a trend ereje meggyengült. Van, hogy egyetlen oszlop is elég információt ad. A magas oszlopok általában meggyőzőbbek. Ha a trend felfelé haladt, akkor egy alacsonyan záró magas oszlop a kimerülés, a közelgő forduló jele. A lendület elfogyott, ideje zárni a pozíciókat.

Lefelé tartó trendben egy magasan záró nagy oszlop általában az esés végét is jelzi. Az árak ezután gyakran meredeken emelkedni kezdenek. A shortokat zárni kell. Egy példát mutat a következő grafikon:

A rések is figyelmeztethetnek a trend gyengülésére. Ha felfelé haladt, akkor egy magas rést követő eső oszlop arra utal, hogy az árak hamarosan ellenünk fognak mozogni. (Lásd a példát a következő charton)

Ez a fajta alapos szemrevételezés még a belépés előtt kell, hogy megtörténjen!

Az időszabály

Ha lehetőség van folyamatosan követni az árak mozgását, és azt látod, hogy egy adott idő alatt még a költségeidet sem fedezi egy kötés, akkor szállj ki. Nagyon fontos, hogy jól az eszedbe vésd és mindig betartsd: „*legfeljebb ennyi és ennyi időt szánok arra, hogy a piac arra mozduljon, amerre vártam*”.

Hogy mennyi időt várj? Ez a kereskedési stílusodtól, személyiségedtől, temperamentumodtól függ. Saját magadnak kell rájönnöd, hogy neked mi válik be. Egyértelművé kívánjuk tenni a számodra, hogy nem végeztünk alapos statisztikai vizsgálatokat arra vonatkozólag, hogy mennyi az ideális idő. Ilyen nincs, úgyhogy neked kell megtalálnod azt az időt, amit rászánsz a várakozásra. Ha megtaláltad, akkor alkalmazd a szabályt minden időtávon! Ebbe az is beletartozik, ha napon belüli pozíciót nyitasz egy heti vagy napi chart alapján! **Ha a költségeid nem jönnek vissza egy adott időn belül, lépj ki.**

Egy szabály, amit te is kipróbálhatsz: mi *3 oszlop szabálynak* hívjuk. Azt mondja, hogy ha nem sikerült a költségeid sem fedezni egy tréddel addig, amíg megjelenik 3 új oszlop a grafikonon, akkor lépj ki. Többféle szabályt is használhatsz a kilépésre, az ármozgások és a charton látottak függvényében. Az időszabályok azért jók, mert egyértelműek: ha lejár a türelmi idő, zárni kell.

Lehet, hogy neked jobban bejönne, ha 4 vagy épp 5 oszloponyi időt várnál. Ahogy mondtuk, neked kell rájönnöd, hogy mivel boldogulsz a legjobban.

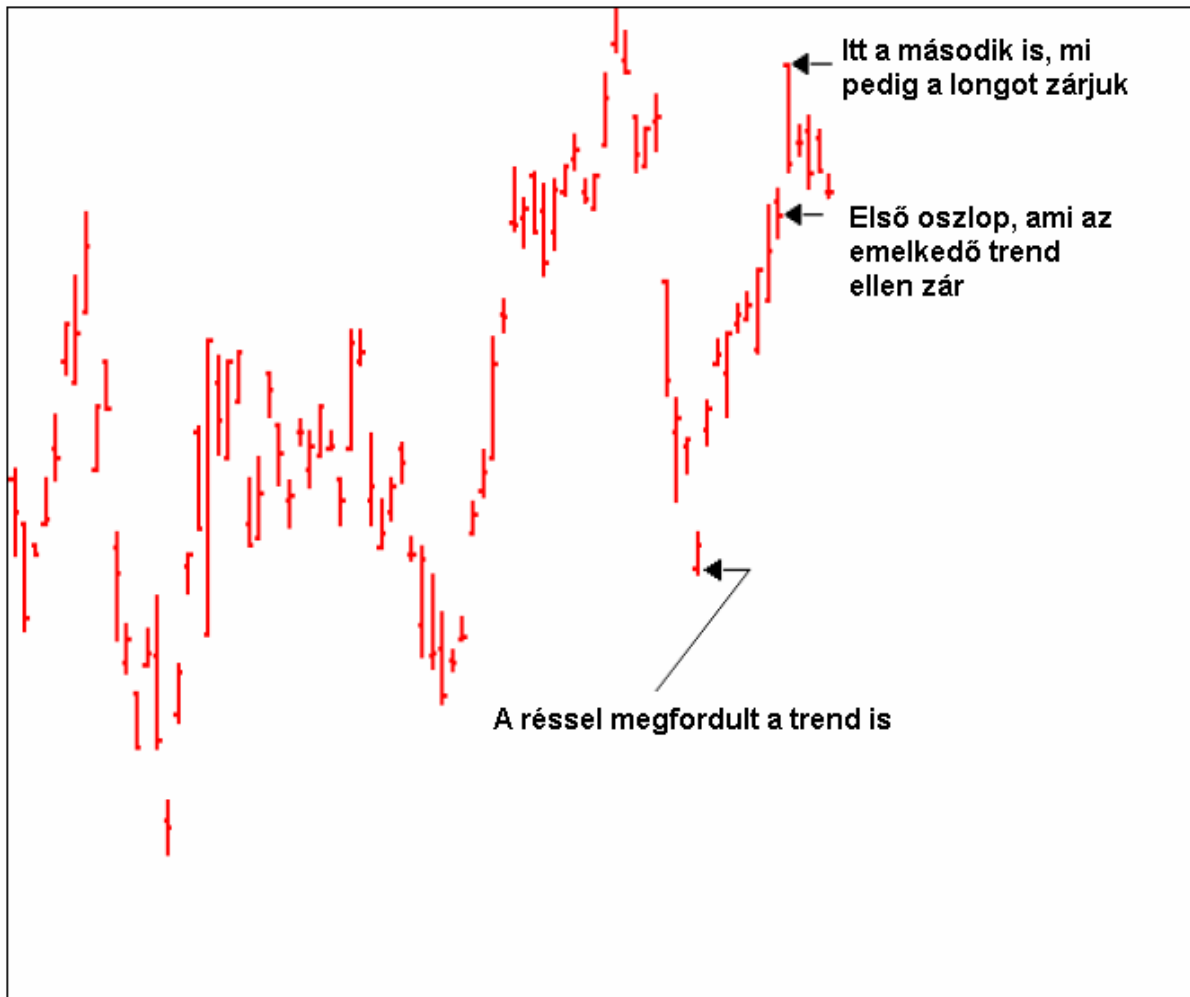
Gyakran megkérdezik tőlünk, hogy van-e minden piacon értelme az időszabálynak? A válasz: elképzelhető. Mindenképp igen a válasz, ha a kereskedési rendszered a belépés után egy nagy ármozgást feltételez. Ha nem ez történik, akkor tévedtél, ezt el kell fogadnod, és ki kell lépned! Lehet, hogy sok apró veszteséged lesz, mégis talpon tudsz majd maradni.

A sikeres és a sikertelen kereskedőket az alapján is meg lehet különböztetni, hogy a sikeresek nem félnek a veszteségtől. Persze nem kell szeretniük a veszteséget, de el kell, hogy fogadják az üzletmenet részeként az időszakos mínuszokat is. A sikeres tréderek nem lelkiznek túl sokat a veszteségeken. A sikertelenek viszont személyes kudarcként élik meg a veszteséget. Úgy érzik, hogy nem csak kereskedőként, de emberi lényként is kudarcot vallottak. A lelkükre veszik a veszteséget.

Fogadd el, hogy a veszteség az üzlet költségei közé tartozik. Az a dolgod, hogy a lehető legalacsonyabb szinten tartsd a költségeket.

A két szabály együttes alkalmazása

Már a kötés elején, még mielőtt a költségeket kitermelted volna, figyelj arra, hogy ha két, egymás utáni oszlop is ellened zár, akkor lépj ki.

Ha shortban vagy, és meglátod sorban a második olyan oszlopot, ami magasabban zár, mint ahogy nyitott, akkor zárj. Ha longod van, és meglátod a sorban a második olyan oszlopot, ami alacsonyabban zár, mint ahogy nyitott, akkor zárj. Jobban teszed, ha nem maradsz pozícióban.

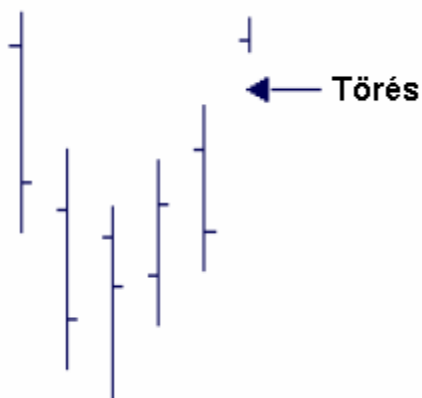
Ha a fentebb mutatott 3 oszlop szabályt használod, és meglátsz két, egymás után ellened záró oszlopot, akkor nem kell még a harmadikat is megvárnod! Ilyenkor is zárj.

Törések

A *piaci törések*¹ fontos jelek lehetnek. Napos grafikonon igen fontosak, napon belül csak az 5 perc fölötti időtávokon, és csak az aktív piaci időszakokban.

Ilyen képet mutat egy törés a charton:

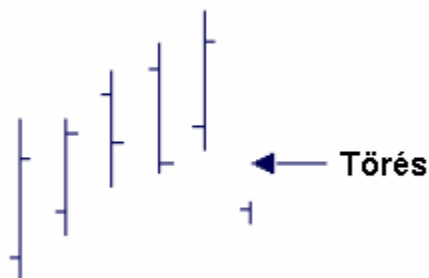
¹ Market breaks

Ha egy zárást két egyre magasabb, majd egy alacsonyabb zárás követ, és eztán jön a törés: zárd a shortjaid, mert ez egy vételi jel. A képen balról a 2. oszlopot követi két egyre magasabb zárás, majd ezután jön egy alacsonyabb.

A záróárakra kell figyelni. Egy ilyen sorozat rengeteg variációban, különféle méretű és elhelyezkedésű oszlopokkal is előállhat!

A dolog fordítottja is igaz. Ha ilyenkor épp longban vagy, azonnal zárd. Nem árt megfontolni a short nyitást sem! Az alakzat, amit keresni kell: egy magas zárás, amit két egyre alacsonyabb zárás követ, majd megint egy magasabb zárás, és a törés.

Ne feledd, ami ennél a formációnál számít: a záróárak egymáshoz való viszonya. A nyitóárak, tetők, aljak itt nem számítanak!

Nem azt mondtuk, hogy a nyitóárak, a tetők és aljak nem fontosak. Azt mondtuk, hogy amikor a töréseket vizsgálod, elég a záróárakat nézni.

Árak és forgalom

Mire jó a forgalom? Mit mutat? A legfontosabb azt figyelni, hogy hogyan változnak az árak, és a forgalom együttesen. A forgalom önmagában nem sokat mond, ha az árak nem változnak. A forgalom mindig az árak mozgásával vagy nem mozgásával együtt érdekes, nagyon sokat elárul arról, hogy mi is folyik a színpalak mögött. Ha az árak nem mozognak, akkor a forgalom akármekkora is lehet, semmi más nem történik, mint hogy a bennfentesek egymás között üzletelnek.

A bennfentesek nem bánják, ha a piac egy szűk sávban mozog. Békésen elskalpogatnak amikor a kispénzüek piacra sem mernek lépni. Ne feledd, hogy ők nulla vagy minimális költséggel köthetnek. Szinte azonnal végrehajtnak kötéseik, a legjobb árakon.

A trendeket általában nem a bennfentesek okozzák. Az igazi trendmozgásokat a külső tréderek hozzák létre, akik beözönlenek az arénába.

Ha azt látod, hogy elfogy a forgalom, ne számíts kihasználható, nagy ármozgásokra. Ha trendben voltak az árak, és lecsökken a forgalom, nyugodtan hiheted, hogy a mozgásnak vége. A forgalom nem egy pontos mérce, hiszen torzítják a piaci manipulációk is. A forgalmat inkább szűrőnek használhatod, segíthet meghozni a be- vagy kilépési döntést. Ne feledd, hogy igen gyakran, ami az egyik oldalon beszálló jel, az a másik oldalon a zárás jele.

Mentális és valódi stopok

Az egyik leggyakoribb kérdés, amit kapunk az, hogy „*hova tegyem a stopot?*” Hasonlóan fontos, de ritkán kérdezik meg tőlünk, hogy „*mikor használjak stopot?*” A következő kérdés, amit fontosnak gondolunk: „*miért tegyünk be stopot, és miért pont oda tegyük?*”

Próbáljuk meg ezeket a kérdéseket összefüggéseikben nézni. Reméljük, hogy sikerül egy kis gondolkodásra serkenteni.

A manipulátorok látni akarják, hol a stopod. Ezt diktálják az érdekeik. Ha beviszel egy stop megbízást, az a piac részévé válik. Egy újabb élő megbízás a piacon. A megbízások éltetik a piacot. A tőzsdék szeretik, ha sok a megbízás. A bennfentesek pedig egyenesen imádják. Ha beviszed a stop megbízást, akkor az számukra látható lesz, és megkönnyíti nekik, hogy elszedjék a pénzed.

Éppen ezért azt javasoljuk, hogy amikor csak lehetséges, használj mentális stopot. Ha egy pozit megtartasz napon túl is, akkor viszont mindenképpen adj ki profitvédő stop megbízást! Ha egy pozid vesztőben van, **soha ne tartsd meg napon túl!**

A stop megbízások magyarázata többféle is lehet, aszerint, hogy éppen mit észleltünk a körülöttünk zajló folyamatokból:

- „*Még nem biztos, hogy tévedtem*” – ez egy hatalmas butaság, körülbelül olyan, mint ha valaki azt mondaná, hogy „*csak félig vagyok terhes*”. Ha nem jól döntöttél, akkor szükségszerűen tévedtél, és kész. Szállj ki azonnal!
- „*Biztos, hogy a rossz oldalon vagyok. A minimum, hogy gyorsan kilépek, és lehet, hogy a másik irányba be is szálllok*” – érdekes, hogy néha biztosan tudjuk, hogy tévedtünk, máskor pedig nem. A gondolat második felénél érdemes egy kicsit elidőzni. Ez a megérzés kategóriájába esik, és kifizetődő, ha az ember megtanul bizonyos megérzéseire hallgatni. A „*másik irányba be is szálllok*” egy dupla megbízást sejtet: az egyik remélhetőleg kiránt a pácból, míg a másik a jó irányba visz tovább. Annak nincs sok értelme, hogy passzívan végigvárd, amíg a piac elkapja a stopodat. Ha van rá lehetőséged, akkor korábban ki kell szállni, és akár fordítani is.
- „*Mi van, ha valami miatt itt kell hagynom a trédet, és közben az összes profitom odalesz?*” – ez a helyzet katasztrófa-stopért kiált. A katasztrófa-stopot, mint neve is mutatja, katasztrófa esetére visszük be a piaci megbízások közé. Megvéd, ha kereskedés közben agyvérzést vagy szívrohamot kapnál, vagy bármilyen más ok

miatt nem tudnád a pozíciódat a megfelelő időben zárni. Normális esetben már régen zárnod kellett a pozídat, még jóval a katasztrófa-stopod aktiválódása előtt!

Más természetű veszteségek

Hányszor történt már meg veled, hogy kistoppolódtál, majd láttad, hogy a piac megindult arra, amerre vártad? Vissza akartál szállni. Tudtad, hogy vissza kellene szállnod, mégsem tetted. A veszteséged demoralizált, és nem nyitottál újra.

Ha így történt, akkor a pénzednél sokkal többet veszítettél: az önbecsülésed, az önbizalmad. Elvesztetted a saját döntéseid helyességébe vetett hited, és elvesztetted a hidegvéred is.

Kistoppolódás után sokszor meg fogod tapasztalni, hogy milyen nehéz újra beszállni. Az ármozgások sem segítenek ebben. Korrekciót keresel, hogy beszállhass. Ne várd a csodát. Ne ugorj a piaci farkasok elé önként, ha gyorsan mozog a piac. Van, hogy el kell fogadni: veszítettél. Pénzt, időt, lehetőséget egyaránt.

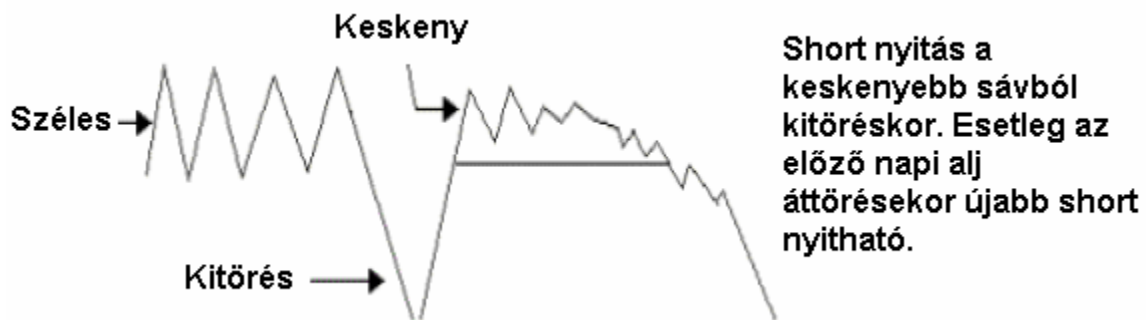
29. fejezet: Napon belüli kedvencek

Napon belül gyakoriak a sávozós időszakok. Van néhány olyan formáció, ami, ha felismered, egyszerűen lekereskedhető. Hallgatóink között nem ritka, aki esküszik ezekre és gyakran ki is használja őket!

Nagyon jó lehetőségeket tartogatnak a napon belüli alakzatok közül az alábbiak:

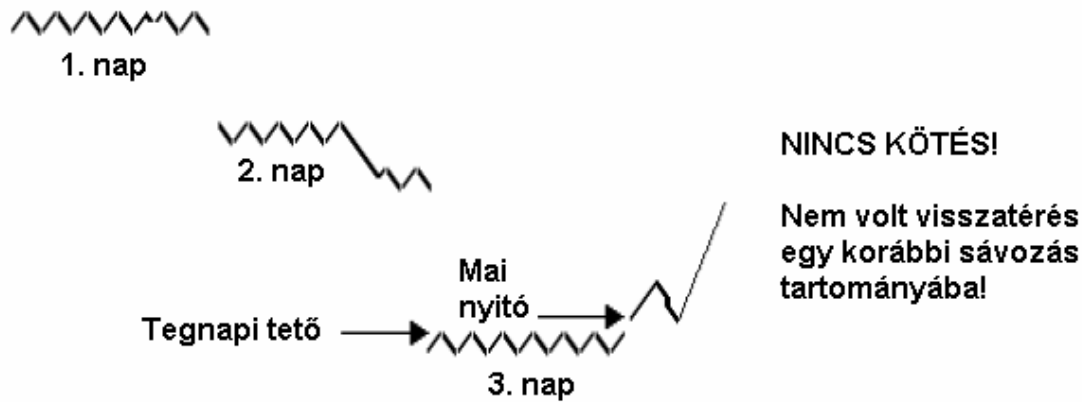

A kitörés iránya nem fontos, akár így is kialakulhat egy jó helyzet:

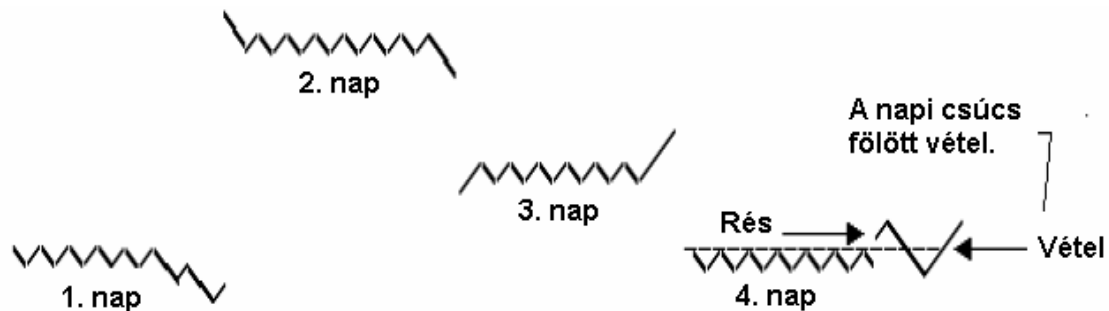

A fejezet hátralévő részében olyan mintákat mutatunk, amikből mi is gyakran kovácsoltunk tőkét. Jól teszed, ha memorizálsd őket!

Figyelmedbe ajánljuk továbbá a könyv „C” függelékét, valamint a Trading the Ross Hook című könyvet, ahol bővebb információt találsz a sávozásokról.

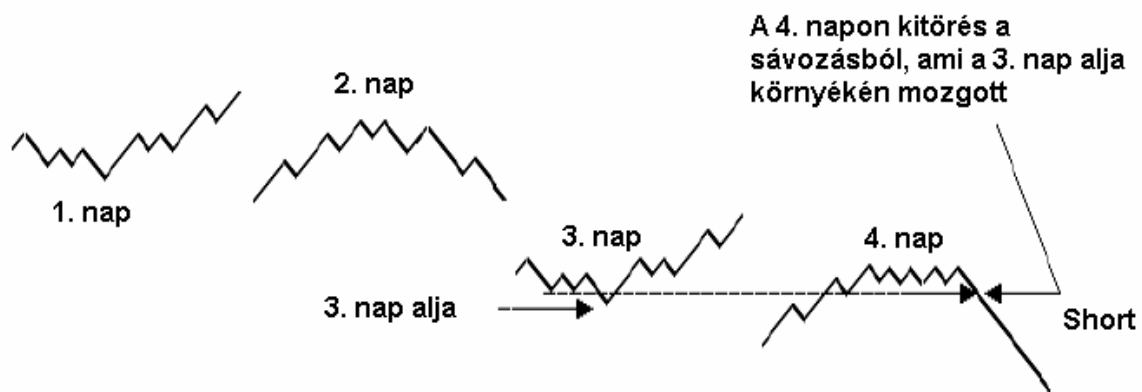

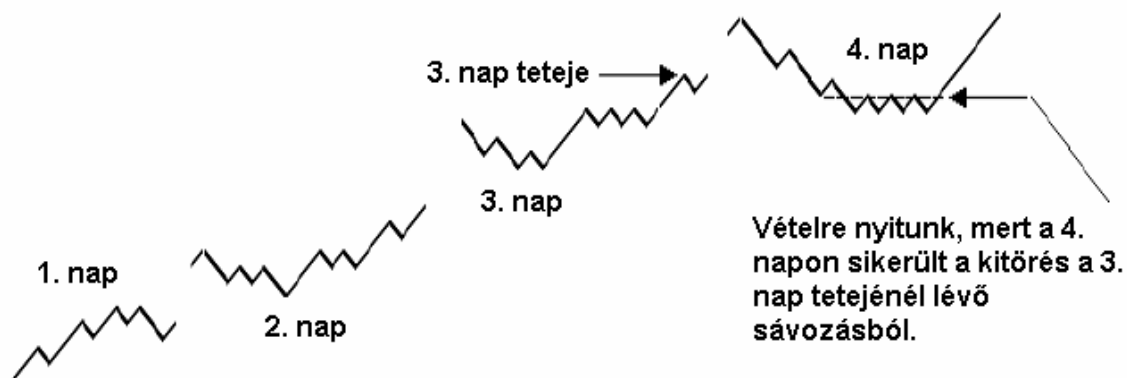
Réssel nyitás, utána visszatérés a sávba, aztán kitörés a tetők fölé:

Megjegyzés: a 4. napon az árak visszakorrigáltak a sávozásba, ezért szálltunk be a kitörésbe.

A következő ábrán az látszik, hogy a 4. napon réssel nyitottak az árak. Ezután a 3. nap alja körüli sávozás kezdődött. A sávozást kitörés követte. A 3. napon tapasztalt sávozásból való kitörést meg lehet játszani a 4. napon.

A fenti ábrán azt látjuk, hogy a 4. nap réssel nyitott, majd visszakorrigált a 3. nap teteje magasságába (ahol a 3. nap végén egy kisebb sávozás is volt). A korrekció után a 4. napon is sávozott a piac, majd egy kitörés következett. Ha két, egymást követő sávozást látunk, amik hozzávetőleg egyforma szélességűek, akkor a magasabban fekvő kitörését próbáljuk kereskedni. Ha a szélességük különbözik, akkor a szűkebbik sávozás kitörésébe vegyünk bele.

Az alábbiakban foglaljuk össze, mi a teendő, ha az árak az utolsó 3 nap árai fölött nyitnak:

Réssel nyitás az elmúlt 3 nap csúcsai fölött. Mivel nem történt visszakorrekció az előző sűrűsödés magasságába, **NEM NYITUNK**.

Réssel nyitás az elmúlt 3 nap csúcsai fölött. Az árak visszakorrigáltak a sávozásba. A kitörésre nyithatunk!

Réssel nyitás az elmúlt 3 nap csúcsai fölött. Az árak a sávozás alá korrigáltak, majd kitörés következett. Nyithatunk!

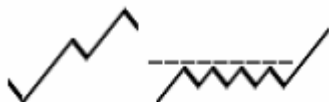
Réssel nyitás az elmúlt 3 nap csúcsai fölött. Az árak visszakorrigáltak az utolsó 3 nap alatt kialakult valamelyik sávozásba. A mai napon is kialakult egy hasonló szélességű sűrűsödés. Nyithatunk, ha az árak a magasabb sávozás fölé tudnak emelkedni.

A fentiek long nyitásra vonatkoznak. Short nyitás esetén a leírtak fordítottját kell figyelni.

Ha a sávozás egybeesik egy korábbi tetővel vagy aljjal, akkor legalább a sáv feléig vissza kell korrigálniuk az áraknak, mielőtt a tető vagy alj kitörését lekereskednénk. Az alábbi ábrán a függőleges vonások a napokat választják el:

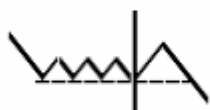
Látható a sávozásba történt visszakorrekció. Vegyél bele az előző napi csúcs fölé emelkedésbe.

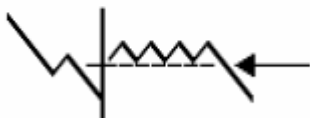
Van, hogy a tegnapi csúcs környékén a sávozás csak mára alakul ki.

Gyakran rés sincs a két nap között.

Lényegtelen, hogy a mai nyitó melyik oldalán keressük a beszállót. Itt az alj kitörését látjuk.

A sávozásból való kitörésbe beszállhatunk short oldalon.

Ha a két napi sávozás nagyjából egyforma szélességű, akkor a magasabban lévő kitörését kell megvárni (short esetén fordítva, az alacsonyabbát)

Ha a sávozások szélessége különbözik, akkor a szűkebbik kitörését figyeld.

30. fejezet: A Bollinger és az 1-2-3

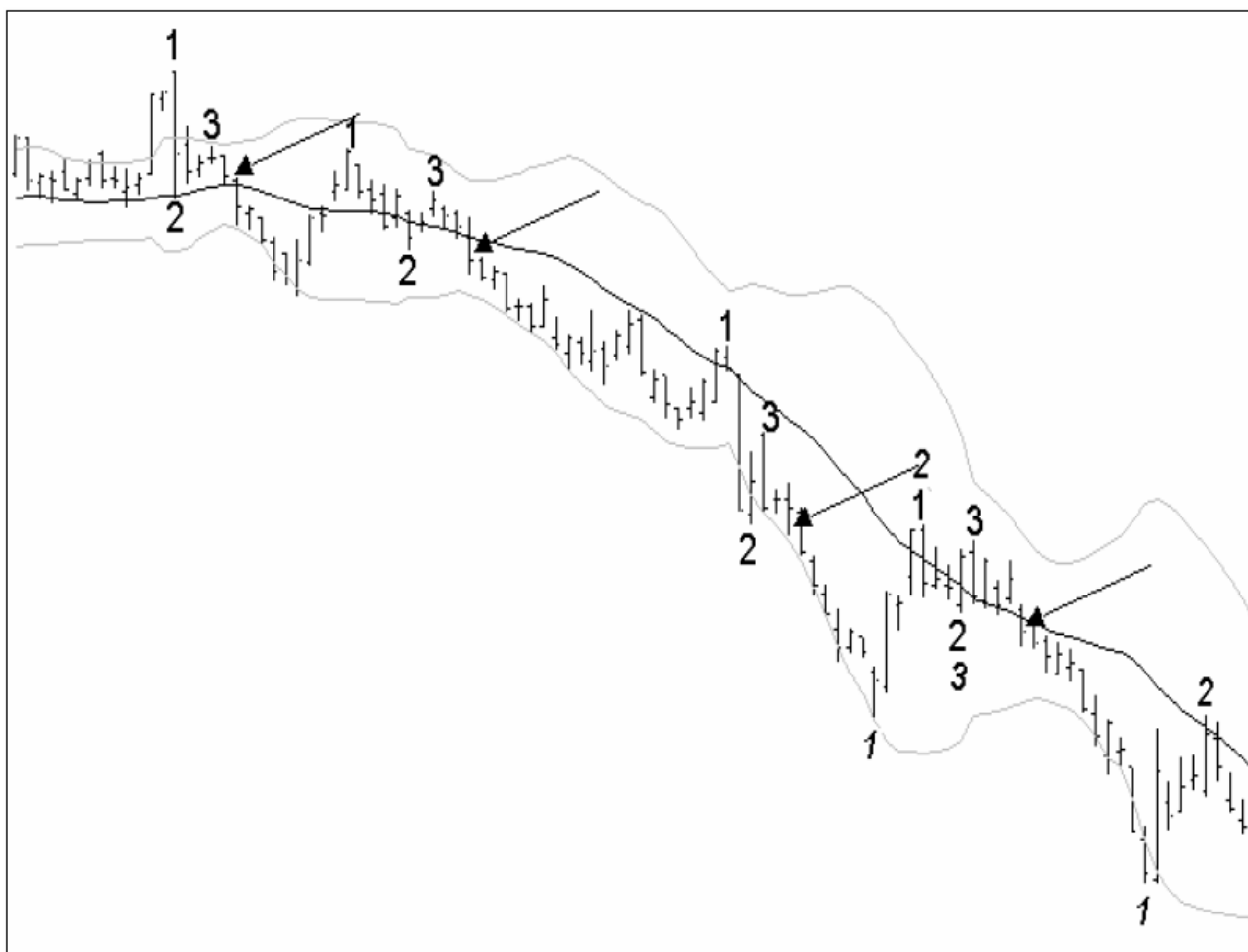
Már volt szó róla, hogy a Bollinger szalagok milyen nagy mértékben segíthetik az eligazodást a chartok útvesztőiben. A Bollinger láthatóvá teszi az árak szórását. Statisztikailag kimutatott tény, hogy alapbeállítás mellett az árak 96,5 %-a a szalagok között lesz. Ha a záróárra számítjuk az indikátort, akkor ez azt jelenti, hogy a záróárak 96,5 %-a a szalagok által határolt területen belül lesz. A piaci fordulók előrejelzésére nagyon megbízhatóan használható a Bollinger, mert statisztikailag alátámasztva mutatja a *túlvett* és *túladott*¹ állapotokat. Ha olyan grafikonrajzolókat használunk, ami egyszerre tud az oszlopok teteje és alja alapján számítva két külön Bollinger indikátort mutatni, remek kis eszközt kapunk, amely a helyi túlvett és túladott állapotok jelzésére szolgál. A fejezet példáiban a 20-as periódusú beállítást használjuk, a záróárakra számítva.

Az indikátorok önmagukban ritkán elegendőek a sikeres kereskedéshez. Kell még valami más, ami meggyőz minket arról, hogy itt a forduló, és az árak most egy darabig a másik irányba fognak haladni, de legalábbis az eddigi mozgásnak vége szakad.

Ez a valami nem más, mint az 1-2-3 formáció. A Bollinger tetején kialakuló 1-2-3 tetők, és a szalag alján látható 1-2-3 aljak kiváló előrejelzői a közelgő irányváltásnak.

Nézzünk néhány példát erre a módszerre. Bármilyen időtávon és piacon használható, ha az árak ide-oda fordulnak egy trendben, vagy sávozásban. A helyzet az, hogy ha egy időtávon nincs túl nagy ármozgás, akkor lehet, hogy nem is érdemes a kereskedéssel foglalkozni. Ilyenkor a Bollinger is szűkül, laposodik.

¹ Overbought, oversold.

Jelmagyarázat a fenti ábrához:

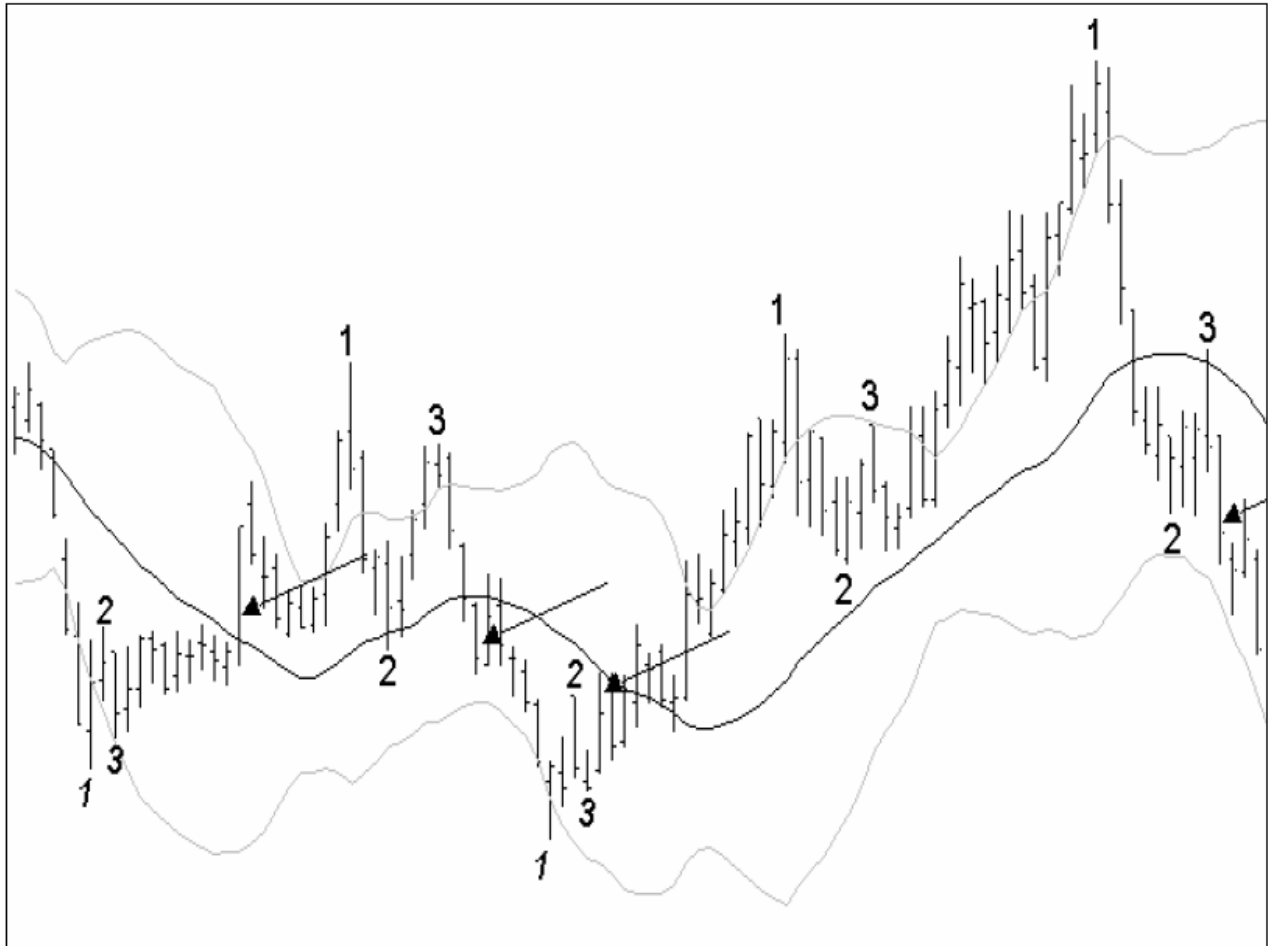
- 1-2-3: Short formációk
- 1-2-3: Long formációk
- Nyilak: a belépők helyei

Szabályok:

Lefelé trendben az áraknak mindenképp hozzá kell érni a felső szalaghoz, vagy a középen lévő mozgóátlaghoz, hogy az 1-2-3 alakzat után beléphessünk. Felfelé tartó trendben az áraknak hozzá kell érniük az alsó szalaghoz, vagy a mozgóátlaghoz, hogy az 1-2-3 alakzat után beléphessünk.

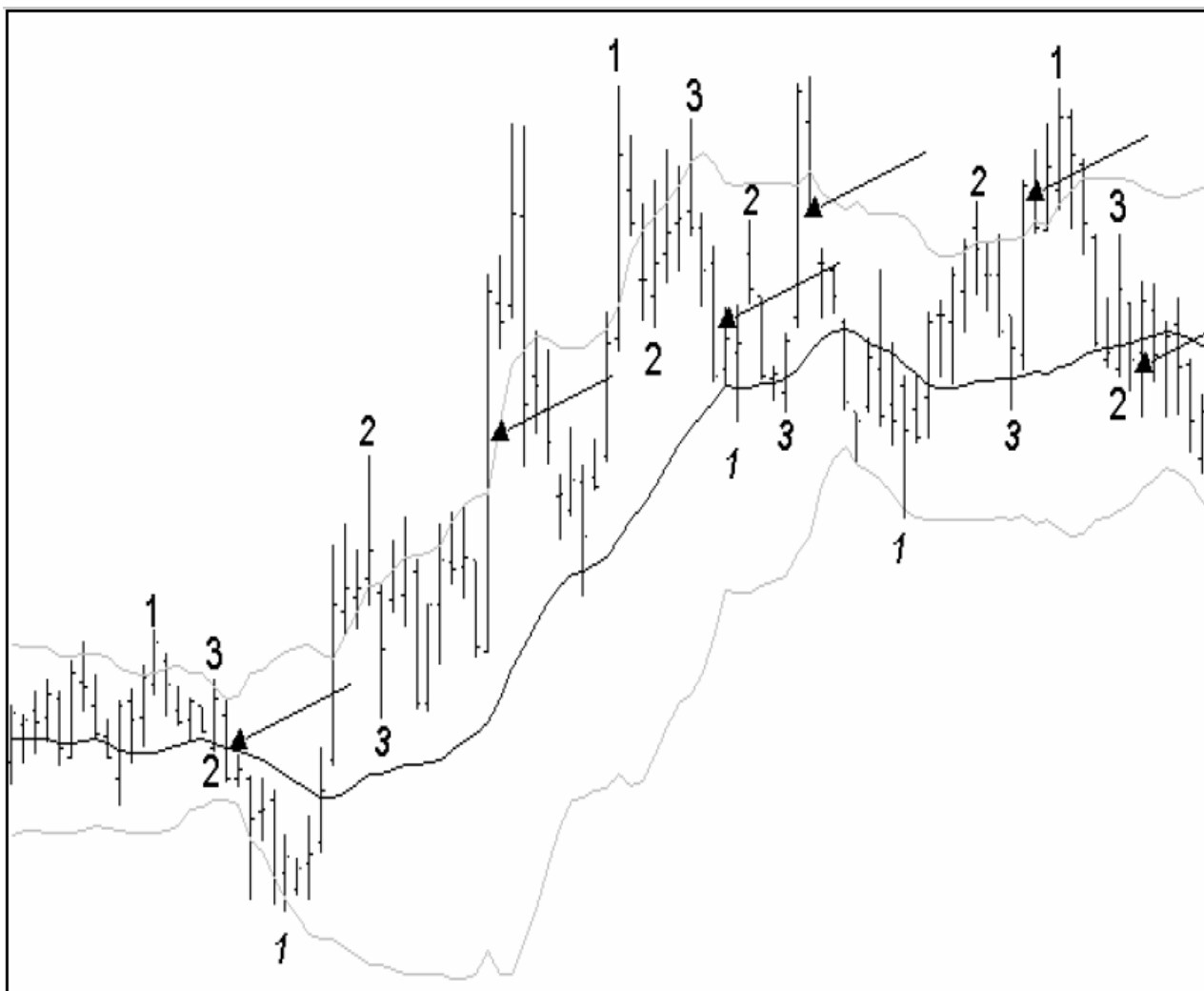
Az 1-2-3 alakzatokról bővebben az „A” függelékben olvashatsz.

Nézzünk további grafikonokat!

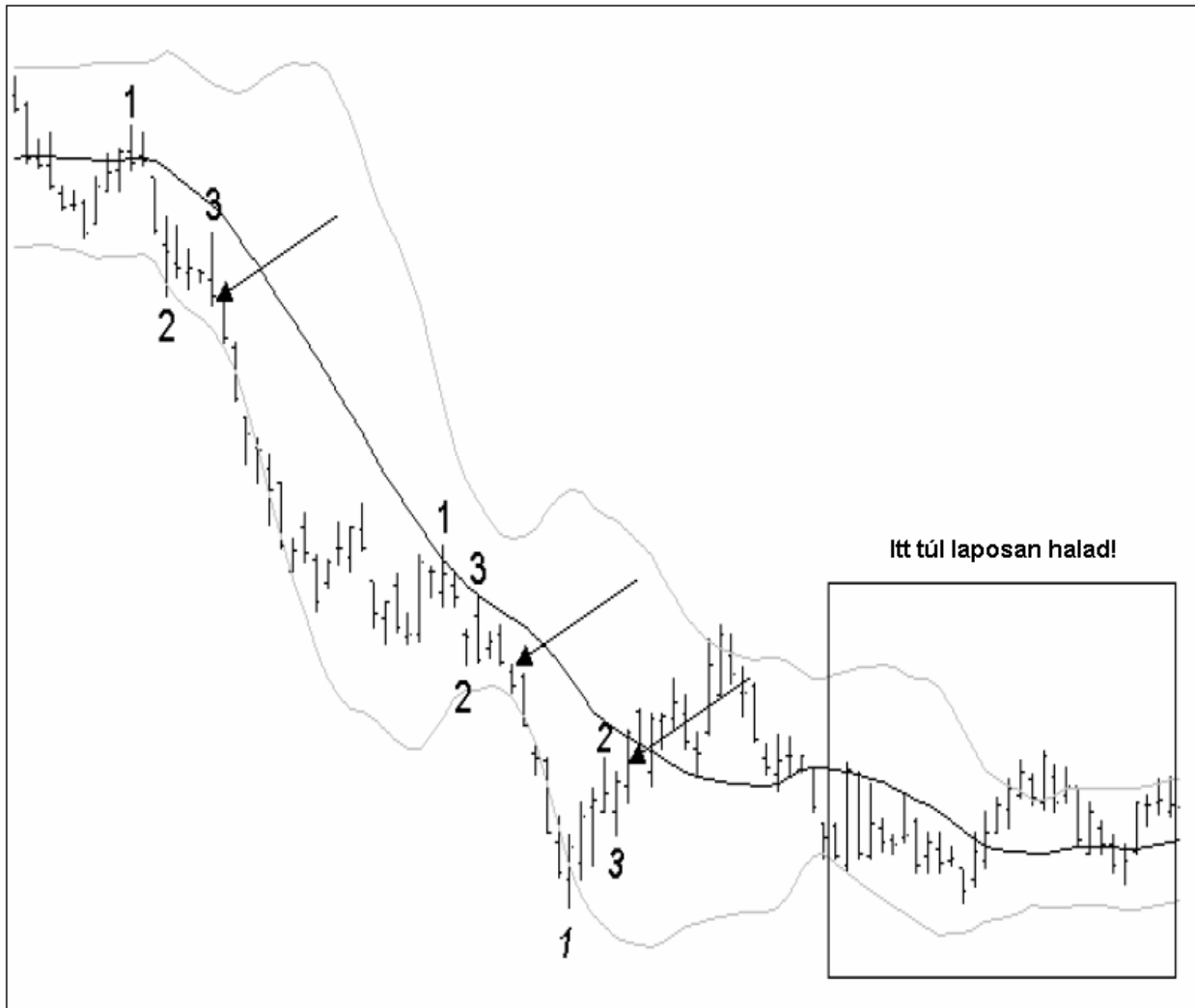

Hol szálljunk ki? Esésnél a 3-as pontok fölött 1 tick-kel, emelkedésnél a 3-as pontok alatt 1-el. Ha egy adott időtávon ez túl nagy kockázat a számodra, válts kisebbre, és keress ott lehetőséget. Persze mint mindig, úgy is dönthetsz, hogy ezt a lehetőséget kihagyod, és inkább nem kereskedsz. Követőstopot alkalmazhatunk, vagy támasz, ellenállás szinteknél mentális stopot. Ne felejtse el a pozíció egy részét zárni, hogy mindenképp legalább nullában jöjj ki a kötésből.

Egy újabb példa a vadul csapkodó árakra:

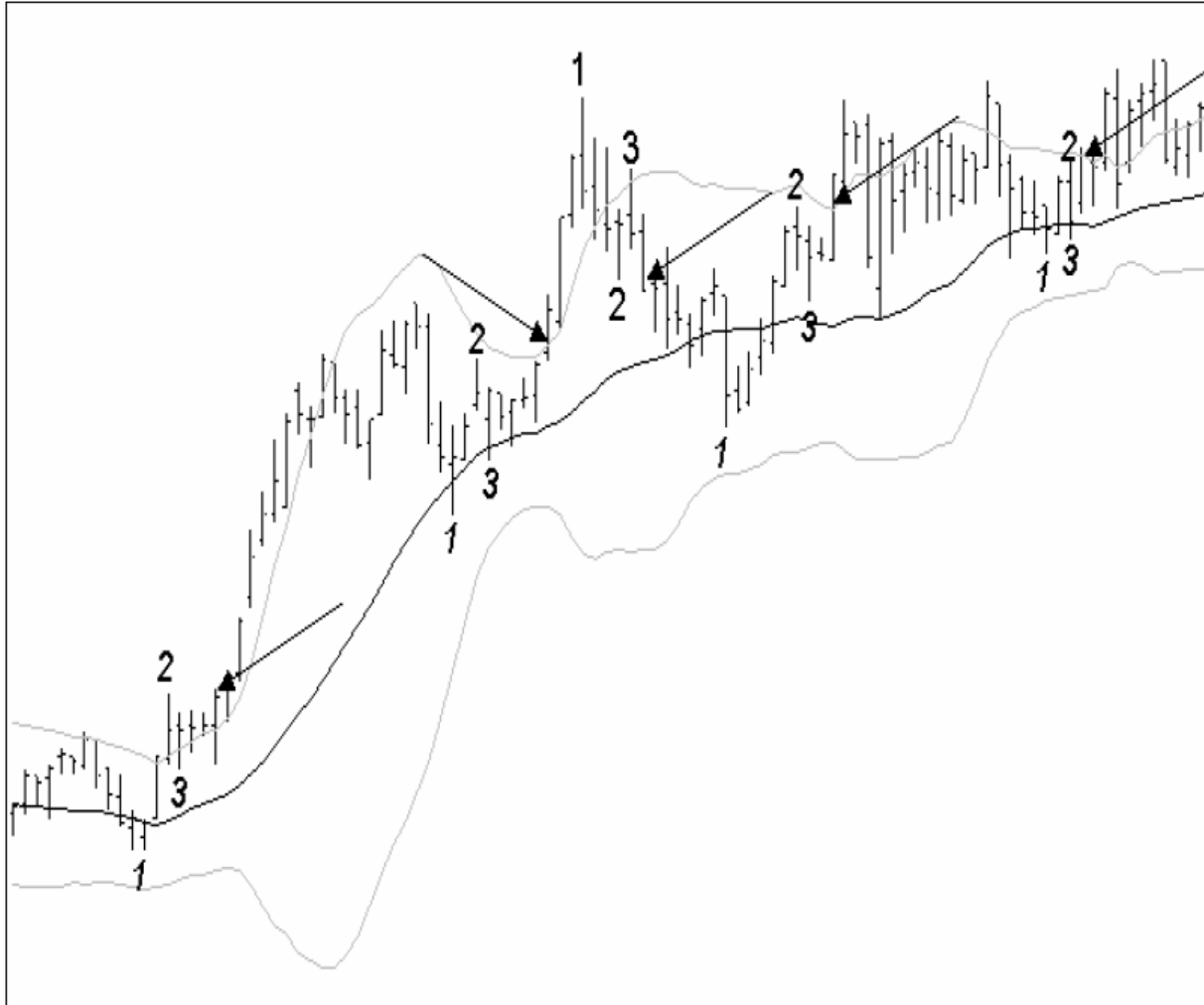
Hogy tetszik? Van, hogy nagy a volatilitás a piacon. Ilyenkor gyakran az árak összevissza csapkodnak. Jobban jársz, ha kihagyod, és vársz valami olyasmire, amit a következő grafikonon láthatsz:

Ez már döfi! Szeretjük az ilyen szép mozgásokat. Az 1-2-3 alakzatok is szépek, jól kivehetőek. Ahogy korábban, itt is a 3-as pontok alatt, fölött léptünk ki.

Az utolsó 1-2-3 után a mozgóátlag elkezdett kisimulni. Majdnem kialakult egy újabb 1-2-3 tető, de a 3-as pontnál elakadt. Az árk mozgása lelassult, ellaposodott. Eltűnt a volatilitás a piacról. A Bollinger is viszonylag szűkké vált.

Sokféle piac közül választhatunk, így nem nehéz kifogni egy olyat, ami elég likvid a kereskedéshez, valamint szépen trendel felelé vagy lefelé. Ha közben kialakulnak volatilis hullámzások, könnyen kereshetünk egy kis pénzt!

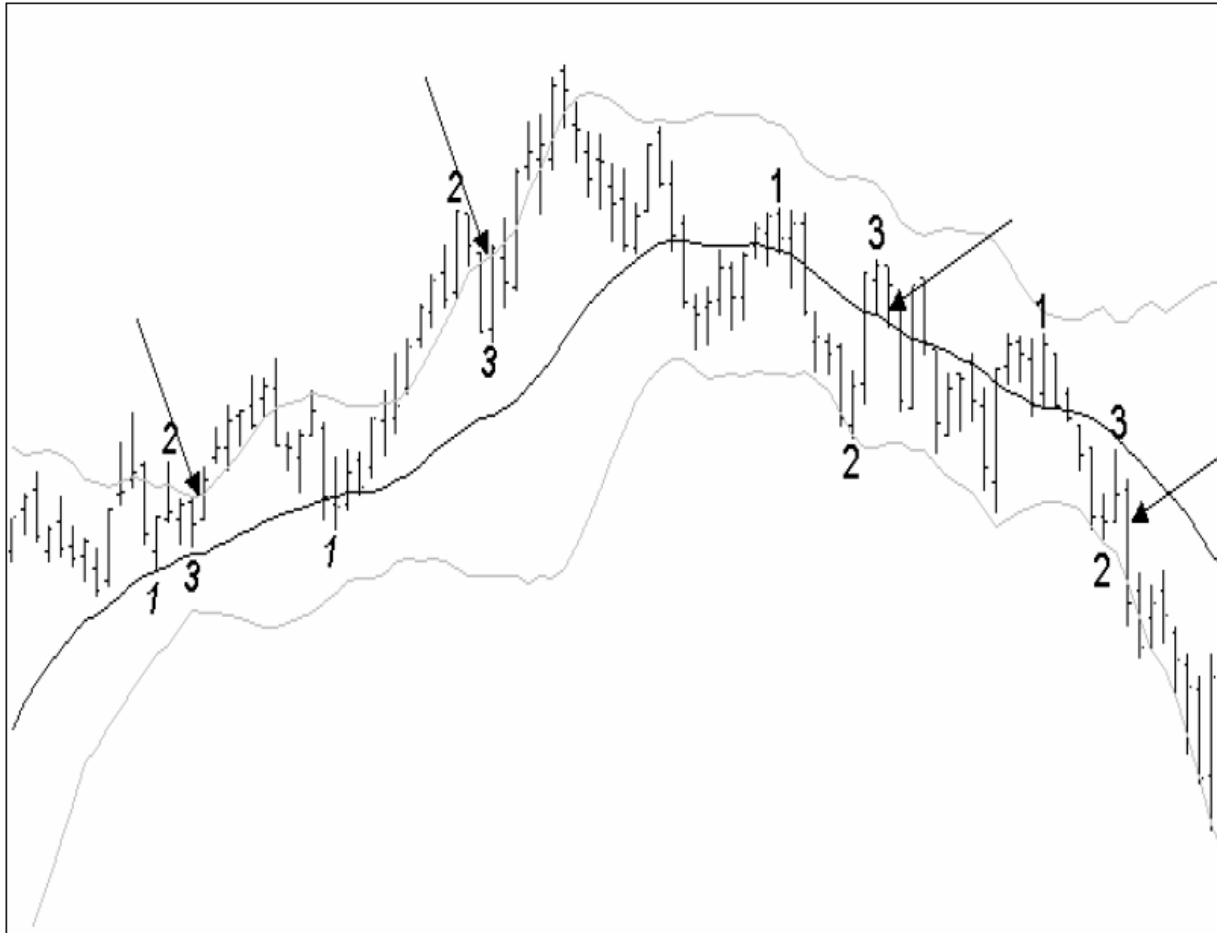
A fenti charton van néhány kiváló belépő. A 3-as pontok (a stophelyek) itt sem kerültek különösebb veszélybe.

Vegyük észre, hogy az utolsó 1-2-3 figura elég alacsonyra sikerült. Voltak ennél jobb belépők is! Amikor a Bollinger így beszűkül és a mozgóátlag közel vízszintes, érdemes inkább várni egy jobb lehetőségre.

Az utolsó előtti formáció is érdekes. Az árak jócskán a mozgóátlag alá estek. Addig, amíg az 1-es pontot kijelölő oszlop hozzáér a mozgóátlaghoz, nincs baj, beszállhatunk a 2-es pont fölé emelkedéskor.

Ezeket a trédek semleges fényben igyekeztünk feltüntetni, azért, hogy önmagukban lásd őket és így ítéld meg, mennyire jók. Ha a trédertrükk belépőt használtuk volna, a fentieknél is jobb eredményt értünk volna el a mozgóátlag környékéről induló 1-2-3 alakzatokkal.

Nézzünk egy másik chartot! Ezúttal a nyilak azokat a helyeket jelölik, ahol a trédertrükkal léphettünk volna be a 2-es pont kitörése helyett. A trédertrükköt a „B” függelékben ismertetjük részletesen.

A fenti grafikonon csak azokat a lehetőségeket jelöltük meg, ahol az 1-2-3 alakzat a mozgóátlag közelében keletkezett. Persze voltak olyanok is, amelyek a szalagoktól indultak. Itt azonban csak a 2-es pont kitörésére lehetett beszállni. Most olyan példákat mutattunk, ahol a trédertrükköt lehetett alkalmazni a belépésre. Láthatod, hogy mennyivel jobb határfokot értünk el a mozgóátlagnál kialakuló 1-2-3 formációkkal.

Vegyük észre, hogy milyen gyakori az, hogy a mozgóátlag közelében található 1-2-3 alakzatok után egy markáns trend kezdődik.

Szerintünk már érted, miről szól ez a fejezet. Azt javasoljuk, lapozz vissza a grafikonokhoz és próbálj meg válaszolni az alábbi kérdésekre:

- Milyen gyakori, hogy erős trend követi a mozgóátlagnál kialakuló 1-2-3 figurát?
- Jó ötlet-e a trédertrükköt használni a belépéshez az ilyen lehetőségeknél?
- Ha a Bollinger alsó vagy felső szalagjánál keletkezik 1-2-3, jobb-e megvárni a 2-es pont kitörését?

- A szalagoknál kialakuló 1-2-3-ak kereskedésekor jobban járnl-e, ha **nem** alkalmazod a trédertrükköt?

Fontos megjegyzések

A trédertrükköt használhatjuk akár a szalagoknál, akár a mozgóátlagnál kialakuló 1-2-3 formációk trédelésénél. A tapasztalat mégis azt mutatja, hogy jobban járunk, ha a szalagoknál megvárjuk a 2-es pont kitörését a belépés előtt. A trédertrükk viszont jobban teljesít, ha a mozgóátlagnál nyitunk.

Ha az árak elérik a szalagok valamelyikét, szűkítünk a stopokon, hiszen statisztikailag elmondható, hogy az ármozgás a végéhez közeleg.

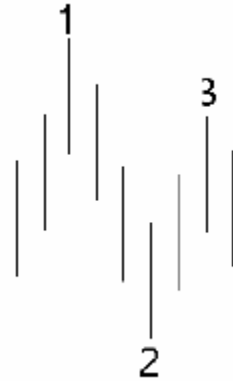
Ha a szalagoknál léptünk be, célszerű a profit egy részét zsebre tenni például akkor, amikor az árak elérik a mozgóátlagot. Ha a mozgóátlag közelében léptünk be, akkor célszerű a nullszaldónkat bebiztosítani, amikor az árak elérik a szalagok valamelyikét. Ne feledd, hogy ha az 1-2-3 a mozgóátlagnál keletkezik, akkor igen gyakran egy határozott trend kezdődik. Ha ez bekövetkezik, jól teszed, ha addig bent maradsz, amíg csak lehet, mielőtt a teljes pozíciód zárnád.

„A” függelék

A grafikonok törvénye¹

1-2-3 tetők és aljak

Egy tipikus 1-2-3 tető akkor alakul ki, amikor egy felfelé tartó trend véget ér. Az árak új csúcsra érnek (1), egy kicsit visszaesnek (2), majd egy kisebb felfelé korrekció kezdődik, egészen addig, amíg megint egy helyi csúcs (3) keletkezik. Több oszloponyi ideig eltarthat, mire az 1-es pont után kialakul a 2-es, majd ezután a 3-as.

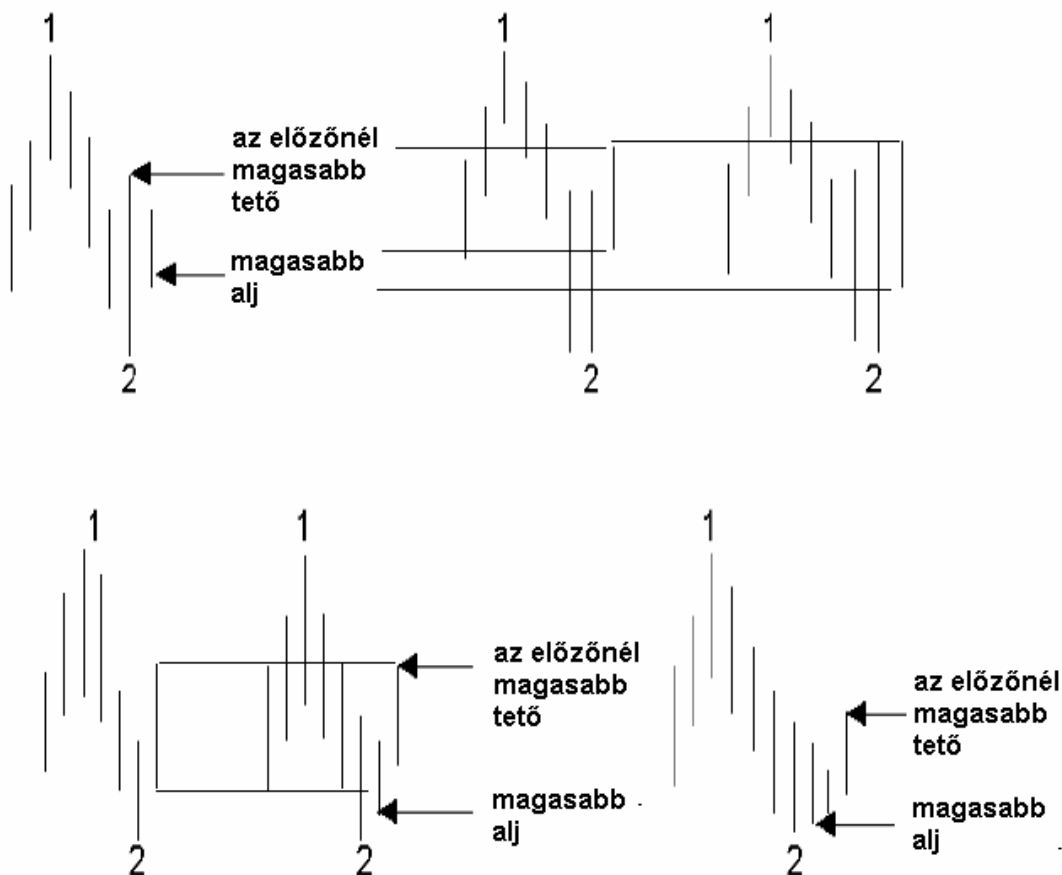
Az 1-es csúcs akkor keletkezik, amikor a korábbi emelkedésnek vége szakad, és az árak lefelé mozdulnak.

Az 1-es pont jelöli ki azt a helyet, amíg az árak még emelkedni tudtak.

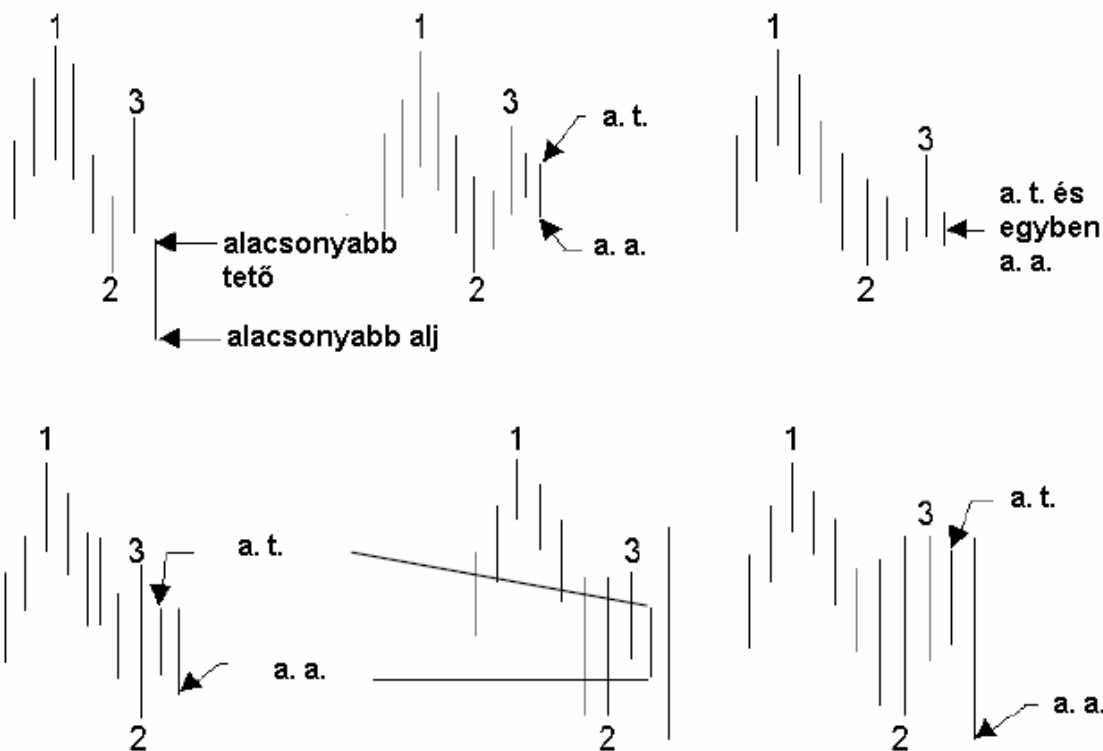

A 2-es pont akkor alakul ki egy 1-2-3 tetőben, amikor egy *teljes korrekció* történik. A teljes korrekció azt jelenti, hogy ahogy az árak az esés után a potenciális 2-es pont fölé emelkednek, lennie kell egy oszlopnak, amely teteje és alja egyaránt az előző oszlop teteje és alja fölé emelkedik. (Vagyis magasabb tető és magasabb mélypont is követi a reménybeli 2-es pontot). Az is megengedett, hogy a 2-es pontot követő maximum három oszlop alatt, akár „részletekben” alakuljon ki a magasabb tető és alj. Ha háromnál több oszlop kellene a teljes korrekcióhoz, akkor már sűrűsödésről beszélünk, amit majd a későbbiekben tárgyalunk részletesen. Az 1-2-3 tetőhöz megengedjük, hogy az 1-es és 2-es pont akár ugyanarra az oszlopra essen. A megértést segítik az alábbi ábrák:

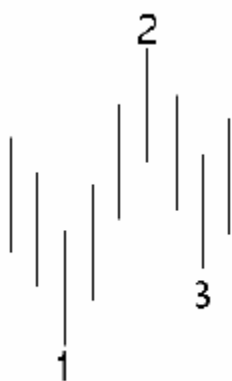
¹ The law of charts

Az 1-2-3 tető 3-as pontja akkor alakul ki, amikor a 2-es pont után ismét történik egy teljes korrekció. Ez azt jelenti, hogy ahogy az árak felszúrnak a potenciális 3-as pontig, majd elkezdnek esni, utána egy vagy két oszlopon belül ki kell, hogy kialakuljon egy alacsonyabb tető és alacsonyabb alj, a megelőző oszlophoz képest. Elképzelhető, hogy a 2-es és 3-as pont ugyanarra az oszlopra fog esni. Az alábbi ábra teszi érthetővé a leírtakat:

Ismerjük meg az 1-2-3 aljakat is!

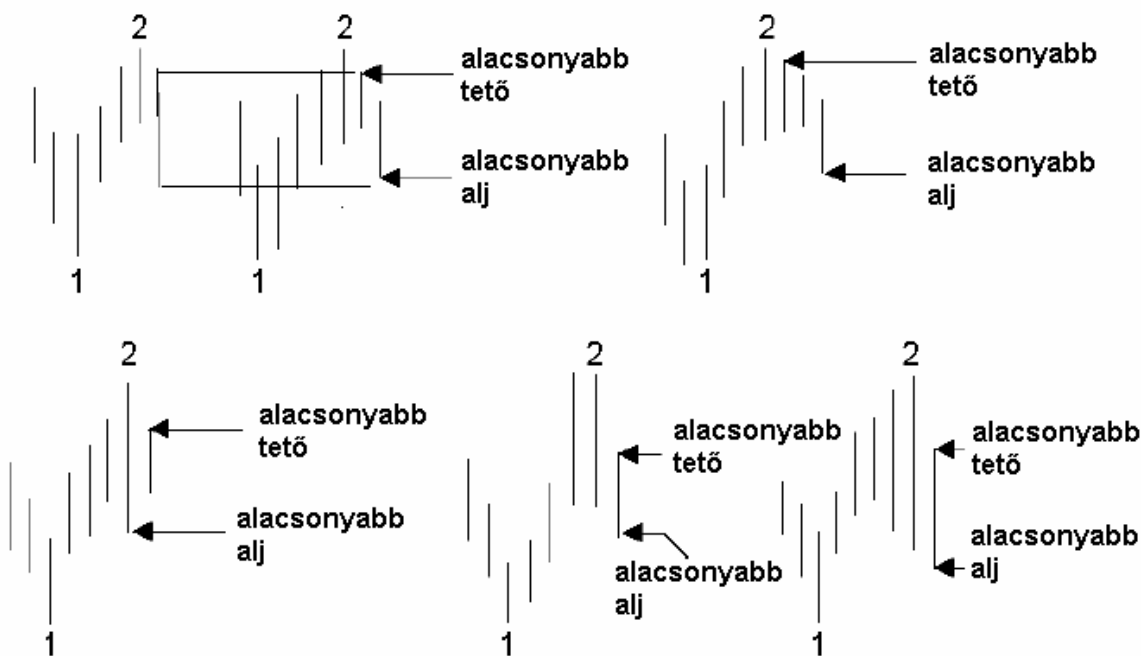

Egy tipikus 1-2-3 alj akkor keletkezik, amikor egy lefelé tartó trend véget ér. Az árak általában elérnek egy mélypontot (1), aztán emelkednek egy kicsit (2), végül egy lefelé korrekció kezdődik, addig, amíg ismét mélypont nem keletkezik (3). Több oszlop is megjelenhet, mire 1-től a 2-ig, vagy 2-től a 3-ig eljutunk. Ahhoz, hogy a 2-es és 3-as pontot kijelöljük, egy teljes korrekciónak kell bekövetkeznie!

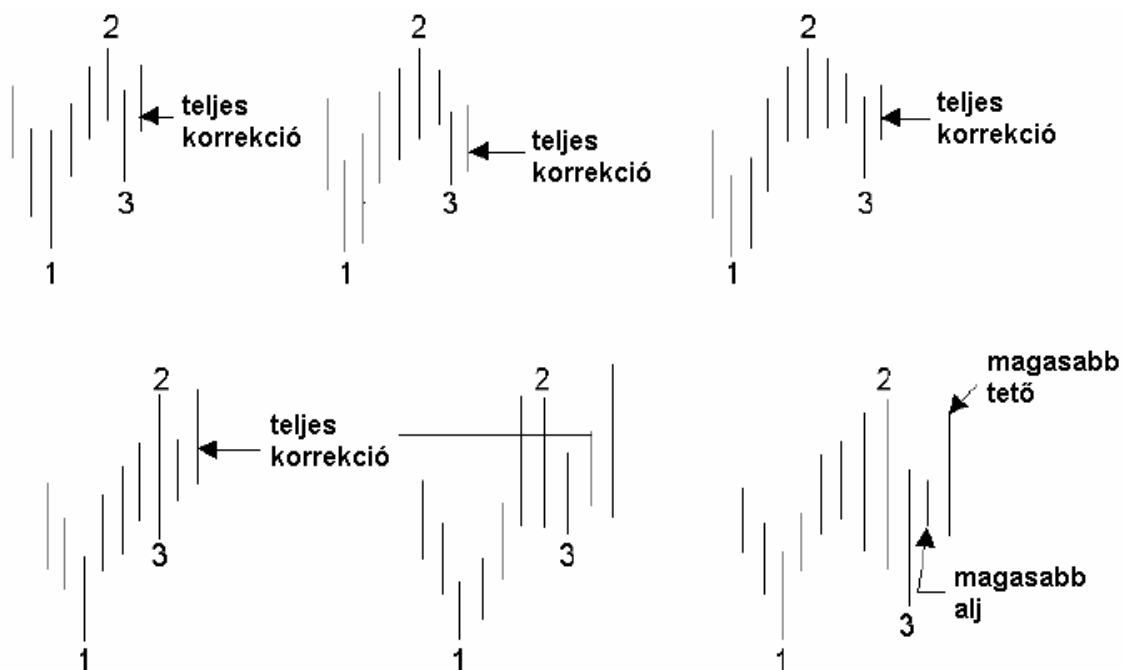
Az 1-es pont azon a helyen van, amíg az árak még esni tudtak egy lefelé mozgás során. Ezen a helyen van az az oszlop, ami még új mélypontra jutott:

Az 1-2-3 alj 2-es pontja akkor alakul ki, amikor egy *teljes korrekció* történik. A teljes korrekció azt jelenti, hogy ahogy az árak az emelkedés után a potenciális 2-es pont alá esnek, lennie kell egy oszlopnak, amely teteje és alja egyaránt az előző oszlop teteje és alja alá esik. (Vagyis alacsonyabb tető és alacsonyabb mélypont is követi a reménybeli 2-es pontot). Az is megengedett, hogy a 2-es pontot követő maximum három oszlop alatt, akár „részletekben” alakuljon ki az alacsonyabb tető és alj. Ha háromnál több oszlop kellene a teljes korrekcióhoz, akkor már sűrűsödésről beszélünk, amit majd a későbbiekben tárgyalunk részletesen. Az 1-2-3 aljknál megengedjük, hogy az 1-es és 2-es pont akár ugyanarra az oszlopra essen.

Az 1-2-3 alj 3-as pontja akkor alakul ki, amikor a 2-es pont után ismét történik egy teljes korrekció. Ez azt jelenti, hogy ahogy az árak esnek a potenciális 3-as pontig, majd elkezdnek emelkedni, utána egy vagy két oszlopon belül ki kell, hogy kialakuljon egy magasabb tető és magasabb alj, a megelőző oszlophoz képest. Elképzelhető, hogy a 2-es és 3-as pont ugyanarra az oszlopra fog esni.

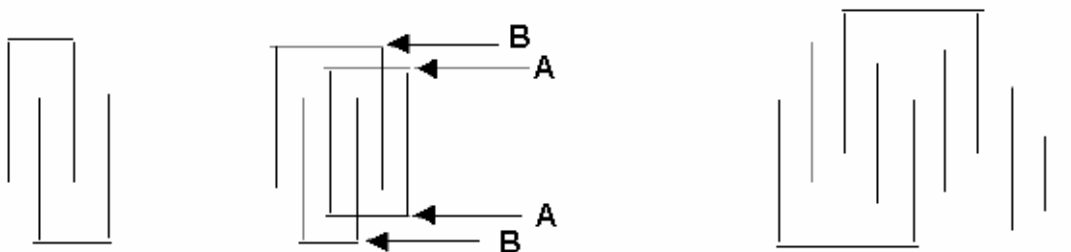
Ha az árak egy 1-2-3 tető vagy alj után visszatérnek az 1-es pontig, akkor a formáció érvénytelenné válik:

Párkányok

A párkány minimum 4, maximum 10 oszlopból álló formáció. Jellemzője, hogy két egyforma tető és alj található benne. Az egyező magasságú tetők és aljak között kell, hogy legyen legalább egy másik oszlop is.

Az egyezést nem kell nagyon szigorúan venni, lehet néhány tick különbség az árszintek között. Ha egy párkányon belül több egyező pár is található, akkor belépési jelnek használhatod kedved szerint azt, amelyik később keletkezett (A), vagy azt, amelyik a magasabban illetve mélyebben volt (B):

A párkány nem lehet hosszabb 10 oszlopnál. Csak trenden belül keressük őket. A párkány az a hely, ahol az árak megpihennek egy időre a trendben.

Sávozás

A sávozás (lásd az ábrát lentebb) olyan, a párkányhoz hasonló formáció, amely több, mint tíz oszlopból áll. Általában a 10 és 20 közötti oszlopból álló sávok nem zavarunk sok vizet.

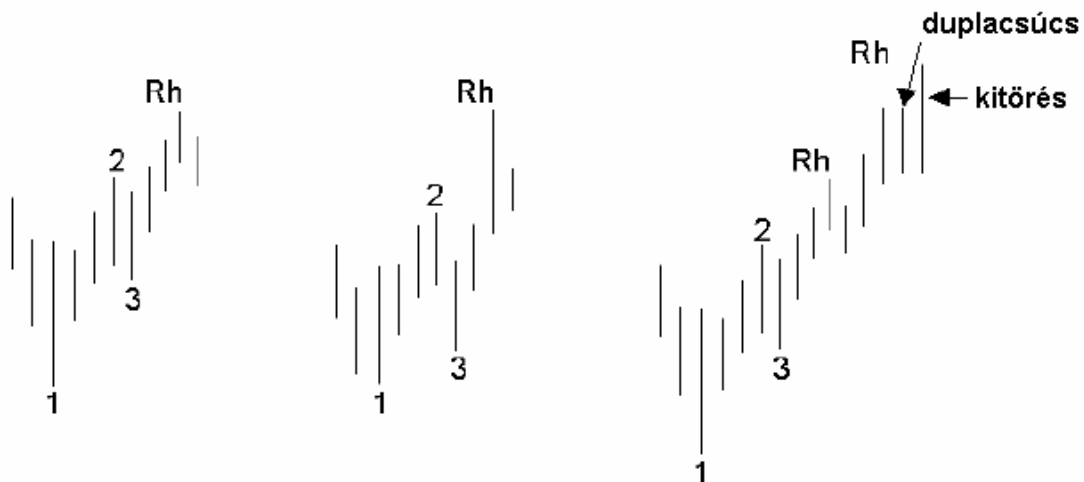
Ross Hook¹

Ross Hook a következő esetekben jöhet létre:

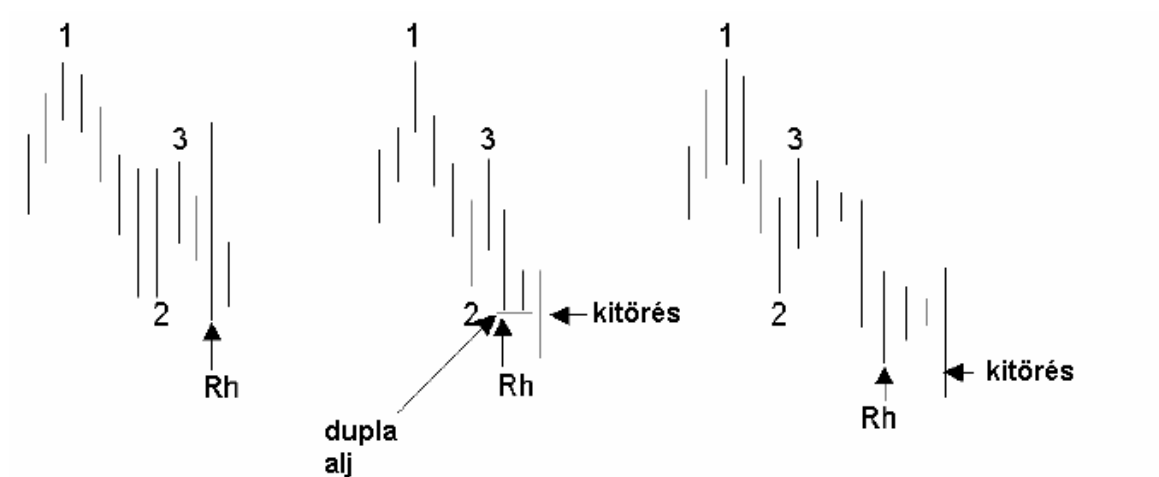
1. Egy 1-2-3 alj vagy tető kitörése utáni első korrekció.
2. Egy párkány kitörése utáni első korrekció.
3. Egy sávozás kitörése utáni első korrekció.

Felfelé trendben, az 1-2-3 alj kitörése után, az első alkalommal, amikor nem sikerül új csúcsra felkapaszkodni, létrejön a Ross Hook (duplacsúcs is szóba jöhet).

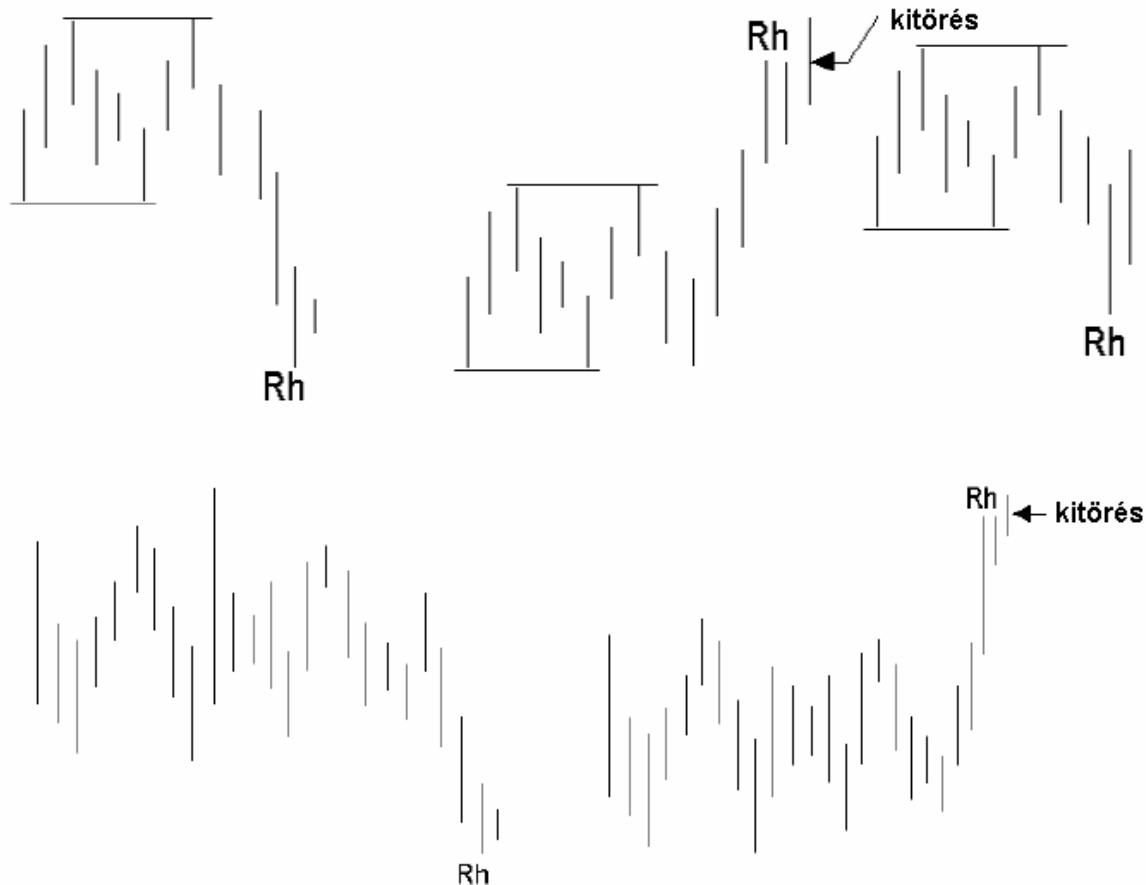
¹ Hook: kampó, horog

Ha a trend lefelé halad, akkor az 1-2-3 tető kitörése után, az első alkalommal, amikor nem esnek tovább az árak, létrejön a Ross Hook:

Ha egy párkány vagy sávozás fölé törnek ki az árak, akkor az első alkalommal, amikor nem keletkezik új csúcs, létrejön egy Ross Hook. Ha az ellenkező irányba, lefelé történik a kitörés, akkor az első alkalommal, amikor nem keletkezik új mélypont, szintén létrejön egy Ross Hook. A fentiek dupla aljra és csúcsra is érvényesek.

Áttekintettük azokat a formációkat, amik a grafikonok törvénye ír le. Tanulmányozd őket gondosan.

Attól nagyszerűek ezek az alakzatok, hogy pontosan és szabatosan meghatározhatóak. Ez emeli őket a hagyományosan használt, általánosságokra építő, nem egyértelműen leírható formációk fölé, mint amilyen például a „fej-vállak”, „tekercs”, „zászló” és más hasonló címkék, amiket sokan az árak mozgásának jellemzésére használnak.

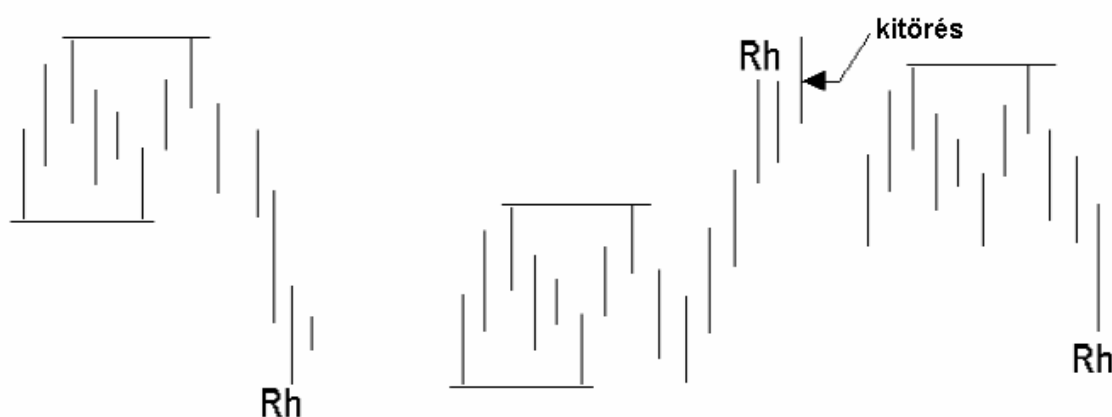
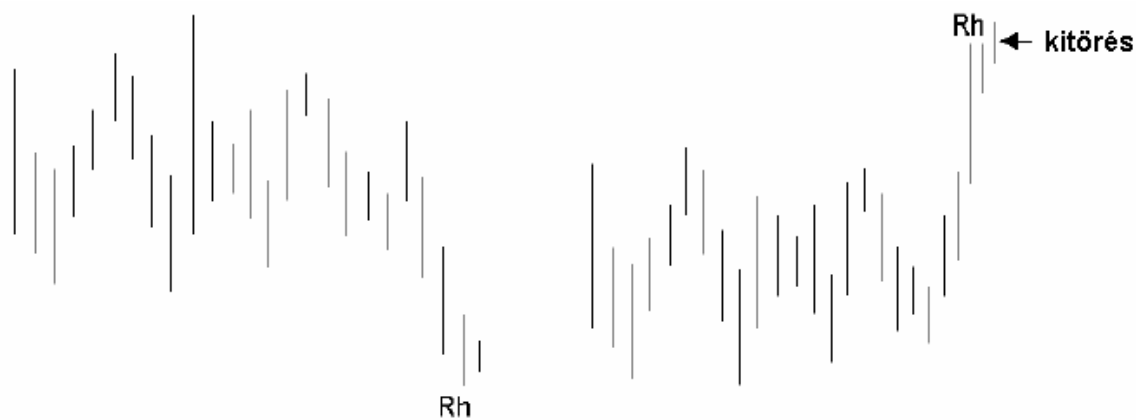
Kereskedés oldalazásban

Az oldalazó ármozgások jellemzésére három fő kategóriát használunk:

1. **Párkányok** – maximum 10 ároszlopból állnak.
2. **Sűrűsödések** – 11 és 20 oszlop közötti terület.
3. **Sávozások** – 21 vagy több oszlopból állnak.

A 29 oszlopnál is hosszabb sávozások általában ritkák. Előbb-utóbb kitörés következik be, ami az esetek nagy részében viszonylag erős, ha a sávozás szűkül (tekercs alakzat), és viszonylag gyenge, ha a sávozás bővül (hangosbeszélő, megafon alakzat).

A grafikonok törvényében megfogalmaztuk, hogyan keletkezik a Ross Hook: egy sávozásból vagy párkányból való kitörés utáni első korrekció során.

A leírtak igazak akkor is, ha a kitörés nem párkányból vagy sávozásból, hanem sűrűsödésből történik. A kitörést követő korrekció Ross Hook-ot eredményez:

Sok kereskedő problémája, hogy nehezen tudja meghatározni a sávozás végét, és az új trend kezdetét. Egy jól látható kitöréstől eltekintve, hogyan neszelve meg az új trend kezdetét?

Több helyen is leírtuk, hogy az 1-2-3 tetők és aljak 2-es pontja alá, fölé kitöréskor „definiáljuk” az új trend megindulását, majd a korrekciót követő Ross Hook kitörésekor „megállapítjuk” a trend tényleges létrejöttét.

Az 1-2-3 formációk sikeresen kereskedhetők a trédertrükk belépővel. A Ross Hook-ok hasonlóképpen. Az igaz, hogy az 1-2-3 alakzatok sávozásban is az új trend irányát definiálják, de ilyenkor mégsem kifizetődő a trédertrükkal kereskedni, mert a sávozás gyakran egymást követő 1-2-3 tetőkből és aljakból áll!

Az oldalazó piac képe gyakran hasonlít „W” vagy „M” betűk formájára. Igen gyakori, hogy ezeket az alakzatokat egymást követő 1-2-3 aljak és tetők alkotják. Ilyen esetben a 2-es pont kitörése nem különösebben fontos esemény, nem érdemes rá beszállni.

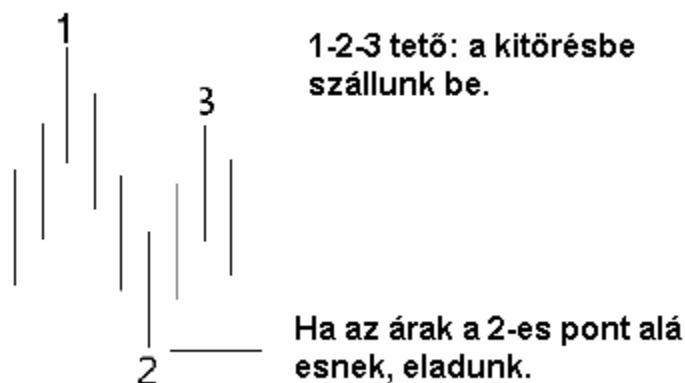
Szükségünk van egy szűrőre, ami segíti eldönteni, hogy beszálljunk-e egy kitörésbe! A jó szűrő növeli annak valószínűségét, hogy a nyitott pozíciót pluszban tudjuk majd zárni. A jó szűrő egyértelművé teszi, hogy milyen irányba és mikor kell beszállnunk. Ez a szűrő számunka a Ross Hook.

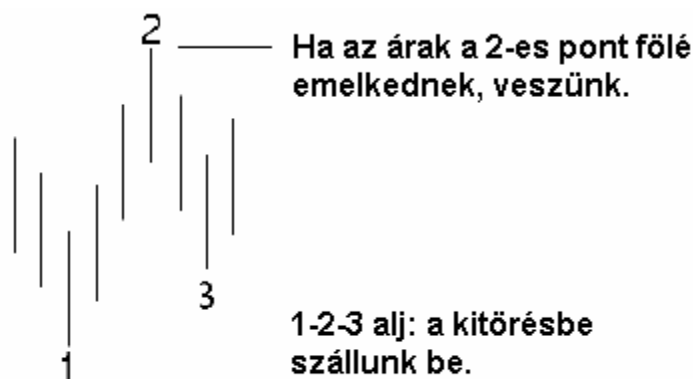
Ha a piac oldalazva mozog, akkor a belépéshez szükséges, hogy az aktuális tartományban létrejöjjön egy 1-2-3 formáció, amit egy Ross Hook követ.

Nincs olyan módszer, ami mindig biztos sikert hoz! Mindig lesznek fals, behalt kitörések. Statisztikai alapon azonban elmondhatjuk, hogy a Ross Hook kitörése oldalazó piac esetén, jó eséllyel eredményez sikeres kötést.

További gondolatok az 1-2-3 alakzatokról

Sokan kérdezik tőlünk, hogyan kereskedjenek az 1-2-3 alakzatokkal. Az alábbiakban ezt foglaljuk össze.

Megjegyzés: a 3-as pont nem érheti el az 1-es pont szintjét.

Ha látunk egy ilyen alakzatot, figyeljük az árak mozgását. Ha a 2-es pont kitörése réssel történik, nem nyitunk, csak ha a piac összefüggő ármozgás eredményeképpen lépi túl e pontot.

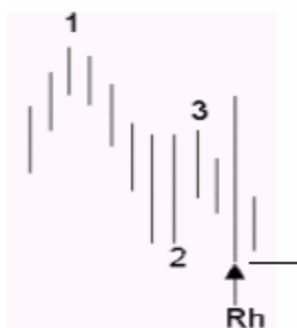
Az 1-2-3 formációk gyakran fordulnak elő olyan helyeken, ahol a piac irányt vált, és hosszú időre szóló csúcsok vagy mélypontok alakulnak ki. Ha úgy tűnik, hogy a piac új mélypontra ért, vagy új csúcsot vesz be, esetleg kb. 50 %-os korrekció történt, keressünk ilyen alakzatokat.

További gondolatok a Ross Hook-ról

Ahogy az 1-2-3 alakzatok, úgy a Ross Hook-ok is sok kérdés témáját képezik. A fő kérdés itt is az, hogy mikor vegyünk és mikor adjunk el! A válasz itt is hasonló, mint korábban. Jó ötletnek tartjuk a trédertrükk bevetését (lásd a „B” mellékletet), de ilyenre nem mindig van lehetőség, ekkor simán a Ross Hook kitörését kell lekereskedni.

Ha az árak a Ross Hook fölé emelkednek, nyiss vételre. Figyelem, ha a kitörés megtörténik, lehet, hogy csak stopokat kaszálnak. Légy óvatos, lehet, hogy behal a kitörés.

Eladásra nyitunk, ha az árak a Ross Hook alá esnek.

A következő néhány grafikon és a hozzájuk fűzött megjegyzések szintén tisztázhatnak néhány kérdést:

Ez egy fontos kép! Az árak duplacsúcsra érnek az utolsó Ross Hook-nál, majd visszaesés történik. Sok hivatásos kereskedő rögtön shortot nyitna erre a formációra.

Vegyük észre, hogy húzhatunk egy trendvonalat legalsó Ross Hook-tól a 3-as pontot adó korrekción át a duplacsúcs utáni korrekcióig.

Van egy 1-2-3 aljunk és egy Ross Hook, ha felfelé történne kitörés. Van egy 1-2-3 tetőnk és egy Ross Hook arra az esetre, ha lefelé történne ki az árak.

A duplacsúcsnál lévő Ross Hook egy kis kockázatú shortbelépő hely. Mégis inkább megvárjuk az alsó Ross Hook kitörését. A profibbak már akkor nyitnák a shortot, amikor az árak a csúcstól elkezdnek távolodni. Ez egy kis kockázatú kötés lenne, mert a stopot időlegesen rakhatjuk a csúcs fölé. Figyelem, csak időlegesen! A kétszeres csúcspont veszélyes hely lehet, ha a bennfentesek úgy döntenek, hogy megfuttatják egy kicsit az árakat, hiszen tudják, hogy ott sok stop van.

A trédertrükk belépő (lásd „B” függelék) segítségével hamarabb is pozíba kerülhetnénk, még mielőtt az árak a Ross Hook fölé emelkednének. A trédertrükk mindig a Ross Hook-ot létrehozó korrekciós oszlop fölötti (vagy short esetén alatti) belépést jelenti. Mivel az árak az első korrekció óta tovább estek, a belépőt mindig a következő oszlop fölé vittük.

Az árak azonban tovább estek, egészen az alsó Ross Hook alá. Itt eladásra kell nyitnunk.

Az árak zuhanni kezdenek. Mielőtt azonban még mindenünk feltennénk egy short pozícióra, vegyük észre, hogy már 4 egymás utáni eső oszlop volt. Lehet, hogy épp születőben van egy új trend, de hamarosan kisebb korrekció is várható.

Ezen a napos bontású ábrán a nyíllal jelölt helyen történt egy napon belüli korrekció: az árak kivitték az előző napi csúcsot, majd az előző nap mélypontját is. Ez egy fontos dolog, ami azt jelenti, hogy még legalább egy jó shortos nap következik.

A napon belüli korrekciót egy forduló oszlop követte. Figyeld, mit mond a piac! Azt is vegyük észre, hogy az előző oszlop alja alatt, réssel nyitott a nap. A profik egy ilyen jelre longot nyitnak, akár rögtön a nyitáskor, akár kicsit később. Ha ilyen rést látsz egy erős trendben, zárd a pozícióid. Ha bírod idegekkel, zárj, és fordíts is. Nem fogod megbánni! A profik, ha úgy vélik, hogy a trend végi konszolidáció megkezdődött, kétszer akkora nyitnak a *trend ellen*, mint amekkorát a trend irányába szoktak!

A piac arról árulkodik, hogy korrekció várható.

A korrekció ideje alatt, ha az árak az előző oszlop felső tartományában nyitnak, majd új csúcsra érnek, akkor még ne számíts a korrekció végére.

A következő oszloppal kialakult egy 5 oszlopból álló konszolidációs terület. A „C” függelékéből látni fogjuk, hogy az oszlopok váltakozó iránya miatt mondjuk ezt.

A Ross Hook alját ugyan kivitték az árak, de mivel ez réssel nyitás miatt következett be, nem léphetünk pozícióba. Az összes kiadott eladási megbízásunkat vissza kell vonni. A réssel nyitás eredménye kétségtelenül rengeteg vételi megbízás a bennfentesek részéről! A rést ilyenkor mindig megpróbálják betölteni.

Az eredmény egy újabb forduló nap. A Ross Hook alja alá megint betehetünk egy eladási megbízást.

A következő napon megint réssel nyitnak az árak, de ezúttal felfelé! Ez megint legalább dupla mennyiségű megbízást fog eredményezni. Ezúttal short megbízásokat! Ez megint egy korrekciós nap. Kössük össze a kimagasló tetőket!

Az árak elérték az eladási megbízásunk szintjét, amit a Ross Hook alá tettünk 1 ponttal. A belépésünk feltétele, hogy az árak e szint alá essenek.

Sok fejfájást okozhat az, ha réssel nyitás során hajtódik végre a feltételes megbízásunk. A problémák közül a slippage talán még a legkisebb. Éppen ezért jól tesszük, ha megvárjuk a nyitást, és csak azután visszük be a megbízást, vagy ha van rá lehetőség, megkérjük erre a brókerünket.

A következő oszlop elég furcsán zárt. Mindent tegyünk meg a megkeresett profitunk védelme érdekében! Ne lepődjünk meg, ha további korrekció következik!

A profit védelme érdekében tegyünk stopot egy tick-ke a fölé az oszlop fölé, ami a csúcsához ilyen közel zár.

Napon belül zajlik le a korrekció. Aki napon belül trédél, néhány pontnyi profitot összeskalpolhatott magának.

A daytraderek az előző napi alj kiütésekor shortoltak. Általános, napon belüli szabályként is igaz, hogy az előző napi mélypont alá esés erős short jelnek számít.

A korrekció megint egy Ross Hook-ot eredményezett.

Korrekciónban a forduló oszlopok alján shortolunk.

A következő gondolatok a fenti és a lentebb következő ábrára egyaránt vonatkoznak. Ha nem egyben nyitjuk meg a teljes kötisméretet, akkor a következőképpen járunk el: Tegyük fel 2/3-ot a két lehetséges belépő közül a magasabban lévőre. A maradék egyharmadot pedig a Ross Hook alá eséskor nyitjuk meg. Ha az árak esni kezdenek, rögtön tudunk nyitni a 2/3-al. Ha valamilyen okból ez mégsem következne be, akkor a teljes pozit a Ross Hook alatt nyitjuk majd.

Megint réssel nyitottak az árak, így a felső belépőnket nem szabad megjátszani! Vigyük lentebb a megbízást, az utolsó oszlop alá. Az alacsonyabban lévő megbízásunk (a Ross Hook alatti) maradhat a helyén.

Mindkét megbízásunk teljesült a következő napon.

A következő gondolatok a fenti és a lentebb következő ábrára egyaránt vonatkoznak. Ahogy gyűlik a profit egy üzletünkben, két dolgot tehetünk. Ha vállaljuk a további kockázatot a nagyobb nyereség érdekében, akkor bővebb követőstopot is alkalmazhatunk. Ha nem akarunk több kockázatot, akkor a legjobb, ha 50 %-os szintre tesszük a követőstopot, amíg a piac a nekünk megfelelő irányba halad, majd a forduló esetleges előjeleire szűkíthetjük a stopot.

A forduló oszlop miatt szűkítsük a stopot. Ne hagyjuk, hogy egy nyerő kötésből veszteségben kelljen kiszállni!

Az újabb napon belüli korrekciónak örülnek a daytraderek, számukra ez short lehetőség.

Ahogy az árak az előző napi alj alá esnek, sokan shortba lépnek.

Mesés esés kezdődik!

Szép, érintetlen trendben esnek az árak. Ha nagyobb kockázatot akarunk vállalni, hagyhatjuk kicsit hátrébb a stopot.

Ezen a grafikonon látszik annak előnye, ha kicsit bővebbre hagyjuk a követőstopot, miután már van egy tisztes profitunk az üzleten.

Akár így, akár úgy alakul, a Ross Hook és a korrekciós oszlop alá short megbízásokat teszünk.

A korrekciós oszlopok alá betesszük az eladási megbízást. Már 3 ilyen helyünk van. Ha három korrekciós oszlopot látunk, akkor a követőstopot feltehetjük a legmagasabbik tetejére. Ha az árak tovább emelkednének, azaz keletkezne még egy negyedik korrekciós oszlop is, azt feltételezzük, hogy a trend – legalábbis időlegesen – véget ért, és az árak vagy felfelé készülnek, vagy konszolidálódni fognak.

Nyitási rést látunk. Ez azt jelenti, hogy a legmagasabban lévő eladási megbízásunkat törölni kell. A pozí 2/3-át nem tudjuk itt megnyitni, a feltételes belépőt át kell rakni az utolsó oszlop alá.

A nyitási rés miatt megint kimaradtunk a joból. Próbáljuk meg ismét az utolsó oszlop alá tenni a megbízást.

Pozícióba a záróár közelében kerülünk.

Ekkorra már a teljes kötősmérettel poziban kell, hogy legyünk.

Ha már a teljes mennyiséget megnyitottuk, nem teszünk be újabb megbízásokat az esetlegesen kialakuló formációk függvényében. Az ábrán látható Ross Hook sem hoz minket most lázba.

Egy megjegyzés az utolsó négy ábrához: újabb kontraktusok eladásával folyamatos poziméret-növelésre volt lehetőségünk, a követőstop pedig egyszer sem ütött volna ki bennünket.

A következőt tartsd észben: az újabb kötések újabb kockázat vállalását is jelentik egyben. Az sem kérdéses, hogy az egymás után nyitott újabb és újabb pozik kockázata egyre csak nő. Miért? Azért, mert időben egyre közelebb kerülünk ahhoz a ponthoz, ahol a piac jelenlegi iránya megváltozik, és a mozgás, amiből profitálunk, véget ér.

A fentiekben bemutatunk egy trade menedzsment módszert. Természetesen mindenkinek magának kell eldöntenie, hogy melyiket használja. Mi két alapvető módszert követünk. Az első, hogy rögtön a teljes méretet megnyitjuk, majd mihelyt a költségeket és egy szerény profitot kitermeltünk, zárjuk a pozi egy részét. A maradékot pedig futni hagyjuk, hogy egy követőstoppal addig profitáljon, amíg a piac irányt nem vált.

A másik elképzelés az, hogy a teljes kötősméretet több részletben építjük fel. Először csak egy kisebbet nyitunk, hogy kipróbáljuk, jó-e az irány. Ha ez profitot hoz, akkor folyamatosan adhatjuk hozzá a kontraktusokat, egészen addig, amíg el nem értük az előre eltervezett kötősméretet.

Embere válogatja, kinek az egyik jön be, kinek a másik.

Két további chartot fogunk még megvizsgálni. S hogy merre ment a piac ezek után? Még jó ideig estek az árak.

Megint egy forduló oszlopot adó nap. Már biztosan tudod, hogy ilyenkor korrekció várható.

Ez történt, az árak korrekcióba kezdtek. Azt tesszük, amit korábban is: sell stop-ot teszünk a forduló oszlop, valamint a Ross Hook alá.

Ne feledd, a döntés mindig a tiéd: mikor nyitsz, és mekkora részt nyitsz meg. Tedd úgy, hogy neked megfeleljen.

„B” függelék

Gondolatok a trédertrükkről

A trédertrükk belépő (TTB) célja, hogy valamivel hamarabb pozícióba kerüljünk, mint a többi kereskedő.

Ne áltassuk magunkat. A kereskedés olyan üzlet, ahol a jól informált emberek előnyben vannak a többiekhez képest. Nagy kár, hogy a próbálkozók nagy része, időt és pénzt nem kímélve törekszik megtanulni valamit, aminek hosszútávon semmi hasznát nem veszi majd. Sajnos nagyon sok a tévhit, valamint a félrevezető, téves információ, és ráadásul nagyon masszívan terjesztik is ezeket. Olyan kárt okoznak ezek, mint amilyen veszteséget a sikertelen kitörések tudnak okozni.

Ha már a kitörés szóba került, nézzünk meg közelebbről egy Ross Hook-ot. Általában a csúcsa fölött nagyon sok megbízás gyűlik össze. Hasonlóképpen van ez egy 1-2-3 alakzat középső pontjával. A piacmozgatók jól tudják ezt, és ha tehetik, eltolják az árakat oda, ahol sok megbízást látnak, sőt azon is túl egy kicsit, csak azért, hogy utána hirtelen kiszálljanak és egyszerre likvidálják a pozícióikat. Ezt hívják stopok kaszálásának.

A kitörés be fog halni, ha a külsősök (azaz mi, a kicsik, együttesen) nem tudunk akkora nyomást gyakorolni a piacra, hogy az árak egy új szintre kerüljenek.

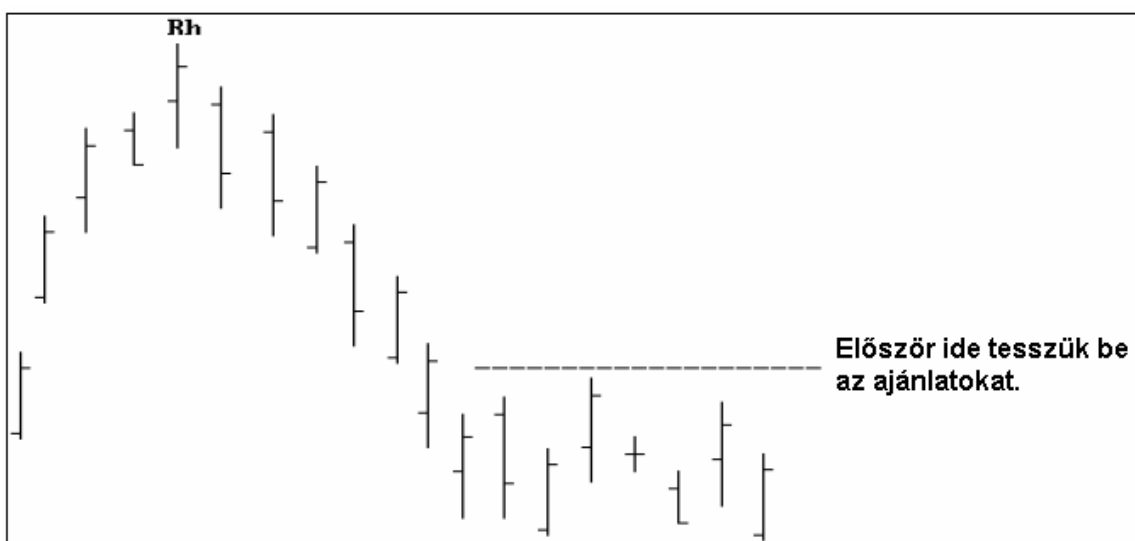
A trédertrükk értelme az, hogy még a kitörés pontja előtt pozíba kerülve, mindenképpen nyertesként kerüljünk ki a manipulátorok játékából. Ha a kitörés sikerül, nagyobb profittal tudunk kiszállni az üzletből. Ha a kitörés falsnak bizonyul, akkor is zsebre tehetünk néhány pontnyi profitot, ami fedezi a költségeinket és talán még egy fagyira is elég.

A bennfentesek gyakran igyekeznek felsrófolni az árakat olyan helyekre, ahol sok megbízást sejtenek. Ezt használja ki a trédertrükk belépő, hogy kicsi, de biztosnak tűnő profittal szálljunk ki akkor is, ha a kitörés nem sikerül.

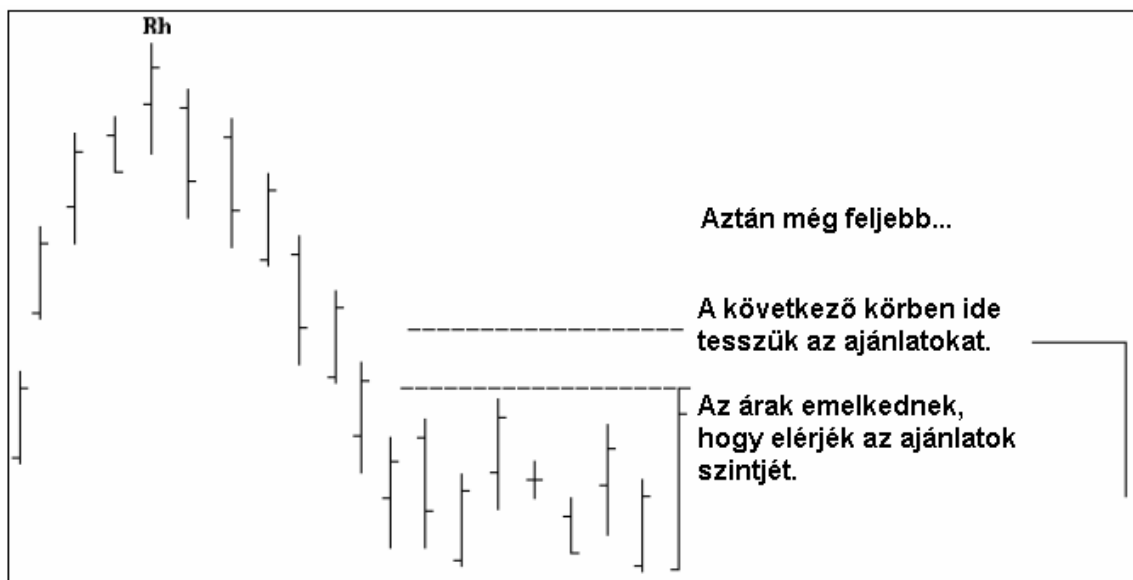
Nézzük, hogy történhet egy ármanipuláció a gyakorlatban! Mit tennénk vajon egy tőkével és információval jól ellátott piaci szereplő helyében, azért, hogy amúgy sem szerény vagyunk tovább gyarapítsuk a kisbefektetőktől eltrükközött pénzzel? Hogyan termeljük zsíros profitot viszonylag kis kockázattal? Hogyan biztosíthatjuk be, hogy sikerüljön néhány pillanat alatt zsebre vágni Etiópia egész éves költségvetésének megfelelő összeget?

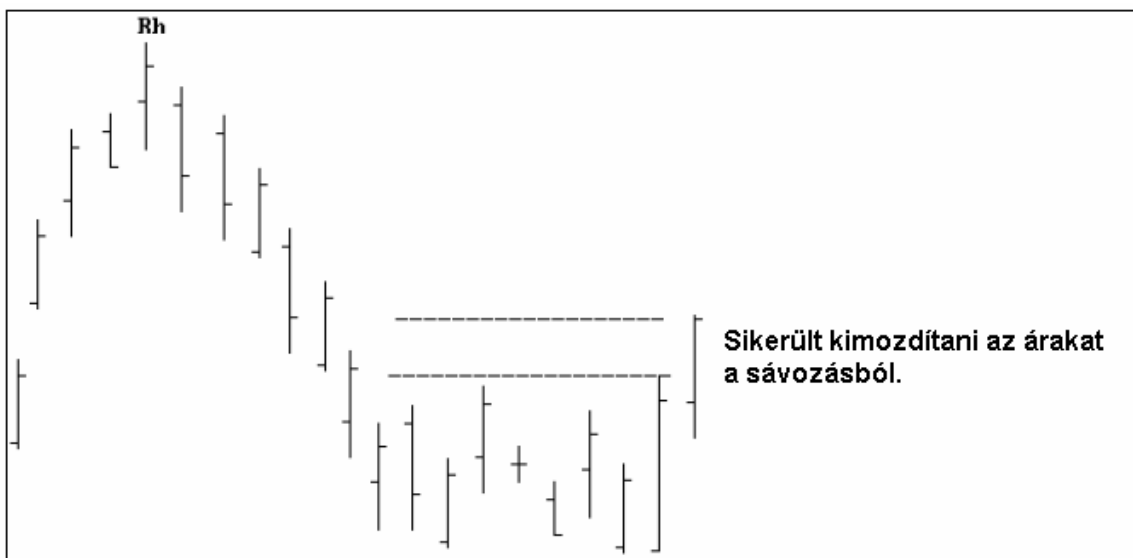
Elkezdünk a piaci ár feletti ajánlatokat beadni.

Ha elég sok kontraktusra teszünk be ajánlatot, akkor az árak gond nélkül megemelkednek.

Ahogy egyre magasabbra tesszük be az ajánlatokat, az árak apránként emelkednek:

A piaci ár fölé pakolt, nagy mennyiségű megbízásunk egy ármozgást indukált. Ez a mozgás felkeltette a piaci szereplők figyelmét. Vannak köztük daytraderek és bennfentesek egyaránt.

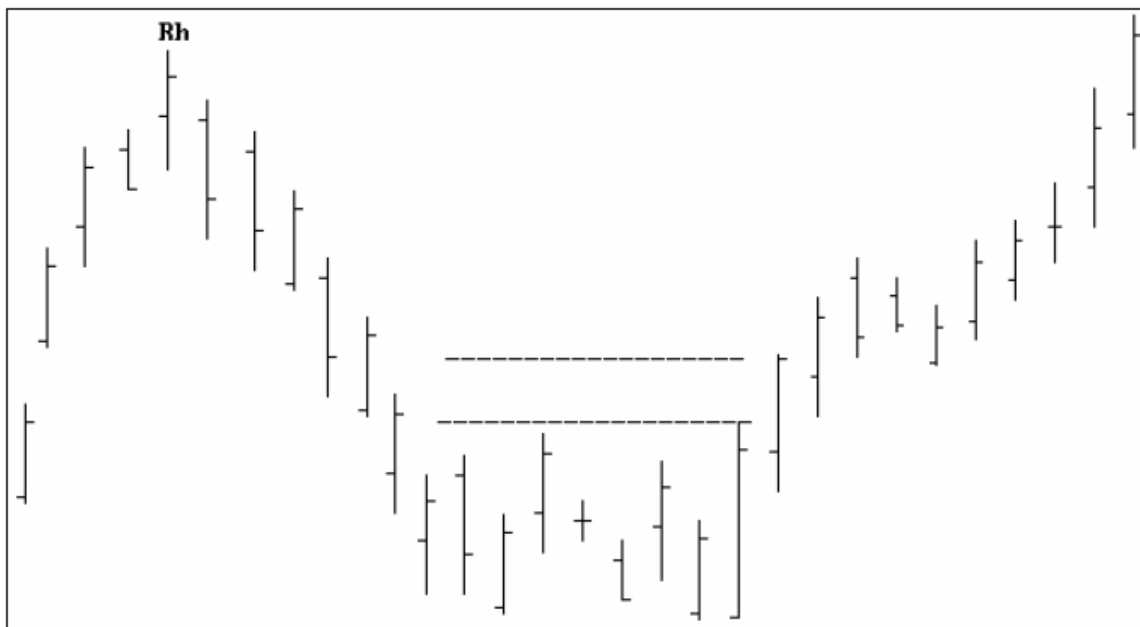
Ha a sávozást elhagyták az árak, már könnyebb dolgunk lesz. Az emelkedést látva mások is beszállnak vételre, és megbízásaik hozzájárulnak a további emelkedéshez. A cél a csúcs, ahol vélhetőleg sok megbízás gyűlt össze. Nem számít, hogy napos vagy 5 perces chartról van-e szó, az elv, ami mögötte van, teljesen ugyanaz!

Ahhoz, hogy a momentum megmaradjon, folyamatosan pakolni kell befelé a megbízásokat, de ügyet se vessünk erre. Tudjuk, hogy a csúcs fölött sok a vételi

megbízás. Ezek fogják biztosítani, hogy hirtelen el tudjuk adni a felgyülemlett készleteinket.

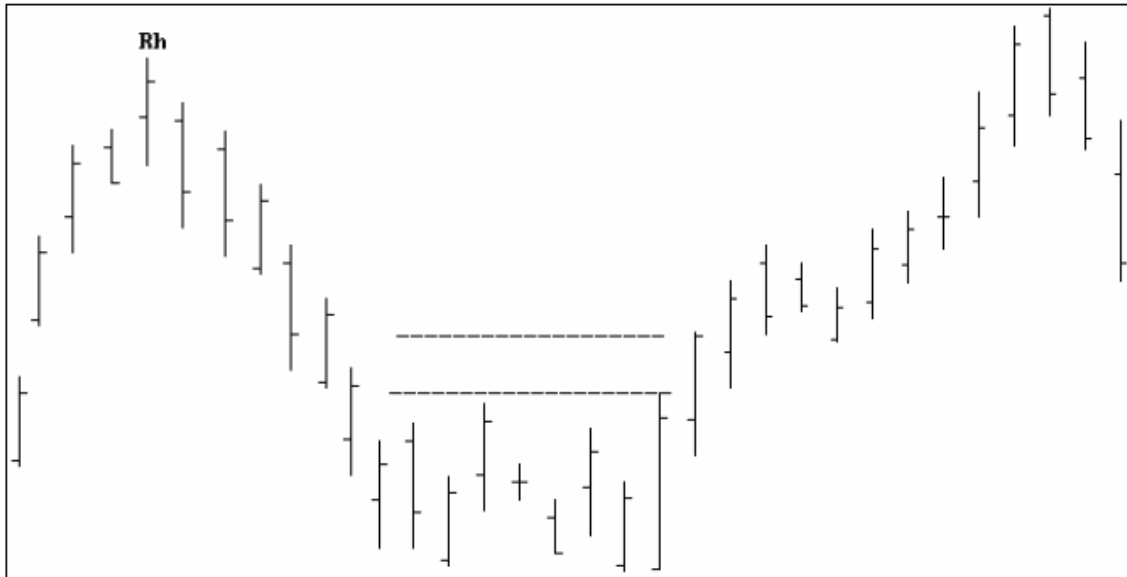
Kik tették be a csúcs fölé a megbízásaikat? Természetesen a kispénzűek. Két csoportra oszthatók: egy részük shortot nyitott a legutolsó csúcs után, és úgy gondolja, hogy legfeljebb ennyit tud kockáztatni. A másik csoport úgy gondolja, hogy ha az árak eléri a csúcst, akkor további emelkedés várható, és longot nyitnának.

A piaci ár fölé adott megbízásaink okozta kisebb emelkedés felkeltette a daytraderek és a jelenlévő többi bennfentes figyelmét. A beáramló vételek miatt az árak egyre inkább emelkedni kezdenek.

Az ilyen mozgásoknak az égvilágon semmi köze a piaci kereslet-kínálat viszonyához. Egy jól kitalált és kivitelezett manipulációról van szó.

Ahogy a piac közeledik a csúcshoz, mindenki be akar szállni. Mindenki részese akar lenni ennek a „csodának”. Ha nincs igen nagy vételi igény a kisbefektetők részéről, akkor a csúcs elérése után látványos esés fog kezdődni. Közeleg a vételi láz tetőfoka!

Mi fogja a kitörés behalását okozni? Az eladás! Vajon ki ad el? A bennfentesek, akik már keresik a profit kivételének lehetőségét.

Ha elég erő van a vételi oldalon, akkor az emelkedés folytatódni fog. Ha nem, akkor a manipulátorok örülhetnek, mert nyitandó shortjaikat hatalmas profittal tudják majd zárni.

Megjegyzés: egy percig se gondold, hogy a színfalak mögött a piaci szereplők nem játszanak össze, hogy az árakat manipulálhassák.

Mi történik, ha nem csak a profit kivételét célzó eladások történnek, hanem egyúttal pozíciófordítás is történik? Ilyenkor hirtelen akár háromszoros mennyiséget is eladnak, ahhoz képest, mintha csupán profitkivét történne.

A háromszoros mennyiség a következőképpen tevődik össze: egyszeres mennyiség kell a bevásárolt készletek eladásához, majd akár ennek kétszeresét eladják, hogy fordítsanak és az előre eltervezett shortot megnyítsák.

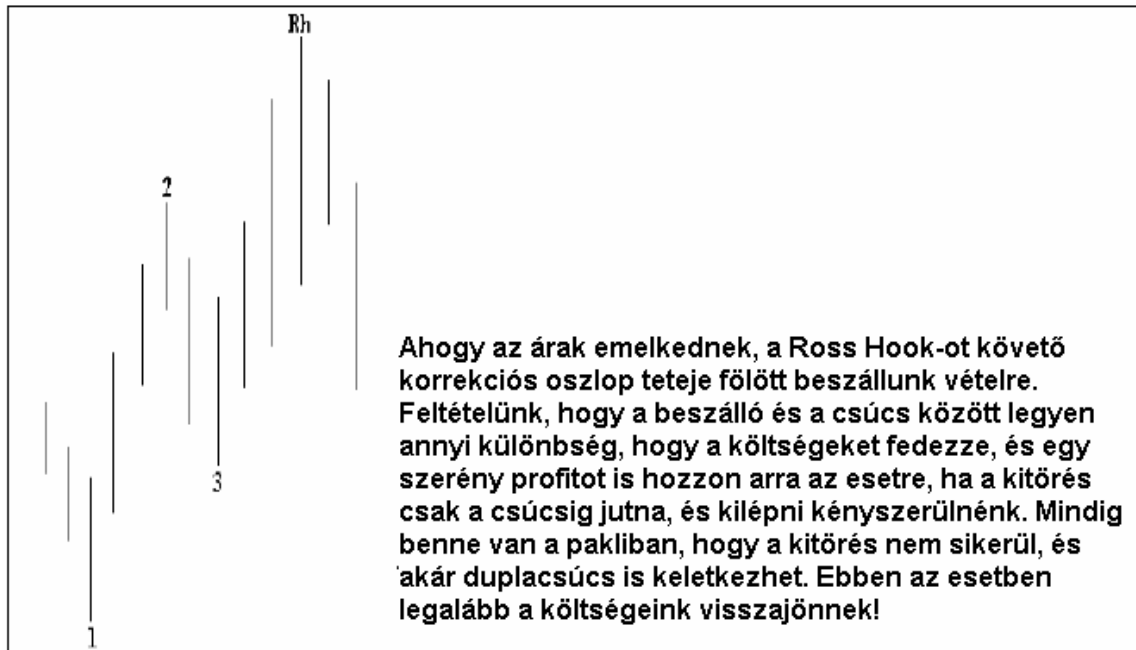
A kisbefektetők longjaikkal ezt az eladási nyomást kell, hogy legyőzzék!

A leggyakoribb az, hogy a kitörés nem sikerül, és a chart ennek nyomát őrzi meg. A leírtak persze a másik irányba is érvényesek, ekkor a manipuláció az árak fokozatos lenyomásával kezdődik.

Figyelem: az árak ilyen mozgatása egyáltalán nem az átlagos kereskedőknek való!

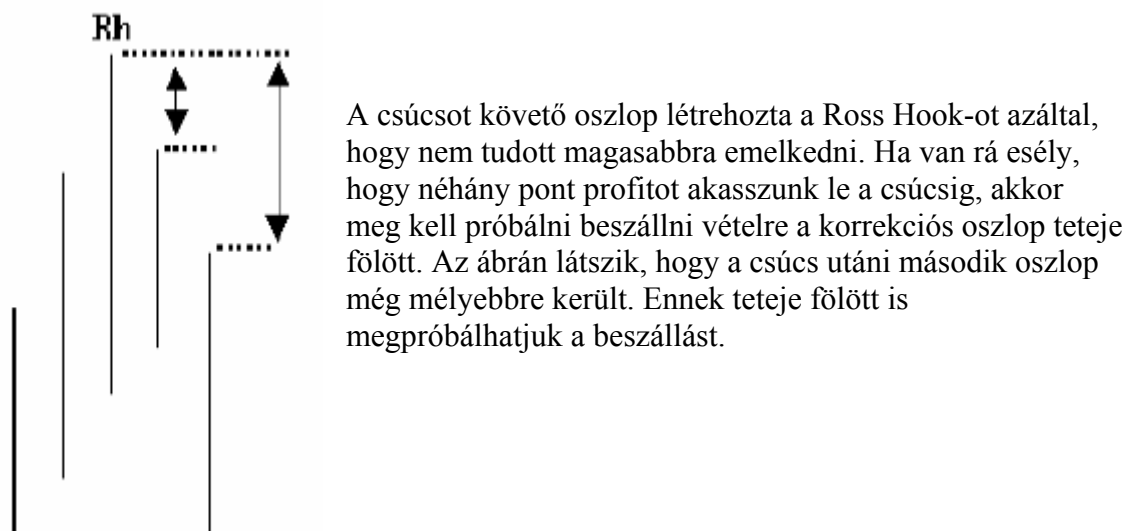
Nagyon fontos, hogy megértsük, mi játszódik le a piacon, amikor egy sávozás után olyan ponthoz közelednek az árak, mint amilyen például a Ross Hook csúcsa. Az előzőekben ebbe nyújtottunk egy kis betekintést.

A megismertek fényében lássuk, hogyan kell a trédertrükköt kivitelezni!

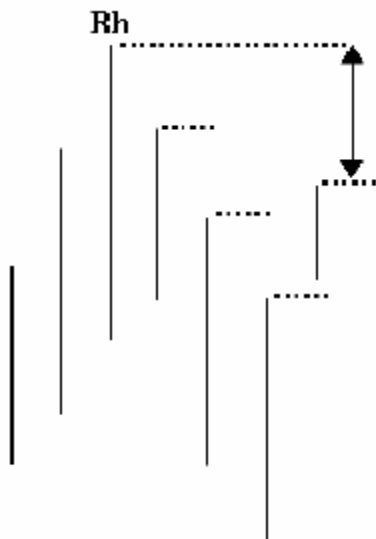

A fenti ábrán a Ross Hook a csúcson van. A csúcs utáni oszlop nem tudott magasabbra kerülni, így keletkezett a Hook. A következő oszlop pedig még lentebb süllyedt, mélyült a korrekció.

Nézzük meg részletesen, mit olvashatunk le a chartról!

Arra figyeljünk, hogy legyen elég távolság a beszálló és a csúcs között ahhoz, hogy legalább a költségeinket fedezni tudjuk, és egy szerény profitot is eltehessünk. Ha pedig a csúcs utáni második oszlop fölött sem tudunk belépni, várjunk még egy harmadikra. Ennél többet ne várjunk a beszálló keresésével!

Mit tegyünk, ha a csúcs utáni negyedik oszlop úgy alakul ki, mint az ábrán? Addig, amíg az árak a korábbi trend irányába mozdnak (esetünkben felfelé), és addig, amíg van lehetőség egy minimális profit megszerzésére a belépő és a csúcs között, beléphetünk a korrekciós oszlopok bármelyikének teteje fölé. A példában a réssel nyitás miatt az árak a második korrekciós oszlop tetejét haladták meg ugrás nélkül, folyamatosan emelkedve. A csúcs utáni első négy oszlop bármelyike fölé beléphetünk, ha a helyzet megfelelő és van lehetőség profitszerzésre. A nyíllal jelölt, réssel nyitó oszlop fölé is, ha úgy látjuk jónak. Ez ugyan már a csúcs utáni negyedik oszlop, viszont a korábbi trend irányába, felfelé mozdultak el az árak.

Foglaljuk össze a lényeget! A csúcs után legfeljebb három korrekciós (eső) oszlopot engedünk meg. Ha több keletkezik, nem szállunk be. Legkésőbb a negyedik oszlop ideje alatt az áraknak a korábbi trend, azaz a csúcs irányába kell elmozdulniuk, hogy belépjünk.

Természetesen a leírt logika érvényes eső trendben keletkező Ross Hook-ok esetén is.

A pozíciót annak fényében menedzseljük, hogy reményeink szerint az árak legalább a Ross Hook csúcsáig fel fognak kúszni. Ha ez így történik, a pozíció egy részét zárjuk, és így fedezzük a költségeinket.

Fel kell készülni rá, hogy nullában kell zárni a maradék kontraktusokat, ha az emelkedésnek hirtelen vége szakadna.

Említettük, hogy legfeljebb három korrekciós oszlopot várhatunk ki a csúcs után. E szabály alól van azonban egy fontos kivétel! A következő ábrán bemutatjuk, hogyan használjuk a dupla és tripla ellenállás és támasz szinteket a trédertrükk alkalmazása során.

Megjegyeznénk, hogy a „támasz” és az „ellenállás” napon belüli charton kevésbé jelentős és kevésbé van köze a piaci kereslet-kínálat viszonyához, mint nagyobb időtávokon. Amiről itt szó van, az a következő képen látható:

dupla (kettős) ellenállás

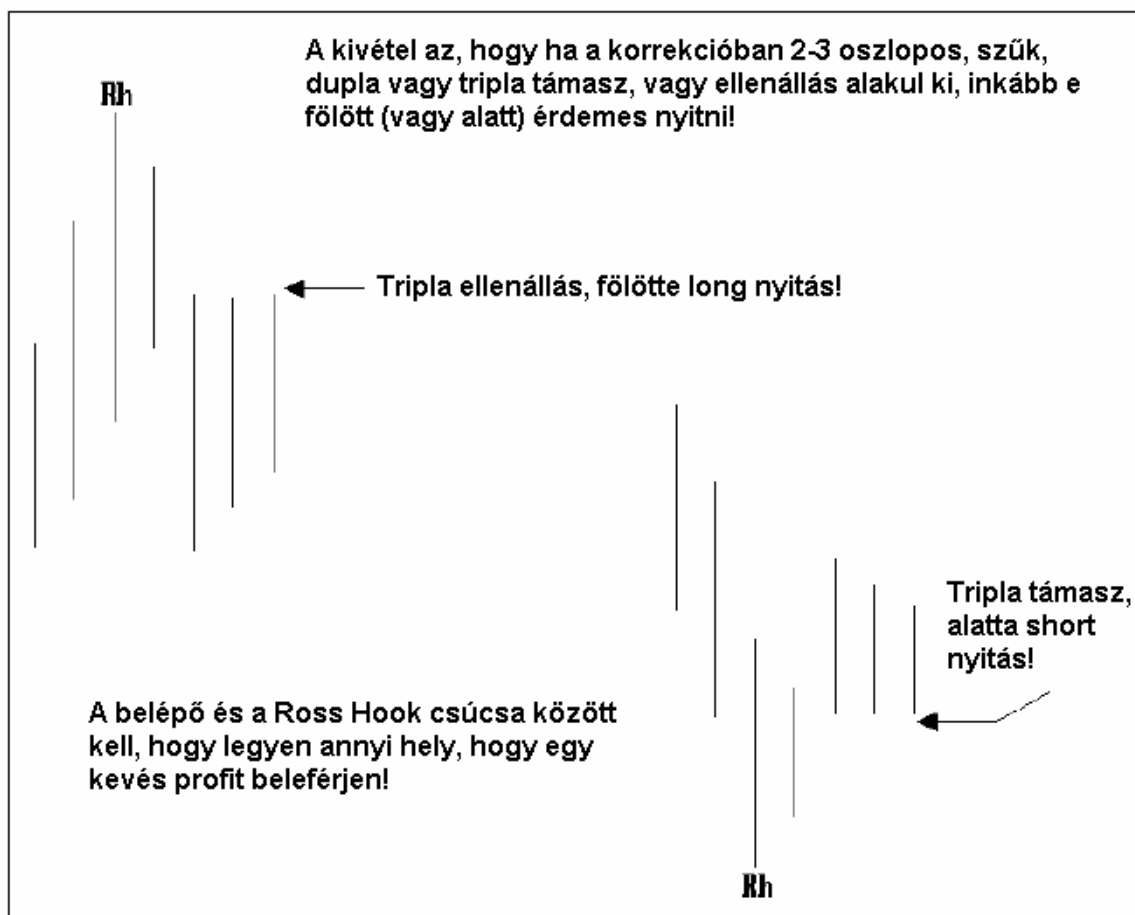
tripla (hármás) ellenállás

dupla támasz

tripla támasz

Ha egy üzlet tud konzisztensen profitot termelni, akkor prosperálni fog. A fentiekhez tegyük hozzá, hogy ha egy kitörés mégis sikerül, akkor busás profitot tehetsz zsebre.

Fontos, hogy legyen elég tőkénk a kereskedéshez. Nem a méret a lényeg, de a piacon mégis sokat segít. Ha alultőkésítettek vagyunk (mint a kereskedők nagy része), akkor rengeteg türelemre van szükségünk, hogy lépésről lépésre, az elérhető profit gyors bezsebelésével építsük fel vagyónunkat.

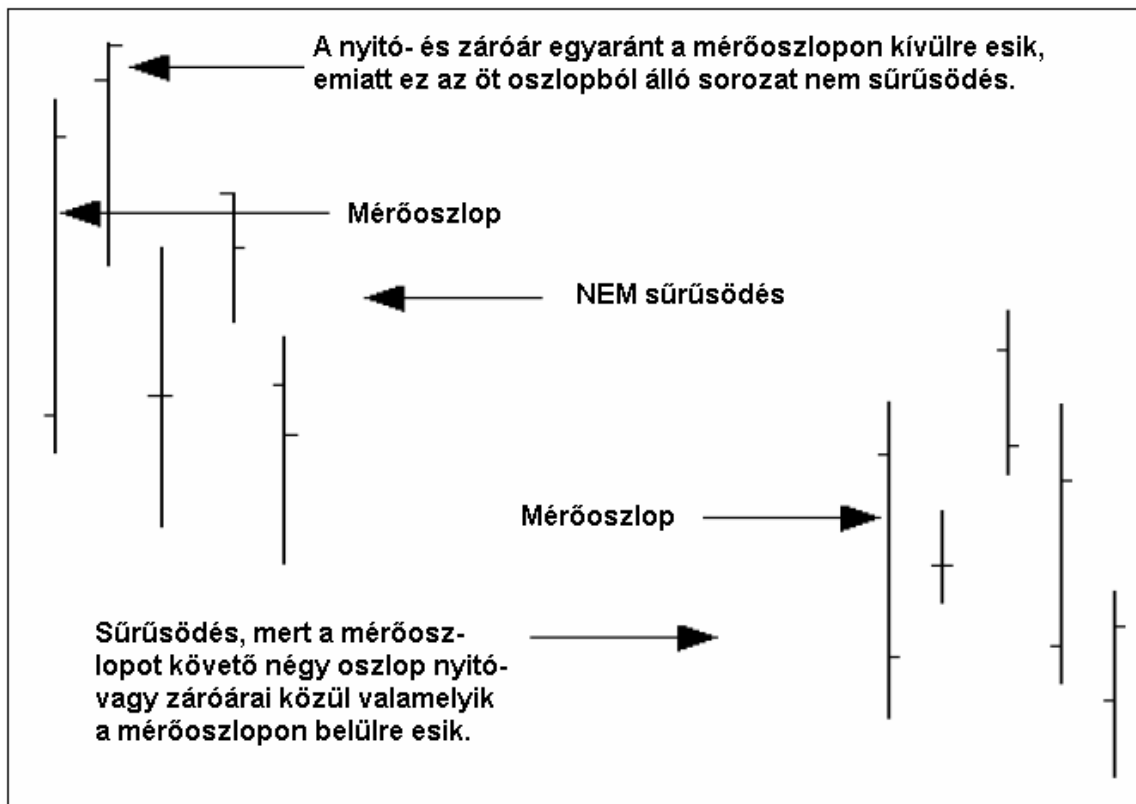
A trédertrükk megértéséhez látni kell, hogy miért ott lépünk be, ahol. Azért, mert így közömbösíteni tudjuk a mesterségesen keltett ármozgás, a fals kitörés veszteségeit. Ha a kitörés nem sikerül, egy kevés profitot akkor is megkeresünk. Ha viszont sikerül a kitörés, akkor jóval nagyobb nyereséggel zárhatjuk az üzletet.

„C” függelék

A sűrűsödések korai felismerése

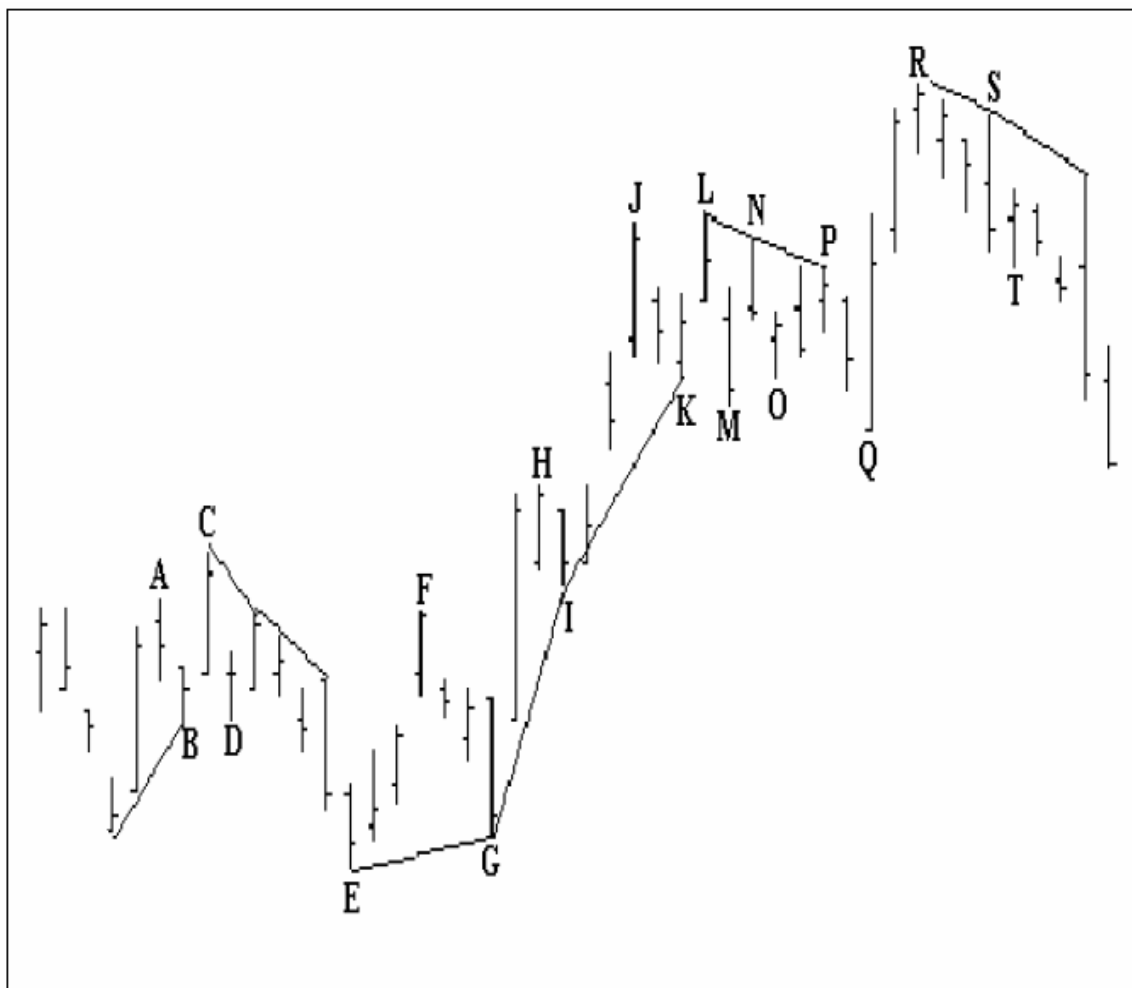
Minden kereskedőnek el kell sajátítania a sűrűsödések felismerését. Az ilyen ármozgások a határozott irány hiányát jelzik. A felismerésre van néhány alapszabály, amelyet ebben a részben ismertetünk.

Egy szabály: ha egy oszlopot (az ún. mérőoszlopot) követő négy oszlop nyitó- és / vagy záróára egyaránt a mérőoszlop tartományába esik, akkor sűrűsödésről beszélünk.

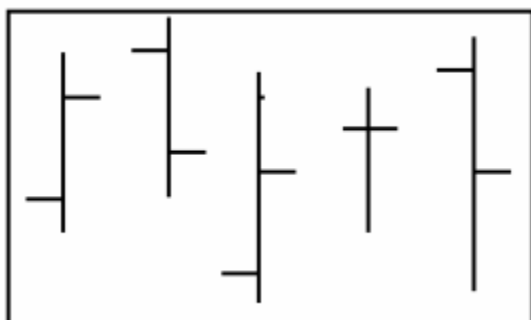
Tanulmányozd át a fenti ábrát alaposan. Gyakori, hogy a trend és a sűrűsödés közötti különbség mindössze egy nyitó- vagy záróár elhelyezkedésén múlik.

A koncepció alaposabb megértése érdekében nézzük meg a következő ábrán a „K”-tól „M”-ig található oszlopokat! Az „M”-el jelölt oszlop a „J” mérőoszlop alatt zárt. Az „L” jelű oszlop ugyan új csúcsra ért, majd mégis visszaesett a mérőoszlop tartományába. Az árak sűrűsödésben vannak. A későbbi magyarázatok alapján azt is látni fogjuk, hogy az oszlopok váltakozó iránya miatt is a sűrűsödés tényét kell megállapítanunk.

Még egy szabály: ha az árak nem tudnak egyszerre magasabb tetőt és aljat, vagy alacsonyabb tetőt és aljat létrehozni, és négy, *váltakozó oszlopot*¹, *belső oszlopot*² vagy *dojit* látunk, akkor sűrűsödéssel van dolgunk.

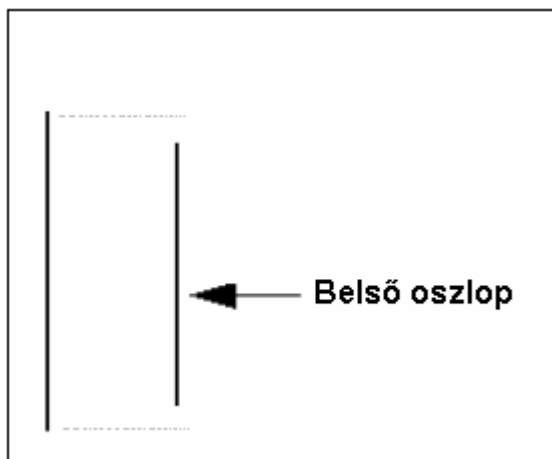
Váltakozó oszlopokról akkor beszélünk, ha az egyik oszlop alacsonyabban nyit, mint ahogy zár, majd a következőnél pedig fordítva történik:

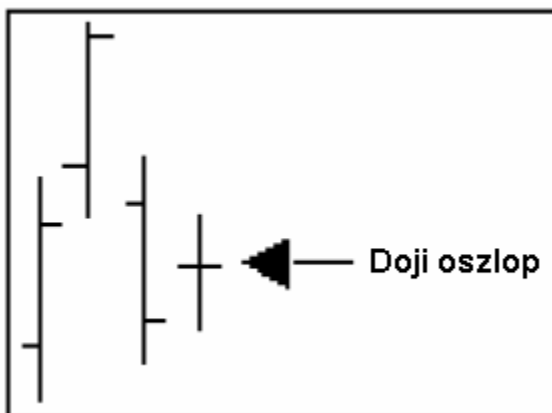
¹ Alternating bar

² Inside bar

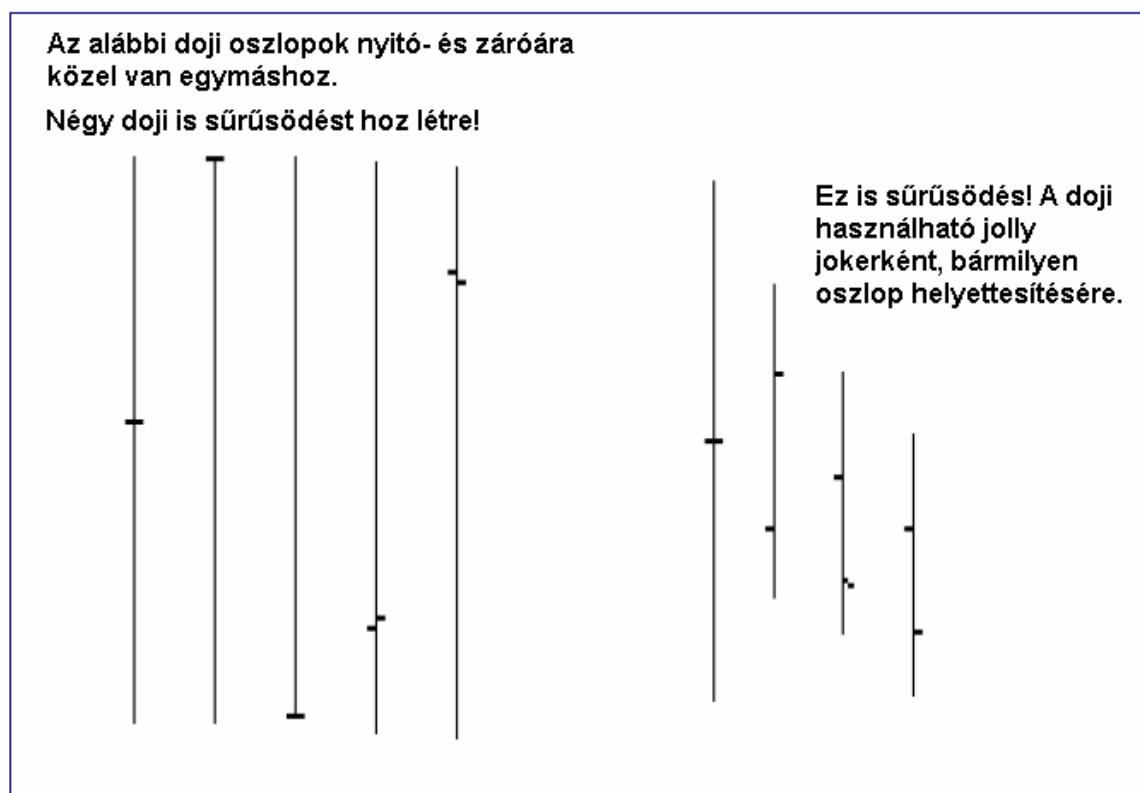
A belső oszlopot a következő ábra illusztrálja. Az oszlop alja és teteje egyaránt a megelőző oszlop tartományán belül van.

A doji így néz ki:

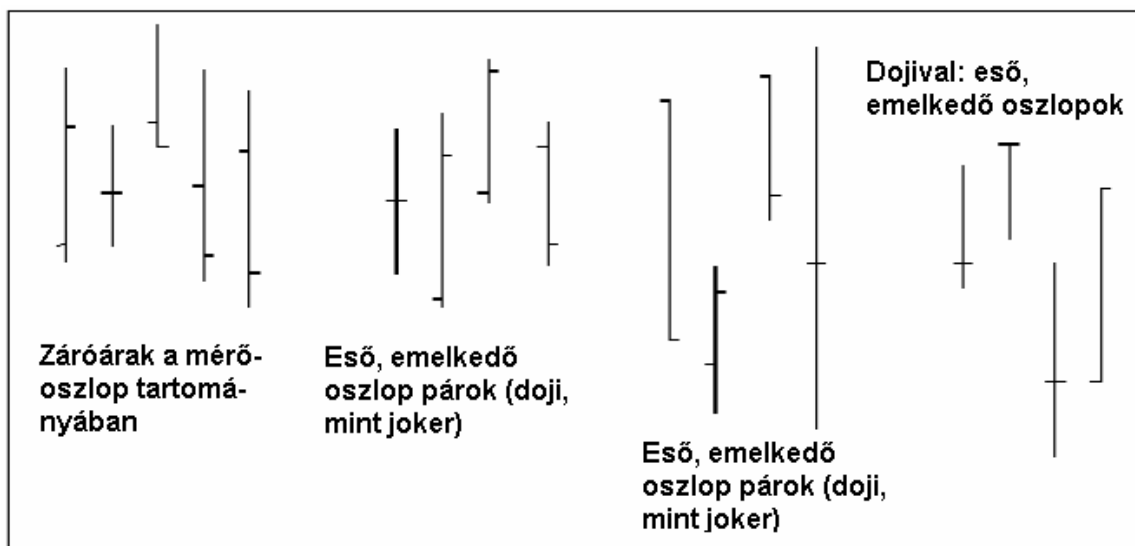

Az alábbi ábrán mutatunk még doji oszlopokat. A közös bennük, hogy a nyitó- és záróár megegyezik, vagy nagyon közel van egymáshoz.

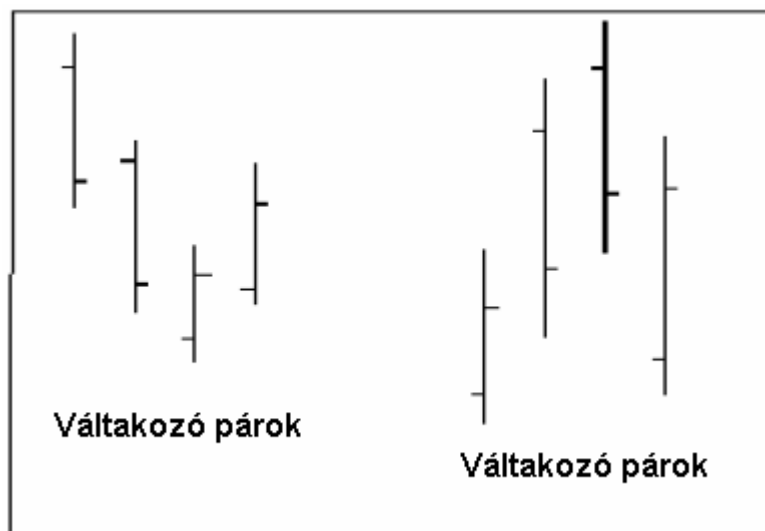
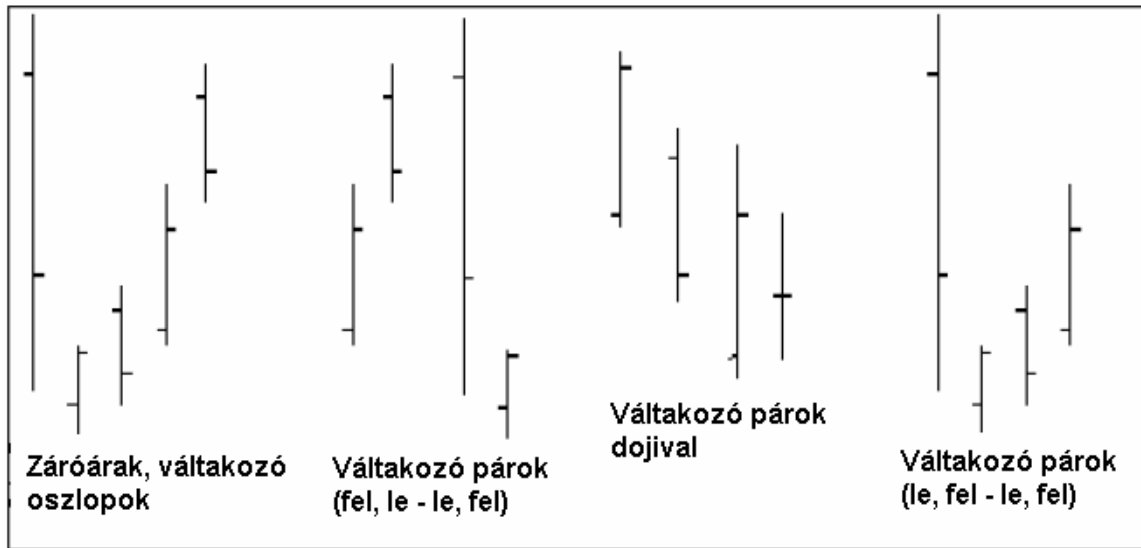

A „szűrős” helyeken nem keletkezik Ross Hook, ha a piac előzőleg sűrűsödésben volt! Ha a sűrűsödésben sikerült trendet definiálni 1-2-3 formációval, akkor ilyenkor a korábban leírtaknak megfelelően megállapíthatjuk a trend megindulását, és az ezt követő „szűrős” helyek már Ross Hook-ok hoznak létre.

Igen gyakori, hogy a trend utolsó oszlopa egyben a sűrűsödés első oszlopa lesz. A sűrűsödés hasonlíthat az alábbi ábrán látható alakzatokra, azzal a feltétellel, hogy legalább négy oszlopból áll!

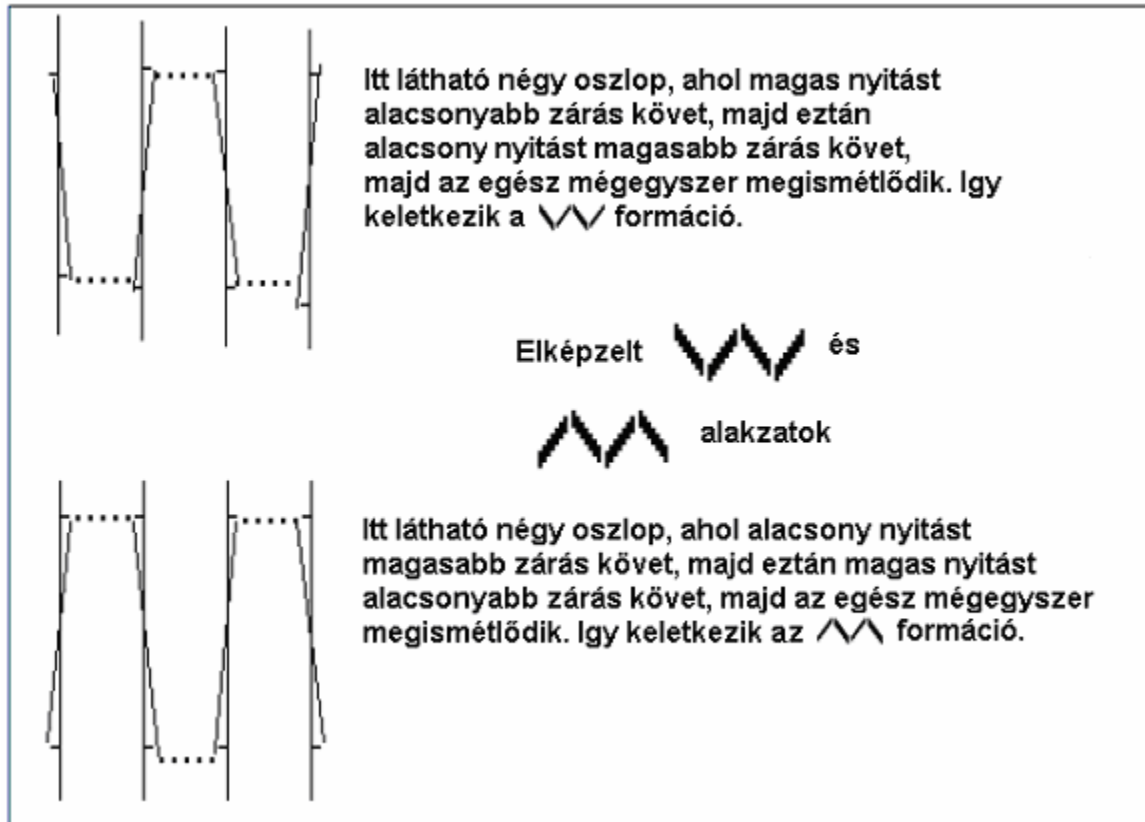

Ha váltakozó oszloppárokat látunk, akkor is sűrűsödéssel van dolgunk:

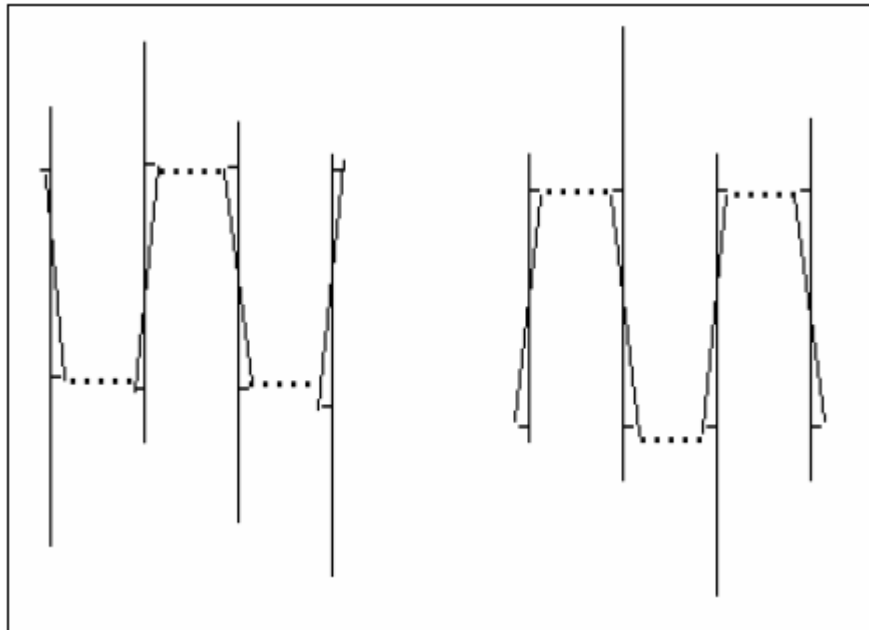

Gyakori, hogy a sűrűsödés dojival kezdődik, vagy azzal ér véget. Más esetekben a sűrűsödés egy réssel, vagy magas árszloppal veszi kezdetét.

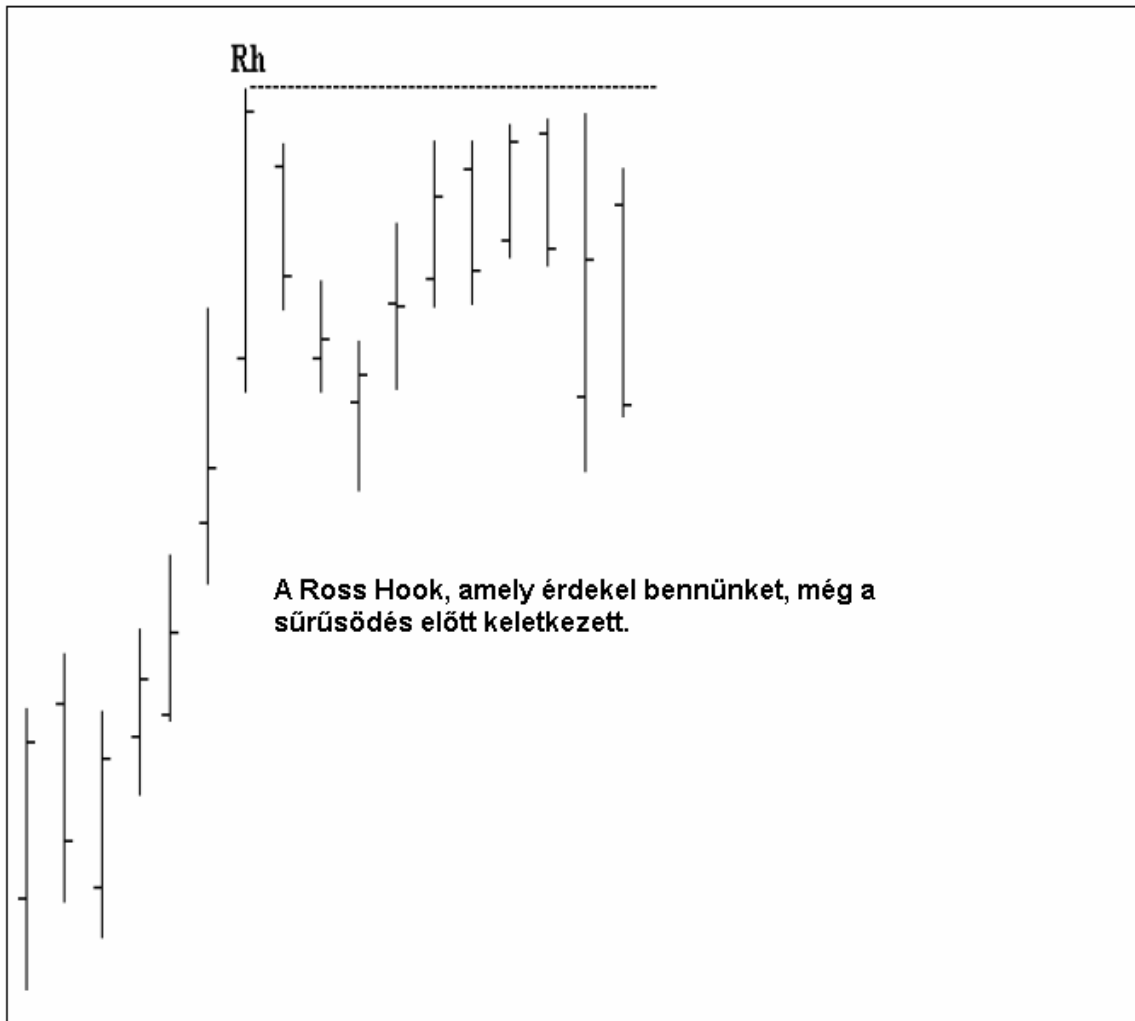
Egy vizuális módszer az ilyen időszakok felismerésére, hogy képzeletbeli „M” és „W” betűket keresünk az oszlopdigramon. Ekkor is legalább négy oszlopra van szükségünk:

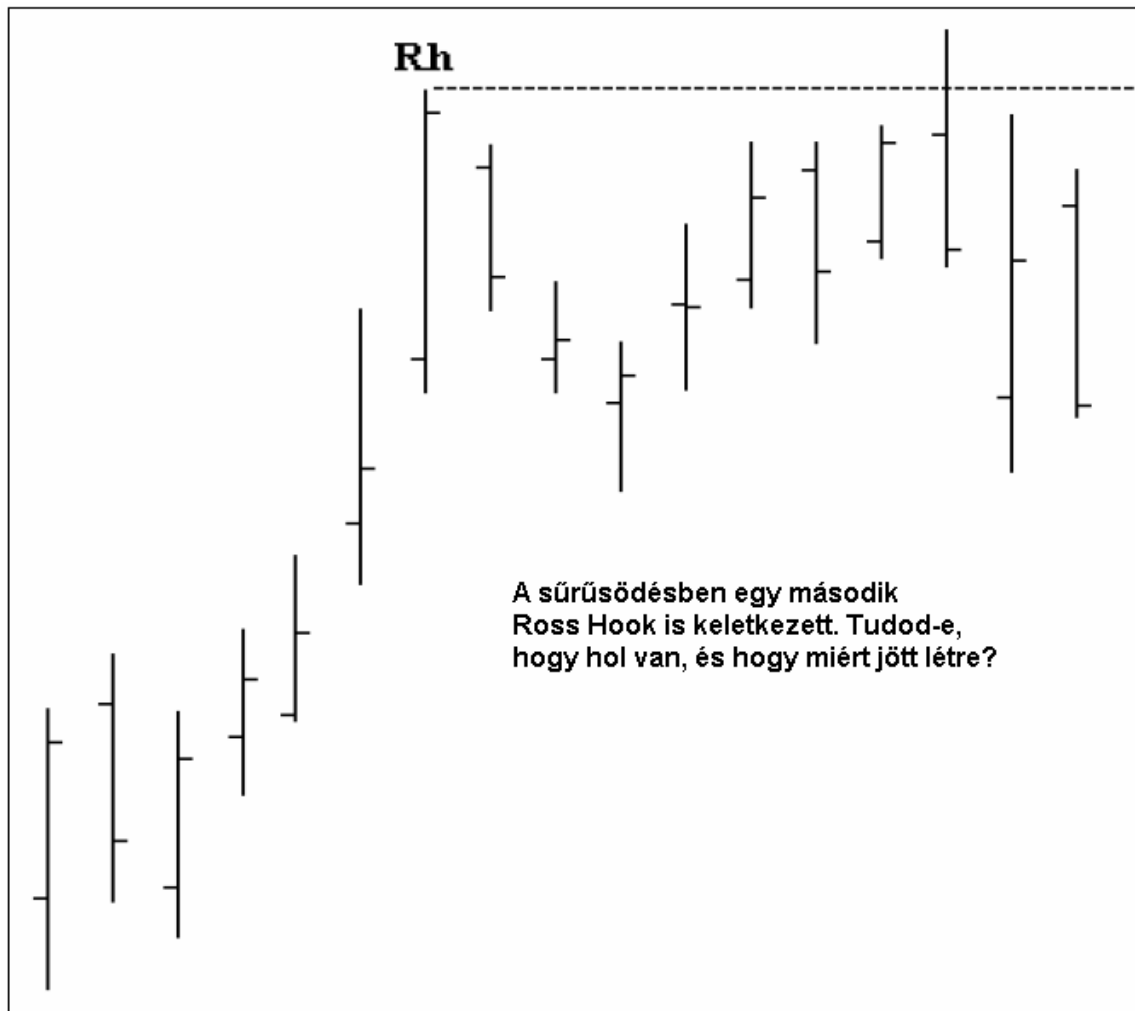
A valóságban gyakran kissé torzak az alakzatok, mint az alábbi ábrán is látható:

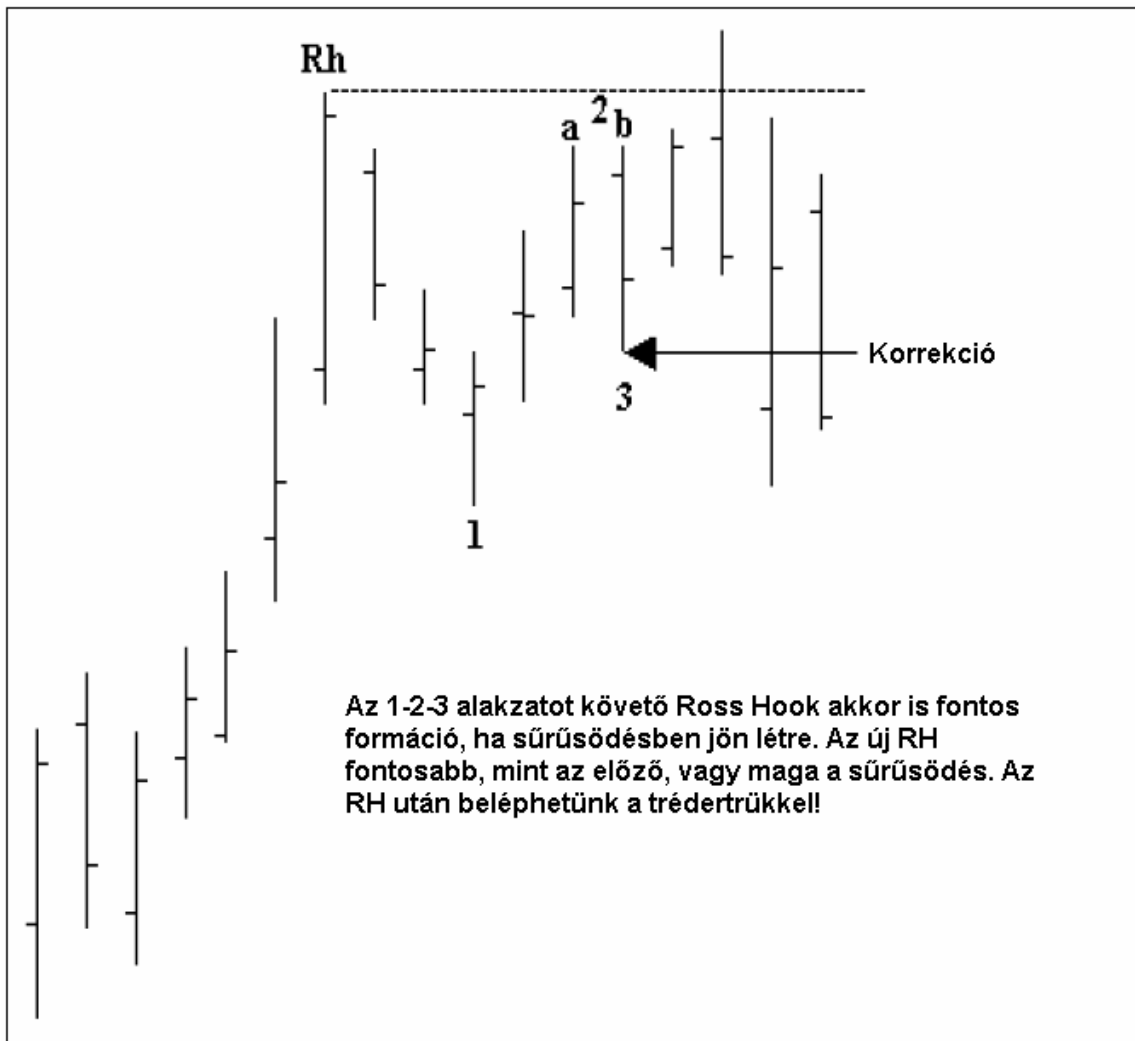
A következő ábrán látható, hogy a trend végén keletkező Ross Hook-ot létrehozó oszlop egyben a sűrűsödés első oszlopa is. Szándékunk szerint még azelőtt longot nyitnánk, mielőtt az árak a jelölt csúcs fölé emelkednek. A korrekciós oszlopok fölé azonban csak résszel kerülnek az árak a negyedik oszlopig bezárólag:

A végére összeraktunk egy trükkös grafikont. Vajon teljesen megértetted-e a logikánkat? Az előző charton változtattunk egy kicsit, de az alapgondolat változatlan maradt: a felfelé haladó trend végén egy Ross Hook keletkezik, majd sűrűsödés kezdődik:

A következő ábrára nézve kiderül, jól látod-e a helyzetet:

Mit láthatunk a fenti grafikonon? A „b”-vel jelölt oszlop új helyi mélypontot hozott létre. Ennek eredménye, hogy az „a” és „b” együttesen adja egy 1-2-3 alj 2-es pontját (Mivel a két oszlop teteje megegyezik, mindegy, melyik a 2-es pont, lehetnek együtt is). Fontos észrevenni, hogy az árak az „a” és „b” pontokkal jelölt dupla ellenállás fölé tudtak emelkedni. A „b” jelű oszlop alja egyben az 1-2-3 formáció 3-as pontja is, két oszloppal később pedig, a 2-es pont fölé emelkedéskor a sűrűsödés legmagasabb pontjára érünk, ami után létrejön a kérdéses Ross Hook!

Látni kell, hogy az első és a második RH néhány tick távolságra van csupán egymástól, így fontos dupla ellenállást alkotnak. Ha az árak ezt a szintet ki tudják ütni, akkor viszonylag tartós, erős emelkedésre számíthatunk.

A „viszonylag” szó használata azért indokolt, mert sok minden függ az időtávtól. Egyperces grafikonon közel sem annyira fontos szintek ezek, mint ha ez a szituáció például napos charton alakul ki.